

Aapiskukkoa ja Aku Ankkaa

Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoitus

Opetusministeriön julkaisuja 2006:20

Maila Eichhorn

Aapiskukkoa ja Aku Ankkaa

Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoitus

Opetusministeriön julkaisuja 2006:20

Maila Eichhorn

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.fi>

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä

Taulukko- ja kuviolaskelmat / Tabeller och diagram: Teemu Laakso

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, Helsinki, 2006

ISBN 952-485-140-7 (nid.)

ISBN 952-485-141-5 (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2006:20

Tiivistelmä

Valtionavustusta saavissa Suomi-kouluissa on yli 3 400 lasta, jotka puhuvat ja opiskelevat suomea/ruotsia joko toisena kielenä tai äidinkielenään. Keväällä 2005 tällaisia kouluja toimi ainakin 29:ssä eri maassa. Suomalaisyriyten kansainvälistyessä on suomea äidinkielenään puhuvien oppilaiden määrä kasvanut nopeasti, minkä johdosta koulujen muutospaineet ovat kasvaneet.

Kartoituksen perustana ovat olleet Suomi-koulujen johtajilta ja opettajilta saadut kyselypalautteet, haastattelut ja Suomi-kouluja koskevat arkistot. Tarkoituksena on ollut selvittää koulujen toimintaedellytykset sekä tehdä ehdotuksia niiden parantamiseksi. Tarvekartoituksen lisäksi selvityksen tavoitteena on Suomi-koulujen näkyvyyden lisääminen ja profiilin nostaminen.

Suomi-koulujen oppikirja- ja kirjastotilanne on huono. Oppikirjat ovat usein vanhentuneita, eikä edes harjoituskirjoja riitä kaikille. Uusinta suomen kielen opetukseen liittyvää materiaalia ei tunneta tarpeeksi. Valtion myöntämä oppikirjarahja on minimaalinen, ja kirjastoja varten valtionavustusta ei ole annettu, vaikka lukemisen merkitys oman kielen säilyttämisessä ja kehittämisessä korostuu nimenomaan ulkomailla oleskelun aikana. Suomen kielen oppikirjojen ja lasten ja nuorten kirjojen hankkimista varten tulisi Suomikouluille myöntää kerta-avustuksena ylimääräinen kirja- ja kirjastoraha.

Suomi-koulujen välistä, maakohtaista yhteistyötä tehdään Kanadassa, Englannissa, Saksassa ja Sveitsissä, muualla se on hyvin vähäistä. Eri maiden väliset kontaktit ovat mahdollisia vain Suomessa opettajien jatkokoulutuspäivien aikana. Koulujen tavoittaminen on ongelmallista, eikä yhteistä Suomi-koulujen opettajien osoitteistoa ole olemassa. Vapaaehtoistyölle on ominaista tekijöiden ja tehtävien vaihtuminen, ja ajan tasalla olevan osoitteiston ylläpitäminen on hankalaa. Tiedon välittäminen kaikille kouluille, opettajille ja ulkomaille muuttaville suomalaisperheille ei nykytilanteessa ole mahdollista, koska kouluilla ei ole yhteisiä Internet-sivuja. Suomi-koulujen keskinäinen linkittyminen ja yhteisten kotisivujen laatiminen ovat välttämättömiä edellytyksiä toiminnan kehittymiselle. Sivujen

avulla koulujen välistä yhteistyötä, opetusmateriaalin arviointia sekä koulujen tunnettuutta voidaan edistää merkittävästi. Edellä mainittuja tehtäviä varten Suomi-kouluille tulisi perustaa niitä edustava ja koulujen asioita koordinoiva järjestö. Tämän järjestön tehtäviin tulisi liittää myös mm. oppimateriaalin toimittaminen ulkomaille. Ehdotan tähän tehtävään Äidinkielen opettajain liittoa.

Suomi-koulujen opettajien saama palkkio on tunnustusluontoinen, eikä sitä ole korotettu kahteenkymmeneen vuoteen. Opetuspalkkiota tulisi työn arvostuksen ja sen jatkuvuuden turvaamiseksi korottaa. Myös opettajien jatkokoulutusta tulisi edelleen kehittää ja lisätä maakohtaisia koulutuspäiviä.

Opetuksen yksi suurimpia ongelmia on opetusryhmien heterogeenisyys. Jokaisella koululla pitäisi olla mahdollisuus jakaa oppilaat ryhmiin niin, että opetusta voidaan antaa suomea äidinkielenä ja suomea toisena kielenä oppiville omissa ryhmissään. Suomi-koulujen valtionavustusta saavien ryhmäkoon minimivaatimus tulisi pudottaa Suomessa vallitsevan oman kielen opetuksen käytännön mukaisesti neljään, kuten myös ulko-suomalaisparlamentin vuoden 2005 päätöslauselmassa on esitetty. Samassa päätöslauselmassa on todettu myös tarve laajentaa valtionavustus kattamaan useiden Suomi-koulujen yhteydessä toimivat alle kolmivuotiaiden lasten leikkiryhmät.

Vuokramenoista aiheutuvien kustannusten peittämiseen tarkoitettut harkinnanvaraiset avustukset tulisi säilyttää sekä ottaa entistä enemmän huomioon avustuksia jaettaessa koulujen ja oppilaiden erityistarpeet. Nykykäytännön mukaan valtionapua voidaan saada kahden viikkotunnin opetukseen. Kahden viikkotunnin aikana ei pystytä täyttämään kielitaidon aukkoja, jotka syntyvät ulkomailta oleskelun aikana. Suomea äidinkielenään puhuvat oppilaat opiskelevat suomea voidakseen myöhemmin palata suomalaiseen koulu-elämään. Valtionapua tulisi voida tarvittaessa saada kolmen viikkotunnin opetukseen.

Nuorten suomen kielen oppimista tulee kannustaa. Kesälukioseuran mahdollisuuksia tarjota suomen kielen kesäkurssuja Suomessa tulisi lisätä. Oppilaille tulisi antaa mahdollisuus maksuttomaan osallistumiseen suomen/ruotsin kielen yleiseen kielitutkintoon, ja kokeen suorittamismahdollisuuksia tulisi järjestää tarpeen mukaan ulkomaille. Peruskoulunsa päättäneitä oppilaita tulisi auttaa suomalaiseen työelämään tutustumisessa. Ehdotan, että Suomi-Seura ry:lle tai CIMOLle annetaan tehtäväksi kesätyö- ja harjoittelupaikkojen välittäminen Suomi-koulujen oppilaille.

Suomi-koulut ovat tuhansia ulkosuomalaisia yhdistävä side oman maan kieleen ja kulttuuriin. Niiden avulla suomen/ruotsin kielen opetus on mahdollista siellä, missä lapsilla ei muuten ole mitään mahdollisuuksia äidinkielen/toisen kielen säännölliseen kouluopetukseen. Koulujen työn tuloksilla voi olla tulevaisuudessa myös huomattava työvoimapoliittinen merkitys. Toiminnan tärkein edellytys on valtionavun säilyttäminen. Toiminnan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi Suomi-koulujen valtionavun korottaminen on välttämätöntä.

Sammandrag

I de statsunderstödda Finlandsskolorna finns över 3 400 barn, som talar och studerar finska/svenska antingen som andra språk eller som modersmål. Våren 2005 fanns sådana skolor i åtminstone 29 olika länder. I och med internationaliseringsutvecklingen i finska företag har antalet elever som talar finska som modersmål vuxit snabbt, vilket lett till ökade krav på förändring i skolorna.

Kartläggningen har utgått från enkätsvar av ledare och lärare i Finlandsskolorna, intervjuer och arkiv om Finlandsskolorna. Avsikten har varit att utreda skolornas verksamhetsbetingelser och lägga fram förslag till förbättring av dem. Utöver en behovskartläggning har syftet med utredningen varit att lyfta fram Finlandsskolorna och höja deras profil.

Situationen när det gäller läroböcker och bibliotek i Finlandsskolorna är dålig. Läroböckerna är ofta föråldrade och inte ens övningsböckerna räcker till alla. Det saknas tillräcklig information om det senaste undervisningsmaterialet i finska. Det anslag för läroböcker som staten beviljar är minimalt och för bibliotek har statsunderstöd inte beviljats, även om läsningens betydelse när det gäller att bevara och utveckla sitt språk i synnerhet under en utlandsvistelse accentueras. För att läroböcker i finska och barn- och ungdomsböcker skall kunna skaffas bör Finlandsskolorna beviljas ett extra bok- och biblioteksanslag som ett engångsunderstöd.

Samarbete mellan Finlandsskolorna i samma land förekommer i Kanada, England, Tyskland och Schweiz medan det på andra håll är obetydligt. Kontakter mellan olika länder är möjliga endast i Finland under lärarnas fortbildningsdagar. Det är svårt att nå skolorna och det finns ingen gemensam adresslista över lärarna i Finlandsskolorna. Typiskt för frivilligt arbete är att arbetstagarna och uppgifter växlar och det är därför svårt att upprätthålla en uppdaterad adresslista. Att förmedla information till alla skolor, lärare och finländska familjer som flyttar utomlands är i dagens läge inte möjligt, eftersom skolorna saknar en gemensam webbplats. För att verksamheten skall kunna utvecklas

måste Finlandsskolorna vara länkade till varandra och ha gemensamma hemsidor. Med hjälp av dem kan samarbetet mellan skolorna, utvärderingen av undervisningsmaterialet samt skolornas synlighet främjas avsevärt. För ovannämnda uppgifter i Finlandsskolorna bör det inrättas en organisation som företräder skolorna och samordnar deras ärenden. Organisationens uppgifter borde också omfatta bl.a. produktion av läromedel för utlandet. För denna uppgift föreslår jag Äidinkielen opettajain liitto.

Det arvode Finlandsskolornas lärare får har karaktären av en premie och har inte höjts på tjugo år. För att arbetet skall värdesättas och kontinuiteten i arbetet tryggas bör undervisningsarvodet höjas. Även lärarnas fortbildning bör vidareutvecklas och antalet utbildningsdagar i varje land utökas.

Ett av de största problemen i undervisningen är de heterogena undervisningsgrupperna. Varje skola borde ha möjlighet att dela in eleverna så att undervisning kan ges i separata grupper för dem som lär sig finska som modersmål och dem som lär sig finska som andra språk. Minimikravet på gruppstorlek för statsunderstöd bör i enlighet med rådande praxis i Finland sänkas till fyra när det gäller undervisning i elevens eget språk, vilket också föreslagits i en resolution av utlandsfinländarparlamentet 2005. I samma resolution konstaterades också att det finns behov att utvidga statsunderstödet så att det täcker de lekgrupper för barn under tre år som är verksamma i samband med många Finlands-skolor.

De understöd enligt prövning som är avsedda att täcka kostnaderna för hyresutgifter bör kvarstå. Skolornas och elevernas specialbehov bör mer än tidigare beaktas vid fördelningen av understöden. Enligt nuvarande praxis kan statsbidrag fås för två timmar undervisning per vecka. Under två veckotimmar är det inte möjligt att avhjälpa de luckor i språkkunskaperna som uppstår under en utlandsvistelse. De elever som talar finska som modersmål studerar finska för att senare kunna återvända till skollivet i Finland. Statsbidrag bör vid behov kunna fås för tre timmar undervisning per vecka.

Ungdomarna bör uppmuntras att lära sig finska. Sommargymnasiesamfundets möjligheter att erbjuda sommarkurser i finska i Finland bör utökas. Eleverna bör ges möjlighet att gratis delta i en allmän språkexamen i finska/svenska och möjligheter att genomgå provet utomlands bör vid behov ordnas. De elever som gått ut grundskolan bör få hjälp att bekanta sig med arbetslivet i Finland. Jag föreslår att Suomi-Seura ry eller CIMO ges i uppdrag att förmedla sommararbets- och praktikplatser för Finlandsskolornas elever.

För tusentals utlandsfinländare är Finlandsskolorna en förenande länk till språket och kulturen i hemlandet. Med hjälp av dem är undervisning i finska/svenska möjlig på platser där barnen annars inte har några möjligheter till regelbunden skolundervisning i modersmålet/det andra språket. Resultaten av skolornas arbete kan i framtiden också få en stor arbetskraftspolitisk betydelse. Den viktigaste förutsättningen för verksamheten är att statsbidraget bibehålls. För att verksamheten i Finlandsskolorna skall kunna upprätthållas och utvecklas är det nödvändigt att statsbidraget höjs.

Sisältö

Tiivistelmä	3
Sammandrag	5
1 Johdanto	9
2 Suomi ja Suomi-koulut	12
2.1 Opetusministeriö	12
2.2 Opetushallitus	17
2.3 Pelisäännöt	18
3 Suomi-koulut maailmalla	20
3.1 Yleiskatsaus	20
3.2 Kanada	23
3.3 Iso-Britannia ja Irlanti	27
3.4 Saksa	32
3.5 Sveitsi	38
3.6 Muu Eurooppa	42
3.7 USA	47
3.8 Australia	49
3.9 Aasia	50
3.10 Muut maanosat	53

4	Suomi-koulujen toimintaedellytykset	56
4.1	Yleistä	56
4.2	Oppilaat ja opetus	59
4.3	Opettajat	66
4.4	Rahoitus	69
4.5	Toimitilat	72
4.6	Oppimateriaalit	74
4.7	Tietotekninen taso	77
4.8	Arviointi ja testaus	77
4.9	Oheistoiminta	78
5	Ei-lakisäätteiset opetusjärjestelmät	80
5.1	Kesälukioseura	80
5.2	Kotiperuskoulu	82
6	Suomi-koulujen oman järjestön perustaminen	84
7	Suomi-koulujen omat ehdotukset toiminnan kehittämiseksi	88
7.1	Koulunjohtajien arviointi	88
7.2	Opettajien arviointi	90
7.3	Päätelmät	92
8	Kehittämisehdotukset	93
	Lähteet	97
	Liitteet	99

1 Johdanto

Suomi-kouluilla tarkoitetaan kerhoja, jotka antavat ulkosuomalaislapsille täydentävää opetusta suomen/ruotsin kielessä. Opetusta annetaan keskimäärin kaksi tuntia viikossa sekä suomea/ruotsia toisena kielenä että äidinkielenään puhuville lapsille, joiden vanhemmista toinen tai molemmat ovat syntyperältään suomalaisia. Opetukseen kuuluu varsinaisen kielen opetuksen lisäksi oppilaiden tutustuttaminen suomalaiseen kulttuuriin. Koska virallinen koululaitos Pohjoismaiden ulkopuolella vain hyvin harvoin tarjoaa lapsille opetusta suomen kielessä, paikkaavat Suomi-koulut tätä lapsen kielelliseen ja kulttuuriseen kehitykseen ulkomailla muutoin syntyvää aukkoa.

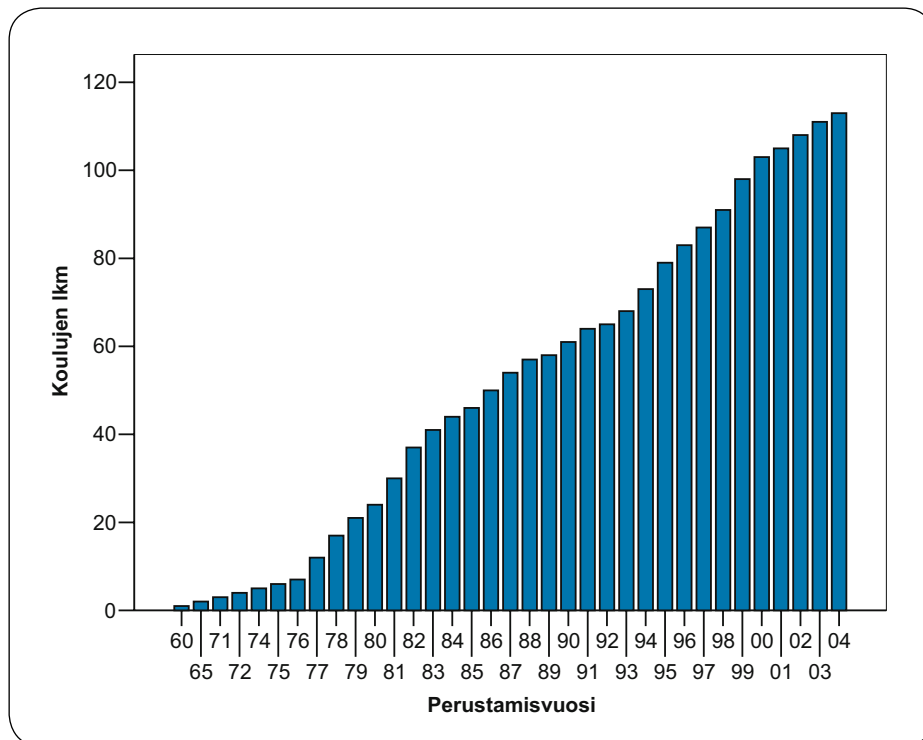
Suomi-koulu-nimitys on nimenomaan Suomessa käytössä oleva nimi ulkomailla suomen/ruotsin kielen täydentävää opetusta antavista kouluista. Myös toimaissa tätä nimeä käytetään yleisesti, jolloin sen eteen on liitetty koulukaupungin nimi esim. *Pekingin Suomi-koulu*. Tässä Suomi-kouluja koskevassa selvityksessä 57 koulua eli noin puolet kyselyyn osallistuneista käytti tällaista nimimuodostelmaa. Tämän lisäksi käytössä on myös nimitystyyppi, jossa kaupungin nimeen on liitetty suomalainen koulu, esim. *Portland Finnish School*. Kanadassa taas yleisimmin koulujen nimenä on *Suomen Kielen Koulu*, esim. *Sudburyn Suomen Kielen Koulu*. Isossa-Britanniassa tavallisin on koulupäivän mukaan annettu nimi, esim. *Cambridgen suomalainen lauantaikoulu*. Koulunpitopäivä tai -aika

näkyvät myös esim. nimissä *Frankfurtin maanantai-koulu* ja *Suomen kielen iltakoulu Washingtonissa* tai *Luxemburgin suomalainen iltapäiväkoulu*. Saksassa ja Alankomaissa koulujen nimissä on lähes yksinomaan käytössä kaupungin nimeen liitetty *suomalainen kielikoulu*, esim. *Berliinin suomalainen kielikoulu*. Saman mallin edustaja on USA:ssa esim. *Finnish Language School of North Texas*. Varsin tarkkaan koulun tehtävä ilmenee nimestä *Singaporen suomalainen täydentävä koulu*. Joskus taas koulun nimenä on käytössä siitä vastuussa olevan yhdistyksen nimi, esim. *Wienin suomalainen kouluyhdistys*.

Kerho-nimitystä on ruvettu käyttämään monien Suomi-koulujen yhteydessä toimivien pienten lasten opetusryhmien nimissä, esim. *Tenavat-kerho Zürich* tai *Limassolin Suomikerho*.

Suomi-koulut ja suomalaiset ulkomaankoulut eivät ole sama asia. Suomalaiset ulkomaankoulut ovat suomalaisen lainsäädännön alaisia, suomalaista peruskouluopetusta ulkomailla antavia kouluja. Ulkomaankoulut ovat yksityiskouluja, joiden ylläpitäjänä toimii suomalainen yhteisö, säätiö tai uskonnollinen yhdyskunta. Näillä vain harvoissa maissa toimivilla kouluilla on lakiin perustuva valtionapu.

Suomi-koulujen toiminnan kehittymisen ja laajentumisen ovat tehneet mahdolliseksi tuhansien ulkosuomalaisten vapaaehtoistyö ja Suomen valtion antama taloudellinen tuki. Viime vuosien aikana kou-

Kuva 1. Kyselyyn vastanneiden, eri vuosina toiminnassa olleiden, edelleenkin toimivien Suomi-koulujen lukumäärät. (Koulujen opetuspisteiden määrä on suurempi kuin koulujen määrä.)

lujen lukumääräksi on vakiintunut noin 130 ja oppilaita niissä on ollut keskimäärin 3 300. Opetusministeriö on vuodesta 1974 lähtien tukenut Suomi-kouluissa annettavaa täydentävää opetusta. Tänä aikana Suomi-kouluista on ulkomailla kehittynyt yksi Suomen menestyksekkäimmistä sivistyshankkeista, jonka toiminnan turvaaminen on tärkeätä sekä ulkomailla pysyvästi että siellä väliaikaisesti asuvien lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen ja kehittymisen kannalta. Suomen valtion myöntämään Suomi-koulujen vuotuisen määrärahaan (333 400 euroa) ei ole tullut korotuksia siitä lähtien, kun avustusten jakaminen siirrettiin vuoden 1999 alusta opetusministeriöstä Opetushallitukseen. Määrärahaan on toiminnan turvaamiseksi joinakin vuosina myönnetty (keskimäärin 20 000 euron) lisämääräraha.

Työtehtävä

Opetusministeriö kutsui päätöksellään 20.12.2004 allekirjoittaneen laatimaan kartoituksen suomen/ruotsin kielen kerhojen toimintaedellytyksistä ja kehittä-

mistarpeista. Kartoitustyötä tukemaan opetusministeriö asetti tukiryhmän, johon nimitettiin seuraavat henkilöt: Kansainvälisen vaihdon sihteeri Helena Priha opetusministeriöstä, erikoissuunnittelija Annikki Häkkinä ja opetusneuvos Pirjo Sinko Opetushallituksesta, toiminnanjohtaja Paula Selenius Suomi-Seurasta, koulutuspäällikkö Tuija Tammelander Ulkosuomalaisen lasten kotiperuskoulusta, toiminnanjohtaja Katri Yli-Viikari Kesälukioseurasta ja toiminnanjohtaja Anne Helttunen Äidinkielen opettajain liitosta. Tukiryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin opetusneuvos Heikki Blom.

Selvitystarpeen taustalla on useita tekijöitä. Valtion tukemien Suomi-koulujen yli 30-vuotisen toiminnan aikana koulujen toimintaedellytyksistä ei ole aiemmin laadittu kattavaa selvitystä. Koulujen toiminta on näiden vuosien aikana vakiintunut ja selkiintynyt, mutta siihen on tullut yhä enemmän myös muutospaineita: Suomi-koulujen toiminnalle ja opetukselle asetetut tavoitteet ja toiveet ovat kasvaneet erityisesti suomalaisperheiden muuttoliikkeen myötä, ja koulujen on nykytilanteessa vaikeaa vastata uusiin haasteisiin.

Suomalaisyriyten kansainvälistyessä suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvien oppilaiden määrä on kasvanut ja osaltaan lisännyt tarvetta selvittää eri ryhmien erilaisia resurssitarpeita. Selvityksen yhtenä tarkoituksena on myös lisätä suomen/ruotsin kielen opetusta antavien Suomi-koulujen näkyvyyttä ja nostaa niiden profilia.

Kartoituksessa tuli

- tuottaa kuvaus suomen/ruotsin kielen kerhojen nykytilasta ja historiasta.
- arvioida valtion budjettirahoituksen riittävyys toiminnan laajuuden kannalta ja tutkia ulkopuolisen rahoituksen mahdollisuuksia.
- selvittää suomea äidinkielenä puhuvien ja suomea toisena kielenä puhuvien oppilaiden määrät ja kuvata näiden ryhmien erilaiset resurssitarpeet.
- selvittää suomen/ruotsin kielen kerhojen näkyvyyttä Suomessa ja tavoitettavuutta ulkomailla sekä tähän liittyvää tiedotustoimintaa.
- selvittää opettajien täydennyskoulutukseen liittyvät kysymykset.
- kartoittaa oppimateriaalin saatavuus ja kerhojen oppimateriaalikustannukset.
- selvittää kerhojen tietotekninen taso.
- kartoittaa kerhojen tilakysymykset.
- kartoittaa varsinaisen kielenopetuksen lisäksi kerhojen muuta toimintaa.
- kartoittaa myös muut ulkosuomalaislapsille tarkoitetut ei-lakisääteiset opetusjärjestelmät kuten ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulu ja erilaiset kesäkurssit sekä näiden hyöty kerhoille.
- tehdä edellä olevan pohjalta ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi.

Selvitystyölle asetettua määräaika 30.9.2005 siirrettiin kartoituksen laajuuden ja koulujen vaikean tavoitettavuuden takia 31.12.2005 asti.

Tämän selvityksen perustana ovat olleet Suomi-koulujen johtajille ja opettajille tehdyn kyselyn palautte-astaukset ja lukuisat koulujen vastuuhenkilöiden haastattelut, Opetushallituksen suomikouluosoitteisto ja asiantuntemus, selvitystyön tukiryhmän asiantuntemus, opetusministeriön kansainvälisen osaston ja eri maiden suomikouluarkistot sekä Kanadan, Ison-

Britannian, Saksan ja Sveitsin Suomi-koulujen yhdys- henkilöiden välittämät tiedot. Selvityksessä ei ole voitu käsitellä kaikkia Suomi-kouluja erikseen, vaan on pyritty antamaan mahdollisimman perusteellinen kokonaiskuva kouluista ja niiden toiminnasta. Yksittäisiä kouluja on esitelty sen mukaan, miten niiden toiminta poikkeaa muiden Suomi-koulujen toiminnasta, millainen merkitys niillä on ollut muille kouluille tai mikä niiden toiminnassa on sellaista, joka mahdollisesti voisi olla esimerkkinä ja mallina muiden koulujen toiminnalle.

Olen ollut työn edetessä lukuisia kertoja yhteydessä tukiryhmän jäseniin, jotka ovat antaneet kartoitukseen tarvittavien tietojen lisäksi työlleni varauksettoman tuen. Monet selvityksessä ilmenevät ajatukset ja ehdotukset ovat syntyneet tukiryhmän jäsenten kanssa käydyistä keskusteluista. Selvityksessä esittämiäni Suomi-koulujen toimintaan liittyviä konkreettisia muutos- ja kehittämisehdotuksia käsiteltiin perusteellisesti tukiryhmän yhteisessä kokouksessa 23.11.2005.

Helsingissä, 31.1.2006

Maila Eichhorn

2 Suomi ja Suomi-koulut

2.1 Opetusministeriö

Vuodesta 1974 lähtien Suomen opetusministeriö oli varannut ulkosuomalaisten sivistyksellisen yhteyden säilyttämiseksi kotimaahan määrärahan, josta oli mahdollisuus myöntää harkinnanvaraista tukea ulkosuomalaisten (muiden kuin Ruotsissa asuvien) lasten koulunkäynnin avustamiseksi tai helpottamiseksi. Koska tilanne erityisesti ulkoasianhallinnon palveluksessa olevan henkilöstön kohdalta oli epäselvä eikä avustusten antamiseen vielä ollut laadittu selkeitä periaatteita, opetusministeriö asetti 21.10.1975 työryhmän selvittämään Pohjoismaiden ulkopuolella olevien ulkosuomalaisten koulujen ja suomalaisten lasten koulunkäynnin avustamista sekä laatimaan siitä esityksen ohjeiksi ja säädöksiksi. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin nuorempi hallitussihteeri (sittemmin hallitusneuvos) Fredrik Forsberg ja jäseniksi kulttuurisihteeri (sittemmin kulttuuriasianneuvos) Raija Kallinen, opetusneuvos Jouko Könnölä sekä vanhempi hallitussihteeri (sittemmin hallitusneuvos) Zoe Pohjanvirta.

Työryhmä jätti raporttinsa 20.9.1976. Raportin alussa painotettiin, että kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyessä sivistyksellisen yhteyden ylläpitäminen ulkosuomalaisiin on entistä tärkeämpää. Työryhmä totesi opetusministeriön lähteneen siitä periaatteesta, että kaikki suomenkielinen sivistystoiminta, tapahtuipa se missä tahansa Suomesta lähteneiden siirtolaisten tai heidän jälkeläistensä toimesta, on olennainen

osa Suomen kulttuuripolitiikkaa. Tästä syystä opetusministeriö oli ryhtynyt jo 1960-luvun lopulla kehittämään sopivia tukitoimia tällaisen kulttuuritoiminnan edistämiseksi Suomesta käsin. Erityisen tärkeäksi katsottiin, että suomalaista syntyperää olevilla lapsilla olisi mahdollisuus saavuttaa äidinkieltä luku- ja kirjoitustaito sekä perehtyneisyys Suomen oloihin silloin, kun heidän vanhempansa niin toivoivat ja itse ryhtyivät toimiin opetuksen järjestämiseksi.

Tutustuttuaan muiden Pohjoismaiden toimenpiteisiin lasten koulunkäynnin avustamiseksi ulkomailla ja nähtyään, että esim. Ruotsissa valtionapujärjestelmä oli samaan aikaan jo pitkälle kehittynyt (Ruotsi antoi ruotsin kielen täydentävää opetusta v. 1975/76 jo yhteensä 700 ulkoruotsalaisoppilaalle), työryhmä teki ehdotuksensa ulkosuomalaisten lasten koulunkäynnistä. Se totesi apujärjestelmän laatimisen tärkeäksi, koska suomen kielen täydennysopetus oli jo vakiintunut eräissä opetuspisteissä ja kasvavan ulkosuomalaisten määrän takia oli ennakoitavissa tämän koulutusmuodon tarpeen lisääntyvän lähivuosina voimakkaasti.

Selvityksen pohjalta työryhmä ehdotti, että valtion tulisi lisätä ja vakiinnuttaa ulkosuomalaisten lasten koulunkäynnin tukemista seuraaviin kohteisiin:

- ulkosuomalaiset koulut
- täydennysopetus suomen (ruotsin) kielessä
- etäisopetus (nyk. etäopetus)
- koulunkäynti pohjoismaisissa ja muissa kansainvälisissä kouluissa
- oppimateriaali.

Täydennysopetusta varten työryhmä laati seuraavat määritelmät ja ohjeet:

- Täydentävällä opetuksella tarkoitetaan varsinaisen kouluopetuksen rinnalla annettavaa opetusta suomen tai ruotsin kielessä sekä perehdyttämistä Suomen oloihin. Jonkin yhdistyksen tai yhteisön tulee olla vastuussa opetuksen järjestämisestä, jotta toiminta-avustusta voidaan hakea. Toiminta-avustuksen saamisen edellytyksenä on, että
 - oppilaiden määrä on vähintään kuusi,
 - opetusta annetaan säännöllisesti ja noudattaen

soveltuvien osien peruskoulun vastaavia opetussuunnitelmia,

- opettajilla on sopiva koulutus ja opetuskokemusta,
- tilitys annetaan.
- Toiminta-avustuksen tulisi peittää
 - opettajien tuntipalkkoista 2/3 hyväksyttävistä palkkamenoista.
 - oppimateriaalit harkinnan mukaan.
 - oppimateriaalin kuljetuskustannukset harkinnan mukaan.
 - muut kustannukset vain poikkeustapauksissa.
- Työryhmä määritteli myös tarkasti, että toiminta-avustushakemuksissa tuli ilmetä
 - opetuksen järjestävän yhdistyksen tai yhteisön edellisen vuoden toimintakertomus sekä selvitys kuluvan vuoden johtokunnasta,
 - viimeisin tilinpäätös,
 - kyseisen kouluvuoden kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma,
 - seuraavan kouluvuoden kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma (jos mahdollista),
 - selvitykset lukuvuoden pituudesta, eri oppiaineiden tuntimääristä ja
 - opetussuunnitelmasta,
 - selvitykset koulun opettajista ja heidän koulutuksestaan, opetusvelvollisuudestaan sekä palkkauksestaan,
 - selvitys koulun oppilasmäärästä, sen jakautumisesta eri luokka-asteille sekä selvitys oppilaiden ulkosuomalaisuudesta,
 - erittely haetusta toiminta-avustuksesta ja oppimateriaalista sekä mahdollisesta muusta tuesta.

Oppimateriaalihakemukset opetusministeriö siirsi Kouluhallituksen käsiteltäväksi. Sen tehtäväksi tuli valita ja toimittaa oppimateriaali suoraan opetuspisteisiin.

Kohtaan ”etäisopetus” työryhmä esitti, että ulkosuomalaislapsille tulisi valmistaa kiireellisesti tärkeimmistä peruskoulun oppiaineista oppimateriaaleja, joita kirjepisto toimittaisi vanhempien pyynnöstä ulkosuomalaislasten käyttöön. Tällä tavalla varmistet-

taisiin suomalaisen peruskoulun opetuksen saaminen sellaisillakin paikkakunnilla, joissa ulkosuomalaista peruskoulua ei voida perustaa.

Työryhmän työn tulokset takasivat suomikoulutoiminnalle taloudellisen perustan ja kiinteän yhteyden kotimaahan. Ne loivat luotettavan ja selkeän, edelleenkin käytössä olevan ohjeistuksen suomikoulutyön aloittamiseen ja toiminnan ylläpitämiseen.

Reaktioita

Heti tuoreeltaan, 5.10.1976, Helsingin Sanomat julkaisi asiasta uutisen, jonka se otsikoi ”Ulkosuomalaiset koulut tarvitsevat lisää valtion tukea”. Vaikka toimittaja ei ole artikkelissaan pystynyt täysin selvittämään ulkosuomalaisten koulujen ja täydentävää opetusta antavien koulujen eroa, on lehden tarkoituksena kuitenkin ollut kiinnittää huomiota ulkosuomalaisten lasten opetukseen. Työryhmän ehdotukset saivat toivottua julkisuutta.

Opetusministeriö lähetti selvitysryhmän esityksistä lausuntapyyntönsä Kouluhallitukselle, Ulkoasianministeriölle ja Suomi-Seuralle ja sai osin keskenään varsin erilaisiakin kannanottoja.

Kouluhallitus toteaa lausunnossaan 21.10.1976 mm, että ulkomailla asumaan joutuvien peruskouluikäisten lasten opiskelussa ja koulunkäynnin avustamisessa on pidettävä ensisijaisesti huolta heidän äidinkielen taitonsa kehittymisestä ja kotimaan maantiedon, historian ja yhteiskunnan perusasioiden oppimisen turvaamisesta. Kouluhallitus antaa työryhmän esityksille puoltavan lausunnon ja painottaa, että tukitoimien kohteena tulee olla ensisijaisesti ulkosuomalaiset koulut. Lausunnossa jätetään täydentävä opetus mainitsematta, sen sijaan siinä todetaan, että niille oppilaille, jotka eivät voi osallistua ulkosuomalaisten koulujen opetukseen, tulisi olla tarkoituksenmukaista, hyvin laadittua oppimateriaalia opiskelu- ja ohjausohjeineen.

Yllättäen Kouluhallitus pitää tarkoituksenmukaisena myös niiden ulkomaisten vieraskielisten koulujen tukemista, joissa opiskelee suomalaisia lapsia. Erityistä huomiota se kiinnittää ulkomailta Suomeen palaavien kaksikielisten lasten jatko-opintomahdolluuksiin. Se pitää näiden lasten sijoittumismahdolluuksia Suomessa toimiviin vieraskielisiin kouluihin

suhteellisen hyvänä. Lopuksi Kouluhallituksen lausunnossa todetaan, että on tärkeää tukea ulkomailla asuvien suomalaisten lasten ja nuorten koulunkäyntiä eri tavoin sekä ulkomailla että tarvittaessa myös heidän palattuaan kotimaassa.

Ulkoasianministeriö esittää lausunnossaan 11.11.1976 työryhmän ehdotuksesta poiketen, että täydentävää opetusta pitäisi voida tukea erityistapauksissa myös silloin, kun opetettavia on alle kuusi. Myös tulisi voida harkita oppimateriaalin ja sen kuljetuskustannusten korvaamista oppilaiden määrästä riippumatta. Etäopetuksen järjestämistä ulkoasianministeriö pitää kiireellisenä, koska sillä tavalla voitaisiin koulutusongelmia ratkaista niilläkin paikkakunnilla, joissa ulkosuomalaisten koulujen tai täydentävän opetuksen tukeminen ei muuten tule kysymykseen.

Ulkoasianministeriö esittää lausunnossaan tyytymättömyytensä siitä, että työryhmä ei ole paneutunut riittävästi siihen problematiikkaan, joka liittyy UM:n palveluksessa olevien sekä näihin rinnastettavien viranomaisten, järjestöjen tai liikeyritysten palveluksessa olevien toimihenkilöiden lasten koulutukseen. Näillä lapsilla on läheinen yhteys Suomeen ja oletettavasti he palaavat kotimaahan. Olisi tutkittava mahdollisuuksia sopivan tukiopetuksen järjestämiseksi näille lapsille paitsi ulkomailla myös Suomessa.

Suomi-Seura kirjoittaa lausunnossaan 15.11.1976 nähneensä eri yhteyksissä sen kiitollisuuden, jota opetusministeriötä kohtaan tunnetaan suomalaislasten opetuksen tukemisesta ulkomailla. Se ilmoittaa kannattavansa lämpimästi tätä toimintaa ja toivoo sen jatkuvan ja laajentuvan tulevaisuudessa. Suomi-Seuran lausunnossa viitataan erityisesti täydentävää opetusta antaviin suomen kielen kursseihin, joita järjestetään Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa yleensä kerran viikossa ja joissa on mukana myös aikuisia. Lausunnossa toivotaankin, että lasten lisäksi valtion tuki ulotettaisiin myös suomen kielestä ja kulttuurista kiinnostuneiden aikuisten piiriin.

Suomi-Seura esittää, että lapsille lähetettävä oppimateriaali olisi ulotettava kokonaan valtion tuen piiriin, ja toteaa etäopetuksen olevan suuri apu ulkosuomalaislasten koulutuksessa. Lausunnossa ehdotetaan myös, että Suomen oloja käsittelevään opetukseen olisi tarpeen saada ulkosuomalaisia lapsia varten tehty Maamme-kirja, jossa esiteltäisiin kuvin ja lyhyin

kirjoituksin Suomea, sen historiaa, valtiojärjestystä, politiikkaa, talouselämää, kulttuuria jne. Lausunnossa toivotaan kuitenkin, että kyseinen kirja olisi englanninkielinen, jotta sitä myös luettaisiin.

Työryhmän selvityksen ja siihen liittyvien esitysten pohjalta opetusministeriö vahvisti lausunnot saatuaan 11.3.1977 ulkosuomalaisten lasten koulunkäynnin tukemista koskevat ohjeet. Myös täydentävää opetusta koskeva esitys hyväksyttiin muuttamattomana. Esitykset vahvisti opetusministerinä toiminut Marjatta Väänänen.

Työnjako

Ulkosuomalaisten lasten koulunkäynnin avustaminen kuului opetusministeriön kansainväliselle osastolle, jota Kouluhallitus avusti oppimateriaalikysymyksissä. Kirjeessään 2.2.1978 kansainvälisten asiain osasto totesi, että koska kiinnostus tilapäisesti ulkomailla oleskelevien suomalaislasten koulutuksen järjestämiseksi suomalaisen peruskoulun mukaisesti edelleen kasvaa, ulkomailla toimivien suomalaiskoulujen avustaminen tulisi siirtää ministeriön kouluosastolle tai Kouluhallitukselle. Sen sijaan tehtävät, jotka liittyvät suomen/ruotsin kielen täydennysopetukseen myönnettäviin avustuksiin, voisivat edelleen jäädä kansainvälisten asiain osastolle, koska toiminta osaltaan liittyy myös Suomen ja muiden maiden väliseen kulttuurivaihtoon.

On havaittavissa, että 1970-luvulla koko opetusministeriön ylin johto oli kiinnostunut ulkosuomalaisten lasten koulutuksesta ja pyrki toimenpiteillään vahvistamaan ulkosuomalaisten kotimaan yhteyksiä. Suomen avautuminen kansainvälisyyteen ja maan vaurastuminen loivat edistyksellisen ilmapiirin, joka oli Suomi-koulujen päämäärien toteuttamiselle mahdollisimman positiivinen. Kansainvälisten asiain osasto, aivan erityisesti Raija Kallinen, teki säännöllisesti aloitteita ulkosuomalaisten lasten koulutuksen kehittämiseksi ja Suomesta annettavan taloudellisen tuen lisäämiseksi.

Ilman Kallisen aloitteellisuutta ja kansainvälisten asiain osaston päällikön (sittemmin ylijohtaja) Kalervo Siikalan kaukonäköisyyttä suomikoulutoiminnan laajeneminen eri puolille maailmaa olisi todennäköisesti jäänyt toteutumatta. Muistiossaan 1.3.1979

Ulkosuomalaisten sivistyksellisen yhteyden säilyttäminen kotimaahan Kallinen luo toiminnan kehittämislinjat 1980-luvulle ja toteaa, että Suomen ja ulkosuomalaisen sivistykselliset yhteydet on nähtävä vähintään yhtä tärkeinä kuin Suomen ja muiden maiden väliset kahdenkeskiset suhteet. Monien muiden edistämishankkeiden lisäksi hän ehdottaa, että Australian, Kanadan ja Yhdysvaltojen suomalaissiirtolaisten keskuudessa viime vuosina herännyttä kiinnostusta Suomea ja sen kulttuuria kohtaan olisi tuettava mm. luomalla apurahajärjestelmä suomalaista syntyperää olevien nuorten jatko-opiskelua varten Suomessa. Muistiossa tähdennetään myös, että täydennysopetusta suomen/ruotsin kielessä on kehitettävä järjestämällä opettajien täydennyskoulutus sekä laatimalla sopivaa etä- ja muuta oppimateriaalia. Kallinen huomauttaa, että silloinkin, kun suomalaista syntyperää olevat lapset jäävät pysyvästi ulkomaille, heidän suomen kielen ja Suomen kulttuurin tuntemuksensa vahvistaa Suomen kulttuurisiteitä kyseiseen maahan.

Vaikka kaikki Kallisen ehdottamat toimenpiteet eivät toteutuneet, niistä tuli tärkeä osa sitä visiota, jonka mukaan Suomi-kouluja rakennettiin sekä Suomessa että ulkomailla.

Raija Kallisen jäätyä eläkkeelle hänen monivuotinen työtoverinsa ja suomikoulutyön asiantuntija, kansainvälisen vaihdon sihteeri Helena Priha, jatkoi Kallisen työtä koulujen toiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi. Helena Prihasta tuli nopeasti Suomi-koulujen luottohenkilö. Hänen vastuullaan olivat Suomi-koulujen sekä opetustoimeen että opettajien jatkokoulutukseen liittyvä rahoitus samoin kuin kaikki muut Suomi-koulujen tukitoimenpiteet.

Suomi-kouluja koskevat ratkaisut pysyivät opetusministeriön kansainvälisten asiain osastolla vuoteen 1999 saakka. Ministeriön edistyksellisen toiminnan perimmäinen edellytys oli suomikoulutyöstä vastuussa olevien virkamiesten oman kielen ja kulttuurin arvostus. Ymmärrettiin, että kansainvälisyys ei merkitse toisten kulttuurien tapojen ja kielten omaksumista, vaan oman kulttuurin säilyttämistä toisten rinnalla.

Opettajien jatkokoulutus ja maailmankonferenssit

Suomi-koulujen lisääntyessä maailmalla vinhaa vauhtia 1980-luvulla ryhdyttiin suurimmissa suomi-koulumaissa oma-aloitteisesti järjestämään opettajien jatkokoulutusta, jota opetusministeriö osittain tuki. Vuonna 1985 opetusministeriö vastasi kentän toivomuksiin ja tarjosi jatkokoulutusmahdollisuuden kaikille Suomi-koulujen opettajille. Se antoi Suomi-Seura ry:lle tehtäväksi järjestää ensimmäisen Suomi-koulujen maailmankonferenssin. Kaikkiaan opetusministeriö kutsui Suomi-koulujen opettajat maailmankonferensseihin viisi kertaa.

Opettajien maailmankonferenssit

1985	Helsinki, Hanasaari – ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus: 50 osallistujaa 17 maasta
1989	Helsinki, Hanasaari – ruotsalais-suomalainen kulttuurikeskus: 63 osallistujaa 15 maasta
1992	Järvenpää, Järvenpään seurakuntaopisto: 84 osallistujaa 21 maasta
1995	Helsinki, Hotelli Vuoranta: yli 70 osallistujaa 15 maasta
1999	Helsinki, Hotelli Vuoranta: n. 80–100 osallistujaa 16 maasta

Näihin maailmankonferensseihin, joiden merkitys suomikoulutoiminnalle oli tavattoman suuri, osallistui yhteensä n. 350 opettajaa eri puolilta maailmaa. Nelipäiväisten konferenssien aikana opettajat saivat ensimmäistä kertaa mahdollisuuden tutustua muualla toimiviin Suomi-kouluihin ja niiden työtapoihin. Konferenssien monipuolisten ohjelmien kautta opettajille annettiin paitsi tärkeää tietoa Suomen ajankohtaisista asioista ja suomen kielen kehityksestä myös asiantuntijoiden apua opetuksen järjestämisessä, oppimateriaalikysymyksissä ja opetussuunnitelmien laatimisessa. Myös Suomessa toimiviin ulkosuomalaisjärjestöihin saatiin luotua kontaktit, joiden avulla yhteistyö voitiin aloittaa. Tärkeää oli myös koulujen esittäytyminen Suomessa. Maailmankonferenssien aikana julkiset tiedotusvälineet esittelivät Suomi-kouluja näkyvästi ja

tekivät koulutyötä tunnetuksi koti-Suomessa, jossa sitä ennen tiedettiin perin vähän ulkomailla annettavasta lasten ja nuorten suomen/ruotsin kielen ja suomalaisen kulttuurin täydentävästä opetuksesta.

Erityisen merkittävä oli vuosi 1992, Suomen itsenäisyyden 75. juhlavuosi, jolloin Suomi-Seura kutsui ulkosuomalaiset juurilleen. Osana tätä Juuret Suomessa -teemavuotta järjestettiin Suomi-koulujen opettajille maailmankonferenssi, johon osallistui ennätysmäärä opettajia maailman eri maista. Konferenssin avannut kulttuuriministeri Tytti Isohookana-Asunmaa antoi varauksettoman tunnustuksen Suomi-kouluille ja totesi suomikouluverkoston luomisen ulkosuomalaisvoimin – ja etupäässä ulkosuomalaisnaisten toimesta – olleen kulttuuriteko, jonka seuraukset tulevat heijastumaan laajalle. Opetusministeriön tukemassa ulkosuomalaistyössä ministeri sanoi Suomi-koulujen olevan ensimmäisellä sijalla.

Maailmankonferenssien ansiosta Suomi-koulut tulivat tutuksi monelle suomalaiselle suomalaisen kulttuurin ja suomen kielen vaalijana ulkomailla. Suomi-koulujen opettajille konferenssit antoivat tietoa, motivaatiota ja voimia työn jatkamiseen. Suomen valtion edustajien tunnustus tehdystä työstä oli suomikoulutoiminnalle ensiarvoisen kannustavaa ja tärkeää. Konkreettisena seurauksena maailmankonferensseista syntyi maailman kaikkien Suomi-koulujen opettajien lehti, joka ilmestyi kaikkiaan neljä kertaa. Ensimmäinen lehti tehtiin Saksassa v. 1993. Siinä esittäytyivät Saksan, Sveitsin ja Itävallan Suomi-koulut. Seuraava lehti laadittiin Isossa-Britanniassa v. 1994, jolloin lehti kastettiin *Suomaksi*. Sitten oli vuorossa Kanada v. 1995 ja Yhdysvallat, jossa toimitettiin toistaiseksi viimeinen Suoma v. 1996.

Opetusministeriössä kiinnitettiin huomiota myös Suomi-koulujen materiaalipulaan, ja ministeriön avustuksella toimitettiin erityisesti Suomi-koulujen tarpeisiin suunniteltua oppimateriaalia: *Juttukaveri* (1994, toim. Kaarina Helakisa), *Papupata* (1996, toim. Kaarina Helakisa), *Tekstitulkki I* (2001, toim. Eichhorn, Lehtimaja, Voipio), *Tekstitulkki II* (2005, toim. Eichhorn, Nykänen, Päivärinne). Kirjat lähetettiin kaikille Suomi-kouluille.

2.2 Opetushallitus

Vuodesta 1974 lähtien Suomi-koulut saattoivat liittää toiminta-avustushakemukseensa määrärahaesityksen oppikirjoja varten tai lähettää erillisen oppimateriaalihakemuksen suoraan Kouluhallitukseen. Kouluhallitus (Opetushallitus) välitti Suomi-kouluille oppikirjat vuoteen 1993 saakka, jolloin valtiontaloudessa toimeenpantujen supistusten takia oppikirjojen välittäminen lopetettiin.

Koulutuksen asiantuntijana Opetushallitus on kiinnittänyt erityistä huomiota Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutukseen ja kehittänyt opettajille erilaisia jatkokoulutautumismahdollisuuksia, joiden kustannukset on katettu opetushenkilöstön henkilöstökoulutukseen varatuista valtion talousarvion määrärahoista.

Vuodesta 2000 lähtien Opetushallitus on tarjonnut Suomi-koulun opettajille mahdollisuuden osallistua Suomessa vuosittain järjestetyille jatkokoulutuspäiville. Kolmipäiväinen koulutustilaisuus on järjestetty kuusi kertaa, ensimmäisen kerran v. 2000 Opetusalan koulutuskeskuksessa (OPEKO) Heinolassa ja vuodesta

2001 lähtien Opetushallituksen tiloissa Helsingissä. Koulutuspäivien aikana pyritään suomalaisten kielen ja opetuksen asiantuntijoiden avulla tukemaan Suomi-koulujen opettajien työtä. Koulutuspäivillä annetaan myös tietoa Suomen ajankohtaisista koulu-uudistuksista.

Kyselypalautteissa opetushallituksen jatkokoulutuspäiville osallistuneet opettajat totesivat koulutuspäivien annin olevan erinomainen ja toivoivat poikkeuksetta koulutuksen jatkumista. Myös osanottajien runsaus kertoo koulutuspäivien tarpeellisuudesta.

Yhteensä Opetushallituksen koulutuspäivillä on ollut vuosien 2000–2005 aikana 392 osallistujaa

10.–11.8.2000	34 osallistujaa 16:sta eri maasta
8.–10.8.2001	88 osallistujaa 30:stä eri maasta
14.–16.8.2002	64 osallistujaa 19:stä eri maasta
6.–8.8.2003	66 osallistujaa 19:stä eri maasta
4.–5.8.2004	60 osallistujaa 21:stä eri maasta
3.–5.8.2005	80 osallistujaa 24:stä eri maasta

Opetushallituksen järjestämien Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutukseen osallistumiset maittain vuosina 2000–2005

Angola	2	Kreikka	20
Arabiemiraatit	9	Kypros	2
Australia	5	Luxemburg	3
Belgia	3	Malta	3
Botswana	3	Puola	1
Chile	6	Ranska	19
Eesti	2	Saksa	83
Espanja	5	Senegal	3
Hollanti	10	Singapore	1
Hongkong	4	Sveitsi	40
Irlanti	3	Taimaa	2
Iso-Britannia	29	Taiwan	10
Islanti	3	Tansania	6
Israel	7	Tanska	2
Italia	20	Turkki	1
Itävalta	9	Unkari	5
Kanada	16	USA	43
Kenia	1	Zimbabwe	1
Kiina	10		

Helsingin yliopiston koulutus- ja kehityskeskus Palmenia on järjestänyt vuosien 2004–2005 aikana Opetushallituksen henkilöstökoulutuksen osana Suomi-koulun opettajille kolmen opintoviikon täydennyskoulutuskurssin. Osa opetuksesta järjestettiin etäopetuksena, osa lähiopetuksena. Koulutusohjelmaan kuului verkko-oppimisympäristö, jossa suoritettiin etätehtäviä. Kurssille, jolle osallistuminen ei edellyttänyt aikaisempaa pedagogista koulutusta, osallistui n. 20 Suomi-koulun opettajaa. Kurssilla keskityttiin opetusmenetelmien esittelyyn sekä oppimateriaalin laatimiseen. Erityisesti esille nousi konstruktivistinen oppimisnäkemys. Kurssin lopputyönä laadittiin omaa oppimateriaalia verkkoon. Selvitystyön kyselypalautteissa koulutusohjelmaan osallistuneet opettajat pitivät koulutusta erittäin hyvänä.

OPEKON kouluttaja Marko Lahtinen järjesti keväällä 2005 Suomi-koulujen opettajille ensimmäisen koulutuksen *Tietokone ja -verkko opettajan työkaluna Internetissä*. Onnistuneen alun jälkeen aloitettiin syksyllä 2005 Suomi-koulujen opettajille suunnattu toinen koulutusjakso *Tietoverkot OPS-työn välineenä*, jossa pohditaan, millainen opetussuunnitelma edistäisi parhaiten suomikoululaisten oppimista. Molempiin koulutuksiin on osallistunut kolmisenkymmentä opettajaa. Myös tämä koulutusmuoto sai kyselypalautteissa hyvin positiivisen arvion. Erityisen tärkeänä sitä pitivät opettajat, jotka pitkien etäisyyksien takia eivät ole voineet osallistua mihinkään muuhun, jo aikaisemmin tarjottuun koulutukseen.

2.3 Pelisäännöt

Suomi-koulujen valtionapu

Vuodesta 1999 lähtien Suomi-koulujen avustusten jako on ollut Opetushallituksen tehtävänä. Tehtävä siirtyi opetusministeriön kansainväliseltä osastolta erikoissuunnittelija Annikki Häkkinille, joka hoiti varojen vähyyden ja suomikoulutoiminnan kehityksen takia vähitellen yhä vaikeammaksi käyvää tehtäväänsä esimerkillisesti. Tehtävä siirtyi v. 2005 opetusneuvos Paula Mattilalle.

Opetusministeriön työryhmän selvityksessä v. 1976 määriteltiin Suomi-koulujen avustuksen jakoperiaatteet, ja Opetushallitus on noudattanut koulujen avusta-

misessa opetusministeriön laatimia ohjeita. Lähtökohtana on, että avustusta annetaan 2/3 opettajan saamasta palkkiosta. Avustuksen piiriin on sisällytetty kaikki koululais- ja leikkikouluryhmät. Pienten lasten alaikäraja on kolme vuotta ja opetusryhmän minimikoko kuusi oppilasta. Opetukseen myönnettujen varojen lisäksi on voitu antaa harkinnanvaraista vuokra-avustusta. Koska osa kouluista työskentelee ilmaistiloissa, osa taas maksaa hyvinkin korkeita vuokria, on kohtuullista, että tämä otetaan huomioon avustuksia jaettaessa. Opetushallitus on voinut harkintansa mukaan myöntää yli 50 oppilaan kouluille vuokratukea korkeintaan 1 333 € vuodessa sekä alle 50 oppilaan kouluille korkeintaan 833 € vuodessa. Materiaalikuluja, lähinnä oppikirjoja, varten on voitu antaa avustusta vuosittain n. 20 € oppilasta kohti. Suomi-koulujen oppimateriaalihankintoihin Opetushallituksen avustus on ollut keskimäärin 40 000–50 000 € vuodessa. Materiaalitoimituksista ja kuljetuskustannuksista koulujen täytyy huolehtia itse.

Suomi-koulujen saama valtion tuki on kehittynyt vuodesta 1993 seuraavasti: v. 1993: 1 550 000 mk, v. 1996: 1 848 496 mk, v. 1999: 2 000 000 mk. Vuoden 1999 jälkeen opetusministeriön Suomi-kouluille myöntämään tukirahaan ei ole tullut enää minkäänlaisia korotuksia, vaan koulujen avustus on ollut n. 336 000 € vuodessa siitä saakka, kun avustuksen jakamistehtävä siirrettiin Opetushallitukselle. Opetusministeriö on joinakin vuosina myöntänyt Opetushallituksen käyttöön lisämäärärahan, joka on ollut keskimäärin 20 000 € vuodessa. Se on ollut välttämätön koulujen toiminnan turvaamiseksi. Suomi-kouluissa suomea/ruotsia oppivien lasten lukumäärä on viime vuosina ollut keskimäärin 3300, joten valtionavustus lasta kohti on n. 100 € vuodessa.

Suomea äidinkielenään puhuvien lasten määrä Suomi-kouluissa on noussut viime vuosina hyvin voimakkaasti. Palautevastausten mukaan 32 %:lle koulujen oppilaista opetetaan nykyään suomea äidinkielenä, kun useimmissa Suomi-kouluissa vielä 1980-luvulla ulkosuomalainen oppilas, jonka molemmat vanhemmat olivat suomalaisia, oli harvinainen poikkeus. Koulut ovat pyrkineet antamaan suomen opetusta oppilaiden tarpeiden ja vanhempien toivomusten mukaan, minkä vuoksi koulujen opetuspisteiden

määrä on kasvanut. Myös koulujen heterogeenisiä opetusryhmiä on jouduttu jakamaan pienemmiksi, minkä seurauksena opetustuntien määrä on lisääntynyt. Nämä toimenpiteet ovat nostaneet koulujen kustannuksia. Opetushallitus on joutunut määrärahan niukkuuden takia koko ajan tiukentamaan kriteerejä avustuksia jakaessaan.

Suomi-koulujen opettajien opetuspalkkiot

Opetushallituksen jakoperusteissa opettajien palkkiosta korvataan 2/3. Suomi-koulujen opettajien lähtöpalkkana on ollut 17 €/tunti. On kuitenkin maita, joissa hintataso on erittäin korkea (mm. Tanska, Sveitsi, Japani, USA), ja siitä syystä näissä maissa työskentelevien opettajien lähtötuntipalkkana on pidetty 22 €/tunti. Opettajan tuntipalkkaan Suomesta saatava tuki on siten 11,30 €/tunti tai poikkeustapauksissa 14,60 €/tunti.

Suomi-koulujen opettajien palkkioihin ei ole tehty minkäänlaisia korotuksia kahteenkymmeneen vuoteen. Opettajille maksetaan korvaus vain varsinaisista opetustunneista. Oppituntien valmistelusta, johon varsinkin heterogeenisten ryhmien opettaja joutuu käyttämään aikaa 2–3 tuntia, ei makseta minkäänlaista korvausta. Monet Suomi-koulut potevat opettajapulaa, ja muutama koulu on joutunut keskeyttämään toimintansa, kun opettajaa ei ole löytynyt. Aiemmin Suomi-koulujen opettajien suuri enemmistö oli vakinaisesti ulkomaille muuttaneita, jotka tekivät opetustyötä vuosikausia ja joiden työstä selviytymistä helpotti pitkäaikainen kokemus. Nykyään näin ei välttämättä enää ole. Moni suomalainen opettaja, joka nyt lähtee ulkomaille, tietää usein jäävänsä sinne vain muutamaksi vuodeksi, jona aikana hän myös mahdollisesti mielellään opettaa Suomi-kouluissa saadakseen lisää työkokemusta. Vaikka Suomi-koulujen opettajan työtä ei tehdäkään siitä saatavan vähäisen korvauksen takia, Suomesta ulkomaille saapuvan opettajan ei ole helppoa ymmärtää, miksi niin vaativasta ja runsaasti aikaa vievästä työstä maksetaan niin pieni palkkio. Tulevaisuuden opettajien saaminen Suomi-kouluihin saattaa olla vaikeaa, jos palkkio on kahdenkymmenen vuoden takaisella tasolla.

3 Suomi-koulut maailmalla

3.1 Yleiskatsaus

Suomi-koulut ovat syntyneet maailmalla ulkosuomalaisten omasta tarpeesta välittää lapsille suomalainen kulttuuriperintö. Suomi-koulut eivät ole Suomesta käsin harjoitettua kulttuurivientiä, vaan ne ovat ulkosuomalaisten, lähinnä naisten, omasta aloitteesta kehittyneitä toimintamuotoja, joilla autetaan vanhempia lasten ja nuorten suomen kielen opettamisessa, säilyttämisessä ja kehittämisessä ja tutustutetaan lapsia suomalaiseen kulttuuriin. Suomi-koulut eivät myöskään ole määräaikainen projekti, vaan viime kädessä ulkomailla asuvien suomalaisvanhempien päätös siitä, mitä he pitävät arvokkaana ja millaisen identiteetin he haluavat lapsilleen välittää.

Suomi-koulut ovat suomalaisen siirtolaisuuden seurausta: niitä on syntynyt sinne, missä niitä on tarvittu. Tilanne elää koko ajan. Jossain maassa tai kaupungissa asuvien, suomen opetusta tarvitsevien ulkosuomalaislasten määrä saattaa vaihdella vuosittain hyvin paljon. Lakkautetut Suomi-koulut, joita ei tässä selvityksessä ole voitu ottaa huomioon, ovat merkki suomalaisperheiden siirtymisestä muualle tai voimien ja/tai varojen puuttumisesta toiminnan jatkamiseen. Silti lyhyenkin ajan toimivalla Suomi-koululla voi olla suuri merkitys paikallisen suomalaisyhteisön keskuudessa. Suurin osa Suomi-kouluista on kuitenkin osoittautunut yllättävän pitkäikäiseksi. Ei ole harvinaista, että myös vanhalla mantereella jo kolmas ulkosuoma-

laissukupolvi on löytänyt Suomi-kouluun.

Kyselyssä kävi selvästi ilmi, että Suomi-kouluissa eletään koko ajan nyt-hetkeä. Oman varsinaisen työn ja perheen ohella on selviydyttävä koulun johtamistehtävistä tai opettamisesta. Koulun menneisyyteen ei ehditä paneutua, sillä yli 90 % koulunjohtajista ilmoitti, että koulusta ei ole kirjoitettu minkäänlaista historiikkia. Vapaaehtoistyön ongelmana on usein yhteisen arkiston puuttuminen ja tiedon pirstaloituminen vastuuhenkilöiden vaihtuessa. Joillekin opettajille Suomi-koulujen taustat olivat tuntemattomia, sillä työtä aloittavien opettajien perehdyttäminen saattaa hektisessä arjessa jäädä vähiin.

Palautevastausten mukaan alkusysäyksen Suomi-koulun perustamiseen ovat yleensä antaneet lasten vanhemmat itse. Vastauksissa 85 % kouluista ilmoitti koulun syntyneen muutamien aktiivihenkilöiden aloitteesta, noin 20 % ilmoitti aloitteen tulleen paikalliselta suomalaiselta organisaatiolta, ja jotkut koulut olivat syntyneet molempien yhteisvaikutuksesta.

Sytä, miksi koulu perustettiin juuri perustamisajankohtana, oli tavallisesti enemmän kuin yksi.

Syy Suomi-koulun perustamiseen	%
Vanhemmat halusivat tukea vähemmistökieltä osaavien lasten kielitaitoa asuinmaan kielen ylivoimaa vastaan	61
Muualle perustettujen Suomi-koulujen malli innosti oman koulun perustamiseen	50
Tietoisuus kaksi- ja monikielisuuden vaikutuksista lapsen kehitykselle yleistyi	38
Useita suomalaisperheitä muutti samanaikaisesti paikkakunnalle	23
Omien juurien etsiminen tuli muotiin	10
Toimimaan kouluviranomaiset kehottivat vanhempia huolehtimaan lapsen koti- tai toisesta kielestä	0
Muu	29

Muita syitä koulutyön aloittamiselle olivat vanhempien halu mahdollistaa lasten Suomeen paluu, suomalais-ulkomaalaisten liittojen ja lasten lukumäärän kasvu, sopivan opettajan löytäminen, tarpeeksi monen ulkosuomalaislapsen varttuminen samanaikaisesti kouluikänsä sekä suomalaisen piispan vierailu ja kan-

nustus koulun perustamiseen. Muutama koulu oli perustettu jo aikaisemmin toimineen Suomi-koulun rinnalle ja viety lähemmäksi kaukana asuvia lapsia ja vanhempia.

Vanhempien huoli lasten suomen kielen taidosta ja sen säilymisestä valtakulttuurin puristuksessa on johdantanut Suomi-koulun perustamiseen, kun on kuultu, että muuallakin on tällaisia kouluja ja että Suomen valtio tukee opetustyötä. Pelko kaksikielisyyden aiheuttamista haitoista on asiallisen informaation lisääntyessä vaihtunut tietoon kaksikielisyyden positiivisista vaikutuksista, ja valveutuneet vanhemmat ovat hakenneet Suomi-koulun tukea kaksikielisyyskasvatukseen. Toimimaan viranomaiset eivät missään ole vaikuttaneet suomen kielen opetuksen aloittamiseen.

3.1.1 Kyselypalautteet

Opetushallituksen Suomi-koulujen osoitelistalla oli 139 koulua. Tämän lisäksi saatiin yhdysopettajalta tieto neljän muun Suomi-koulun olemassaolosta. Kyselylomakkeet lähetettiin siis yhteensä 143 koululle.

Jatkoselvityksissä kävi ilmi, että 11:n osoitelistalla olleen Suomi-koulun toiminta oli lopetettu tai se oli kyselyhetkellä pysähdyksissä, joten niiltä ei voinut odottaa vastausta. Samoin postituslistalla oli vielä kaksi osoitetta, joissa ei ole itsenäistä suomikoulutoimintaa, joten oletettavasti toimivien koulujen määräksi saatiin 130, joista jonkinlainen vastaus saatiin 116:lta. Yhden vastanneen koulun toiminta oli opettajapulan takia keväällä 2005 pysähdyksissä, joten palautetta saatiin 115:lta toiminnassa olleelta koululta. Kyselyvastauksia saatiin siten 88 %:lta oletettavasti toiminnassa olleista kouluista.

Koulunjohtajilta saatiin yhteensä 111 vastausta, toimivien koulujen koulunjohtajien vastauksia oli 110. Oletettavasti toiminnassa olleiden koulujen koulunjohtajien vastausprosentiksi saatiin näin ollen 85 %.

Kyselyyn vastasi yhteensä 282 opettajaa. Koulunjohtajien vastausten ja yhdysopettajien antamien lisätietojen perusteella keväällä 2005 varmasti toiminnassa olleiden Suomi-koulujen opettajamäärä oli 381. Näiden lukujen perusteella enintään 74 % opettajista vastasi kyselyyn.

Puheenjohtajien kyselypalautteen perusteella Suomi-kouluissa oli keväällä 2005 yhteensä 3 221 oppilasta,

370 opettajaa, 62 apuopettajaa ja 390 opetusryhmää. Kun tähän lisätään yhdysopettajilta saadut lisätiedot, saadaan oppilasmääräksi 3 464 ja ryhmien lukumääräksi 400. Jos ei-tiedossa olevat oppilasmäärät korvataan koulujen oppilasmäärien keskiarvolla (30 oppilasta/koulu), voidaan Suomi-kouluissa arvioida olleen keväällä yli 3 700 (3–18 v.) oppilasta.

Tämän lisäksi koulujen yhteydessä toimii myös lukuisia pienlapsiryhmiä (alle 3 v.) ainakin Sveitsissä, Italiassa ja Saksassa sekä aikuisten (yli 18 v.) opetusryhmiä ainakin Alankomaissa, Isossa Britanniassa, Kanadassa, Saksassa ja Yhdysvalloissa, joissa kyselyvastusten mukaan Suomi-koulujen yhteydessä olevia aikuisia suomen opiskelijoita on 352. Vaikka aikuisopetus ja pienlapsikerhot eivät kuulu Suomi-koulujen varsinaiseen toimintaan, ovat ne kuitenkin merkki paikallisen yhteisön vankasta kiinnostuksesta suomen kieltä ja kulttuuria kohtaan. Monin paikoin ei aikuisopiskelijoilla olisi ilman Suomi-kouluissa tehtävää työtä minäkäänlaisia mahdollisuuksia suomen kielen opiskeluun. Voidaan syystä sanoa, että Suomi-koulut mahdollistavat n. 4 100 oppilaan suomen kielen opiskelun.

3.1.2 Suomi-koulut ja oppilaat maittain

Keväällä 2005 toiminnassa olleet Suomi-koulut maanosittain	
	lkm
Aasia	8
Afrikka	2
Australia	3
Etelä-Amerikka	1
Eurooppa	79
Pohjois-Amerikka	28
Yhteensä	121

Kyselypalautteiden mukaan keväällä 2005 Suomi-kouluja oli toiminnassa 29:ssä eri maassa. Mahdollisesti Suomi-kouluja on myös Islannissa, Maltassa, Namibiassa ja Portugalissa. Syksystä 2005 uusia suomikoulumaita ovat Latvia ja Etelä-Afrikka.

Kyselypalautteiden mukaan keväällä 2005 toiminnassa olleet Suomi-koulut ja oppilaiden lukumäärät maittain					
Maa	Koulujen lkm	Oppilaiden lkm		Koulujen lkm	Oppilaiden lkm
Alankomaat	4	74	Kreikka	7	171
Arabiemiraatit	1	16	Kypros	3	92
Australia	3	85	Luxemburg	1	33
Belgia	1	60	Puola	1	13
Chile	1	13	Ranska	3	95
Espanja	5	116	Saksa	22	632*
Irlanti	1	26	Singapore	1	40
Iso-Britannia	13	349	Sveitsi	10	273
Israel	2	31	Tansania	1	30
Italia	3	71	Tanska	2	32
Itävalta	1	25	Thaimaa	1	25
Japani	1	13	Unkari	1	25
Kanada	11	322	Viro	1	20
Kenia	1	17	Yhdysvallat	17	698*
Kiina	2	67	Yhteensä	121	3 464

*oppilastiedot puuttuvat yhdestä koulusta

3.2 Kanada

3.2.1 Historia

Suomalaisia siirtolaisia alkoi muuttaa Kanadaan jo 1800-luvun lopussa, ja varsinkin 1920-luvulla ja 1950-luvulla maahan tulijoissa oli paljon suomalaisia.

1990-luvun alussa maassa laskettiin olevan n. 100 000 henkilöä, jotka olivat ainakin osaksi suomalaisia. Suomea puhuvia laskettiin olevan n. 25 000, joista n. 17 000 oli syntynyt Suomessa.

Kanadan suomen kielen opetus juontaa vanhat ja vahvat juurensa suomalaissiirtolaisuuden historiasta tähän päivään. Suomalaiset ovat vaikuttaneet aktiivisesti paitsi Kanadan taloudelliseen kehitykseen myös kulttuurielämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan jo yli 100 vuoden ajan. Heidän tiedetään luoneen elämälleen alun pitäen myös omaa, suomalaista kulttuuripohjaa. Kerrotaan, että esim. Ontariossa sijaitsevassa Soossa (Sault St. Marie) pidettiin suomalaista pyhäkoulua jo 1800-luvun lopulla ja että sinne perustettiin ensimmäinen suomalainen raittiusseura 1893. Vuonna 1901 perustettiin jo toinen raittiusseura, Pelastuksen Sankarit, jonka historian mukaan lapsille pidettiin kesäisin suomen kielen koulua. Vuonna 1905 perustettiin Pyhän Marian luterilainen seurakunta, jonka toimintaan kuului sekä pyhäkoulu että suomen kielen koulu. Nyt suomea opiskellaan **Sault Finnish Schoolissa – Soon Suomi-koulussa**.

Samoihin aikoihin kuin Soohon suomalaisia alkoi muuttaa myös Pohjois-Ontariossa sijaitsevan Timminsin kaupungin tienoille, alueelle, jota kutsutaan Kulta-alueeksi. Vuonna 1906 tälle vielä 1800-luvun alussa Kanadan intiaanien metsästysalueena olleelle seudulle tiedetään muuttaneen kaksi suomalaismiestä, jotka perustivat ensimmäisen kultakaivoksen Nighthawk-järven saareen. Vähitellen tälle kultakaivosalueelle muutti paljon muitakin suomalaisia. Alusta alkaen myös suomen kieltä vaalittiin, perustettiin urheiluseuroja, kuoroja, teattereita ja rakennettiin kirkkoja. Nyt alueella toimii **Porcupinen Suomen Kielen Koulu**.

Torontoon suomalaisia siirtolaisia muutti myös jo varhain, mutta erityisesti 1930-luvun alussa ja 1950-luvulla. Todennäköisesti 50-luvun alkuun osuu myös Suomalaisen Edistysliiton perustaminen. Liiton teh-

tävänä oli toimia monien suomalaisjärjestöjen keskusjärjestönä. Edistysliiton historiikin mukaan esityksen suomen kielen opetuksesta torontolaisille suomalaislapsille teki liiton puheenjohtaja, pankinjohtaja Arvi Mansikka v. 1960. Johtokunta kannatti asiaa, ja vielä samana vuonna perustettiin eestiläissiirtolaisten mallin mukaan Edistysliiton alaisuuteen sadan dollarin alkupääoman turvin **Toronton Suomen Kielen Koulu**, joka tietävästi on ensimmäinen koulu maailmassa, joka aloitti järjestelmällisen suomen kielen opetuksen ulkosuomalaislapsille. Kouluun ilmoittautui 33 7–16-vuotiaasta oppilasta, jotka jaettiin kahteen ryhmään. Opetuspaikkana oli Yhdistynyt Kirkko ja oppikirjana Valistuksen Luku- ja puheapinen Luen ja kerron. Opetusta annettiin kerran viikossa pari kolme tuntia kerrallaan. Oppilaita oli ensimmäisinä vuosina 20–45, mutta oppilasmäärä kasvoi, kun vuodesta 1965 alettiin opettaa myös teini-ikäisiä ja aikuisia.

Toronton Suomen Kielen Koulun alkuvuodet olivat asialle uskoutuneen suomalaisyhteisön ja vapaaehtoisuuden voimannäyte. Ensimmäinen apu Suomesta saatiin, kun Suomi-Seura ry toimitti opettajille v. 1965 yleispedagogisen esitteen, jossa annettiin ohjeita myös suomi vieraana kielenä -opetukseen. Suomi-Seurasta koulu alkoi vähitellen saada lahjoituksina myös kirjallisuutta ja lehtiä, mm. suomenkielisen Aku Ankan vuosikerran. Suomen opetusministeriön puoleen koulu kääntyi v. 1968 oppikirja-asiaa ja rupesi saamaan ministeriöltä opetukseen sopivaa Suomen peruskoulun oppimateriaalia.

Toronton Suomen Kielen Koulu toimi yksinomaan suomalaisyhteisön kannattamana vuoteen 1978 saakka, jolloin se hyväksyttiin Kanadan liittohallituksen monikulttuuriohjelmaan. Tähän pääsy merkitsi oppilaskohtaista avustusta suomen kielen opetukseen. Ohjelma lopetettiin v. 1990. Toronton Suomen Kielen Koulu toimi Edistysliiton alaisena vuoteen 1990 saakka, jolloin se rekisteröityi itsenäiseksi voitto tuottamattomaksi hyväntekeväisyysyhdistykseksi.

Thunder Bayssä suomea on opetettu jo 40 vuoden ajan, joten se on tietävästi maailman toiseksi vanhin ulkosuomalaislapsille säännöllisesti suomea opettanut koulu. Kun koulu alkoi v. 1965, sinne pääsy odotelti 250 oppilasta, joista suomen opiskelun todella aloitti 173. Ontarion ja koko Kanadan ensimmäiset credit-luokat perustettiin Thunder Bayhin. Credit-

kurssi edellytti Ontarion opetusministeriön päätöstä hyväksyä suomen kieli virallisesti credit-oppiaineeksi, josta oppilas saa arvosanan todistukseensa. Syysluku-kauden 1972 alusta 24 lukioikäistä opiskelijaa aloitti Hillcrestin High Schoolissa suomen kielen credit-kurssin, ja kun kaksi viikkoa myöhemmin oppilaita oli jo 36, perustettiin kaksi luokkaa, alkeisluokka ja edistyneiden luokka. Vielä samana syksynä aloittivat myös Hammarskjöld High Schoolilla credit-ohjelman iltaluokat. Alusta asti luokkaopetuksen rinnalla on toiminut Hillcrestin Suomi-kerho, jonka toiminnan avulla kerholaiset ovat voineet järjestää mm. vaihtopöytävierailuja suomalaisten koulujen kanssa.

Vuonna 1973 perustettiin Thunder Bayn Lakeheadin yliopistoon Kanadan ensimmäinen suomen kielen lehtoraatti.

Montrealin Suomen Kielen Koulun pani pystyyn montrealilainen 400-talouksinen suomalaisväestö v. 1979. Alussa 40 oppilaan koulussa oli kolme ryhmää, kaksi lapsille ja yksi aikuisille. Tähän pieneen, mutta sitkeään kouluun on tuotu oppilaita jopa 100 kilometrin päästä toisesta valtiosta, USA:sta. Kun 1980-luvulla oppilaiden määrä alkoi uhkaavasti vähetä, opettajat päättivät, että jos lapset eivät tule opettajan luo, niin opettajat menevät lasten luo, ja he lähtivät opettamaan lapsia heidän koteihinsa. Montrealin koulu toimi reppukouluna vuosien 1987–1989 aikana, jolloin kaksi opettajaa matkusti säännöllisesti perheisiin opettamaan lapsille suomea. Vuorotellen eri perheet olivat kaksituntisen opetusjakson isäntinä, ja lähistöllä asuvat, suomen kielestä kiinnostuneet vanhemmat toivat lapsensa ”kylään” suomea oppimaan. Opettajien kuljetuksista huolehti erään perheen isä. Koulutoiminta saatiin pelastettua, ja tätä nykyä Montrealissa on aktiivinen Suomi-koulu, jonka oppilasmäärä on ollut jo jonkin aikaa kasvussa.

3.2.2 Koulujen nykytilanne

Keväällä 2005 Kanadan Suomi-kouluissa oli (3–18 v.) oppilaita yhteensä 334 (luvussa mukana myös kaikki paikallisten koululautakuntien alaisina toimivien koulujen oppilaat) ja opettajia 46. Aikuisopetusta annettiin kuuden koulun yhteydessä yhteensä 135 aikuiselle. Suurimmat koulut olivat Toronto ja Vancouver. Koululautakunnan alaisina suomen kielen kouluina

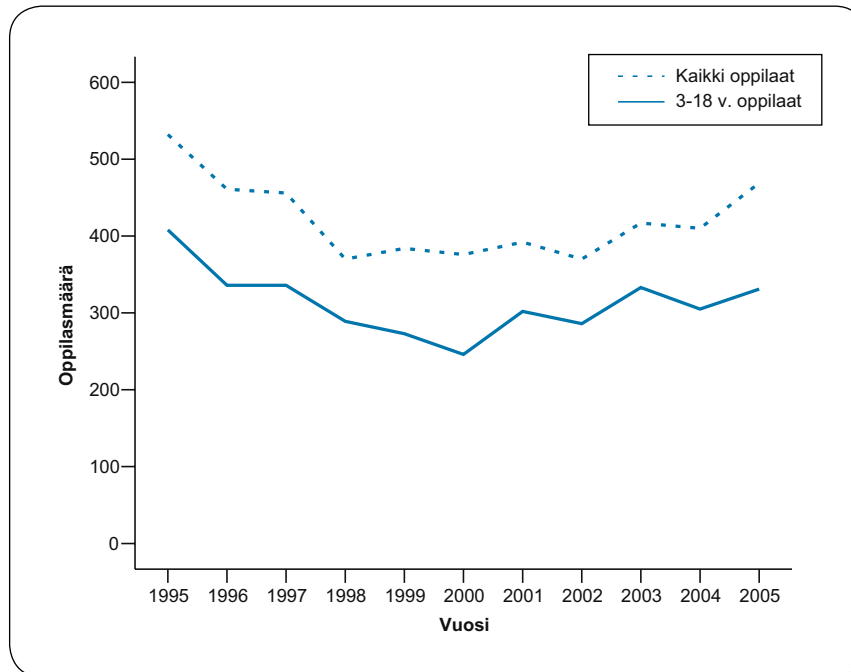
toimivat Ottawa, Sault St. Marie, Porcupine, Edmonton ja Thunder Bay.

Keväällä 2005 Kanadassa toiminnassa olleet 11 Suomi-koulua ja niiden perustamisvuodet

Toronton Suomen Kielen Koulu	1960
Thunder Bayn Suomen Kielen Koulu	1965
Sudburyn Suomen Kielen Koulu	1971
Montrealin Suomen Kielen Koulu	1979
Porcupine Finnish Language School	1981
Edmontonin Suomen Kielen Koulu	1982
Ottawan Suomalainen Koulu OSKU	1983
Sault Finnish School – Soon Suomi-Koulu	1986
Finn Fun School of Vancouver	1987
Barrie	-
Calgary	-

Kanadan Suomen Kielen Koulujen toiminta poikkeaa monin osin eurooppalaisten Suomi-koulujen toiminnasta ja on riippuvainen Kanadan valtion ja kunkin osavaltion omista määräyksistä ja niiden sovelluksista. Kanadan Suomen Kielen Koulujen toiminta on laajentunut ja kehittynyt ennen kaikkea Kanadan ainutlaatuisen monikulttuuripolitiikan ja konkreettisen avustuksen turvin. Vuoteen 1990 saakka toiminut Kanadan liittohallituksen monikulttuuriministeriön *Multicultural Enrichment Program* -monikulttuuriohjelman turvin koulujen toimintaa tuettiin vuotuisella oppilaskohtaisella määrärahalta.

Maakuntahallitusten opetusministeriöt rahoittavat paikallisten koululautakuntien toimintaa. Viralliseen koululaitokseen integroitunut *International Languages Program* tukee paikallisen koululautakunnan välityksellä peruskouluikäisten 4–13-vuotiaiden lasten perinnekielen opetusta. Kansainvälisten kielten ohjelmaan kuuluvat saavat opetustilojen lisäksi perinnekielen opetusta 2½ tuntia viikossa, yhteensä 75–80 tuntia vuodessa, vuotuisen määrärahan koulutarvikkeisiin ja yhden opettajan palkkauksen 25 peruskouluikäistä oppilasta kohden. Oppikoulutasolla (lukioluokilla) arvosanaohjelmaan kuulumisen minimivaatimuksena on 28 (14–18 v.) oppilasta tai 40 oppilasta yhdistetyssä

Kuva 2. Kanadan Suomen Kielen Koulujen oppilasmäärän kehitys vuosina 1995–2005.

luokassa (Level 1 Academic, Level 2 Academic). Lopullisen päätöksen ohjelman hyväksymisestä tekee aina paikallinen koululautakunta, joka ei kaikissa tapauksissa ole noudattanut opetusministeriön oppilasminimejä, vaan avustusta on myönnetty silloinkin, kun oppilasmäärä on ollut pienempi kuin virallinen vaatimus. Ontarion koululautakunnat eivät ole soveltaneet oppilasmäärärajoitusta niillä alueilla, joilla toimii Ottawan, Sudbryn, Timmins-Porcupinen ja Sault Ste Marien Suomen Kielen Koulut, ja opetusta on voitu toteuttaa kansainvälisten kielten perinnekiohjemassa pienemmissäkin ryhmissä Ontarion opetusministeriön virallista opetussuunnitelmaa noudattaen.

Toronton Suomen Kielen Koulu liitettiin vuoden 1984 alusta Ontarion opetusministeriön Kansainvälisten kielten perinnekiohjelmaan, jolloin myös hyväksyttiin ylimääräiset opetusryhmät ja opetustilat koululautakunnan tarjoamassa toimipaikassa Toronton Suomen Kielen Koulun kustannuksella. Näille ylimääräisille ryhmille saatiin avustusta Suomen opetusministeriöstä. Tällainen joustavuus oli erittäin tarpeellista, sillä sen avulla oppilaat pystyttiin jakamaan alle 25 oppilaan ryhmiin iän ja kielitason perusteella. Joustavuus loppui lähes 20 vuotta kestäneen yhteis-

työn jälkeen v. 2002, jolloin koululautakunnan tiukentuneista määräyksistä ja ammattiliiton lisääntyneestä valvonnasta johtuen Toronton koululautakunta ei hyväksynyt enää Toronton Suomen Kielen Koulun omalla kustannuksellaan palkkaamia opettajia eikä sallinut enää ylimääräisten opetustilojen vuokraamista opetusohjelman toimipaikasta. Tästä syystä Ontarion opetusministeriön alaisena toimiva Kansainvälisten kielten suomen kielen opetusohjelma ja Toronton Suomen Kielen Koulun täydentävä opetusohjelma joutuvat toimimaan erillisinä ja eri toimipaikoissa.

3.2.3 Yhteistä toimintaa

Koulutuspäivät

Kanadassa ruvettiin järjestämään opettajien jatkokoulutusta v. 1980. Aloitteen teki tuolloin Thunder Bayn Lakehead-yliopiston suomen kielen ja kulttuurin lehtorina toiminut professori Maisa Martin. Koulutukseen osallistui 10–15 opettajaa ja se pidettiin Thunder Bayn Lakehead-yliopistolla. Professori Maisa Martin toimi näiden samoin kuin seuraavienkin koulutuspäivien ohjelmasuunnittelun kehittäjänä ja kouluttajana. Jo seuraavana vuonna, 1981, järjestettiin toiset opetta-

jien koulutuspäivät, tällä kertaa Timminsissä, jossa isäntänä toimi vastaperustettu Porcupinen Suomen Kielen Koulu. Osanottajat maksoivat kustannukset itse.

Vuodesta 1982 lähtien Suomen ja Kanadan valtiot sekä Suomi-Seura ovat tukeneet Kanadan suomen kielen opettajille vuosittain järjestettyjä koulutuspäiviä. Avustusten turvin on voitu korvata osallistujien matkakustannukset. Vuoden 1982 seminaari pidettiin kolmipäiväisenä ja siihen kutsuttiin kaksi luennoitsijaa Yhdysvalloista. Seminaarin isäntänä toimi Toronton Suomen Kielen Koulu ja taustajärjestönä Kanadan Suomalainen Kulttuuriliitto. Osallistujia oli n. 30.

Kanadan Suomen Kielen Koulujen koulutuspäivät ja kouluttajat		
Thunder Bay	1980	Maisa Martin
Timmins	1981	Maisa Martin
Toronto	1982	
Sudbury	1983	Erik Geber
Ottawa	1984	Erik Geber
Montreal	1985	Sauli Takala
Toronto	1986	Maija Kainulainen
Thunder Bay	1987	Maisa Martin
Sudbury	1988	Erik Geber
Timmins	1989	Leila Sand
Ottawa	1991	Leena Ruotonen
Sault Ste Marie	1992	Anneli Rautiainen, Kirsti Siitonen
Toronto	1994	Kirsti Siitonen
Thunder Bay	1995	Mervi Wäre von Hedenberg
Sudbury	1996	Mervi Wäre von Hedenberg
North Texas, Dallas	1997	
Timmins	1998	Mervi Wäre von Hedenberg

Alkuvuosina osallistujien määrä oli 30–40, mutta kun myös koulujen hallintohenkilöt hyväksyttiin Kanadan Suomen Kielen Opettajien Liiton (KSKL) jäseniksi, osallistujien määrä nousi yli 70:een. Hallintohenkilöiden koulutus liitettiin opettajien koulutuspäivien yhteyteen ja heille järjestettiin heidän tehtäviinsä liittyvää rinnakkaisohjelmaa. Koulutuspäiville osallistui myös USA:n Suomi-koulujen opettajia, yleensä 10–20. Vastavuoroisesti North Texasin Suomi-koulu järjesti v. 1997 yhteiset koulutuspäivät, joihin osallistui parikymmentä Kanadan Suomi-koulujen opettajaa.

Koulutuspäivien teemoina ovat olleet mm. kielen opetuksen menetelmät, oppimisen arviointimenetelmät, opetussuunnitelmat, monikielisyyskasvatus, tasokoetetauskoulutus, suomen kielen muuttuminen, taide kielen opetuksen välineenä ja kieli kulttuurin ilmentäjänä.

Kanadan Liittohallituksen tuki lopetettiin kokonaan v. 1996 koulutuspäivien jälkeen. Viimeiset Kanadan Timminsissä v. 1998 järjestetyt opettajien koulutuspäivät toteutettiin Suomen opetusministeriön, Suomi-Seura r.y:n sekä paikallisten sponsoreiden rahoituksella.

Edellä mainittujen koulutuspäivien lisäksi Kanadan suomen kielen opettajat saivat työhönsä koulutusta Applied Finnish Linguistics -kurssilla, jonka Maisa Martin järjesti vuosina 1982–1983 Lakehead-yliopistossa. Sama kurssi toteutettiin vielä v. 1983 intensiivikesäkurssina, jota edelsi itsenäinen etäopiskelu ja kurssityö. Molemmille kurssille osallistui kymmenisen opettajaa.

Kanadan suomen kielen opettajain liitto (KSKOL)

Yhteisten päämäärien edistämiseksi Kanadan Suomi-Koulujen opettajat päättivät oman järjestön perustamisesta Ottawan koulutuspäivien yhteydessä v. 1984. Liittoa oli perustamassa parikymmentä Kanadan Suomi-koulun opettajaa. Liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Toronton Suomen Kielen Koulun johtajaopettaja Anneli Ylänkö, joka on siitä pitäen hoitanut tehtävää. Anneli Ylänkö, Kanadan suomikoulutyön pioneeri, taitava organisoiija ja pedagogi, on Kanadassa suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin puolesta tehdyn työn ylivertainen voimahahmo.

Ohjesäännöissä KSKOL:n tavoitteiksi määriteltiin mm.

- sellaisen keskuselimen luominen, jonka puoleen viranomaiset voivat tarvittaessa kääntyä
- yhteydenpito toisiin, samoja päämääriä tavoitteleviin järjestöihin
- seminaarien ja koulutuspäivien järjestäminen opetuksen edistämiseksi ja kehittämiseksi entistä yhtenäisemmäksi
- opetusmateriaalin kehittäminen

KSKOL:n tehtäviin kuuluu yhteydenpito Kanadassa toimiviin Suomi-kouluihin ja jäsenten informointi kaikista yhteisistä asioista. KSKOL pitää tärkeänä tehtävänä koulussa annettavan opetuksen tason ylläpitämistä ja jäsenien ammattitaidon kehittämistä. Se tiedottaa säännöllisesti kouluille uusista oppimateriaaleista ja antaa suosituksia varsinaista opetusohjelmaa täydentävien toimintojen järjestämiseksi. Jäsenkirjeissä selostetaan liiton toimintasuunnitelmia sekä virallisten kokousten päätöksiä. Sen tehtävänä on myös koulujen toiminnan säännöllinen kartoittaminen. KSKOL on ollut alusta lähtien aktiivisesti mukana ulkosuomalaisparlamentin toiminnassa ajamassa kaikkien Suomi-koulujen yhteisiä etuja.

KSKOL on julkaissut opettajille käsikirjaksi tarkoitetun *Laulaen ja loruillen suomea oppimaan* (1994), jonka on laatinut Anneli Ylänkö. Anneli Ylängön *Suomi perinnekielellä -opetussuunnitelma* (1989) ja *Opetuksen eriyttäminen* (1989,1999) sekä kolmen vuoden creditkurssiohjelmat *International Languages Credit Course Curriculum for Finnish: Level 1 Academic, Level 2 Academic, Level 3 University* (2001) KSKOL on toimittanut jäsenilleen.

Pohjois-Amerikan Suomi-koulujen opettajien Dallasin konferenssiin Anneli Ylänkö laati koulujen toivomuksesta yleiskatsauksen maailman Suomi-koulujen toiminnasta. *Suomi-koulut maailmalla* (1977), on laaja kuvaus silloin toimineiden Suomi-koulujen työstä, oppilasmääristä, toimintaympäristöstä ja koulujen tavoitteista.

KSKOL:n aloitteesta ryhdyttiin vuodesta 1987 lähtien järjestämään Suomi-koulujen oppilaille leirikouluja, joista sittemmin kehittyi Toronton Suomen Kielen Koulun kielikylpyleirit. Leirit olivat viikon mittaisia suomen kielen ja Suomi-tietouden intensiivikursseja, joiden ohessa myös urheiltiin, uitiin ja saunottiin. Vuoteen 1994 saakka Ontarion opetusministeriö tuki taloudellisesti leirejä, jotka kuuluivat koululautakunnan yleisiä kriteereitä noudattavaan kesäohjelmaan. Vuoden 1994 jälkeen kielileirejä tukivat Suomen opetusministeriö, Suomi Seura ry ja Toronton suomalaisyhteisö. Vuoden 2002 jälkeen leirejä ei ole enää voitu järjestää.

Muutamit Kanadan Suomen Kielen Koulut julkaisevat omaa koululehteä. Vanhin niistä on Toronton *Kouluviesti*, joka on ilmestynyt kaksi kertaa vuodessa

vuodesta 1991 lähtien. Uusin tulokas lienee Montrealin *Suomi-koulun Sanomat* (2005).

3.3 Iso-Britannia ja Irlanti

3.3.1 Historiaa

Suomalaisten ja Suomi-koulujen historia Isossa-Britanniassa on vahvasti sidoksissa Lontoon suomalaiseen merimieskirkkoon, jonka sanotaan jo 1930-luvulla muodostuneen todelliseksi suomalaiseksi kulttuurikeskukseksi. Toisen maailmansodan jälkeen suomalainen siirtokunta Isossa-Britanniassa kasvoi nopeasti, sillä jo 1950-luvulla sinne lähdettiin Suomesta etsimään töitä ja oppimaan englantia. Lähinnä muuttajat olivat nuoria naisia, joiden tilapäiseksi tarkoitettu oleskelu muuttui naimisiinmenon myötä vakinaiseksi. Vuonna 1958 saatu uusi kirkko ja uudet toimitilat vilkastuttivat suomalaisen siirtokunnan toimintaa. Sen aktivoituminen näkyi 1960-luvulla erityisesti naistoimikunnan järjestämissä joulumyyjäisissä. Naistoimikunnan rinnalle perustettiin v. 1965 Suomen Kirkon Kilta (Finnish Church Guild) mm. mahdollistamaan edullisten lentojen järjestämisen Suomen ja Englannin välille. Killan antaman taloudellisen tuen turvin myös Merimieslähetyksen toimintaa voitiin laajentaa.

Isolle-Britannialle tuli Euroopassa uraauurtava tehtävä, sillä sinne syntyi ensimmäinen Suomi-koulu. Ison-Britannian lauantaikoulujen alku on osa ulkosuomalaislapsille annettavan, Suomen valtion tueman suomen/ruotsin kielen täydentävän opetuksen syntyhistoriaa.

Lontoon lauantaikoulu perustetaan

Lontoon yliopistossa suomen kielen lehtorina toiminut Hannele Branch ei ole vain kolmen lapsen äiti ja Ison-Britannian lauantaikoulujen perustaja, vaan samalla myös koko suomikoulutoiminnan alkuunpanija Euroopassa. Hän huomasi omassa perheessään, että kaksikielisinä kasvaneiden lasten toinen kieli, suomi, joutuu valtakielen ankaraan puristukseen lasten aloittaessa koulunkäynnin – Englannissa jo viidennen ikävuoden aikana. Vanhempien oli vaikeaa pitää huolta pienen

vähemmistökielen taitojen säilymisestä, niiden kehittämistä puhumattakaan. Tämä siitäkin huolimatta, että Branchien perheen isä oli suomen kielen taitoinen.

Oli sanomattakin selvää, että saman kieliongelman parissa taisteli moni muukin Isossa-Britanniassa asuva suomalaisvanhempi, ja Hannele Branch päätti selvittää, olisiko mahdollista perustaa lapsille suomea ja suomalaista kulttuuria opettava koulu vanhempien suomen kielen opetuksen tukemiseksi. Kun Suomen Kirkon Killan johtokunnassa mietittiin, miten voitaisiin lentojen ohella tukea jäseniä, Hannele Branch esitteli suunnitelmansa Suomi-koulun perustamisesta. Killan presidentin, lähetystöneuvos Göran Steniuksen kerrottua, että ruotsalaisilla oli jo vastaavanlainen koulu, johtokunta pyysi Hannele Branchia selvittämään, kuinka paljon kiinnostusta asiaa kohtaan oli ja miten koulu voitaisiin käytännössä toteuttaa.

Killan kiertokirjeen, *Newsletterin*, sekä aina tehokaiden viidakkorumpujen avulla selvitettiin suomalais-englantilaisten ja suomalaisten perheiden kiinnostusta lasten suomen kielen opetukseen. Vastaukset yllättivät aloitteen tekijänkin: suomen kielen opetusta haluttiin 65 koululaiselle ja 20 leikkiryhmäläiselle. Ja kun koulu sitten todella alkoi, kouluun tulijoita oli jo 120 (mukana myös yksi afrikkalainen prinsessa), joista alle 3-vuotiaat lähetettiin kotiin varttumaan.

Kun oppilaat oli löydetty, täytyi vielä löytää opettajat ja opetustilat sekä varat koulutoimen aloittamiseen. Kirkon Kilta myönsi koululle ensimmäiseksi vuodeksi 200 punnan (vajaat 2 000 silloista Suomen markkaa) avustuksen ja perheiden lukukausimaksuksi sovittiin yksi punta. Lisävaroja hankittiin myyjäisillä ja kirpputoreilla. Tällä budjetilla katettiin seitsemän opettajan palkka sekä opetustilojen vuokra.

Lontoon suomalaisten keskeiseksi kokoontumispaikaksi muodostunut Merimieskirkko olisi näytännyt sopivimmalta koulupaikalta, mutta tilat eivät olleet tuolloin pastorina toimineen Ismo Saarikosken mielestä koulutoiminnalle tarkoituksenmukaiset. Sitä paitsi laivat viipyivät vielä 1970-luvulla satamassa useita päiviä, ja pastori Saarikoski halusi pitää kirkon tilat aina avoimina merenkulkijoille. Opetustilat suomea opettavan koulun käyttöön löytyivät keskilontolaisesta Argyle-kansakoulusta; varat riittivät viiden luokkahuoneen vuokraan, mutta eivät enää eteiseen, joten siinä oleskelua vanhempien tuli välttää! Näissä

tiloissa koulu toimi puolitoista vuotta, jonka jälkeen se muutti Merimieskirkon tiloihin. Merimieskirkolla lauantaikoulua on pidetty yli 30 vuotta. Aikuisopetusta varten jouduttiin hankkimaan läheltä lisätiloja.

Suomi-koulu perustettiin Kirkon Killan toimintamuodoksi ja se sai viralliseksi nimekseen Suomen Kirkon Killan Lauantaikoulu kokoontumispäivän mukaan. Englantilainen koulupäivä on pitkä, joten lauantai oli lapsille ainoa mahdollinen suomikoulupäivä. Lontoon lauantaikoulu aloitettiin viidellä ryhmällä: yksi leikkiryhmä, kaksi suomenkielistä ja kaksi englanninkielistä ryhmää. Oppilaita oli ensimmäisenä vuonna yhteensä 84, ja historiallinen ensimmäinen koulupäivä oli 14. lokakuuta 1972. Yllättävää on, että myös britanniantanskalaiset aloittivat oman tanskakoulutoimintansa samana päivänä.

Kun koulu oli saatu toimimaan, Hannele Branch otti yhteyttä Suomen viranomaisiin saadakseen nämä vakuuttuneiksi lauantaikoulutoiminnan tärkeydestä ulkosuomalaisten lasten suomen kielen ja suomalaisen kulttuuri-identiteetin säilyttämiseksi. Kouluhallituksen äidinkielen ylitarkastaja Eero Lemola ei lämmennyt lainkaan Hannele Branchin esittämälle kouluajatukselle; hänen mielestään tällainen toiminta ei kuulunut Kouluhallituksen tuettavaksi. Seuraavaksi Hannele Branch lähestyi opetusministeriön kansainvälisen osaston kulttuurisihteeri (sittemmin apulaisosastopäällikkö) Matti Gustafsonia, joka kiinnostui asiasta ja vei sen eteenpäin kansainvälisten asiain osaston päällikölle (sittemmin ylijohtaja) Kalervo Siikalalle. Samoin kuin Gustafson myös Siikala ymmärsi, mikä merkitys tällaisilla kouluilla olisi lasten suomen kielen ja suomalaisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi. Lontoon koulu teki tukiraha-anomuksen opetusministeriölle ja sai ensimmäisen apurahan jo vuoden 1973 toimintaan. Opetusministeriössä huomattiin, että suomikoulutoiminta oli laajenemassa myös muualle, ja Hannele Branchia pyydettiin laatimaan ohjeet tällaisten koulujen perustajille.

Tie valtion tukemalle ulkosuomalaisten lasten suomen kielen opetukselle Suomi-kouluissa oli avattu. Jo seuraavana vuonna, 1974, aloittivat toimintansa Cambridgen lauantaikoulu ja Pariisin keskiviikkokoulu. Hannele Branch johti Lontoon lauantaikoulua yhteensä 16 vuotta. Tänä aikana hän auttoi alkuun lukuisia uusia Suomi-kouluja koko maailmassa anta-

malla kirjeitse, puhelimitse ja paikan päällä neuvoja sekä opetuksen järjestämisessä että opetussisältöjä kokevissa kysymyksissä. Hän kirjoitti ja piti lukuisia esityksiä kaksikielisyyskasvatuksesta ja kahden kulttuurin kasvateista vanhemmille, opettajille ja virkamiehille ja antoi haastatteluja sekä asuinmaassaan että Suomessa julkisiin tiedotusvälineisiin lisätäkseen Suomi-koulujen tunnettuutta. Hannele Branch aloitti myös Ison-Britannian Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutuksen ja osallistui asiantuntijana Suomi-koulujen maailmankonferenssien sisällön suunnitteluun.

Hannele Branchin työ koko suomikoulutoiminnan kehittämisessä on esimerkillinen ja arvokas. Luja luottamus asian oikeuteen ja peräänantamattomuus tavoitteen saavuttamiseksi johtivat siihen, että Suomi-kouluista tuli yksi tärkeimmistä asioista, ellei tärkein, joka yhdistää britanniansuomalaisia samoin kuin muita maailmalla asuvia ulkosuomalaisia toisiinsa.

3.3.2 Koulujen nykytilanne

Britanniansuomalaisten lukumääräksi arvioitiin v. 1951 n. 500, mutta sen jälkeen määrä on kasvanut rajusti. Suomen liittyttyä EU:hun suomalaiset ovat läheneet töihin Isoon Britanniaan. Naisten lisäksi maahan muuttaa nykyään myös suomalaismiehiä ja kokonaisia perheitä. Britannia on aina ollut yksi vaihtopöydän suosikkikohteita.

Keväällä 2005 Isossa-Britanniassa toiminnassa olleet 13 Suomi-koulua sekä niiden perustamisvuodet

Lontoo	1972
Cambridge	1974
Manchester	1977
Bristol	1979
Edinburgh	1980
St. Albans	1984
Oxford	1988
Birmingham	1991
Brighton	1993
Camberley	1994
York	1995
Kingston	1997
Cardiff	1998

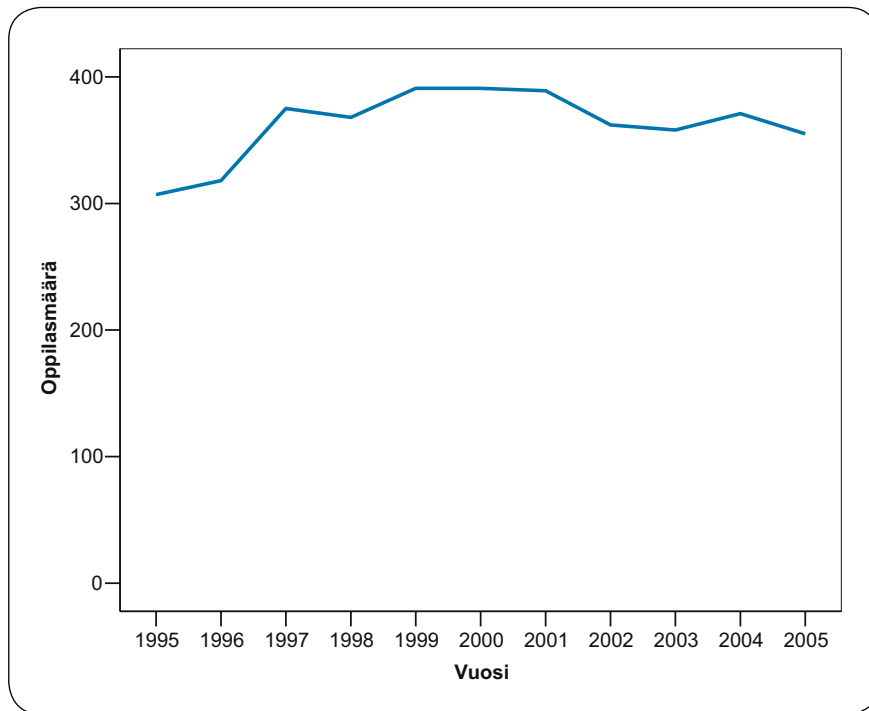
Vuoden 2005 uusia suomikoulutulokkaita ovat Portsmouth ja Glasgow, joissa toimintaa oltiin kyselyä tehdessä parastaikaa aloittelemassa.

Keväällä 2005 Ison-Britannian Suomi-kouluissa oli yhteensä 349 (3–18 v.) oppilasta, 41 opettajaa ja 43 opetusryhmää. Tämän lisäksi Suomi-koulujen yhteydessä opetettiin 134 aikuisopiskelijaa 16 ryhmässä 17 opettajan voimalla. Ison-Britannian lauantaikouluissa annetaan suomen kielen opetusta tavallisesti kahdesta kolmeen tuntia joka toinen viikko. Oppilaina oli koulujen alkuaikoina lähinnä brittiläis-suomalaisten perheiden lapsia, nykyään kouluissa on n. 16 % myös täysin suomenkielisten perheiden lapsia.

Kaikki koulut ovat hallinnollisesti itsenäisiä, ja lähes kaikki ovat rekisteröityjä yleishyödyllisiä yhdistyksiä (registered charity). Vain aivan pienimmät koulut (Cambridge ja Cardiff) eivät ole rekisteröityneet yhdistyksiksi. Yhdistyksillä on sääntöjenmukaiset johtokunnat, ja niiden puheenjohtajat toimivat koulujen johtajina. Kouluilla on käytössään tarkasti säädelty sääntömalli.

Ison-Britannian lauantaikouluilla on läheinen yhteys Finn-Guildiin (vuoteen 1999 Suomen Kirkon Kilta). Yksi Finn-Guildin toiminnan päämäärästä on suomen kielen ja kulttuurin ylläpitäminen ja edistäminen Isossa-Britanniassa. Sen henkilökuntaan kuuluu myös osa-aikatoiminen Suomi-koulujen koordinaattori, jonka tehtävänä on auttaa ja opastaa kouluja kaikissa yhteisissä kysymyksissä, toimia koulujen tiedottajana, järjestää sekä opettajille että hallintohenkilöille säännöllisesti koulutusta, järjestää Isossa-Britanniassa yhdessä Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen kanssa suomen kielen tutkintoja (ns. YKI-testi) ja toimittaa Suomi-koulujen uutisia, *Sukset*-lehteä. Vuosina 1989–2005 koulujen koordinaattori ja primus inter pares oli Eeva Salomaa-Jago.

Finn-Guild tukee kouluja taloudellisesti myös auttamalla uusia kouluja alkuun, maksamalla koulutuspäiville osallistuvien matkat, rahoittamalla Suomi-koulujen tukiryhmän kokoukset, maksamalla vastuu- ja tapaturmavakuutukset jokaiselle koululle ja tilaamalla koulujen käyttöön kielenhuoltojulkaisuja.

Kuva 3. Ison-Britannian Suomi-koulujen oppilasmäärien kehitys vuosina 1995–2005.

3.3.3 Yhteistä toimintaa

Tukiryhmä

Britannian Suomi-koulujen tukiryhmä perustettiin v. 1996. Sen tehtävänä on antaa Suomikoulujen opettajille pedagogista apua ja kannustusta. Tukiryhmän jäsenyys kiertää vuosittain koululta koululle, jäseninä ovat opettajat. Tukiryhmän tehtäviä ovat erityisesti

- koulujen toiminnan edistäminen
- opetuksen tehostaminen
- yhteistyön kehittäminen sekä Ison-Britannian koulujen kesken että myös Euroopan muiden Suomi-koulujen kanssa ja
- eturyhmänä toimiminen koulujen ja opetusministeriön välisessä kanssakäymisessä.

Tukiryhmä on järjestänyt lukuisia yhteisiä tapahtumia, esim. erilaisia kilpailuja oppilaille tai kalenterin toimittamisen kunkin koulun myyjäisiä varten. Uusien opettajien työhön perehdyttämiseksi on laadittu *Opettajien ABC*, jossa annetaan perustietoa Suomi-kouluista, niiden historiasta, työstä ja tavoitteista. Tukiryhmä on myös laatinut Britannian koulujen työhön sovellettavat opetussuunnitelmat.

Opettajien koulutuspäivät

Ensimmäiset yhteiset koulujen väliset kokoukset pidettiin 1980 ja 1983 Lontoossa. Ne olivat yksipäiväisiä ja päivillä käsiteltiin koulun perustamista, organisointia ja oppimateriaaleja. Osallistujia oli 15–25 opettajaa. Vuoden 1989 kouluttajina toimivat Leena Kirk ja Leena Prothero ja aiheina olivat käsinukkien käyttö puheilmaisun kehittämisessä sekä aikuisopetus. Vuodesta 1990 lähtien Isossa-Britanniassa alettiin pitää vuoroin eri koulukaupungeissa viikonloppunmittaisia koulutuspäiviä, joihin saatiin oman alansa asiantuntijoita sekä Suomesta että Isosta-Britanniasta.

Koulutuspäivien teemoja ovat olleet mm. musiikki kielen opetuksessa, kaksi- ja monikielisyys, vieraan kielen opetuksen metodit, suomen kieli vieraana kielenä, lastenkirjallisuus, oppimateriaalin tuottaminen, oppimateriaalin linkittäminen opetukseen, tietokoneen hyödyntäminen kielen opetuksessa, kuvataiteiden mahdollisuudet kielen opetuksessa ja opetus- ja tuntisuunnitelmat. Koulutuspäiville on osallistunut kulloinkin 40–70 opettajaa.

Ison-Britannian Suomi-koulujen opettajien vuosittaiset koulutuspäivät ja kouluttajat

1990	St. Albans	Soile Perkiö ja Inkeri Lampi
1991	Manchester	Taru Bacon ja Jaanaleena Rikala-Boyer
1992	Cambridge	
1993	Bristol	Leena Huss
1994	Lontoo	Laura Kolbe
1995	Birmingham	Jo Weigold-Palosaari, Leena Jankovic, Pia Tanneraho, Liisa Needham, Eeva Salomaa-Jago, Iris McLintock
1996	Oxford	Kaarina Helakisa ja Eila Hämäläinen
1997	Brighton	Stuart Scott, Daniel Abondolo, Teuvo Ronkainen
1998	York	Helena Linna, Maija McKinnon
1999	Reading	Jo Weigold-Palosaari
2000	Kingston upon Thames	Risto Järvenpää
2001	Sheffield	Elisa Alaluusua, Anneli Boon, Pia Tanneraho
2002	Bristol	Sirpa Kivilaakso, Tiia Tempakka
2003	Manchester	Colin Baker, Anna-Majja Rist
2004	Birmingham	
2005	St. Albans	Aurora Vasama, Minna Muukkonen

Hallintokokoukset

Myös Suomi-koulujen hallintohenkilöille on järjestetty yhteisiä koulutustapaamisia, joihin ovat osallistuneet koulujen johtokuntien jäsenet. Hallintokokouksia on järjestetty Lontoossa vuosina 1999, 2001, 2003 ja 2005. Teemoina ovat olleet esim. Suomen valtion apuraha ja koulujen talousasiat, kirjanpito, opettajien rekrytointi, koulun sisäinen kommunikaatio, vakuutuskysymykset, julkisuustyö ja ryhmädynamiikka. Oman väen lisäksi vieraina ovat olleet Jari Suvila Saksan suomalaisen kirkollisen työn keskukselta ja Annikki Häkkinen Opetushallituksesta. Osallistujia on kulloinkin ollut 15–30. Myös Irlannin edustaja on osallistunut koulutukseen.

Leirit, kokeet ja julkaisut

Vuodesta 1990 lähtien Finn-Guild on järjestänyt yhteistyössä Kesälukioseuran kanssa brittiläis-suomalaisia kesäleirejä 12–15-vuotiaille nuorille. Nämä leirit ovat toimineet vastavuoroisuusperiaatteella siten, että leirejä on pidetty joka toinen vuosi Isossa-Britanniassa ja joka toinen Suomessa. Leirien tarkoituksena

on ollut suomen ja englannin kielen sekä toisen maan kulttuurin opiskelun lisäksi kontaktien luominen samanikäisiin nuoriin. Britanniasta osallistuneet ovat olleet tavallisesti Suomi-koulujen oppilaita ja Suomesta tulleet Finn-Guildin jäsenperheiden lapsia. Leirien teemoina ovat olleet musiikki, historia, liikunta, kuvataiteet ja musiikki. Yhtenä vuonna kokeiltiin myös suomalais-brittiläis-saksalaista leiriä, mutta sen toteuttaminen huomattiin käytännössä liian monimutkaiseksi. Leirijärjestelyistä on kantanut päävastuun Kesälukioseura, mutta Isossa-Britanniassa paikallisista järjestelyistä on huolehtinut Suomi-koulujen koordinaattori.

Vuodesta 2001 lähtien Finn-Guild on yhdessä Jyväskylän yliopiston soveltavan kielitieteen keskuksen kanssa järjestänyt vuosittain suomen kielen tutkintoja Isossa-Britanniassa. Tänä aikana perustason kokeen on suorittanut 36, joista aikuisia 8, ja keskitason 28, joista aikuisia 9. Yhteensä 64 suorittajasta 47 eli 73 % on ollut Suomi-koulun oppilaita.

Ison-Britannian Suomi-koulujen asioista informoiva *Sukset* eli Suomi-koulujen uutiset on ilmestynyt vuodesta 1997 lähtien 2–4 kertaa vuodessa. Lehti välittää

kouluille tietoa kaikista yhteisistä tapahtumista, lasten leireistä, opettajien koulutuspäivistä, uusista oppimateriaaleista, ulkosuomalaisparlamentin toiminnasta, kouluja koskevista aloitteista jne. Lehti kertoo myös säännöllisesti tukiryhmän työstä ja työn tuloksista.

Irlanti

Dublinin Suomi-koulu käynnistettiin uudestaan v. 2000. Se oli toiminut jo 1970-luvulla Irlanti-Suomi-seuran yhteydessä, mutta lasten kasvettua uusia tulokkaita ei ollut ja koulun toiminta oli pysähdyksissä vuosia. Nykyään Dublinin Suomi-koulu toimii vanhempainyhdistyksenä. Koulussa on 26 oppilasta kahdessa ryhmässä. Lisäksi koulun yhteydessä toimii pienten lasten leikkiryhmä, joten koulun tulevaisuus näyttää turvatulta.

3.4 Saksa

Suomalaisten siirtolaisuus Saksaan oli toiseen maailmansotaan saakka melko harvinaista ja väliaikaista, mutta vilkastui sen jälkeen ja saavutti huippunsa Saksan liittotasavaltaan 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa. Huippuvuosina 1968–1970 Saksaan muutti vuosittain n. 1000 suomalaista, lähinnä naisia, jotka menivät kesätöihin tai kieltä oppimaan. Monet löysivät sieltä aviopuolison, perustivat perheen ja jäivät asumaan Saksaan pysyvästi. Suomalaisten maahanmuutto Saksaan jatkui vilkkaana 1970 ja 1980-luvuilla, niin että 1980-luvun alussa saksansuomalaisia oli jo yli 10 000. Muuttoliike tasaantui sittemmin, ja on laskettu, että v. 1990 Saksan liittotasavallassa asui n. 10 000 Suomen kansalaista, joista yli 75 % oli naisia. Myöhempinä vuosina naisten osuus muuttajista on pienentynyt niin, että 1990-luvun puolivälissä Saksaan muuttaneista suomalaisista oli enää n. 55–60 % naisia. Saksan tilastokeskuksen mukaan vuosituhannen vaihteessa Saksassa asui n. 15 000 Suomen kansalaista, joista lähes 70 % naisia. Suomalaistaustaisten lukumäärä lienee noin puolta suurempi. Nykymuuttajat ovat usein työkomennukselle lähteviä miehiä ja naisia perheineen.

3.4.1 Historiaa

Saksan Suomi-koulujen varsinainen synty ajoittuu 1970-luvulle, mutta sitä edelsi suomen kielen opetus leikkikerhoissa joissakin Saksan kaupungeissa. Järjestelmällisintä lasten suomen opetus oli Hampurissa. Hampuriin perustettiin jo v. 1901 Suomen Merimieslähetykseura, jonka merimieskodin ylläpitämiseksi muodostettiin 1920-luvulla suomalaisia yhteen koonnut naisten työseura. Merimieslähetystyö tyrehtyi sodan jalkoihin. Se alkoi jälleen vasta 1950-luvulla, ja suomalaisyhteisöön syntyi uudelleen vilkas ompeluseura. Ajatus lasten suomenkielisen laulu- ja leikkikerhon aloittamisesta heräsi jo silloin niiden suomalaisäitien keskuudessa, jotka sitkeästi puhuivat lapsilleen suomea, vaikka yleinen ilmapiiri ja lasten omat, saksalaisen koulun opettajat eivät olleet asialle lainkaan suosiollisia. Suomen opetuksen järjestämisen ongelmana oli kuitenkin yhteisen kokoontumispaikan puuttuminen. Kun sitten Hampurin merimieskirkko valmistui ja vihittiin käyttöön 6.12.1966, tilaongelma ratkesi, ja Eeva Stremehl, kieli- ja kouluasian primus motor, alkoi toden teolla etsiä suomenkielisen leikkikoulun opettajaa. Opettaja löytyi, ja opetus voitiin aloittaa jo helmikuussa v. 1967. Paikalle tuli 10 lasta, 5–10 -vuotiaita, ja heille ruvettiin antamaan suomen opetusta kaksi tuntia kerrallaan joka toinen viikko. Oppilaille hankittiin mm. aapiset ja alkeislaskuopin kirjat. Samaan aikaan kun lapset oppivat suomea, äitien työkerho kirkolla kutoi, ompeli ja askarteli myyjäisiä varten.

Koulutoiminta kasvoi ja perustettiin kaksi ryhmää, alle kouluikäiset ja kouluikäiset. Lapsia oli mukana jo 15–20, kun he v. 1969 saivat kutsun tulla esiintymään Saksan televisioon. Sitä ennen suomenkielisiä lapsiesiintyjä oli nähty mm. siirtokunnan joulujuhlissa ja Hampurin Rouvasväen Klubilla, jonne oli kutsuttu konsulaattien rouvia. Opettajapulan takia suomen opetus keskeytyi 1970-luvulla joksikin ajaksi. Kun v. 1975 alettiin uudelleen suunnitella isompien lasten suomen opetusta, saatiin kuulla, että Suomen opetusministeriö antaa tukea opettajien palkkaukseen ja että Suomenkielisen (sittemmin Suomalaisen) kirkollisen työn keskus (SKTK) on ryhtynyt koordinoimaan suomen kielen opetusta Saksassa. **Hampurin suomalainen kielikoulu** perustettiin v. 1978 jatkamaan jo yli 10 vuotta lasten suomen kielen säilymisen puolesta tehtyä työtä.

Frankfurtin maanantaikoulu

Saksan ensimmäisen varsinaisen Suomi-koulun, Frankfurtin maanantaikoulun, syntyhistoriassa on hyvin samanlaisia piirteitä kuin Lontoon lauantaikoulun alkuvaiheissa. Myös Frankfurtissa ajatus suomen kielen opettamisesta lapsille syntyi yhden henkilön, Dr. Kaija Schmidt-Marttilan huolesta ja pelosta, että hänen omat lapsensa menettäisivät täysin suomen kielen ja yhteyden Suomeen ympäristön vahvan kielipaineen vuoksi. Dr. Schmidt-Marttila soitti keväällä 1976 opetusministeriöön ja selitti ajatustaan lasten suomen kielen opettamisesta kulttuuriasiain sihteerille Raija Kalliselle. Sovittiin tapaamisesta ja Dr. Schmidt-Marttilan hämmästykseksi Kallinen kertoi, että tällaisia ”maanantaikouluja” oli jo toiminnassa sekä Lontoossa että Pariisissa ja että opetusministeriö avustaa tietyin ehdoin ulkosuomalaislasten suomen kielen opetusta. Palattuaan Frankfurtiin Dr. Schmidt-Marttila alkoi etsiä suomalaisten keskuudessa ilmestyvien lehtien avulla lasten suomen opetuksesta kiinnostuneita vanhempia ja sai kouluun 23 ilmoittautumista. Koululle löytyi tilat, ja niin toiminta voitiin aloittaa heti syyslukukaudella 1976 yhtäaikaaisesti sekä Frankfurtissa että Darmstadtissa. Molemmissa opetuspisteissä opetettiin kahta ryhmää.

Koulujen ja kouluyhdistyksen perustamistyön ohella Dr. Schmidt-Marttilan oli alettava myös valistaa perheitä kaksikielisyydestä. Hän oli todennut, että saksankielisen ympäristön suhtautuminen lasten kaksikielisyyteen oli varsin nyreää ja kaikkea muuta kuin rohkaisevaa. Saksalais-suomalaisten vanhempien pelko kaksikielisyyden haitallisuudesta lapsen kehitykselle oli juurtunut syvälle, eikä pienen suomen kielen oppimisen tärkeyttä muutenkaan hevin ymmärretty. Dr. Schmidt-Marttilan alkuun panema työ on tuottanut pysyviä tuloksia ja saanut aktiivisia työnjatkajia. Frankfurtin suomalaisella kouluyhdistyksellä oli keväällä 2005 kaikkiaan viisi toimipistettä: Alsbach, Frankfurt am Main, Königstein, Rüsselsheim ja Wiesbaden. Yhdistys on alun alkaen toiminut omana yleishyödyllisenä yhdistyksenään.

Saksan suomalaiset kielikoulut ja SKTK

Saksan Suomi-koulujen toimintaa ja kehitystä ei voida ajatella ilman yhteyttä Suomalaisen Kirkollisen Työn

Keskukseen (vuoteen 1986 Suomenkielisen kirkollisen työn keskus SKTK), Zentrum der finnischen (vuoteen 1986 finnischsprachigen) kirchlichen Arbeit (ZFKA). Voidaan varmuudella sanoa, että ilman suomalaisten seurakuntien ja SKTK:n aktiivista toimintaa Suomi-koulujen syntyminen ja laajentuminen eri puolille Saksaa olisi ollut paljon hitaampaa, mahdollisesti jäänyt osittain kokonaan toteutumatta.

Vuodesta 1971 lähtien Suomen ja Saksan evankelisen kirkko EKD (Evangelische Kirche Deutschlands) olivat tehneet yhteistyössä suomenkielistä kirkollista työtä Saksan liittotasavallassa. Suomalaisten maahanmuuton vilkastuttua Saksaan 1970–1980-luvuilla, myös suomalaisen seurakuntatyön merkitys joka puolella Saksaa kasvoi. Seurakuntatyön organisoimiseksi pastori Hannu Honkkila kävi EKD:n kanssa neuvotte-luja, joiden yhtenä tuloksena saatiin 1971 vuokrattua suomalaisille seurakuntalaisille yhteiset tilat Kölnistä. SKTK:ta perustettiin useampaan otteeseen, mutta lopullisesti Suomenkielisen kirkollisen työn keskus syntyi 25.5.1974. Suomalaisen seurakuntatyön järjestäytyminen alkoi nopeutua, kun pastori Risto Marttusesta tuli Saksaan Honkkilan työn jatkaja v.1975. Vuonna 1976 oli järjestäytynyt jo kuusi seurakuntaa: Frankfurt, Köln, Berliini, Bielefeld, Düsseldorf ja Hannover.

Suomenkielinen kirkollinen työ Saksan liittotasavallassa järjestettiin erityisellä, v.1977 solmitulla EKD:n ja Suomen kirkon välisellä sopimuksella. Sopimuksessa vahvistettiin mm, että Saksan kirkko huolehtii siitä, että suomalaisille tarjotaan äidinkieliä kirkollisia palveluja. Suomalaisten seurakuntien keskusjärjestön SKTK:n, jonka pääsihteeriksi valittiin Risto Marttunen, päätehtäväksi tuli hoitaa kirkkojen välisiä yhteyksiä Suomeen ja Saksaan sekä tukea ja palvella suomalaista kirkollista toimintaa. Konkreettinen seuraus sopimuksesta oli Reininmaan maakirkon perustama suomalaisen papin virka, johon kutsuttiin SKTK:n pääsihteeriksi Risto Marttunen.

SKTK:ssa lähdettiin siitä, että ulkosuomalaisten keskuudessa suoritettava kirkollinen työ on kaksikielistä, sillä vain siten on mahdollista, että saksalais-suomalaiset perheet voivat kokonaisuudessaan osallistua seurakunnan toimintaan. Kirkon toiminnassa korostettiin toimivan kaksikielisyyden merkitystä, mikä edusti seurakuntatyössä vielä 1980-luvullakin suhteellisen uutta mallia. Ulkosuomalaistyön yhtenä tavoit-

teena nähtiin seurakuntayhteyden säilymisestä huolehtiminen paitsi ulkomailla asuttaessa, myös takaisinpaluun yhteydessä kotimaahan muuttaessa. Tämän tavoitteen toteutuksessa toimiva kaksikielisyys nähtiin keskeisenä välineenä. SKTK:n kantana oli, että neuvotteluissa EKD:n kanssa ei ole syytä lähteä spekuloidaan, milloin suomenkielinen toiminta ja sen tarpeet Liittotasavallassa lakkaavat, pikemminkin on tärkeitä pitää huolta siitä, että kirkon työssä ei ole kysymys assimilaatioajattelun ajamisesta, jonka seurauksena pienen suomalaisvähemmistön ominaispiirteet katoavat.

Tässä tilanteessa Suomi-koulujen liittyminen SKTK:n piiriin oli luonnollinen ratkaisu.

Kielikouluista ei tullut varsinaisesti paikallisseurakuntien toimintaa, mutta yhteys seurakuntiin oli kiinteä. Monet kielikoulut saivat opetustilat seurakuntien tiloista, ja Saksan suomalaisten seurakuntien tiedotuslehti *Rengas* otti tehtäväkseen myös kielikoulujen asioista tiedottamisen. Suomalaisen kirkollisen työn keskus näki suomalaisen kulttuurin kehittämisen tärkeänä osana työtään, ja SKTK:n kulttuuritehtävistä tärkeimmäksi tuli suomalaisten kielikoulujen hallinnointi. SKTK:n pääsihteerit, pastorit Risto Marttunen, teologian tohtori Markku Kotila (pääsihteerinä 1990–1993) ja Jari Suvila (pääsihteerinä 1993–2000) sitoutuivat voimakkaasti suomikoulutyöhön. Lipunkantajana toiminut Risto Marttunen teki 12-vuotisen toimikautensa aikana Suomi-koulujen perustamiseksi ja kehittämiseksi työn, jonka merkitystä ei voida millään mitalla mitata. Markku Kotilan aikana opetusministeriö siirtyi Saksan kielikoulujen toiminta-avustuksissa uuteen menettelytapaan siten, että kielikouluille myönnetty määräraha siirrettiin jakamattomana SKTK:hon, ja pääsihteerin tehtäväksi tuli rakentaa nopeasti järjestelmä, jonka avulla yksittäisten koulujen tukirahapäätökset voitaisiin toteuttaa luotettavasti ja oikeudenmukaisesti. Suomi-koulut tietotekniikan piiriin vieneen Jari Suvilan aikana luotiin kouluille toimiva organisaatio, jonka ansiosta pedagoginen työskentely pääsi kehittymään sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Tämän työn yhtenä tuloksena oli Saksan kielikoulujen tuottaman oppimateriaalin julkaisutoiminta.

Menestyksekkään suomikoulutyön alkusysäys oli Risto Marttusen 19.–21.11.1976 suomalaisille seurakuntalaisille Springiersbachissa järjestämä ”virkistys-

seminaari”. Tämän myöhemmin Moselin seminaariksi nimetyn viikonlopun teemana oli Kaksikielisyys perheessä. Seminaarin asiantuntijaluennoksijaksi Marttunen onnistui saamaan kaksi- ja monikielisyystutkijan, filosofian tohtori Tove Skuttnabb-Kankaan. Kiinnostus seminaaria kohtaan, johon osallistui 35 aikuista ja 12 lasta, oli niin suuri, että kaikkia halukkaita ei voitu ottaa mukaan. Seminaarista kirjoitettiin raportti, joka lähetettiin 1500 suomalaisperheelle Saksaan. Seuraavan vuoden helmikuussa Marttunen kirjoitti Tove Skuttnabb-Kankaalle esitelmän sanoman menneen hyvin perille, sillä Hannoverissa oli jo alkamassa suomalainen lastentarha ja Kölnissä ja Düsseldorfissa suomen kielen tukiovetus aloitettaisiin mahdollisesti vielä saman vuoden aikana.

Marttusen seurakuntalaisilleen antama sysäys johti ennalta arvaamattomaan reaktioon: Vuoden 1977 aikana Saksaan perustettiin jo neljä Suomi-koulua (jokaiseen kaupunkiin, johon edellisenä vuonna oli perustettu suomalainen seurakunta ja seuraavana vuonna jälleen neljä.

Vielä vuoden 1977 aikana Risto Marttunen kääntyi opetusministeriön puoleen. Kirjeessään Matti Gustafsonille 11.3.1977 hän kertoo nuoren suomalaisen siirtokunnan joukossa olevan suuri määrä lapsiperheitä, minkä vuoksi suomalaisissa seurakunnissa eri puolella Saksan liittotasavaltaa on alettu pitää suomenkielisiä lastenkerhoja. Hän toteaa nykyiset toimenpiteet suomen kielen säilyttämiseksi riittämättömiksi ja viittaa eri Saksan kaupungeista tulleisiin pyyntöihin koulumuotoisen suomen kielen tukiovetuksen järjestämiseksi. Marttusen mukaan opetus, johon hän toivoo opetusministeriöltä taloudellista tukea, on aluksi tarkoitus järjestää Lontoon, Pariisin, Frankfurtin ja Darmstadtin mallin mukaan.

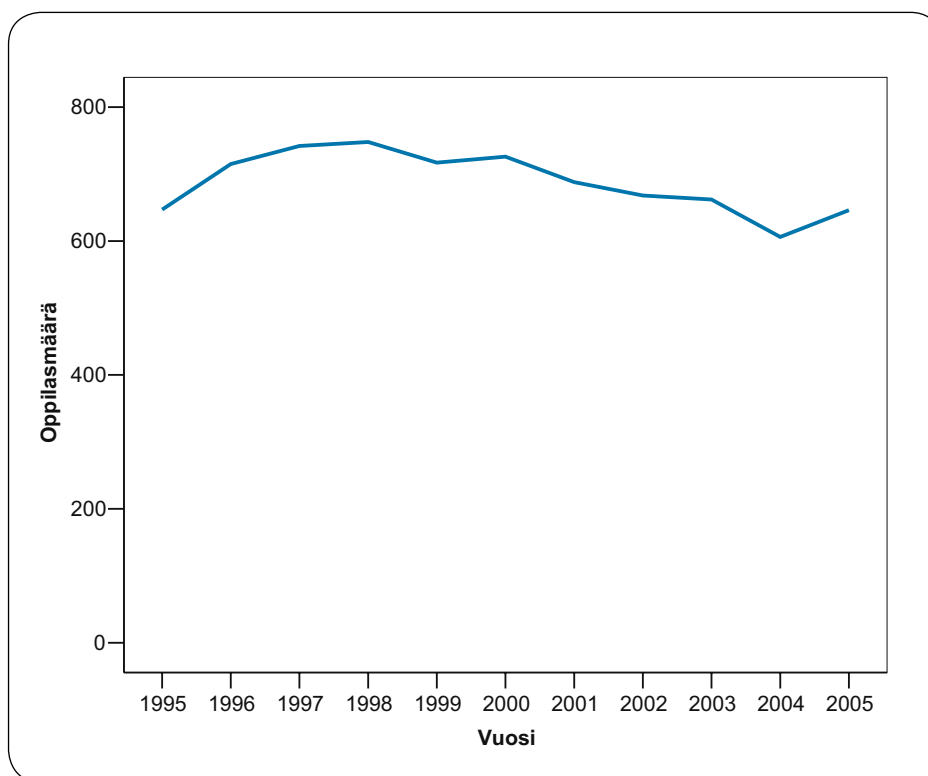
3.4.2 Koulujen nykytilanne

Lähes kaikki Saksan suomalaiset kielikoulut toimivat vanhempainyhdistyksinä, jotka kuuluvat SKTK:n piiriin. Koulujen päättävä elin on vanhempainneuvosto, jonka johdossa on vanhempainneuvoston puheenjohtaja. Kyselypalautteiden mukaan keväällä 2005 Saksan kielikoulujen 67 opetusryhmässä oli yhteensä 632 oppilasta. Heistä 27 % oli suomea äidinkielenään puhuvia oppilaita.

Keväällä 2005 Saksassa toiminnassa olleet 23 suomalaista kielikoulua sekä niiden perustamisvuodet

Frankfurt*	1976	Stuttgart	1980
Köln	1977	Augsburg	1981
Bielefeld	1977	Lyypekki	1982
Düsseldorf	1977	Rhein-Neckar	1982
Hannover	1977	Karlsruhe	1984
Berliini	1978	Kiel	1985
Bonn	1978	Dortmund-Iserlohn	1986 (aik. Iserlohn-Hagen)
Hampuri	1978	Aachen	1987
München	1978	Stade	1995
Münster	1978	Ulm	2000
Nürnberg	1979	Kassel	2001
Ruhrin alue	1980		

* Frankfurtin suomalaisella kouluyhdistyksellä on yhteensä viisi opetuspistettä: Alsbach, Frankfurt am Main, Königstein, Rüsselsheim ja Wiesbaden.

Kuva 4. Saksan suomalaisten kielikoulujen oppilasmäärien kehitys vuosina 1995–2005.

3.4.3 Yhteistä toimintaa

Opettajien neuvottelupäivät

Risto Marttunen otti alun alkaen tehtäväkseen huolehtia myös opettajien ja koulujen vastuuhenkilöiden jatkokoulutuksesta. Ensimmäisille koulutuspäiville v.1979 saapui peräti 26 osallistujaa kuuntelemaan asiantuntijaksi saatua ylitarkastaja Marja Ihtoa Kouluhallituksesta. Myöhemmin osallistujien yhteismäärä kasvoi niin suureksi, että opettajien ja koulujen muiden vastuuhenkilöiden koulutuspäivät oli erotettava toisistaan, mikä tehtävien erilaisuudenkin takia oli tarkoituksenmukaista.

Osittain opetusministeriön taloudellisen avun turvin Saksassa on järjestetty vuodesta 1979 lähtien säännöllisesti Suomi-koulujen opettajien koulutuspäivät, joihin on saatu luennoitsijoita ja kouluttajia Suomesta. Saksan koulutustilaisuuksiin on voinut osallistua myös opettajia lähinnä saksankielisistä naapurimaista. Koulutuspäiville on osallistunut keskimäärin 60 Suomi-koulun opettajaa vuosittain.

Näillä koulutuspäivillä on ollut Suomesta merkittäviä opetuksen, oppimisen, kielen, kaksikielisyyden, lasten kirjallisuuden, musiikin, kuvan ja teatterin asiantuntijoita, jotka ovat kukin tuoneet esille oman alansa tarjoamat mahdollisuudet lasten kielen ja Suomi-koulujen opetuksen kehittämiseksi. Myöskään

opettajien oman suomen kielen huoltamista ja työssä jaksamista ei ole unohdettu.

Pääsiäisen opintomatkat

Vuonna 1980 pääsihteeri Risto Marttunen ja opettaja Matti Meri järjestivät yhteistyössä Helsingin Saksalaisen koulun kanssa kokeilumielessä ensimmäisen Saksan suomikoululaisten opintomatkan Suomeen. Koululaiset sijoitettiin Helsingin Saksalaista koulua käyvien lasten ja nuorten perheisiin. Kiinnostus oppilaiden pääsiäismatkoihin oli alun alkaen suuri, ja pääsiäisen opintomatoista tuli heti säännöllinen ja tärkeä osa Saksan Suomi-koulujen toimintaa. Alun jälkeen päätettiin kuitenkin hankkia oppilaille vierasperheet suomalaista koulua käyvien lasten kotoa.

Suomi-koulujen oppilaille järjestetään vuosittain Saksan pitkien pääsiäislomien aikana mahdollisuus matkustaa Suomeen kahdeksi viikoksi ja käydä sen ajan tavallista suomalaista koulua. Opintomatkalaisille etsitään perheet, joissa on samanikäisiä koululaisia. Matkan tarkoitus on tutustuttaa lapset suomalaiseen kouluelämään, luoda kontakteja samanikäisiin suomalaislapsiin ja -nuoriin ja kehittää oppilaiden suomen kielen taitoja. Matkalla on mukana matkanjohtaja, joka on aina oppilaiden ja perheiden tavoitettavissa ja järjestää yhteistä ohjelmaa. Oppilaan vanhemmat

Saksan suomalaisten kielikoulujen opettajien koulutuspäivät ja kouluttajat

Hannover	1979	Marja Ihto	Freiburg	1993	Tintti Karppinen
Köln	1980	Matti Meri	Heidelberg	1994	Anneli Räikkälä
Berliini	1981	Matti Meri	Schwerte	1995	Tarja Lapila
Frankfurt	1982	Pertti Luumi	München	1996	Kaarina Helakisa
Nürnberg	1983	Kaija Matilainen	Springe	1997	Irma Lonka
Bremen	1984	Inkeri Simola-Isaksson	Köln	1998	Marja-Leena Koppinen
München	1985	Hannele Branch	Ratzeburg	1999	Eero Voutilainen
Bochum	1986	Kirsti Mäkinen	Augsburg	2000	Pirkko Nuolijärvi
Hampuri	1987	Reijo Liinamaa	Bielefeld	2001	Marja-Leena Koppinen
Pforzheim	1988	Inkeri Lampi	Hampuri	2002	Risto Järvenpää
Berliini	1989	Tove Skuttnabb-Kangas	Nürnberg	2003	Eppu Nuotio
Mauloff	1990	Anna Parvi	Berliini	2004	Jorma Pollari
Düsseldorf	1991	Mirja Kalliopuska	Herrenberg	2005	Jorma Pollari
Aachen	1992	Soile Perkiö, Erkki Löfberg			

vastaavat matkakustannuksista, vierasperheet eivät saa ylöspidosta rahallista korvausta.

Saksan suomalaisten kielikoulujen pääsiäisen opintomatkojen järjestämisen ovat mahdollistaneet Suomessa vastuuhenkilöinä toimineet opettajat Ursula Viita-Leskelä, Leena Mäkinen, Leena Kannisto ja Päivi Nissinen. He ovat etsineet suomikoululaisille vastaanottajakoulut ja -perheet. Lukuisat koulut, lähinnä Helsingistä, Espoosta ja Vantaalta, mutta myös muutamista muista kaupungeista ovat kuluneiden 25 vuoden aikana ottaneet vastaan Saksan Suomi-koulujen oppilaita. Pääsiäislomansa aikana Suomeen kouluun ja suomea oppimaan matkustaa Saksasta vuosittain keskimäärin 25 oppilasta. Yhteensä opintomatkkaan on osallistunut n. 600 suomikoululaista.. Monia lujia ystävyysseiteitä on syntynyt ja joitakin koulukohtaisia vastavierailujakin on järjestetty.

Pedagoginen neuvosto

Saksan suomalaisilla kielikouluilla on koulujen opettajista valittu nelihenkinen Pedagoginen neuvosto. Neuvoston kolme jäsentä valitaan edustamaan eri-ikäisten oppilaiden opetusryhmiä, puheenjohtajan opettajat valitsevat yhteisesti keskuudestaan. Pedagoginen neuvosto perustettiin v. 1987 Hampurissa järjestettyjen opettajien neuvottelupäivien yhteydessä. Neuvoston perustamisaloite tuli Suomi-koulujen opettajilta, jotka halusivat työlleen enemmän pedagogista tukea ja erityisesti apua oppimateriaalin arvioinnissa. Pedagogisen neuvoston tehtäviä laajennettiin sen jälkeen, kun opetusministeriö ryhtyi antamaan avustusta neuvoston kokoukskuluihin, ja neuvoston tärkeimmiksi tehtäviksi määriteltiin seuraavat asiat:

- vuosittaisten opettajien neuvottelupäivien pedagogisen sisällön suunnittelu ryhmäkohtaiset intressit huomioon ottaen
- uusien koulujen ja/tai uusien opettajien tukeminen ja neuvominen opetussuunnitelmien tekemisessä ja opetusjärjestelyissä
- opettajien neuvominen opetusmateriaalivalinnoissa
- kaksikielisyyttä käsittelevän materiaalin hankkiminen kielikoulujen käyttöön
- yhteydenpidon edistäminen Suomessa toimiviin ulkosuomalaisjärjestöihin
- yhteydenpidon edistäminen suomalaisiin kouluihin Suomessa
- koulutyön ulkopuolisten aktiviteettien kehittäminen suomen kielen oppimisen motivoimiseksi (esim. motivaatioleirit)

Pedagoginen neuvosto, jonka puheenjohtajana on toiminut vuodesta 2003 lähtien Marja-Liisa Kampmann, raportoi työstään opettajille vuosittaisten koulutuspäivien yhteydessä.

Koulun vastuuhenkilöiden neuvottelukokoukset

Risto Marttunen aloitti myös yhteisten kokousten järjestämisen Saksan Suomi-koulujen puheenjohtajille ja vastuuhenkilöille. Ensimmäinen järjestettiin v. 1983 GTS Finnjetillä, jolloin käsiteltiin koulujen hallintokysymyksiä sekä pyrittiin luomaan kontakteja suomalaisiin päättäjiin ja ulkosuomalaistyötä tekeviin järjestöihin. Yksi matkan tarkoituksia oli tehdä suomi-koulutyötä tunnetuksi Suomessa.

Saksan suomalaisten kielikoulujen hallintoehenkilöiden kokoukset ja niiden teemat

GTS Finnjet	1983	
Hannover	1989	
Köln	1995	Puheenjohtajien ja rahastonhoitajien työ, vakuutukset, taloustoimikunnan tehtävät ja oppilaiden motivaatio.
Brühl	1999	Opetustyö muutoksen kynsissä. Koulujen työn arvioiminen nyt ja tulevaisuudessa.
Gelnhausen	2003	Kehitystyön voimavarat. Miten koulutyötä jaksetaan kehittää? Voidaanko hauskuus ja tehokkuus yhdistää?

Taloustoimikunta/kielikouluneuvosto

Opetusministeriö päätti siirtää v. 1993 alusta lähtien Saksan kielikoulujen toiminta-avustusten käsittelyssä uuteen menettelytapaan: koulujen määräraha ruvettiin myöntämään jakamattomana Saksan suomalaisen kirkollisen työn keskukselle ja jakamisvastuu siirrettiin paikalliselle tasolle. Valtionavun jakamista varten perustettiin Saksan suomalaisten kielikoulujen taloustoimikunta, jonka nimi muutettiin v. 2002 kielikouluneuvostoksi. Kielikouluneuvostoon kuuluu kolme kolmen vuoden välein vaihtuvaa kielikoulun puheenjohtajajäsentä, kaksi opettajien edustajaa pedagogisesta neuvostosta sekä SKTK:n toiminnanjohtaja neuvoantavana jäsenenä. Neuvoston puheenjohtaja valitaan kolmesta puheenjohtajajäsenestä vuodeksi kerrallaan.

Leirejä, kielitutkintoja, julkaisuja, kilpailuja

1980-luvulta lähtien Saksan Suomi-koulujen oppilaille on järjestetty lukuisia ns. suomen kielen motivaatioleirejä. Niitä on pidetty sekä Saksan tai lähellä sijaitsevien naapurimaiden Suomi-koulujen kesken että myös yhdessä suomalaisnuorten kanssa. Leirien tarkoitus on motivoida oppilaat käyttämään suomen kieltä myös Suomi-koulun ulkopuolella ja tutustuttaa eri koulujen oppilaita toisiinsa vapaa-aikana yhteisissä suomalaisissa toiminnoissa. Leirien teemoina ovat usein olleet urheilu, erityisesti pesäpallo, kuvataide ja valokuvaus, musiikki ja ruoanlaitto. Näille leireille Suomi-kouluilla on ollut toisinaan mahdollisuus saada Kesälukioseuran lähettämiä, kuhunkin teemaan perehtyneitä opettajia.

Suomen kieltä ei ole mahdollista opiskella oppiaineena saksalaisessa koulussa. Suomen kielen arvostuksen saamiseksi monet Saksan suomalaisten kielikoulujen oppilaat ovat käyneet Suomessa kielikokeissa. Ennen YKI-tutkintojen valmistumista ainakin 6 oppilasta kävi suorittamassa ns. suomen kielen pienen virkamiestutkinnon, ja YKI-tutkintojen valmistuttua ainakin 15 Suomi-koulun oppilasta on suorittanut ylimmän tason ja ainakin 25 keskitason kokeen. Lukumäärät saattavat todellisuudessa olla paljonkin suurempia, koska vain osa suorittajista käy testeissä omana kouluryhmänään, eikä suoritus näin ollen tule välttämättä koulun tietoon. Saksan kielikoulu-

jen Pedagoginen neuvosto ja Düsseldorfin Volkshochschule ovat käyneet yhteisesti neuvotteluja Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielitieteen keskuksen kanssa YKI-tutkinnon järjestämiseksi Saksaan. Ensimmäinen koetilaisuus on tarkoitus toteuttaa vuoden 2006 syksyllä Düsseldorfissa.

Pedagoginen neuvosto toimitti Saksan suomalaisten kielikoulujen opettajien yhteistyön tuloksena oppimateriaalikansion *Ideapankki* (1995). Siihen kerättiin ja valikoitiin opettajien työssään käyttämiä opetusideoita useiden vuosien ajalta. Asiantuntijana tehtävässä oli Göttingenin yliopiston suomen kielen lehtori Erkki Löfberg. Pedagogisen neuvoston yhdessä opettajatyöryhmän kanssa laatima *Saksan kielikoulujen opetus-suunnitelma* julkaistiin v. 2000.

Kielikoululaisten oma *MOI-lehti* on ilmestynyt säännöllisesti vuodesta 1983 lähtien. Kielikoulujen pedagogisen neuvoston ja kirjailija Eppu Nuotion kehittämä kaikkien suomikoululaisten verkkolehti *Salmiakkisanomat* lähetettiin maailmalle ensimmäisen kerran v. 2003.

Saksan suomalaisten kielikoulujen suuria yhteisiä ponnistuksia ovat olleet kirjoituskilpailu, joka järjestettiin v. 1989 ja johon osallistui yhteensä 125 kirjoittajaa kaikista Saksan Suomi-kouluista, sekä valtakunnallisesti järjestetyt video- ja piirustuskilpailut.

3.5 Sveitsi

3.5.1 Historiaa

Suomalaisten muutto Sveitsiin alkoi varsinaisesti 1950-luvun loppupuolella. Sitä ennen siellä oli asunut mm. Suomen kuuluisin Sveitsin ulkosuomalainen, marsalkka Carl Gustaf Mannerheim. Vuodesta 1948 alkaen Sveitsin Pestalozzi-Kinderdorfiin tuotiin suomalaisia sotaorpoja, jotka palasivat Suomeen 1950-luvun lopulla. Suomalaisten muutto Sveitsiin oli vilkkaimmillaan 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa, jolloin työttömyydestä kärsivästä Suomesta lähdettiin etsimään töitä ulkomaille. Sveitsissä vallitsi työvoimapula, ja Suomesta lähti erityisesti sairaanhoitajia ja lääkintävoimistelijointa Sveitsiin, jossa sairaanhoitotyöstä maksettiin huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Lähtijät olivat etupäässä naisia, niin että vielä 1970-

luvun loppuun saakka Sveitsin suomalaisista 75 % oli naisia. Nykyään miesten osuus on lisääntynyt kansainvälisten yritysten ja järjestöjen lähettäessä työntekijöitään maailmalle. Erityisesti Geneven (YK:n järjestöstä ILO:n ja WHO:n toimipaikoissa) ja Lausannen ympäristössä on paljon täysin suomalaisia perheitä, mikä näkyy myös Suomi-koulujen oppilastilastoissa. Sveitsiin suomikoulumalli saatiin läheisestä Saksasta.

3.5.2 Koulujen nykytilanne

Sveitsissä keväällä 2005 toiminnassa olleet yhdeksän Suomi-koulua ja niiden perustamisvuodet	
Zürich	1981
Bern	1983
Lausanne	1979
Basel	1979
Geneve	1988
Winterthur	1991
Neuchâtel	1992
Aargau	1999
Zug	2005*

*ei vielä mukana kyselyssä

Kyselyvastausten mukaan keväällä 2005 Sveitsin Suomi-kouluissa oli yhteensä 289 oppilasta, 32 opettajaa ja 34 ryhmää. Lisäksi Zürichiin vuonna 1995 perustetussa Tenavat-kerhossa oli 54 tenavaa, joista 45 alle 3-vuotiaita.

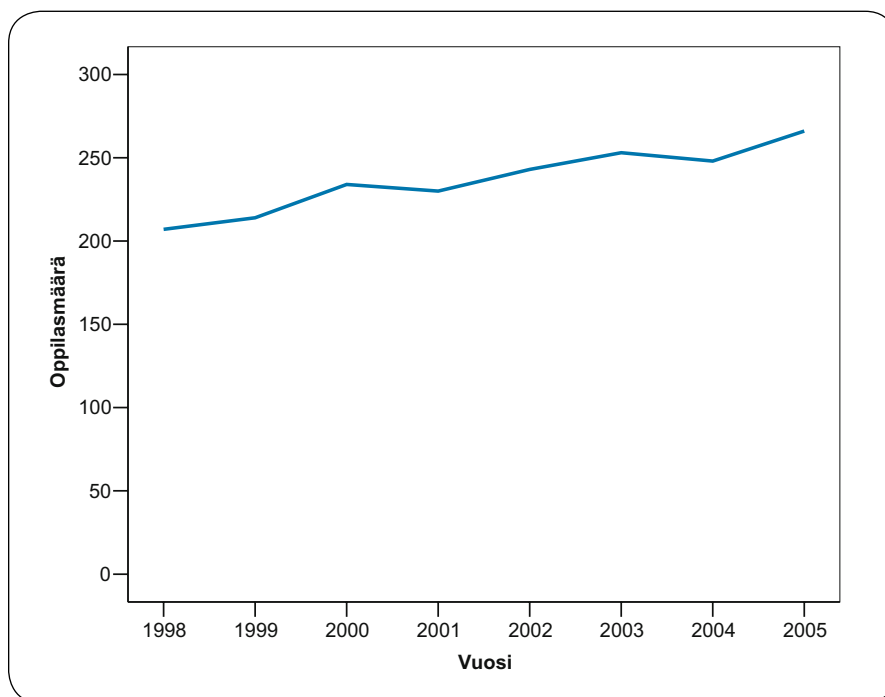
Myös Sveitsissä opetustilanne on viime vuosina oleellisesti muuttunut, sillä suomea äidinkielenään oppivia lapsia on huomattavasti aiempaa enemmän. Sveitsin Suomi-koulujen oppilaista 35 % on nykyään suomea äidinkielenään puhuvia lapsia ja nuoria.

Sveitsin Suomi-koulut toimivat yleensä itsenäisinä vanhempain yhdistyksinä. Niillä on läheinen yhteys SVFF (Schweizerische Vereinigung der Freunde Finnlands) -yhdistykseen.

Zürich ja Winterthur:

Kulttuurien välinen pedagogiikka

Sveitsin koulutoiminnan erityispiirteenä on Zürichin kantonin Suomi-koulujen läheinen yhteistyö paikallisen koululaitoksen kanssa, mikä mahdollistaa Sveitsin kantonien itsenäinen koulupolitiikka. Zürichin kantonin oman kielen opetuksen järjestäminen lähtee siitä periaatteesta, että oman kielensä ja kulttuurinsa hyvin tunteva integroituu paremmin toiseen yhteis-

Kuva 5. Sveitsin Suomi-koulujen oppilasmäärien kehitys vuosina 1998–2005.

kuntaan ja oppii hyväksymään ja ymmärtämään toisenlaisuutta. Zürichin kantonin oman äidinkielen opetussuunnitelman soveltamista suunnitellaan muissakin kantoneissa. Baselin ja Thurgaun kantoneissa Zürichin mallin mukaisia kotikielen kursseja on jo ruvettu järjestämään.

Pitkällisten selvitysten jälkeen Zürichin kantonin opetushallitus myönsi v. 1996 kantonissa toimiville Zürichin ja Winterthurin Suomi-kouluille virallisen vieraan kielen opetusta antavan koulun statuksen. Tällä päätöksellä alueen Suomi-koulut liitettiin Zürichin kantonin HSK-ohjelmaan (Kurse in Heimatischer Sprache und Kultur). HSK:n opetusohjelman päämääränä on hyvä kaksikielisyys, oman kulttuurin tuntemus ja oppilaan integroituminen sveitsiläiseen yhteiskuntaan. Toisen kotikielen kurssit toimivat yhteistyössä Sveitsin kouluviranomaisten, kantonin opetushallituksen ja koulukuntien kanssa.

HSK:n ohjelmassa oman kielen opetuksen järjestäjät ovat joko automaattisesti virallisia, jolloin suurlähetystöt ulkoministeriöidensä toimesta hoitavat opetuksen koordinoinnin lähettämällä oman kielen opettajat Sveitsiin (näin tekevät esim. Italia, Espanja, Portugali, Turkki ja Kreikka), tai virallista asemaa pitää anoa, kuten Suomi-koulut ovat tehneet. Lukuvuonna 2004–2005 Zürichin kantonin kotikielen kursseilla opiskeli n. 9500 koululaista yhteensä 22 eri kieltä, näiden joukossa myös suomea. Suomea oppivia oppilaita oli koko kantonissa 91, suomea opettavia opettajia 8.

HSK:n opetusohjelmaan liittymisen seurauksena Suomi-koulut saavat

- paikat opetushallituksen alaisissa pedagogisessa komissiossa ja koordinoitiryhmässä.
- ilmaisen tiedotuksen Suomi-kouluista kaikkiin Zürichin kantonin kouluihin, koululautakunnille ja koulupsykologeille opetushallituksen postin kautta.
- Suomi-koulujen esitteiden ilmaistoimituksen.
- ilmaiset opetustilat.
- kaksikielisyysyteen liittyvää sekä koulutoimintaa yleensä valottavaa materiaalia.
- antaa arvosanan suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin oppimisesta oppilaiden sveitsiläisen koulun todistukseen.

HSK:n ohjelmaan kuuluvien velvoitteet:

- Opettajien on osattava saksaa, sillä oman kielen opettajan kuuluu tehdä yhteistyötä oppilaan sveitsiläisen luokanopettajan kanssa. Jos kotikielen opettajalla ei ole todistusta saksan taidoistaan, hän joutuu kielikokeeseen.
- Pedagogisen korkeakoulun oman kielen opettajille järjestämälle kahdeksan päiväiselle kurssille osallistuminen on pakollista aina, kun aloittaa uutena opettajana. Pedagoginen korkeakoulu järjestää myös muita koulutustilaisuuksia, joihin osallistuminen on mahdollista ja toivottavaa, mutta ei pakollista. Korkeakoulu tarjoaa myös lisäpätevyyttä ammatissaan haluaville mahdollisuuden suorittaa kokonaisa opintomoduuleja, joista saa opintopisteitä.

Kaikkia virallisen kotikielen aseman saaneita kouluja varten valmistui yhteistyön ja pitkän kehittelyn tuloksena v. 2004 yhteinen *Rahmenplan*, runkosuunnitelma. Se on käännetty kaikille 22:lle Zürichin kantonin opetuskielille, ja jokaisen kurssin järjestäjän tehtävänä on soveltaa runkosuunnitelma omaan opetukseensa. Opettajien opastaminen runkosuunnitelmaan on yhdistetty Pedagogisen korkeakoulun pakolliseen koulutukseen. Yhteisessä runkosuunnitelmassa ei ole sisältöjä vaan kielen ja kulttuurin oppimistavoitteet. Sisällöt taas kuuluvat jokaisen koulun – Sveitsin Suomi-koulujen osalta kaikille yhteiseen – omaan opetussuunnitelmaan.

Oppilaiden toisen kotikielen opetusohjelma on peruskoulun opetusta täydentämään laadittu oppiainetarjonta. Sveitsiläisten opettajien tehtävänä on informoida oppilaiden vanhempia HSK-kurssitarjonnasta ja suositella kursseja kaksikielisinä kasvaville oppilaille. Tavallisesti toiselta luokalta alkavalle kotikielen kurssille oppilaat ilmoittautuvat joko luokanopettajalleen tai suoraan kurssin järjestäjälle. Kursseilla opiskellaan kotikieltä sveitsiläisen kouluopetuksen jälkeen tai lauantaisin yleensä 2–4 tuntia viikossa sveitsiläisen koulun tiloissa. Joskus opetus voidaan myös integroida oppilaan lukujärjestykseen. Oppilaan edistymistä seurataan ja se arvioidaan. Oppilaiden todistukseen saama arvosana muodostuu sekä kielen että kulttuurin oppimisesta. Suomi-kouluissa kulttuurin opetukseen kuuluu Suomen maantietoa, historiaa, perinnetietoutta, musiikkia ja kirjallisuutta. Arvosana annetaan samalla asteikolla (1–6) kuin kaikissa muissa aineissa. Arvosanaa annettaessa otetaan huomioon myös oppilaan aktiivinen osallistuminen opetukseen, ryhmätyö-

valmius, sosiaalinen käyttäytyminen ja oppitunneilta poissaolot. Sveitsiläinen luokanopettaja merkitsee kurssin opettajan ilmoittaman arvosanan oppilaan koulutodistukseen.

Koulun johto kutsuu HSK:n kurssien opettajat ainakin kerran vuodessa kouluun yhteiseen työkokoukseen pohtimaan oppilaiden integrointi- ja sopeutumiskysymyksiä ja keskustelemaan HSK:n kurssitilanteesta.

Kotikielen kurssiohjelmaan ollaan kehittämässä myös yhteismitallista kielikoetta.

Kotikielen ja kulttuurin opettajat perustivat v. 2003 oman yhdistyksen, jonka tehtävänä on mm. edustaa Zürichin kantonin kotikielen opettajien intressejä, edistää paikallisen koulun ja kotikielen kurssien järjestäjien välistä säännöllistä tiedon välitystä ja toimia avustajina tai kuultavina konfliktitilanteissa tai oppilasta koskeissa tärkeissä päätöksissä, kuten päätettäessä oppilaan siirtämisestä erityisluokalle tai luokka-asteelta toiselle sekä parantaa oman äidinkielen opettajien asemaa sveitsiläisessä koulusysteemissä. Yhdistyksen puheenjohtaja on Sveitsin Suomi-koulujen monivuotinen yhdyshenkilö Kaarina Kaunisaho. Hän on ollut järjestämässä jatkokoulutusta kotikielten opettajille, kehittämässä kotikielten opettajien ja paikallisten koulujen välistä yhteistyötä ja ajamassa kotikielten opettajien aseman parantamista.

Lausannen Suomi-koulu

Lausannen Suomi-koululla on kaksi toimipistettä, Lausanne ja Founex. Koulun toiminnasta välitetään tietoa kaupungin ulkomaalaisviraston tiedotteessa, jossa maahanmuuttajia informoidaan äidinkielen opetusta antavista kouluista. Lausannen Suomi-koulussa on jo pitkään toiminut nuorisoryhmä, jossa valmennetaan kansainvälisen koulun oppilaita suomen kielen IB-tutkintoon.

Suomi-koulujen tulisi selvittää omissa toimimaissaan, olisiko kouluilla mahdollisuutta liittyä paikallisiin kotikielen ohjelmiin ja mitä etuja läheisemmällä yhteistyöllä paikallisten kouluviranomaisten kanssa voitaisiin saavuttaa. Olisi myös selvítettävä, voitaisiinko kouluista tiedottaa toimimaan ulkomaalaisviraston julkaisuissa.

3.5.3 Yhteistä toimintaa

Sveitsin Suomi-kouluilla on yhdyshenkilö, joka huolehtii koulujen välisestä informoinnista, edustaa kouluja sekä Suomen että Sveitsin valtion viranomaisien kanssa käytävissä neuvotteluissa, suunnittelee ja toteuttaa yhdessä järjestävän koulun kanssa opettajien koulutuspäivät ja hoitaa kaikkia Suomi-koulujen yhteisiä asioita. Tehtävässä on toiminut vuodesta 1998 lähtien Kaarina Kaunisaho.

Sveitsin Suomi-koulut järjestivät yhteiset neuvottelu- ja koulutuspäivät ensimmäisen kerran Lausannessa v. 1989. Alkuvuosina neuvottelupäivät olivat yksipäiväisiä ja niiden ohjelma toteutettiin omin voimin. Myöhemmin, kun koulutuksen järjestämiseen ruvettiin saamaan opetusministeriöstä avustusta, koulutustilaisuudet voitiin ruveta pitämään kaksipäiväisinä. Silloin alettiin myös kutsua päiviille kouluttajia Suomesta. Koulutuspäivien järjestelyvastuu on kullakin koululla vuorollaan.

Sveitsin Suomi-koulujen opettajien koulutuspäivät ja kouluttajat

2000	Basel	Jorma Pollari
2001	Bern	Minna Lakkala, Minna Rasila
2002	Aargau	
2003	Lausanne	Jorma Pollari
2004	Winterthur	Jorma Pollari
2005	Neuchâtel	Anne-Mari Laulamaa

Koulutuspäivien teemoina ovat olleet mm. kirjallisuuden opetuksen liittäminen koulutyöhön, tietokoneavusteinen opetus, yhteistoiminnallinen oppiminen, S2-kielioppi ja draamapedagogiikka. Aargaun koulutuspäivät käytettiin Sveitsin Suomi-koulujen yhteisten opetussuunnitelmien laatimiseen. Koulutuspäivien vetäjinä olivat Irmeli Hoznour ja Kaarina Kaunisaho, jotka myöhemmin työstivät tulokset opetussuunnitelmaksi. Vuosittaisille koulutuspäiville osallistuvat lähes kaikki Sveitsin Suomi-koulujen opettajat. Lisäksi kustakin Sveitsin koulusta on mahdollisuus lähettää yksi osallistuja vuosittain Saksassa järjestettävälle koulutuspäiville.

Suomi-koulujen vastuuhenkilöille on järjestetty yhteisiä kokouksia 2–3 vuoden väliajoin aina sen mukaan, miten tarpeellisiksi ne koetaan. Periaatteessa kaikki koulujen hallintohenkilöt osallistuvat näihin tilaisuuksiin.

Suomi-koulujen Sanomat, yhteinen foorumi lapsille ja kaikille muillekin suomikouluasialla oleville, ilmestyy kerran vuodessa.

Suomi-koulujen tekemän työn arvostus oli luetta- vissa mm. Sveitsin koulutuspoliittisessa erityisjulkai- sussa lokakuussa 2004, jossa arvioitiin erityisen posi- tiiviseksi se, että Suomen valtio tukee taloudellisesti Suomi-kouluja ja että Suomi-kouluilla on sekä kun- kin maan sisällä että myös kansainvälisesti keskinäistä yhteistyötä ja kokemusten vaihtoa.

3.6 Muu Eurooppa

3.6.1 Kreikka ja Kypros

Kreikka

Seuramatkailun tehtyä eteläiseen Eurooppaan tutus- tumisen mahdolliseksi lähes jokaiselle, alkoivat suo- malaisten matkat suuntautua myös aurinkoiseen Kreikkaan.

Ensimmäiset tilauslennot Rodokselle järjestettiin jo v. 1965, mutta vasta 1970-luvulla tuhannet suo- malaiset seuramatkalaiset suuntasivat Rodokselle. Osa lomalaisista ja matkailualalla työskennelleistä naisista jäi Kreikkaan, avioitui ja perusti perheen. Tällä het- kellä Kreikassa arvellaan asuvan pysyvästi n. 900 suo- malaista naista.

Rodos

Rodokselle alkoi syntyä pieni suomalainen siirto- kunta 1970-luvun lopulla. Vuonna 1982 perustettiin Rodoksen Suomi-Seura, jonka keskeisimpiä tavoitteita oli kotien tukeminen suomen kielen ylläpitämisessä. Ajatus suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta suo- malais-kreikkalaisille lapsille syntyi. Aluksi toimittiin pienten lasten leikkiryhmässä, mutta jo v. 1983, kun saatiin Suomen opetusministeriöltä avustusta suomen kielen täydentävään opetukseen, aloitti Kreikan van-

hin Suomi-koulu, **Rodoksen Suomi-koulu**, suomen opetuksen kahdelle ryhmälle.

Suomessa elettiin 1980-luvulla kasinotalouden vuo- sia, ja rahaa riitti matkustukseen niin, että vuosittain Rodokselle lensi jopa yli 70 000 suomalaista. Suoma- lais-kreikkalaisten avioliittojen ja lasten määrä kasvoi. Suomea oppiville tarvittiin 1990-luvulla jo neljä ryh- mää. Kouluun perustettiin alkeisryhmä nuorille, joi- den suomen kielen taito oli heikko, sekä suomea jo osaavien nuorten ryhmä. Parhaimmillaan nuorisoryh- mässä oli parikymmentä oppilasta, joita johtajaopet- taja Pirjo Vainio-Stefanis innosti oppimaan suomen kieltä ja kulttuuria. Myös ruotsin opetus suomenruot- salaisille aloitettiin.

Koulun kasvaessa Suomi-koulun opetus muuttui tavoitteellisemmaksi. Opetusta ryhdyttiin antamaan aikaisemman yhden tunnin asemesta kaksi tuntia viikossa, ryhmät jaettiin osaamisen tason mukaan ja uusia oppimismenetelmiä kokeiltiin. Myös hallintoa uusittiin. Koulu toimi edelleen Suomi-Seuran yhte- ydessä, mutta sille laadittiin 1994 omat ohjesäännöt ja koulun asioista vastaamaan valittiin vanhempain- neuvosto. Vuodesta 2001 lähtien koulu on toiminut rekisteröitynä yhdistyksenä osana Kansainvälistä kaksi- kielisten lasten keskusta (KKLK). Koulun toiminnasta vastuun kantaa vuosittain valittava johtokunta.

Rodoksen malli

Koulun kasvaessa tilaongelma paheni, ja 1990-luvun lopulla koulu joutui toimimaan kolmessa eri pis- teessä. Suuri muutos tuli, kun Rodoksella toimivien erikielisten ryhmien edustajat kokoontuivat yhteen etsimään ratkaisua kaikkia kouluja koskeviin tilaon- gelmiin. Aloitteen yhteistyöstä teki Tanskan konsuli Litsa Papathanassi.

Erikielistä täydentävää opetusta antavat koulut kääntyivät yhdessä Dodekanisian lääninhallinnon puoleen, ja siellä suhtauduttiin ymmärtäväisesti kou- lujen tilaongelmaan. Tilat löytyivät yllättävän nopeasti tyhjillään olevasta, entisestä Teknisestä lukioista. Elo- kuussa 1999 allekirjoitettiin maaherra Karayanniksen ja kahdeksan kieliryhmän edustajan välillä sopimus kielikoulujen asettumisesta rakennukseen, jonka lääninhallitus oli vuokrannut Kreikan kehityspankilta. Jo syyskuussa aloitti toimintansa samassa rakennuk-

nessa kahdeksan toisen kotikielen koulua: englanninkielinen, saksankielinen, italialainen, hollantilainen, norjalainen, ruotsalainen, suomalainen ja tanskalainen. Myöhemmin yhdeksänneksi mukaan liittyi vielä ranskankielinen kotikielen koulu.

Koulun kannatusyhdistykseksi perustettiin Rodoksen monikulttuuristen perheiden yhdistys, jonka edustajat järjestäytyivät johtokunnaksi. Kielikeskukselle luotiin säännöt, jotka lääninhallitus vahvisti virallisesti. Koulun korkein kontrolliva elin on seitsenjäseninen hallintoneuvosto, jonka puheenjohtajana toimii maaherra.

Jokainen kieliryhmä (language section) toimii opetuksessaan itsenäisesti ja vastaa oman koulunsa taloudesta ja opettajista. Opiskelu-oikeus on kreikkalaisilla kaksikulttuuristen perheiden lapsilla, ja he opiskelevat keskuksessa toisen vanhemman kieltä (second language learning). Myös suomalais-suomalaiset lapset voivat opiskella koulussa. Jokainen koulu osallistuu oppilasmäärän mukaan rakennuksen siivous- ja ylläpitokustannuksiin.

International Language School 'Rodos' for Bilingual Children, ILCR, avattiin virallisesti ja juhlallisesti 16.10.1999. Dodekanesian ortodoksikirkon piispa siunasi koulutilat ja maaherra lausui avajaissanat. Paikalla oli suuri joukko poliittisen ja talouselämän edustajia, ja kaikki suuret valtakunnalliset televisiokanavat raportoivat uutisissa tapahtumasta. Kielikeskuksessa ILCR/KKLC oli lukuvuonna 1999–2000 yhteensä 518 (4–19 v.) oppilasta ja 23 opettajaa. Oppilaiden lukumäärä on pysynyt koko toiminnan ajan lähes samansuuruisena.

Kaksikielisten lasten keskus tarjosi keväällä 2005 yhdeksälle eri kieliryhmälle tilaisuuden opettaa lapsille toisen vanhemman äidinkieltä ja kulttuuria, tavata samanlaisen kulttuuritaustan omaavia lapsia ja oppia yhteisissä juhlissa ja näyttelyissä myös toisten kieliryhmien kulttuureista. KKLC:ssa lasten kasvaminen toisen kulttuurin kunnioittamiseen on itsestäänselvyys. Rodoksen Suomi-koulun 45 oppilaan käytössä on kaksi tilavaa, omaa luokkahuonetta, joissa oppilas sukeltaa suomalaiseen kulttuuriin heti ovelta, täysin varustettu tietokoneluokka ja muut tekniset apuvälineet kuten Rodoksen Kansainvälisen Kerhon kielikeskukselle lahjoittama kopiokone. Yhteistyö eri kieliryhmien kanssa on ollut hedelmällistä. On järjestetty

yhteisesti juhlia, näyttelyitä, kierrätyskirpputori sekä kaksikielisyysseminaari ja osallistuttu lapsen oikeuksia käsitteeseen kansainväliseen lasten leiriin. Euroopan kielivuonna 2001 aloitettiin yhteistyö Ruotsissa toimivan Rinkebyn Monikielisyystutkimuskeskuksen kanssa.

Tarkoituksenmukaisten tilojen puutteesta kärsivien Suomi-koulujen olisi selvitettävä, onko paikkakunnalla mahdollisesti muita toisen kotikielen opetusta antavia kouluja ja olisiko Rodoksen mallin mukainen yhteistyö muiden kieliryhmien kanssa toteutettavissa. Erityisesti olisi selvitettävä pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuudet. Yhteistyömahdollisuuksia olisi myös tarkkailtava eurooppalaisessa viitekehyksessä ja tutkittava EU:n mahdolliset rahoituskanavat kulttuurien välisen yhteistyön tukemiseksi.

Hania

Myös Kreetalle syntyi vähitellen suomalainen yhteisö, joka ryhtyi järjestämään suomen opetusta v. 1994. **Hanian Suomi-koulu** rekisteröitiin v. 1998, uusi yhdistys sai nimekseen Hanian suomalaiset ry. Rekisteröityminen tuli välttämättömäksi, kun päätettiin liittymisestä Eurooppa talo -yhdistykseen. Eurooppa talo -yhdistyksen tarkoituksena oli hankkia Haniaan Eurooppa-talo, kulttuuritalo, josta kaikki jäsenyhdistykset saisivat tilan toiminnalleen, myös oman kielen kouluilleen. Syksyllä 2001 Hanian Suomi-koulu siirsi toimintansa Eurooppa-taloon. Epäselvyydet ja kariutuneet yritykset jatkaa yhteistoimintaa eri maiden kanssa johtivat kuitenkin siihen, että jo v. 2004 Eurooppa-talo irtisanottiin ja yhdistykset lähtivät omille teilleen. Suomi-Koulu löysi kuitenkin vielä syksyllä 2004 uuden koulupaikan kirjastotiloihin, niin että tämä aktiivinen suomen kielen ja kulttuurin ylläpitäjä Kreetalla saattoi jatkaa toimintaansa.

Kypros

Larnacan Suomi-koulun opetusjärjestelyt poikkeavat tyypillisen Suomi-koulun mallista. Koulussa ei ole vakituisia opettajia, vaan opettajina ovat Oulun yliopiston opetusharjoittelijat, jotka suorittavat kukin 4–6 viikon mittaisen opetusharjoittelun Kyproksessa.

Kun edelliset harjoittelijat lähtevät, saapuvat seuraavat. Työn jatkuvuuden takeeksi ja opetuksen suunnitelmallisuuden lisäämiseksi oppilaista on tehty arviointi ja jokaiselle oppilaalle laadittu kortti, jonka avulla oppilaan edistymistä seurataan. Kunkin opettajaharjoittelijan tehtävä on pitää kortisto ajan tasalla. Jokaisesta koulukerrasta pidetään myös tarkkaa päiväkirjaa. Samoin **Limassolin Suomi-koulussa** suomea opettivat vuoteen 1997 saakka Oulun yliopiston lähettämät opetusharjoittelijat, kunnes koulu löysi vakituiset opettajat. Yhteistyö Oulun yliopiston kanssa vaikutti myös **Pafoksen Suomi-koulun** syntyyn. Kyproksen nuorimmaisella on kuitenkin vakituiset opettajat.

Keväällä 2005 Kreikan ja Kyproksen Suomi-kouluissa oli kyselypalautteiden mukaan yhteensä 263 oppilasta.

Keväällä 2005 toiminnassa olleet Kreikan ja Kyproksen Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Kreikka

Rodos	1983
Hania	1994
Pireus	1994
Thessaloniki	1994
Iraklion	1997
Kos	1998
Retimnon	1999

Kypros

Limassol	1993
Larnaca	1994
Pafos	1999

Yhteistä toimintaa

Opettajien koulutuspäivät

Kreikan ja Kyproksen Suomi-koulut ovat pyrkineet järjestämään opettajien koulutuspäivät joka toinen vuosi.

Kreikan ja Kyproksen Suomi-koulujen koulutuspäivät

Rodos	1999
Thessaloniki	2002
Hania	2004

Opettajien koulutuspäivien osanottajien määrä on ollut keskimäärin 10–20. Koulutuspäivät ovat arvokasta kokemusten, tietojen, taitojen ja opetusmateriaalin vaihtoa, ja ne on pyritty järjestämään koulujen omin voimin Kreikassa lomalla olevien suomalaisten asiantuntijoiden avustuksella. Teemoina ovat olleet lukemaan opettaminen, musiikin, kuvaamataiteiden ja tietokoneohjelmien käyttö kielen opetuksessa, opetuksen eriyttäminen, lapsen kehitysvaiheet ja lukihäiriö. Asiantuntijaluennoitsijoina ovat olleet mm. filosofian tohtori Leila Simonen, opetusneuvos Martti Repo, psykologi Anna Kettunen ja erityisopettaja Maarit Karinen. Koulutuspäivät ovat järjestävälle koululle ja pitkienkin matkojen päästä tuleville osallistujille taloudellinen ponnistus, mutta päivien merkitys opettajien motivoinnissa on suuri. Koulutuspäiviä ovat tukeneet Suomi-Seura ry ja Suomen suurlähetystö. Kreikan Suomi-koulujen onni on ollut saada Kreikkaan suurlähettiläitä, esim. Jaakko Lassila ja Tapani Brotherus, jotka ovat olleet kiinnostuneita suomikoulutyöstä, arvostaneet sitä ja mahdollisuuksien mukaan tukeneet sitä myös taloudellisesti. Nykyinen suurlähettiläs Ole Norrback kaksikielisenä ja entisenä opettajana on antanut täyden tukensa Kreikan Suomi-kouluille ja pyrkinyt kohentamaan Suomi-koulujen asemaa viemällä tietoa koulujen tekemästä työstä myös suomalaisille poliittisille päättäjille.

3.6.2 Muu Etelä-Eurooppa

Espanja

Suomalaisten lomanviettäjien ykkössuosikkimaassa Espanjassa suurin osa suomalaisia on kausisiirtolaisia, mutta maassa asuu myös sinne vakinaisesti muuttaneita. Tärkeä maahanmuuttajaryhmä ovat suomalaiset naiset, jotka alun perin olivat Espanjassa turisteina tai matkaoppaina, mutta avioituivat espanjalaisten

tai Espanjassa asuvien ulkomaalaisten kanssa ja jäivät pysyvästi maahan. Nämä siirtolaiset huolestuivat lastensa suomen kielen taidoista ja aloittivat suomikoulutoiminnan Espanjassa 1980-luvulla.

Keväällä 2005 Espanjassa toiminnassa olleet Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Madrid	1982
Mallorca	1985
Aurinkorannikko	1988
Gran Canaria	1995
Barcelona	1996

Ensimmäisenä Espanjaan ehättivät perustamaan Suomi-koulun Madridin suomalaiset. Koulun täytessä 20 vuotta tammikuussa 2002 koottiin tietoja koulun toiminnasta ja todettiin koulun pöytäkirjojen perusteella, että ainakin 200–250 lasta oli kuluneiden vuosien aikana voinut ylläpitää Suomi-koulun ansiosta yhteyksiä Suomeen ja suomalaisuuteen. Koko toiminnan ajan **Madridin Suomi-koulun** oppilasmäärä on pysynyt suunnilleen samana; keskimäärin koulussa on ollut n. 20 lasta. Koulun laskelmien mukaan Suomen valtio on sijoittanut Madridin suomalaislasten suomen kielen taitoon ja suomalaisen kulttuuriperinteen vaalimiseen 200 000–250 000 markkaa 20 vuodessa eli n. 83–104 euroa vuodessa lasta kohti. Kukaan ei pystyne arvioimaan, miten paljon tällä summalla on saatu aikaiseksi. Madridin Suomi-koululle se on joka tapauksessa yhdessä vanhempien aktiivisten tukitoimien ansiosta taannut koulutyön jatkuvuuden.

Aurinkorannikon Suomi-koulu on vanhempainyhdistyksenä toimiva Suomi-koulu, joka opettaa suomea ja suomalaista kulttuuria v. 1991 Fuengirolaan perustetun Aurinkorannikon suomalaisen peruskoulun tiloissa. Aurinkorannikon peruskoulu on valtion apua saava yksityinen suomalainen ulkomaankoulu. Aurinkorannikon Suomi-koulu saa käyttää peruskoulun tietokone- ja musiikkiluokkaa sekä peruskoulun kirjastoa.

Espanjan Suomi-kouluille pohjoismainen yhteistyö on arkipäivää. **Barcelonan Suomi-koulu** toimii Espanjassa rekisteröidyn, yhteispohjoismaalaisen yhdistyksen piirissä ja sen toimitilana on skandinaavisen klubin

huoneisto. **Gran Canarian Suomi-koulu** taas toimii Gran Canarian ruotsalaisen peruskoulun piirissä.

Italia

Italian suomalaiset rupesivat järjestäytymään Suomi-Seuroiksi 1980-luvun puolivälissä. Suomi-koulujen syntyminen näiden seurojen yhteyteen oli luonnollista.

Keväällä 2005 Italiassa toiminnassa olleet Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Rooma	1986
Milano	1998
Firenze	2004

Milanon Suomi-koulu on vuodesta 1990 lähtien suomen opetusta antaneen Bergamon Suomi-Seuran Suomi-koulun työn jatkaja. Koulun oppilasmäärän kasvu alkoi, kun suomalaisia firmoja muutti Lombardiaan, ja oman yhdistyksen, Club Finlandian, perustaminen tuli ajankohtaiseksi v. 2002. Milanon Suomi-koulu on järjestänyt useita kaksikielisyttä käsitteleviä seminaareja, joiden luennoitsijoiksi se on saanut kansainvälisiä kaksikielisyystutkijoita. Koulun opettajat ovat yhdessä laatineet koululle *Milanon Suomi-koulun arvoperusta ja tavoitteet* -ohjelman, jolle koulun opetussuunnitelma rakentuu. Koulu on aivan poikkeuksellinen eurooppalaisessa suomikoulu-perheessä sikäli, että se on onnistunut löytämään suomikoulutoimintaa pitkäjänteisesti tukevia suomalaisia firmoja. Tosin näidenkin sponsorituki on ollut viime vuosina vähenemään päin.

3.6.3 Ranska, Itävalta ja Benelux-maat

Ranska

Keväällä 2005 Ranskassa toiminnassa olleet Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Pariisi	1974
Strasbourg	1986
Lyon	1999

Ranskaan suomikouluaate ennätti Euroopassa Englannin jälkeen seuraavaksi, ja Pariisin Suomi-koulu aloitti toimintansa Lontoon mallin mukaan jo vuosi Lontoon lauantaikoulun perustamisen jälkeen. Lukuvuodeksi 1974/75 opetusministeriö myönsi avustusta täydentävään suomen kielen opetukseen **Pariisin suomalaiselle keskiviikkokoululle** 40 oppilaan opetukseen. Keväällä 2005 Pariisin keskiviikkokoulussa oli yhteensä 60 oppilasta, ja se on suurin Ranskassa toimiva Suomi-koulu. Ranskassa voi suorittaa suomen kielen ylioppilaskirjoituksissa ensimmäisenä tai toisena, pakollisena tai vapaaehtoisena kielenä. Tutkinnon arvioijaksi kutsutaan alueen opetustiimin valtuuttama arvioija. Pariisin Suomi-koulussa valmennetaan lukiolaisia nuorten ryhmässä suomen kielen ylioppilastutkintoon.

Itävalta

Wienin suomalainen kouluyhdistys perustettiin suomen kielen opetusta varten 1979. Wienissä asuvat suomalaiset olivat kuulleet vuotta aikaisemmin Müncheniin syntyneestä Suomi-koulusta ja päättivät perustaa sen mallin mukaan ensimmäisen Suomi-koulun Itävaltaan. Itävallan Suomi-kouluilla on ollut mahdollisuus lähettää osallistujia Saksan Suomi-koulujen opettajien koulutuspäiville. Koulu julkaisee joka kevät Suomi-koulun lehden *Omalehti*.

Hollanti

Keväällä 2005 Hollannissa toiminnassa olleet Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Rotterdam	1981
Amsterdam	1999
Haag	1999
Groningen	2003

Rotterdamin Suomalainen lauantaikoulu ja **Groningenin Suomi-koulu** ovat perinteisiä eurooppalaisia Suomi-kouluja sikäli, että oppilaat ovat pääsääntöisesti suomalais-hollantilaisista perheistä ja oppivat suomea toisena kielenä. Sen sijaan **Amsterdamin** ja **Haagin Suomi-koulut** perustettiin lapsia ja nuoria varten, jotka asuvat väliaikaisesti Hollannissa ja joiden molemmat vanhemmat ovat suomenkielisiä. Nämä koulut pyrkivät kehittämään koululaisten äidinkieltä siten, että oppilaat Suomeen palattuaan selviäisivät suomenkielisessä koulussa ikäistensä luokkatasolla. Osa oppilaista käy Amsterdamin kansainvälistä koulua, joten heillä on mahdollisuus suorittaa IB-tutkinto suomen kielessä.

Belgia

Belgian Suomi-koulu perustettiin alun perin Antwerpeniin v. 1996. Ajatuksen koulun perustamisesta saivat British Schoolia käyvien lasten suomalaisäidit, kun he totesivat, että lapset alkoivat sekoittaa suomen, flaamin ja englannin. Vaikka arveltiin, että kouluun ei tulisi alkuun yhdeksää lasta enemmän, päätettiin aloittaa toiminta. Tilat löytyivät Antwerpenin suomalaisen merimieskirkon suojista, vanhempainyhdistys perustettiin ja koulu aloitettiin. Ensimmäisenä koulupäivänä kirkkoon tuli 63 lasta. Suurin osa lapsista oli ekspatriaattiperheistä ja heitä tuli kouluun paitsi ympäri Belgiaa myös Hollannista. Suomalaisasutuksen keskittyttyä sittemmin Brysselin tienoille toiminta päätettiin siirtää sinne. Täydentävän suomen kielen opetuksen rinnalla koulu on järjestänyt myös tukiopetusta paluumuuttajalapsille.

Luxemburg

Luxemburgin suomalainen iltapäiväkoulu perustettiin v. 1984. Sen oppilasmäärä väheni rajusti, kun Suomi liittyi Euroopan Unioniin ja Luxemburgin Eurooppa-kouluun avattiin suomenkielinen osasto. Silti keväällä 2005 Luxemburgin Suomi-koulussa oli yhä 33 oppilasta.

3.6.4 Baltian maat ja Itä-Eurooppa

Viro

Tallinnan suomalaisen koulun Suomi-kerho on perustettu v. 2003. Se toimii Tallinnan suomalaisen koulun tuki ry:n piirissä. Koulu perustettiin, kun Tallinnaan ja lähistölle muutti paljon suomalaisia, ja alle kouluikäisille ei ollut mitään järjestettyä suomenkielistä toimintaa. Kouluikäiset kävivät Tallinnan suomalaista peruskoulua tai kansainvälistä koulua. Tallinnan suomalaisen koulun Suomi-kerho toimii alle kouluikäisten ja muiden kuin suomalaista peruskoulua käyvien, lukemaan opettelevien lasten suomenkielisten virikkeiden kohtaamispaikkana. Suomi-koulun ryhmät kokoontuvat suomalaisen peruskoulun tiloissa ja osallistuvat mm. peruskoulun järjestämiin juhliin.

Unkari

Budapestin Suomi-koulu perustettiin v. 2000, jolloin kouluun ilmoittautui 15 oppilasta. Silloin yhdeksän oppilaan molemmat vanhemmat olivat suomalaisia. Nyt koulussa on 25 oppilasta ja 21 oppilaan molemmat vanhemmat ovat suomalaisia. Monet oppilaat käyvät kansainvälistä koulua, ja Suomi-koulun kielen opetuksen avulla pyritään helpottamaan lasten paluumuuttoa Suomeen.

Puola

Varsovan Suomi-koulu on perustettu todennäköisesti v. 1997. Se toimii Suomen kauppakillan yhteydessä ja kokoontuu kansainvälisen koulun tiloissa.

3.6.5 Pohjois-Eurooppa

Pohjoismaiden kesken solmittu kulttuurinen yhteistyösopimus velvoittaa maat huolehtimaan toistensa kansalaisten oman kielen opetuksesta. Ruotsissa, jonne on tilastoitu muuttaneen Suomesta toisen maailmansodan jälkeen yli 500 000 henkilöä, suomenkielisellä oppilaalla on koko peruskoulun ajan lakimääräinen oikeus äidinkielen opetukseen. Kuntien velvollisuus on järjestää opetusta, jos vähintään viisi oppilasta kunnassa haluaa opetusta.

Tanska

Kööpenhaminan Suomi-koulu aloitti toimintansa v. 1982. Sillä on oma, rekisteröity kannatusyhdistys. Koulu toimii Kööpenhaminan kunnalta saaduissa opetustiloissa osana kunnan kotikielen ohjelmaa. Suurimman osan koulun menoista maksaa kunkin oppilaan asuinkunta. Kaikkia koulun 20 oppilasta opettaa 23 vuotta Suomi-koulussa työskennellyt opettaja Sirkku Lange.

Hellerupin Suomi-koulu perustettiin v. 2002. Koulu toimii Finnish Clubin piirissä. Hellerupin Suomi-koulua pidetään kansainvälisen koulun tiloissa, ja koulu onkin tarkoitettu erityisesti kansainvälistä koulua käyville ulkosuomalaislapsille ja -nuorille, jotka opiskelevat suomea äidinkielenään.

3.7 USA

Suomalaissiirtolaisuudesta Pohjois-Amerikkaan tuli 1880-luvulla valtava muuttoliike, ja arvellaan, että ennen ensimmäistä maailmansotaa sinne muutti lähes 400 000 suomalaista. Sodan jälkeen 1920-luvulla oli toinen muuttoaalto, joka pysähtyi, kun Yhdysvallat otti käyttöön muuttorajoitukset. Vuonna 2000 Yhdysvalloissa tehdyn väestölaskennan mukaan suomalaisiksi ilmoittautui yli 600 000 henkilöä. Heistä n. 36 000 ilmoitti kotikielekseen suomen. Suomessa syntyneitä, ensimmäisen polven suomalaisia oli samassa laskennassa noin 20 000.

**Keväällä 2005 USA:ssa toimineet Suomi-koulut
ja niiden perustamisvuodet**

Portland	1982
San Francisco	1982
Washington	1982
North-Texas	1990
Uusi-Englanti	1991
Lake Worth	1994
Seattle	1995
Los Angeles	1996
South Bay	1997
Charlotte	1998
Philadelphia	1999
San Diego	2000
Sacramento	2002
Minnesota	2002
Atlanta	2004
New York	
Silicon Valley	

Yhdysvalloissa suomikoulutoiminta alkoi suhteellisen myöhään, mutta sitten sitäkin aktiivisemmin. Maan 17:ssä kyselyyn vastanneessa Suomi-koulussa oli keväällä 2005 yhteensä 698 oppilasta (ilman yhdestä koulusta puuttuvaa oppilasmäärätietoa), joten Yhdysvalloissa Suomi-koulun oppilaita on eniten maailmassa. Oppilaista 34 % on S1-oppilaita. Suurin osa kouluista toimii vanhempainyhdistyksinä, joiden johtokuntien puheenjohtajat, ”presidentit”, ovat koulujen johtajia.

Yhdysvalloissa toimivilla Suomi-kouluilla oli alkuvuosina enemmän yhteistyötä keskenään kuin nykyään. Suomi-koulujen yhteydenpidon edistämiseksi opettajat perustivat 1990-luvulla Jenkkilän Maikat -yhdistyksen, mutta sen toiminta on hiipunut. Jenkkilän Maikat laati vuorollaan maailman Suomi-koulujen opettajien yhteisen *Suoma*-lehden Lake Worthissa 1996. Aikaisempina vuosina USA:n koulujen opettajat osallistuivat säännöllisesti Kanadan Suomen Kielen Koulujen koulutuspäiville. Vastavuo- roisesti Pohjois-Texasin Suomi-koulu järjesti v. 1997 koulutusviikonlopun, johon osallistui Kanadan opettajia. Sitten **Seattlen Suomi-koulu** on järjestänyt

useita koulutustilaisuuksia sekä koulun omin voimin että ulkopuolisten kouluttajien avustamana ja kutsunut näihin myös muita USA:n Suomi-kouluja, mutta pitkät etäisyydet ja matkojen kalleus vaikeuttavat yhteistyötä. Kesällä 2004 Seattlen Suomi-koulu järjesti oppilaille musiikkileirin, jonka vetäjäksi tuli Suomesta musiikinopettaja Sini Nykänen. Musiikkileirin ohessa hän piti Suomi-koulun opettajille luentoja musiikin avulla opettamisesta ja antoi näytetunteja. Lukuvuoden 2003/04 aikana Seattlen Suomi-koululle saatiin Washingtonin yliopistosta kouluttaja, joka piti opettajille kouluvuoden aikana kahdenkymmenen tunnin mittaisen kurssin kielen opetuksesta lapsille.

Yhdysvaltoihin syntyi 1980-luvulla lähes yhtäaika- sesti kolme Suomi-koulua, nimittäin San Fransiscoon, Portlandiin ja Washingtoniin. **San Fransiscon Lahden Suomi-koulu** aloitti syksyllä 1982 leikki-ikäisten suomen opetuksen Berkeleyssä, vanhassa suomalaisskes- kuksessa. Aikuisille Berkeleyssä oli suomea opetettu sitä ennen jo yli 25 vuotta. **Portlandin Suomi-koulu** aloitettiin, kun kuultiin Lontoossa jo kymmenen vuotta toimineesta Suomi-koulusta. Aktiiviset van- hemmat perustivat vanhempainyhdistyksen tarkkoine sääntöineen, ja kun koulu sai tilat sikäläisen suomen- kielisen Messiah Lutheranin kirkosta, opetus voitiin aloittaa. Portlandin koulu on laatinut *Suomi-koulujen käsikirjan*, jota on jaettu myös muille Yhdysvaltojen Suomi-kouluille, ja koulu on ollut apuna ja esimerk- kinä monelle maassa myöhemmin toimintansa aloit- taneelle koululle. Sillä on jonkin verran yhteistyötä länsirannikon Suomi-koulujen, erityisesti Seattlen Suomi-koulun kanssa, jonka järjestämiin koulutusti- laisuuksiin se on osallistunut. Portlandin Suomi-koulu järjestää joka kesä leirin, jonne se on kutsunut myös muiden koulujen oppilaita.

Suomen kielen iltakoulu Washingtonissa perustet- tiin v. 1982–83. Koulu toimii Suomen suurlähetys- tön tiloissa. Sen oppilaat ovat ns. matkalaukkulapsia, joiden vanhemmat ovat määrääjän työssä ulkomailla ja palaavat sitten Suomeen, tai lapset matkustavat vanhempiensa mukana toiseen vieraaseen maahan. Oppilaat ovat joko tulleet suoraan Suomesta tai eivät ole koskaan käyneet koulua Suomessa. Suurimmalla osalla Suomi-koulun oppilaista molemmat vanhem- mat ovat suomalaisia ja oppilaat ovat S1-oppilaita. Näitä, kulttuuripiiristä toiseen siirtyviä matkalaukku-

lapsia yhdistävät toisiinsa mahdollisesti vain Suomen kansalaisuus, suomen kieli ja suomalainen kulttuuri. Suomi-koulu pyrkii kehittämään lasten kielitaitoa ja suomalaisen kulttuurin tuntemusta paluumuuton helpottamiseksi.

Finnish Language School of North Texas oli keväällä 2005 maailman suurin Suomi-koulu. Koulun 145:ttä oppilasta opetettiin yhdeksässä eri ryhmässä. Koulun kasvuun on vaikuttanut oleellisesti Nokian sijainti Dallasin Metroplexissä, jonne on Nokian mukana tullut myös muita suomalaisfirmoja. Koulu toimii itsenäisenä rekisteröitynä yleishyödyllisenä säätiönä (private foundation) Walnut Hill Lutheran Churchin tiloissa, jonka tilat jaetaan yhdessä suomalaisen seurakunnan kanssa. Sekä opettajien että lasten vaihtuvuus on suuri, sillä suomalaisperheillä on usein vain muuttaman vuoden ulkomaan työsojimus. Joskus sama perhe saattaa parin vuoden jälkeen palata työpaikalleen ja lapset Suomi-kouluun. On myös suomalaisperheitä, jotka jäävät pysyvästi Dallasiin. Ylivoimaisesti suurin osa Suomi-koulun oppilaista on S1-oppilaita.

Pohjois-Texasin Suomi-koulu toimii täysin vapaaehtois pohjalta; ohjaajat (opettajat) ja koulun muut vastuuhenkilöt eivät saa työstään rahallista korvausta. Vapaaehtoistyön merkitys amerikkalaisessa yhteiskunnassa on tavattoman suuri, ilman sitä on vaikea saada esim. haluamaansa työ- tai koulutuspaikkaa. Koulussa apuohjaajina toimivat teinit saavat vapaaehtoistyöstään todistuksen, jolla on suuri merkitys high schooliin tai yliopistoon pyrkijöille. Koulu järjestää säännöllisesti rahankeruuprojekteja ja pitää Suomi-puotia koulun hyväksi. Juhlien yhteyteen järjestetään huutokauppoja ja arpajaisia. Näitä varten on ”kerjätty” Suomesta yli 30 firmalta lahjoituksia, mutta vain pieni osa firmoista on apuansa antanut. Paikalliset jääkiekkoilijat tulevat koulun juhliin ja tukevat koulua osallistumalla huutokauppoihin. Muutama vuosi sitten koulu sai rahallista tukea Nokialta, mutta sekin apu on sittemmin loppunut kokonaan. Suomi-koulun kirjastoa, joka on avoinna kaikille suomalaisille, on kuitenkin toistaiseksi voitu pitää Nokia-talolla.

Uuden Englannin Suomi-koulu syntyi eurooppalaisin voimin, kun aikaisemmin Genevessä toiminut Suomi-koulun opettaja muutti Bostoniin ja löysi *Rai-vaaajan*, Pohjois-Amerikan 100-vuotiaan suomalaislehden avulla kiinnostuneiden perheiden lisäksi myös

Stuttgartista lähistölle muuttaneen Suomi-koulun opettajan.

Palm Beachin piirikunnassa Floridassa on Yhdysvaltain suurin suomalainen keskus, jossa asuu kausisiirtolaisten ohella myös tuhansia vakinaisesti Floridaan muuttaneita suomalaisia. **Lake Worthin Suomi-koulu** sinne perusti suomalaisen seurakunnan palvelukseen muuttanut pappi muutamien ulkosuomalaisperheiden kanssa yhdessä. Koulun tehokkain rahankeräyskampanja on sijaintipaikan ansiosta uuden vuoden golf-turnaus.

New Yorkin Suomi-koulu toimii New York Finnish Lutheran Congregation -kirkon tiloissa alivuokralaisena ja joutuu maksamaan maailman Suomi-koulujen korkeinta vuokraa. Koulutoiminnan ylläpitämiseksi vanhempien vapaaehtoistyö ja yksityisten säätiöiden tuki ovat välttämättömiä.

Atlantan Suomi-koulu on vasta vuoden ikäinenä USA:n kouluista nuorin, mutta ei suinkaan pienin: koulussa opiskelee suomea 68 oppilasta.

Salolampi Language Village on Minnesotassa toimiva yhteisö, joka järjestää erilaisia kielileirejä suomea osaaville. Muutamien Suomi-koulujen oppilaat ovat osallistuneet näille leireille

3.8 Australia

Australiasta tuli 1920-luvulla Kanadan ohella suomalaisen siirtolaisuuden tärkein kohdema. Maahanmuuttomääräykset rajoittivat kuitenkin siirtolaisuutta, joka alkoi taas uudestaan enetä 1950-luvulla. Australiaan muuttaneista suomalaisista on huomattava osa palannut myöhemmin Suomeen tai muuttanut johonkin kolmanteen maahan. Nykyään Australiassa arvelaan asuvan yli 30 000 henkilöä, joilla on suomalaiset sukujuuret.

Australian Suomi-koulujen tilanne poikkeaa melkoisesti esim. Euroopan maiden Suomi-koulujen tilanteesta. Määräaikaaiselle työkomennukselle Australiaan tulevat suomalaisperheet ovat harvinaisia, ja ulkosuomalaisperheet ovat vakinaisesti maassa asuvia australiansuomalaisia. Maahan siirtolaisiksi muuttaneiden perheiden toinen sukupolvi on hakeutumassa suomen opetukseen. Suomi-koulujen oppilaissa ei juurikaan ole sellaisia, joiden molemmat vanhemmat ovat

suomalaisia, vaan ylivoimaisesti suurin osa perheistä on suomalais-australialaisia perheitä. Vaikka oppilaat ovatkin syntyneet Australiassa, heidän ensimmäinen kielensä saattaa olla suomi. Joidenkin Australiassa syntyneiden Suomi-koulujen oppilaiden suomen kielen taito taas on englantia heikompi, ja he oppivat suomea toisena kielenä.

Opettajille Suomi-koulujen tilanne on erityisen haasteellinen. Perheiden ja oppilaiden Suomen vierailut ovat pitkien ja kalliiden matkojen takia erittäin harvinaisia. Oppilaiden osallistuminen Suomessa kesällä järjestettävälle kurssille on mahdotonta jo siitäkin syystä, että Suomen kesäkuukausina eletään Australiassa talvea ja käydään koulua. Suomi-koulut ovat lapsille lähes ainoa paikka, jossa he ylipääntään voivat tavata ikäisiään suomea puhuvia lapsia ja nuoria. Suomi-kouluun tulo ei sekään ole vaivatonta; koulumatkaa saattaa olla yli 50 km.

Tavallisessa australialaisessa koulussa suomea ei voi opiskella, vaikka koulujen kielitarjonta onkin suuri. Australian valtio tukee ns. etnisten koulujen toimintaa (*Ethnic School Program*). Tietyin edellytyksin etnisillä kouluilla on mahdollisuus saada avustusta *ACT Office of Multicultural Affairs* -ohjelman puitteissa.

Pitkien välimatkojen takia Australian Suomi-kouluilla ei ole yhteistoimintaa. Opettajien mahdollisuudet osallistua Suomessa järjestettäviin jatkokoulutuksiin ovat vähäiset.

Keväällä 2005 toiminnassa olleet Australian Suomi-koulut ja niiden perustamisvuodet

Canberra	1981
Sidney	1983
Melbourne	1993

Brisbanen Suomi-koulun toiminta oli keväällä 2005 pysähdyksissä, mutta toimintaa oltiin jälleen aloittelemassa.

Canberran Suomi-koulu on tällä hetkellä toimivista Suomi-kouluista vanhin, mutta ennen nykyisen Canberran Suomi-koulun perustamista suomikoulu-toimintaa oli jo ainakin Sidneyssä ja Melbournessa, mahdollisesti Canberrassakin. Nykyään toimivan koulun alkuunpanija oli filosofian tohtori Leo Marjanen,

joka kutsui koolle asiasta kiinnostuneet vanhemmat. Ajatus suomen kieltä opettavasta koulusta syntyi, kun Australian valtion kouluissa aloitettiin *Community Languages Program*, yhteisön käyttämän kielen ohjelma, jolloin muutkin kuin isojen kielten puhujat alkoivat miettiä oman kielen opetusta. Ennen Suomi-koulun perustamista Leo Marjanen tutki etnisten koulujen malleja Canberrassa, oli yhteydessä Kanadan suomalaisiin ja tutustui Hannele Branchin kirjoitukseen ja Ison Britannian lauantaikoulujen toimintaan. Australian valtion opetusministeriössä oli erityinen etnisten koulujen yhdyshenkilö, jolta koulua perustettaessa saatiin apua monissa toimintaan liittyvissä asioissa. Materiaalihankintoihin saatiin Australian valtion tukea.

Melbournen Suomi-koulun toiminta on ollut välillä pysähdyksissä, mutta nykyisellä koululla on ollut säännöllistä toimintaa kahdeksan vuotta. Koulu aloitettiin uudelleen muutaman suomalaisäidin toimesta vaatimattomasti: alussa oli vain kynä, paperia ja aapinen. Melbournen Suomi-koulu on käynnistänyt kirjekoulu-kokeilun saadakseen toimintaan mukaan enemmän oppilaita. Opettajan testattua oppilaiden tason lähetetään halukkaille kaksi kertaa kuukaudessa postitse tehtäväpaketit, joissa on suomen kielen opiskelua noin kahden oppitunnin verran. Opettaja korjaa oppilaiden palauttamat tehtävät ja merkitsee huomionsa tehtävien mukana kulkevaan kommenttikirjaseen, johon myös oppilas ja hänen vanhempansa kirjoittavat kommenttejaan. Keväällä 2005 kahdeksan perheen lapset kävivät Melbournen Suomi-koulun kirjekoulua. Onnistuneen alun jälkeen kirjekoulun on tarkoitus siirtyä verkkoon, ja koulu suunnittelee sen tarjoamista maanlaajuisesti, mikäli toiminnan rahoitus järjestyy.

3.9 Aasia

Aasian suomalaissiirtolaisuus on nuorta ja asuminen tavallisesti tilapäistä. Valtaosa aasiansuomalaisista on jonkin suomalaisen yrityksen palveluksessa olevia henkilöitä, jotka muutaman työvuoden jälkeen palaavat kotimaahan. Suomalaisia on Aasiassa myös lähetystyöntekijöinä, ja Israeliin suomalaiset ovat muuttaneet yleensä uskonnollisista syistä. Pysyvästi Aasiassa

asuvia, tavallisimmin asuinmaan kansalaisen kanssa naimisissa olevia suomalaisia on muutamia satoja.

Israel

Jerusalemien Suomi-koulu on perustettu v. 1989, ja se toimii vanhempainyhdistyksenä. Jerusalemien Suomi-koulun 11:tä oppilasta opettaa 15 vuotta Jerusalemien Suomi-koulussa toiminut opettaja Kaarina Moreh.

Tel Avivin Suomi-koulu on perustettu v. 2000. Koulua perustettaessa mukana oli myös täysin suomalaisia vanhempia, jotka kuitenkin ovat jo palanneet Suomeen. Pienen, 20 oppilaan koulun kasvun esteenä ovat pitkät koulumatkat.

Japani

Tokion Suomi-koulu on perustettu v. 1990. Se toimii Suomen luterilaisen evankeliumiyhdistyksen, Suomi-Kain, piirissä.

Kiina

Molemmat Kiinassa keväällä 2005 toiminnassa olleet Suomi-koulut, **Pekingin Suomi-koulu**, perustettu v. 1996 ja **Shanghain Suomi-koulu**, perustettu v. 2001, ovat syntyneet suomalaisyritysten tultua Kiinaan. Yritysten suomalaisen henkilökunnan työkomennukset kestävät yleensä 2–4 vuotta, jonka jälkeen palataan Suomeen tai siirrytään uuteen vieraaseen maahan. Pekingin Suomi-koulussa opettajat ja oppilaat vaihtuvat keskimäärin kahden vuoden välein. Pekingin Suomi-koulu toimii rekisteröitynä yhdistyksenä kansainvälisen koulun tiloissa. Se tiedottaa toiminnastaan Internetin ja *Pekingin ankka* -lehden välityksellä.

Shanghain Suomi-koulu toimii osana Shanghain suomalaiset ry:tä, jossa on jäseninä 400 suomalaista. Kuitenkin arviolta vain 20 % suomalaisista tuo lapsensa Suomi-kouluun. Shanghaissa toimii useita suuria suomalaisia yrityksiä, ja firmoja ja niiden työntekijöitä tulee koko ajan lisää. Yhteistyötä firmojen kanssa tehdään siten, että yritykset sponsoroivat konsulaatissa toimivan henkilön työn, joka pitää yllä yhdistyksen kotisivuja. Näille sivuille firmat saavat puolestaan laittaa omat logonsa. Suomi-koulu lähettää kerran kuukaudessa yhdistyksen verkkosivuille koulua koskevan

tiedotteen, jossa kerrotaan koulun ohjelmasta, lomista yms. tärkeistä toimintaan liittyvistä asioista.

Shanghain Suomi-koulu on toiminut kevääseen 2005 saakka saksalais-ranskalaisen koulun tiloissa, joka kuitenkin oli keväällä muuttamassa niin kauaksi, että Suomi-koulu ei halua muuttaa mukana. Pitkät koulumatkat ja kaoottinen liikenne aiheuttavat jo nykyiselläänkin sen, että oppilaat saattavat hyvin olla pari tuntia koulumatkalla. Shanghaissa on Ruotsi-, Hollanti- ja Tanska-kouluja, mutta pitkien matkojen takia yhteistyötä ei ole ollut.

Suurimmalla osalla Suomi-koulun oppilaista molemmat vanhemmat ovat suomalaisia. Koulun pienimpien ryhmässä kuitenkin puolet ovat suomalais-kiinalaisia lapsia, joiden kotikielinä ovat suomi, kiina ja englanti. Suomi-koulua pidetään joka toinen lauantai kaksi ja puoli tuntia kerrallaan. Koululla ei ole käytössään tietokoneita, ei edes TV:tä eikä videolaitetta. Pienessä kirjakaapissa on pidetty koulun kirjoja, mutta kirjastosta puuttuvat kokonaan mm. nuorten kirjat. Shanghain suomalaisilla on yhteinen kirjasto konsulaatissa, mutta Suomi-koulu tarvitsisi oman kirjaston, josta oppilaat voisivat lainata kirjoja kouluaihana. Koulun suurimpana ongelmana on opettajien saatavuus.

Kaikissa Shanghain Suomi-koulun koululaisryhmissä opiskellaan Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun äidinkielen lukusuunnitelman mukaan. Jokaiselle oppilaalle ostetaan luku- ja harjoituskirjat, jokaisella oppilaalla on oma henkilökohtainen opintosuunnitelmansa ja luokka-asteesta riippuen 4–6 koetta lukuvuodessa. Lisäksi isommilla oppilailla on tehtävänä laatia elokuva- ja kirja-arvosteluja. Kokeet ja kirja-arvostelut lähetetään etäopettajalle Suomeen, joka puolestaan antaa kirjallisen palautteen. Suomi-koulun opettaja ohjaa ja valvoo tehtävien ja kokeiden tekemistä. Kotiperuskoulusta oppilas saa luokka-asteen todistuksen. Jos oppilaalta puuttuu jokin suoritus tai se on tehty myöhässä, Suomi-koulun opettaja antaa todistuksen, jossa kerrotaan oppilaan menestymisestä.

Suomi-koulu yhdistää Shanghaissa hajallaan olevia suomalaislapsia, jotka käyvät eri kouluja eivätkä muuten tapaa toisiaan. Shanghain Suomi-koulussa toivotaan, että suomalaiset arvostaisivat enemmän omaa kieltänsä. Onneksi on ollut poikkeuksiakin. Koulussa

muistetaan Shanghaista pois muuttamassa ollut isä, joka lähtiessään lahjoitti taloudellisessa ahdingossa olleelle koululle 1 000 dollarin sekin ja sanoi, että suomikoulutyö on suomalaislapsille niin tärkeää, että se ei saa loppua.

Hongkongin Suomalainen koulu on perustettu v. 1995. Koulua on pidetty Nokian toimitilojen neuvotteluhuoneessa. Keväällä 2005 koulu ei ollut opettajapulaa toiminnassa.

Singapore

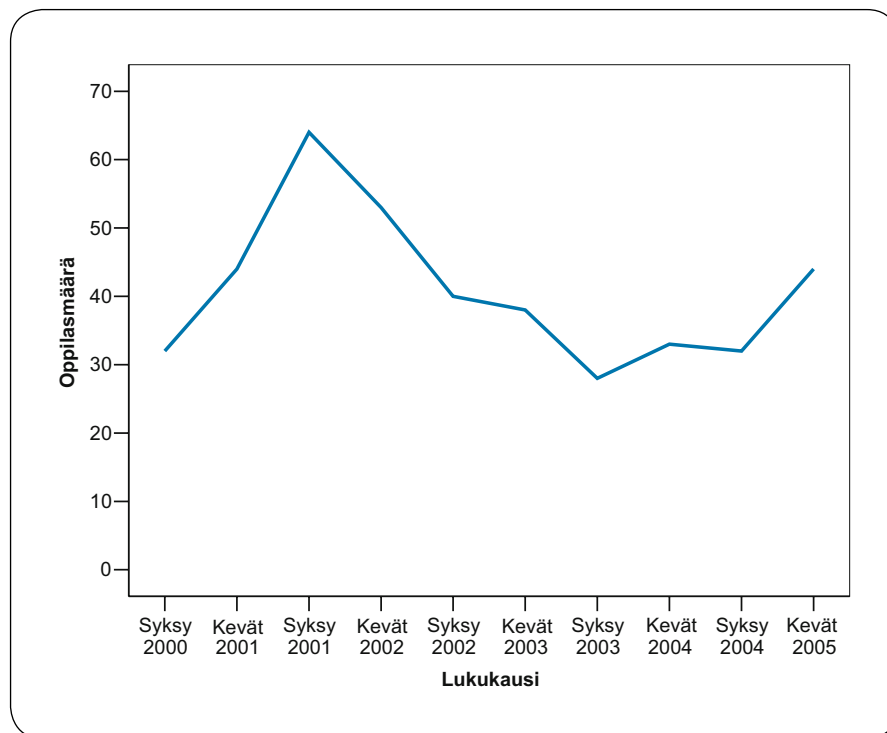
Singaporen suomalainen täydentävä koulu perustettiin v. 1982, jolloin se myös rekisteröitiin. Singaporen suomalaisessa yhdyskunnassa oli silloin 150 henkeä. Koulu perustettiin aktiivisten suomalaisäitien aloitteesta antamaan lapsille äidinkielen ja maantiedon opetusta. Se saatiin alkuun silloin Singaporessa toimineiden suomalaisfirmojen avustuksella ja suomalaisyhdistyksen järjestämien juhlien ja tempausten tuotolla. Koululla on takanapäin jo neljä muuttua, nykyään se toimii Overseas Family Schoolin tiloissa. Tämän kan-

sainvälisen koulun 2 500 oppilaan keskuudessa erilaisuus yhdistää: koulussa on 54 eri kansallisuutta.

Singaporen Suomi-koulu aloitettiin 21 oppilaalla, joiden perheet olivat kaikki täysin suomalaisia. Opettajia ja ryhmiä oli kaksi. Aluksi koulussa opetettiin suomea ja maantietoa, myöhemmin ohjelmaan otettiin vanhempien toivomuksesta myös yhteiskuntaoppi ja historia. Viimeisten viiden vuoden aikana oppilaita on ollut 28–64. Huippuvuosi oli 2001, jolloin oli kuusi opettajaa ja 64 oppilasta. Suomikoulutyön suunnittelu on hankalaa, kun oppilaiden lukumäärä saattaa vaihdella yhden lukukaudenkin aikana varsin rajusti ja koulun täytyy pystyä reagoimaan muutoksiin erittäin nopeasti.

Singaporen suomalaisperheet tulevat yleensä työkomennukselle kahdeksi vuodeksi, joten sekä opettajat että oppilaat vaihtuvat usein. Koulun päämääränä on kehittää oppilaan taitoja kaikissa niissä aineissa, joihin oppilas ei saa opetusta omassa koulussaan, ja helpottaa oppilaan paluuta suomalaiseen kouluelämään. Koulun oppilaista 80 %:lla suomi on äidinkieli.

Suomi-koulun kouluvuosi on lähes täsmälleen sama

Kuva 6. Singaporen Suomi-koulun oppilasmäärien muutokset syksyn 2000 ja kevään 2005 välisenä aikana.

kuin Suomessa. Lomia on yhteensä kolme kuukautta. Suomi-koulua käydään kaksi tuntia viikossa, oppilaille annetaan kotiläksyjä, joista opettaja ilmoittaa vanhemmille Internetin kautta. Monet suorittavat kansainvälisessä koulussa IB-tutkinnon suomen kielessä, mutta Suomi-koulussa heille ei ole järjestetty tutkintoon valmistavaa opetusta. Ympäristö asettaa myös Singaporessa koulutoiminnalle omat rajoituksensa. Koulun 10-vuotisjulkaisussa mainitaan, että koulua ei voitu pitää 2.3.1984 ankarien tulvien vuoksi ja että 27.3.–4.6.2003 koulu oli suljettuna Sars-viruksen takia.

Opetushallituksen avustus kattaa 50 % koulutoimen rahoituksesta, 45 % tulee oppilaiden lukukausimaksuista. Suomalaisfirmoilta saadaan satunnaisia lahjoituksia keskimäärin kerran viidessä vuodessa. Finnair on sponsoroinut koulukirjojen lennättämisen Suomesta Singaporeen. Vaikka Singaporen Suomi-koulujen oppilaiden vanhemmat ovat periaatteessa kaikki jonkin suomalaisen firman, etupäässä Nokian palveluksessa olevien lapsia, firmat eivät näy lainkaan koulun toiminnassa. Globaalien yritysten välinen kilpailu on kovaa, eikä suomalaisfirmoissa ole ihmisiä, jotka ehtisivät perehtyä Suomi-koulun asioihin. Sen sijaan kansainvälinen koulu on ollut hyvin auttavainen. Luokassa on tietokoneet ja suomikoululaisilla on lupa käyttää niitä. Koululla on käytössään myös omat kaapit, joissa on koulun kirjasto. Lukeminen on suomalaisten tapa pitää yllä omaa kieltään; sekä lapset että aikuiset ovat ahkeria kirjaston käyttäjiä.

Vaikka kaikki Singaporessa asuvat suomalaiset eivät tuokaan lapsiaan Suomi-kouluun, on koululla silti hyvin vakiintunut asema Singaporen suomalaisyhteisössä. Singaporen suomalaisilla on oma lehti *Sisu*, joka ilmestyy kesää lukuun ottamatta kerran kuussa, ja koulun toiminnasta tiedotetaan Sisun sivuilla. Yhteydenpito Suomen suurlähetystöön on toimiva. Suurlähettiläät ovat ottaneet osaa koulun järjestämiin juhliin ja koulun oppilaat ovat puolestaan suurlähetystön pyynnöstä tutustuttaneet singaporelaisia paikallisessa tapahtumassa suomalaisiin joululauluihin ja joulupukkiin. Yhteistyötä muiden Suomi-koulujen kanssa ei pitkien välimatkojen takia ole voitu tehdä. Mahdollisuus osallistua jatkokoulutustilaisuuksiin Suomessa on 13 lentotunnin päässä. Tästä syystä Singaporen Suomi-koulun opettajat osallistuivat aktiivisesti OPEKON järjestämään verkkokoulutukseen.

Thaimaa

Bangkokin Suomi-koulu toimii kansainvälisen koulun tiloissa. Sen oppilaista 90 % on suomea äidinkielenään puhuvia.

Yhdistyneet Arabiemiraatit

Dubain Suomi-koulu on perustettu v. 1997. Koululla on oma kannatusyhdistyksensä. Koulun opetustilaongelma on suuri, ja koulua joudutaan osittain pitämään opettajan kotona. Vaikka paikalliset suomalaiset firmat ovatkin avustaneet Dubain Suomi-koulua, koulun tilanne oli keväällä 2005 tukala. Uusia suomalaisperheitä, jotka toivovat lapsilleen suomen opetusta, tulee jatkuvasti Dubaihin, mutta koulun niukka budjetti ei salli uusien tilojen vuokrausta. Ratkaisematon ongelma on myös krooninen opettajapula.

3.10 Muut maanosat

Etelä-Amerikka

Chile

Keväällä 2005 kyselypalautteiden perusteella Latinalaisessa Amerikassa oli toiminnassa yksi Suomi-koulu, nimittäin **Santiagoin Suomi-koulu**, joka on perustettu v.1990. Tässä 13 oppilaan koulussa lapsia ja nuoria opetetaan kahdessa ryhmässä, joista toista opettaa Santiagossa 15 vuotta eli koulun koko toiminnan ajan suomikoulutyötä tehnyt Eija Pirttiaho.

Afrikka

Afrikassa on vuosien mittaan toiminut useilla paikkakunnilla Suomi-kouluja, joiden toiminta on loppunut suomalaisten siirryttyä muualle. Kyselypalautteita saatiin kahdesta Afrikan maasta.

Tansania

Suomi-kouluyhdistys Elimu toimii Suomalaisen opintoyhdistys Elimu ry: n yhteydessä, joka on Tansaniassa asuvien suomalaisten yhdistys. Dar es Salaamissa toimiva Elimu on ensimmäisiä valtion avustamia,

suomen kielen täydentävää opetusta antavia Suomi-kouluja maailmassa, sillä se mainitaan opetusministeriön avustuksissa jo lukuvuotena 1974/75. Mahdollisesti Elimussa on opetettu suomea jo 1960-luvulla. Koulu toimii Onnelassa, joka on kaikkien Tansanian suomalaisten kokoontumispaikka ja kuuluu kehitysyhteistyöhankkeeseen Finnish Housing Project. Onnelan alueella ovat myös Suomi-koulun luokkahuoneet, joihin joudutaan käyttämään vähien tilojen takia myös Onnelan lukusali/TV/videohuonetta ja kahvilakatosta. Koulussa on nykyään 30 oppilasta, ja siinä annetaan sekä suomen että ruotsin opetusta. Oppilaina on sekä S1- että S2-oppilaita. Kaikki suomikoululaiset käyvät jotakin Dar es Salaamissa toimivista kansainvälisistä kouluista, joissa koulukielenä on englanti. Oppilaiden vanhemmat ovat pääosin suurlähetystön, YK:n, kansalaisjärjestöjen, suomalaisyritysten ja kansainvälisten yritysten palveluksessa sekä lähetystyössä olevia suomalaisia. Elimussa annetaan myös aikuisopetusta.

Kenia

Suomalais-kenialainen kouluyhdistys perustettiin Nairobiin, kun paikkakunnalle muutti samanaikaisesti useita kehitysyhteistyötä tekeviä suomalaisperheitä v. 1981. Alkuvuosien 16 oppilaan koulussa annettiin opetusta suomen ohella myös ruotsin kielessä. Nykyään koulussa on vain suomen opetusta, ja kaikki oppilaat oppivat suomea äidinkielenään. Useimpien oppilaiden vanhemmat toimivat YK:n palveluksessa, lähetystyössä tai Suomen suurlähetystön virkamiehinä. Nairobien pienen Suomi-koulun oppilaita opettaa 14 vuotta suomikoulutyötä tehnyt opettaja Outi Alanne kotonaan.

Kuva viereisellä sivulla: Pirjo Laitila, Singaporen Suomi-koulu, 2005.

4 Suomi-koulujen toimintaedellytykset

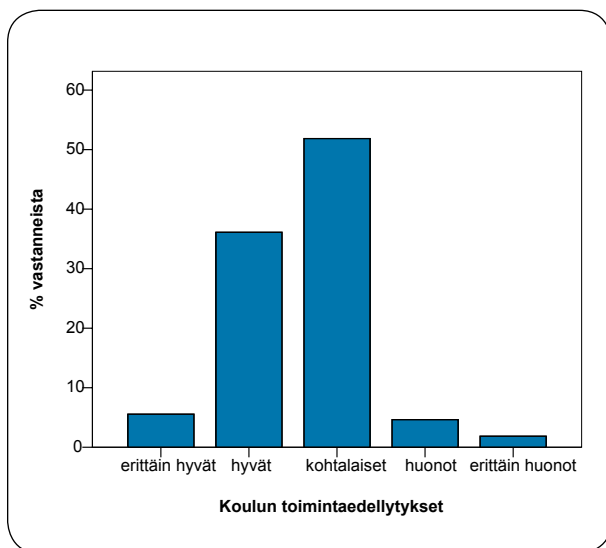
4.1 Yleistä

Suomi-koulujen toiminta on riippuvainen niistä olosuhteista, joissa koulu toimii, ja opetusta annetaan olosuhteiden määräämillä ehdoilla. Koulujen toimintaan vaikuttaa oleellisesti, kuinka kaukana kotimaasta ollaan, millaiset kontaktit pystytään säilyttämään kotimaahan ja kuinka usein käydään Suomessa. Tärkeää on myös, miten tiivis suomalainen yhteisö paikkakunnalla on, miten kaukana toisistaan suomalaiset asuvat ja miten kaukana toisistaan maan tai naapurimaan muut Suomi-koulut ovat. Koulujen toimintaan vaikuttavat maan poliittiset, yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet ja se, miten toimimaassa suhtaudutaan ulkomaalaisiin ja heidän aktiviteetteihinsa. Suomi-koulujen toiminta on myös riippuvainen oppilaiden vanhempien asenteesta suomikoulutyöhön ja siitä, miten tärkeänä he pitävät lastensa suomen kielen oppimista ja sen ylläpitämistä sekä millaisen identiteetin he haluavat välittää lapsilleen. Suomi-koulujen arkityöhön vaikuttavat edelleen oppilaiden tavallisen koulun koulupäivän pituus ja koulumatkat samoin kuin koulun taloudellinen tilanne, opetustilat, oppikirjojen saatavuus ja opetuksen käytössä olevat apuvälineet.

4.1.1 Koulujen oma arviointi toimintaedellytyksistä

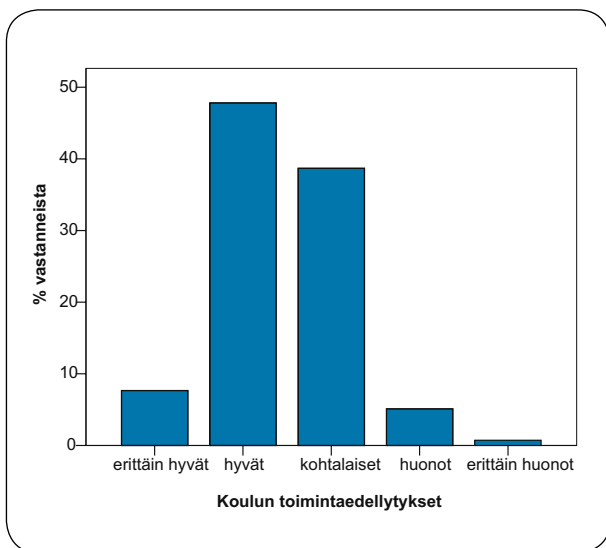
Kyselyssä pyydettiin sekä Suomi-koulujen johtajia että opettajia arvioimaan oman koulunsa toimintaedelly-

tyksiä. Toimintaedellytyksiä ei kysymyksessä määritetty, vaan haluttiin antaa vastaajalle vapaus ilmaista kokonaiskäsityksensä omasta tilanteesta.

Kuva 7. Koulunjohtajien arviointi oman koulun nykyisistä toimintaedellytyksistä

Kaikista kysymykseen vastanneista 108 koulunjohtajasta piti toimintaedellytyksiä erittäin hyvinä tai hyvinä 41 %, kohtalaisina 52 % ja huonoina tai erittäin huonoina 7 %. Kuudessa Suomi-koulussa toimintaedellytykset ovat erittäin hyvät, kahdessa koulunjohtajien mielestä surkeat.

Kuva 8. Suomi-koulujen opettajien arviointi oman koulun nykyisistä toimintaedellytyksistä

Kysymykseen vastanneista 282 opettajasta 55 % piti koulunsa toimintaedellytyksiä erittäin hyvinä tai hyvinä, kohtalaisina niitä piti 39 % ja huonoina tai erittäin huonoina 6 %. Erittäin hyvissä olosuhteissa ilmoitti toimivansa 21 opettajaa ja erittäin huonoissa kaksi.

Vastausten keskipylväs ”kohtalaiset” voitaneen tulkita niin, että vallitsevat olosuhteet ovat niin kuin ne ovat, niitä ei voida muuttaa, niissä on totuttu toimimaan ja huonomminkin voisi olla. Kaikkiaan opettajat olivat selvästi tyytyväisempiä koulunsa toimintaedellytyksiin kuin koulunjohtajat, mikä mahdollisesti johtuu erilaisista työtehtävistä. Koulun ulkoisista puitteista huolehtiminen ja esim. ongelmallinen uusien opettajien rekrytointi ovat koulunjohtajan tehtäviä, kun taas opettaja voi keskittyä opettamiseen.

4.1.2 Toimintamuodot

Koulujen toimintamuodot		
Koulu toimii	Koulujen määrä	%
Itsenäisenä, sijaintimaassa rekisteröitynä yhdistyksenä	41	37
Toisen, sijaintimaassa rekisteröidyn yhdistyksen piirissä	44	40
Suomessa rekisteröidyn yhdistyksen piirissä	4	4
Muu toimintamuoto	19	17
Vastanneita	108	97
Ei vastanneita	3	2,7
Yhteensä	111	100

Koulujen toiminta jonkin toisen, sijaintimaassa rekisteröidyn yhdistyksen piirissä vanhempainyhdistyksenä on hieman tavallisempaa kuin itsenäisenä, rekisteröitynä, yleishyödyllisenä yhdistyksenä toimiminen. Kaikissa maissa, esim. Sveitsissä, yleishyödyllisenä yhdistyksenä toimiminen ei kuitenkaan vaadi rekisteröintiä. Suurin yhteinen Suomi-koulujen kattojärjestö on Saksan suomalaisen kirkollisen työn keskus (SKTK), jonka piirissä toimii 21 Suomi-koulua. Italiassa Suomi-koulut toimivat usein paikallisten Suomi-Seurojen piirissä.

4.1.3 Yhteistyö sijaintimaan kanssa

Suomi-koulujen yhteistyö sijaintimaan koululaitoksen kanssa on vähäistä. Vain 11 koulua 105:stä kysymykseen vastanneesta ilmoitti koulun toimivan yhteydessä sijaintimaan/osavaltion/kunnan järjestämään kotikielen ja kulttuurin/perinnekielen ohjelmaan. Tällaista yhteistyötä tekevät muutamit Australian, Kanadan, Sveitsin ja Tanskan Suomi-koulut.

4.1.4 Tunnettuus sijaintimaassa

Koulunjohtajia pyydettiin rastittamaan kolme tärkeintä tapaa, miten suomikoulutyötä tehdään tunnetuksi koulun sijaintimaassa. Monissa vastauksissa oli kuitenkin merkitty useampia tiedotustapoja kuin kolme.

Suomikoulutyön tunnetuksi tekeminen		
	Koulujen määrä	%
Viidakkopuhelimella	88	81
Internetin avulla	57	52
Ulkosuomalaisten oman lehden avulla	48	44
Suomen lähetystön/ konsulaatin/ kaupallisen edustuksen avulla	41	38
Ystävyyjärjestöjen avulla	33	30
Näkyvien suomalaistapahtumien avulla	24	22
Sijaintimaan paikallisen lehden avulla	10	9
Kiinteillä kontakteilla suomalaisiin firmoihin	8	7
Muulla tavoin	21	19

Edelleenkin tieto näyttää kulkevan useimmin ”oletko kuullut, että” -periaatteella, vaikka Internet onkin havaittu tehokkaaksi tiedon välittäjäksi. Ulkosuomalaisten keskuudessa ilmestyvien lehtien merkitys on suuri myös suomikoulutyössä. Suomalaisfirmojen apu on koulujen tunnetuksi tekemisessä vähäistä, vain kahdeksan Suomi-koulua 111:sta saa merkittävää apua

koulutyöstä tiedottamiseen suomalaisilta firmoilta. Tärkeitä tiedotuskanavia ovat paikalliset koulut niissä maissa, joiden kouluviranomaisten kanssa Suomi-koulut tekevät yhteistyötä.

Koulutyöstä tiedotetaan myös Internetin avulla. Omat kotisivut on 40 %:lla Suomi-kouluista. Yleisimmäksi syyksi koulujen kotisivujen puuttumiseen ilmoitettiin niiden tekemisen ja päivittämisen kalteus. Vain muutamassa koulussa arveltiin kotisivut tarpeettomiksi vähäisen käyttäjämäärän takia. Useassa Suomi-koulussa viriteltiin parasta aikaa kotisivujen tekemistä.

Suomi-koulujen sisäinen tiedotustoiminta %

Sähköpostitiedotus	61
Uutiskirje	27
Jäsenlehti	10
Muu	18

Koulujen sisäisessä tiedottamisessa sähköpostitiedotus oli jo yleisin tapa ilmoittaa koulua koskevista yhteisistä asioista. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi muita tiedotuskanavia olivat tekstiviestit, puhelinrinki, opettajien tai koulunjohtajien tiedotteet, ilmoitustaulu ja toimimaissa ilmestyvät suomalaislehdet.

Koulujen johtajilta pyydettiin myös arviota siitä, kuinka moni paikkakunnalle muuttavista suomen/ruotsinkielisistä perheistä saa tiedon Suomi-koulun toiminnasta ensimmäisen 3–6 kuukauden aikana. Oli oletettavissa, että kysymykseen on vaikeaa vastata. Joissakin Suomi-kouluissa tiedettiin, että kaikki suomalaiset saavat suomikoulutiedotteen konsulaatista maahan saapuessaan. Toiset taas totesivat vastauksissaan, että asiaa on täysin mahdotonta arvioida. Keskimääräiseksi arvioksi saatiin 69 %, joka kuitenkin lienee enemmänkin arvaus kuin arvio. Arviohan perustuu niihin ihmisiin, jotka jossain vaiheessa ovat saaneet tiedon Suomi-koulusta, eikä niinkään niihin, jotka tietoa eivät ole saaneet ja joista arvion tekijäkään harvoin saa tietoa. On oletettavaa, että keskimääräiseksi saatu arvioprosentti on liian iso.

Samalla tavoin vaikeaksi osoittautui koulunjohtajille tehty kysymys siitä, kuinka suuri osa paikkakunnalla asuvista suomen/ruotsinkielisistä perheistä tuo

lapsensa Suomi-kouluun. Myös tässä arviot vaihtelivat sataprosenttisen tiedon ja täydellisen arvauksen välillä. Keskimääräiseksi arvioksi saatiin 52 %. Myös tämä arvio on vastaajien ilmoituksen mukaan ennemminkin arvaus.

Vaikka edellisten vastausten tieto onkin epävarmaa, voidaan kuitenkin todeta, että läheskään kaikki paikkakunnalle muuttaneet suomalaiset eivät saa tietoa Suomi-koulusta. Erityisen vaikeaa tiedonkulku näyttää olevan EU:n alueella, kun taas Aasiassa tietoa Suomi-kouluista on lähetystöjen ja konsulaattien avulla helppompaa jakaa. Saatujen arvioiden perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että enemmistö paikkakunnalla asuvista ulkosuomalaisista saa tiedon Suomi-koulujen olemassaolosta. Koulunjohtajien tietoon ja kokemuksiin luottaen voitaneen kuitenkin todeta, että vain osa – mahdollisesti vain noin puolet – tiedon saaneista tuo lapsensa Suomi-kouluun.

Suomi-koulujen tulisi pyrkiä tiedottamaan koulujen toiminnasta omissa toimimaissaan entistä tehokkaammin. Suomi-koulujen yhteisten Internet-sivujen laatiminen ja säännöllinen päivittäminen on välttämätöntä. Tähän kouluille pitäisi antaa apua Suomesta käsin. Suurlähetystöihin ja konsulaatteihin tulisi toimittaa Suomi-koulujen työstä kertovia esittelylehtisiä. Myös paikallisia kouluja olisi pyrittävä saamaan yhteistyökumppaneiksi informaation välittämiseen. On myös tärkeää valistaa ulkosuomalaisia vanhempia kaksikielisyydestä sekä äidinkielen vaikutuksesta lapsen vieraan kielen oppimiseen ja koko ajattelun kehittymiseen. Asiasta olisi järjestettävä keskusteluiltoja ja välitettävä vanhemmille säännöllisesti uusinta tutkimustietoa ulkosuomalaisten keskuudessa ilmestyvissä julkaisuissa.

4.1.5 Tunnettuus Suomessa

Hyvin pitkään Suomi-kouluista ei tiedetty Suomessa juuri mitään. Koulut saivat ensimmäisen kerran julkisuutta, kun Suomi-Seura ry sai opetusministeriöltä tehtäväkseen järjestää ensimmäisen Suomi-koulujen opettajien maailmankonferenssin v. 1985. Silloin koulut olivat esillä sekä Suomen päivä- ja aikakauslehdissä että radiossa ja televisiossa. Koulujen tunnettuutta lisäsivät myös vuosina 1989, 1992, 1995 ja 1999 Suo-

nessa järjestetyt opettajien maailmankonferenssit.

Vaikka nykyään onkin saatavissa tietoa täydentävää suomen kielen opetusta antavista Suomi-kouluista, on silti tosiasia, että läheskään kaikki ulkomaille muuttavat suomalaisperheet eivät tiedä suomikoulutoiminnasta eivätkä myöskään osaa etsiä Suomesta lähtiessään konkreettista ja asianmukaista tietoa kouluista. Valittavasti suomalaisten koulujen opettajatkään eivät välttämättä osaa neuvoa ulkomaille lähteviä perheitä hakeutumaan muuttopaikkakunnan Suomi-kouluun.

Ulkosuomalaisjärjestöt, erityisesti Suomi-Seura ry, tiedottavat säännöllisesti Suomi-kouluista jäsenilleen ja asiakkailleen. Myös Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulu neuvoo ulkomaille muuttavia vanhempia selvittämään, onko uuden asuinpaikan lähellä Suomi-koulua. Äidinkielen opettajien liitto julkaisi opetusministeriön ja Kordelinin säätiön tukemana v. 2003 ulkosuomalaisperheille suunnatun oppaan *Kotimaana suomen kieli* (Eichhorn, Helttunen, toim.), jossa annetaan neuvoja vanhemmille lasten äidinkielen/toisen kielen kehittämiseen sekä tietoa Suomi-kouluista. Ongelmana on, miten lähtijät löytävät kirjan. Ulkomailla toimivia suomalaisyrityksiä yritettiin turhaan saada kiinnostumaan oppaasta. Luotettavaa informaatiota Suomi-kouluista saa Opetushallituksen kotisivuilta. Vuoden 2005 alusta sivuille linkitettiin arvokasta tietoa kaksikielisyydestä ja äidinkielen vaikutuksesta lapsen vieraan kielen oppimiseen.

Suomi-koulujen tunnettuutta Suomessa tulee lisätä ennen muuta Suomi-koulujen yhteisten Internet-sivujen avulla, joiden laatiminen ja säännöllinen päivitys on välttämätöntä.

4.2 Oppilaat ja opetus

4.2.1 Yleistä

Suomi-kouluissa annetaan periaatteessa täydentävää opetusta sekä suomen että ruotsin kielessä, mutta kyselypalautteiden mukaan käytännössä vain suomen kielessä. Vain kahdessa kyselyyn vastanneista Suomi-kouluista oli keväällä 2005 ruotsia oppivia oppilaita. Toisessa näistä ruotsin opettaja antoi opetusta myös suomen kielessä. Vastauksista ei käynyt tarkkaan

ilmi ruotsia oppivien lukumäärä, mutta palautteiden perusteella vain 10–15 oppilasta saa ruotsin opetusta. Ilmeisesti kaikki ovat ruotsia äidinkielenään puhuvia oppilaita. Koska opettajan löytyminen ja ryhmän kokoaminen ruotsia puhuvista ulkosuomalaislapsista vain hyvin harvoin on mahdollista, oppilaat ohjataan Ruotsi-kouluun, jos paikkakunnalla sellainen on.

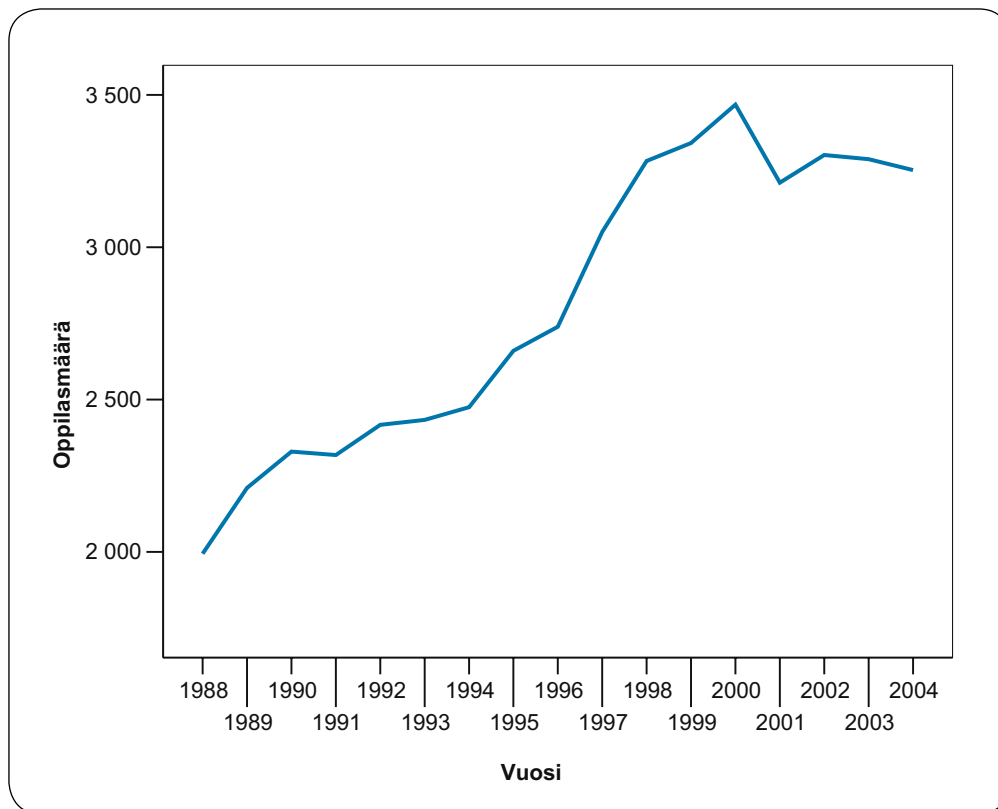
Suomea toisena kielenä opiskelevat ovat Suomi-koulujen oppilaina keskimäärin noin 6 vuotta. S2-oppilaat käyvät suomikoulua Kreikassa ja Kyproksessa keskimäärin 8,2 vuotta, Saksassa 7,5 vuotta, Sveitsissä 6,4 vuotta, Isossa-Britanniassa 6 vuotta, Kanadassa 4,3 vuotta ja Yhdysvalloissa 3,7 vuotta.

Suomea äidinkielenään opiskelevat ovat Suomi-koulujen oppilaina keskimäärin 3,6 vuotta. S1-oppilaat käyvät suomikoulua Sveitsissä 4,8 vuotta, Kanadassa ja Yhdysvalloissa 4,6 vuotta, Saksassa 2,8 vuotta, Isossa-Britanniassa 2,7 vuotta sekä Kreikassa ja Kyproksessa 1,1 vuotta.

4.2.2 Suomi-koulujen oppilasmäärän kehitys

Sen jälkeen, kun Suomen valtio ryhtyi tukemaan suomen/ruotsin kielen täydentävää opetusta, Suomi-koulujen oppilasmäärän kasvu on ollut nopeaa. Ensimmäisten 17 vuoden aikana 1973–1990 oppilasmäärä kasvoi 2 300:aan. Vuosien 1990–2000 aikana oppilasmäärä kasvoi yli tuhannella oppilaalla ja oli enimmillään, eli lähes 3 500 oppilasta, v. 2000. Vuoden 2001 laskun jälkeen oppilasmäärä on ollut jälleen kasvussa. Kasvu on jatkunut myös lukuvuonna 2005–2006.

On huomattava, että Opetushallitus tilastoi vain ne Suomi-koulut, jotka saavat valtion tukea suomikoulutoimintaan. Osa Suomi-kouluista ei hae tukirahaa lainkaan. Nämä koulut toimivat tavallisesti jonkin maan/osavaltion/maakunnan oman kielen tai perinnekien ohjelmassa ja saavat toimintaansa varoja kyseiseltä järjestäjältä. Tilastossa eivät myöskään ole mukana aikuiset eivätkä pienlapsiryhmät.

Kuva 9. Suomi-koulujen oppilasmäärän kehitys vuosina 1988–2005 Opetushallituksen tilastojen mukaan

4.2.3 Suomi-koulujen koko

Suomi-koulun pienin mahdollinen oppilasmäärä on kuusi, mutta tavallisesti koulua ei perusteta, ennen kuin oppilaita on 12–15. Parinkymmenenkin oppilaan koulu saattaa joutua jo kamppailemaan olemassaolostaan, jos muutama perhe muuttaa samanaikaisesti paikkakunnalta. Kyselypalautteiden mukaan keväällä 2005 toiminnassa oli kahdeksan koulua, joissa oli 6–10 oppilasta. Keskimäärin Suomi-kouluissa on noin 30 (3–18v.) oppilasta. Kahdessa koulussa, nimittäin Münchenin Suomi-koulussa ja Toronton Suomen Kielen Koulussa oppilaita oli 90–100, ja yli 100 oppilaan kouluja oli yksi, Finnish Language School of North Texas, jossa oli 145 oppilasta.

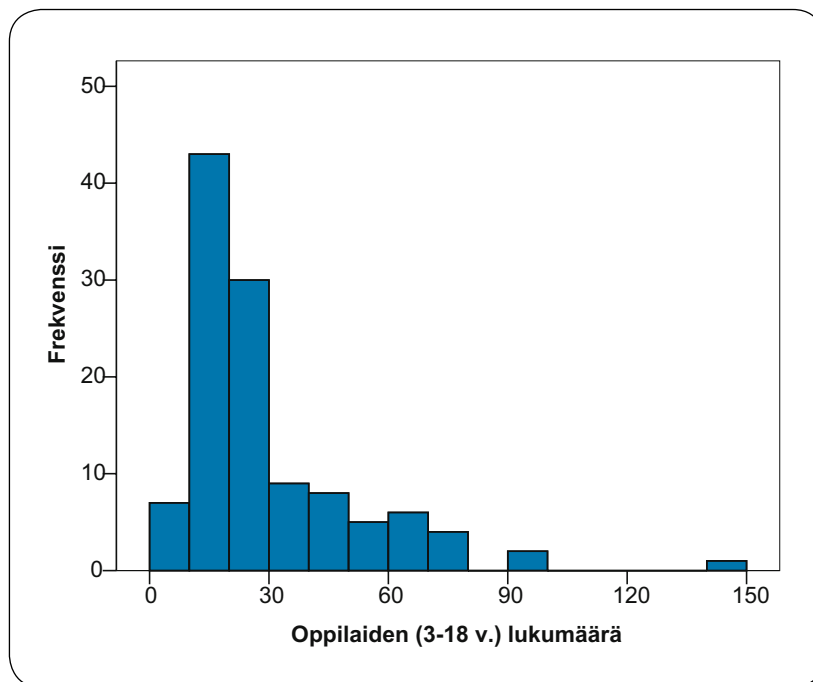
4.2.4 Oppilaiden ikäjakaumat

Suomi-koulut saavat kaikille 3–18-vuotiaille oppilaille valtionapua suomen/ruotsin kielen täydentävään opetukseen. Kyselyyn vastanneista Suomi-kouluista 83 %

oli nimenomaan 3–18-vuotiaiden oppilaiden kouluja, joissa aikuisia oppilaita ei ollut lainkaan. Aikuisopetusta annettiin 18 Suomi-koulussa. Aikuisopetus ei kuulu valtion tuen piiriin, mutta aikuisopetusta annetaan joissakin maissa Suomi-koulujen yhteydessä. Yleisimpiä aikuisopetusryhmät ovat Isossa-Britanniassa ja Kanadassa.

Joidenkin Suomi-koulujen yhteyteen on syntynyt myös pienlapsiryhmiä. Tällaisia ryhmiä on mm. Sveitsissä, Italiassa ja Saksassa. Monissa kyselypalautteissa huomautettiin siitä, miten tärkeää pienen lapsen suomen kielen oppimiselle on suomenkielinen leikki ja kaikki suomenkieliset kontaktit juuri siinä vaiheessa, kun lapsi opettelee puhumaan. Palautteissa on vedottu suomenkielisten pienlapsiryhmien opetuksen saattamiseksi valtion tuen piiriin. Samaan asiaan on kiinnittänyt huomiota myös ulkosuomalaisparlamentti.

[Pienlapsiryhmien opetus olisi saatettava valtiontuen piiriin ulkosuomalaisparlamentin v. 2005 esityksen mukaisesti.](#)

Kuva 10. Suomi-koulujen kokojakauma

Suomikoululaisten ikäjakauma		
	Oppilaiden lukumäärä	%
Leikki-ikäiset (3–6 v.)	1 068	39,3
Peruskoululaiset (6–15 v.)	1 199	44,1
Lukioikäiset (15–18 v.)	38	1,4
Ei tarkennettu	414	15,2
Yhteensä	2 719	100,0

Oppilaiden ikää ei kaikissa vastauksissa ollut tarkennettu. Kyselylomakkeessa asiaa ei ollut tuotu kyllin selvästi esille. Kun palautevastauksia luokiteltiin, laajennettiin ryhmittelyä niin, että 6 ja 15-vuotiaita sijoitettiin taulukossa oleviin ryhmiin sen mukaan, missä ryhmässä heitä opetetaan. Ikää ei voitu kuitenkaan määrittää niiltä 414 oppilaalta, joita opetetaan sellaisissa ryhmässä, joissa oppilaiden iät eivät jakaannu yllä olevan jaottelun mukaisesti. Opettajien ilmoitusten mukaan samassa ryhmässä opettavien ikäväli saattaa pahimmassa tapauksessa olla 3–18 v. Tarkka tieto kunkin tällaisessa ns. sekaryhmässä opettavan oppilaan iästä nostaisi nimenomaan lukioikäisten prosenttiosuutta, koska juuri lukioikäisiä joudutaan usein opettamaan ikäisiään nuorempien kanssa samassa ryhmässä.

Vaikka lukioikäisten todellinen osuus kaikista Suomi-koulujen oppilaista mahdollisesti nousisikin arviolta 5–6 %:iin, heidän vähälukuisuutensa herättää huomiota. Samoin huomiota herättää ns. sekaryhmässä suomea oppivien suuri määrä. Molemmat seikat on tiedostettu ongelmallisina Suomi-kouluissa jo pitkään, mutta niihin ei ole löytynyt toimivaa ratkaisua.

4.2.5 Ryhmät ja ryhmäkoot

Sääntöjen mukaan Suomi-koulun opetusryhmän minimikoko on kuusi oppilasta. Suomi-kouluissa keskimääräisen ryhmän koko on kyselypalautteiden mukaan 8,2 oppilasta. Suurimmat ryhmät ovat Kanadan Suomen Kielen Kouluissa, mikä johtuu *Kansainvälisten kielten ohjelmaan* kuuluvien opetusryhmien kokovaatimuksista. Kanadan Suomen Kielen Koulujen keskimääräinen ryhmäkoko on 14 oppilasta. Yhdysvalloissa opetusryhmissä on keskimäärin 9 oppi-

lasta, Isossa-Britanniassa ja Sveitsissä 8 ja Saksassa 7 oppilasta.

Jotta opetusta ylipäätensä voitaisiin järjestää, joudutaan varsinkin pienissä kouluissa helposti tilanteeseen, jossa joko ryhmän oppilaiden väliset ikäerot tai suomen kielen tasoerot – pahimmassa tapauksessa molemmat – saattavat olla hyvinkin suuret. Mitä heterogeenisempi ryhmä on, sitä vaikeampaa opettajan on antaa jokaiselle optimaalista opetusta. Ei myöskään ole harvinaista, että Suomi-kouluun hakeutuu juuriin etsivä murrosikäinen, joka ei aikaisemmin ole käynyt suomikoulua ja jonka suomenkielinen vanhempi ei ole puhunut lapselleen suomea. Tällaisten suomea lähes osaamattomien, mutta erittäin motivoituneiden nuorten sijoittaminen sopivaan taso- ja ikäryhmään on nykytilanteessa useimmille kouluille lähes mahdollon tehtävä, ja nuorten opiskelumotivaatio saattaa sammua nopeasti. Jokaisen opiskeluryhmän sosiaalinen tilanne ja ryhmän kannustus ovat oppimisen kannalta merkittäviä. Vaikka ryhmä olisikin suomen kielen taidoiltaan melko homogeeninen, mutta oppilaiden ikäerot suuret, oppimistulokset saattavat jäädä vaatimattomiksi, jos yhteisiä intressejä ei ole eikä ryhmään kuulumisen tunnetta ja ystävyysuhteita pääse syntymään.

Suomi-koulujen opetusryhmäkoon minimivaatimusta tulisi pudottaa. Neljän oppilaan ryhmäkoko ehdotettiin jo v. 1976 ulkoasianministeriön antamassa lausunnossa opetusministeriön työryhmän laatimaan selvitykseen ulkosuomalaisen lasten opetuksesta (ks. 2.1). Suomessa maahanmuuttajien ja vieraskielisten oppilaiden täydentävän opetuksen ryhmien minimikooksi asetettiin neljä opetusministeriön päätöksellä 248/1995. Samaa minimivaatimusta tulisi soveltaa Suomi-koulujen opetusryhmiin. Myös ulkosuomalaisparlamentin päätöslauselmassa v. 2005 esitetään ryhmäkooksi neljän oppilaan vähimmäismäärää.

[Täydentävää suomen/ruotsin kielen opetusta ulkomailta antaville Suomi-kouluille tulisi antaa mahdollisuus muodostaa tarvittaessa myös neljän oppilaan opetusryhmiä, joiden opetukseen voitaisiin saada valtion tukiraha.](#)

Lukioikäisten vähälukuisuus on osittain seurausta ryhmäkoko-ongelmasta. Jos lukioikäisiä on vain muutama eikä heille voida muodostaa omaa ryhmää,

nuoret jäävät todennäköisesti pois koulusta. Useimmista Suomi-kouluista nuorten opetusryhmät ovat jo pitkään puuttuneet kokonaan. Keväällä 2005 yllä olevan taulukon jaottelun mukaisia lukioikäisten ryhmiä oli vain Kanadassa, Kreikassa, Ranskassa, Saksassa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa. Nuorten puuttuminen Suomi-kouluista johtuu osittain myös siitä, että lasten kasvaessa valtiollisen koulunkin koulupäivät pitenevät ja nuorten vapaa-aika vähenee. Harrastukset ja kaveripiiri lohkaisevat suuren osan nuoren vapaa-ajasta. Nuorten motivaatio suomen kielen oppimiseen saattaa myös heiketä, kun suomen kielen perusosaaminen on saavutettu. Toisaalta näyttää siltä, että jos lapsi on pienestä pitäen tottunut käymään säännöllisesti suomikoulua, hän jatkaa sitä lukiovuosinaanakin, varsinkin jos koulu pystyy tarjoamaan nimenomaan hänen ikäryhmälleen ja -tasolleen sopivaa opetusta.

Nuorten sitouttaminen Suomi-kouluun ja suomen opiskeluun huomattavasti aikaisempaa pitempään on Suomi-koulujen tärkeä tavoite. Sekä Suomi-kouluissa että Suomessa tulisi harkita, miten nimenomaan vakituisesti ulkomailla asuvia nuoria voitaisiin paremmin motivoida suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin oppimiseen.

Ulkosuomalaiset nuoret ovat useita kieliä osaava, suomen kieltä taitava, hyvän pohjakoulutuksen saanut, monikulttuurinen ryhmä, jolle suomalainen elämänmuoto on jo lapsesta asti tuttua. Lienee mitä suurimmassa määrin sekä Suomen valtion että kansainvälisten suomalaisten firmojen intresseissä saada tällaisia maahanmuuttajia Suomeen tai suomalaisen firman palvelukseen ulkomaille. Suomessa olisi vakavasti harkittava keinoja, miten ulkosuomalaisnuorten siteitä Suomeen saataisiin lujitettua jo koulu-aikaan ja viimeistään silloin, kun nuoret alkavat harkita ammatin valintaa ja suunnittelevat opiskelun aloittamista. Eri kulttuureissa sujuvasti liikkuvat nuoret ovat haluttua työvoimaa kaikkialla, myös suomalaisten firmojen kanssa kilpailevissa yrityksissä. Helsingin Sanomat totesi jo 2.8.1992 pääkirjoituksessaan, että Suomella ei ole varaa ”menettää” näitä kielitaitoisia ja usein pitkälle koulutettuja nuoria, vaan on tehtävä käytännössä kaikki voitava, ettei ulkosuomalaisten nuorten Suomikytkentä pääse peruuttamattomasti katkeamaan. Tätä kehotusta ei ole kuunneltu.

Nuorten suomen kielen opiskelua olisi kehitettävä entistä tavoitteellisemmaksi ja YKI-kokeen suorittamismahdollisuuksia tulisi lisätä (ks. 4.8). Suomi-koulujen peruskoulunsa päättäneitä ja lukioikäisiä oppilaita tulisi tutustuttaa suomalaiseen työelämään ja järjestää heille mahdollisuuksia kesätyöhön ja/tai työharjoitteluun Suomessa. Ulkosuomalaisnuorten kesätyö- ja harjoittelupaikkojen välittäminen tulisi liittää joko CIMOn toteuttamiin nuorten ohjelmiin tai Suomi-Seuran nuorisotyöhön. Nuorille tulisi antaa työharjoittelun aikana myös informaatiota opiskelu- ja työmahdollisuuksista ja tutustuttaa heitä suomalaiseen kulttuuriin.

4.2.6 Opetustuntien määrä

Suomi-kouluissa annettiin kyselypalautteiden mukaan keskimäärin 6,7 tuntia suomen/ruotsin opetusta kuukausittain. Opetustuntien määrän suhteen koulut jakaantuvat selvästi kahteen koulutyyppiin, joista toisessa annetaan kaksi oppituntia joka viikko ja toisessa kaksi oppituntia joka toinen viikko, mutta muitakin käytäntöjä on. Tavallisinta on kaksi oppituntia viikossa ryhmää kohti.

Keskimäärin Suomi-kouluissa opetusta annetaan noin 7 kuukautta vuodessa. Vaihteluväli on erittäin suuri; jossakin koulussa opetusta saattaa olla vain kolme kuukautta vuodessa, enimmillään opetusta annetaan 10 kuukautta vuodessa.

Opetuksen tuntimäärä kuukaudessa maittain

Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli Min	Maks	N*	Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli Min	Maks	N*
Alankomaat	4,9	4,0	6,0	4	Kypros	7,3	4,0	10,0	3
Arabiemiraatit	5,5	5,5	5,5	1	Luxemburg	5,0	5,0	5,0	1
Australia	8,0	8,0	8,0	3	Puola	8,0	8,0	8,0	1
Belgia	4,0	4,0	4,0	1	Ranska	6,9	2,7	13,0	3
Chile	8,0	8,0	8,0	1	Saksa	7,2	5,0	8,6	20
Espanja	8,6	5,3	14,0	4	Singapore	8,0	8,0	8,0	1
Hongkong	11,5	11,5	11,5	1	Sveitsi	5,6	3,0	11,0	10
Irlanti	4,0	4,0	4,0	1	Tansania	8,0	8,0	8,0	1
Iso-Britannia	4,2	3,0	6,0	10	Tanska	5,0	5,0	5,0	1
Israel	4,5	4,0	5,0	2	Thaimaa	8,0	8,0	8,0	1
Italia	5,3	4,0	8,0	3	Unkari	11,0	11,0	11,0	1
Itävalta	8,0	8,0	8,0	1	Viro	8,0	8,0	8,0	1
Japani	1,5	1,5	1,5	1	Yhdysvallat	6,8	3,0	18,0	13
Kanada	7,9	3,0	13,0	7	Yhteensä	6,7	1,5	18,0	107
Kenia	8,0	8,0	8,0	1					
Kiina	8,7	5,5	12,0	2					
Kreikka	7,8	5,0	10,0	7					

*N = kysymykseen vastanneiden koulujen lukumäärä

4.2.7 S1-oppilaat

Valtion tukeman suomikoulutoiminnan ensimmäisinä vuosikymmeninä eurooppalaisten Suomi-koulujen oppilaat olivat lähes järjestään lapsia, joiden vanhemmista toinen oli suomalainen ja toinen ulkomaalainen. Näiden ulkomailla vakituisesti asuvien lasten äidinkieli oli lähes aina asuinmaan kieli, ja suomea he oppivat toisena kielenä. Suomalaisyritysten kansainvälistyessä tilanne alkoi vähitellen muuttua, ja Suomi-kouluihin alkoi tulla myös oppilaita, joiden äidinkieli on suomi. Aina ei ole itsestään selvää, milloin lapsen äidinkieli on suomi ja milloin jokin muu. Termit äidinkieli, ensikieli, toinen kieli ja vieraskieli eivät ole yksiselitteisiä, eivätkä ratkaisutkaan kunkin kielen oppijan kohdalla ole aina itsestään selviä. Asian yksinkertaistamiseksi selvityksessä päädyttiin sellaiseen ratkaisuun, että termiä S1-oppilaat käytetään sellaisista oppilaista, jotka oppivat suomea vanhemmiltaan kotona ja puhuvat ja oppivat sitä äidinkielenään. Nämä oppilaat ovat taval-

lisimmin suomalais-suomalaisten vanhempien lapsia. Termiä S2 -oppilaat käytetään oppilaista, jotka oppivat suomea toisena (joskus se voi olla oppimisjärjestyksessä kolmas kieli) kielenä yhteisössä, jonka valtakieli ei ole suomi. Nämä oppilaat ovat tavallisimmin suomalais-ulkomaalaisten vanhempien lapsia. Vastavasti käytetään termejä R1 ja R2 ruotsin kielestä.

Suomalaisyritysten kansainvälistyessä ja S1 -oppilaiden tultua Suomi-kouluihin, koulujen tehtävä muuttui. Suomea äidinkielenään puhuvat oppilaat tarvitsevat perheen ulkomailla oleskelun aikana kielen huoltoa ja kehittämistä sekä kirjallisuuden ja usein myös historian ja yhteiskunnallisten aineiden opetusta. Suomi-kouluissa yritetään vastata mahdollisuuksien mukaan oppilaiden ja vanhempien toivomuksiin ja helpottaa oppilaan paluuta suomalaiseen kouluelämään.

Keväällä 2005 Suomi-koulujen oppilaista noin kolmasosa oli suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvia oppilaita. Palautevastauksista saattoi päätellä, että S1-oppilaiden osuus on tosiasiallisesti vielä hieman suu-

Opettajien palautevastausten mukaan S1/R1-oppilaiden keskimääräinen osuus eri maiden opetusryhmissä

Maa	Keskiarvo %	Ryhmien määrä	Maa	Keskiarvo %	Ryhmien määrä
Alankomaat	44	8	Kreikka	11	28
Arabiemiraatit	22	3	Kypros	7	14
Australia	15	9	Luxemburg	58	4
Belgia	15	2	Puola	33	2
Chile	8	2	Ranska	7	5
Espanja	32	14	Saksa	27	67
Irlanti	13	2	Singapore	80	8
Iso-Britannia	21	30	Sveitsi	35	33
Israel	0	4	Tansania	61	3
Italia	26	10	Tanska	86	9
Itävalta	45	5	Unkari	76	5
Kanada	30	23	Viro	96	3
Kenia	100	4	Yhdysvallat	34	49
Kiina	60	6	Kaikki maat	32	352

rempi kuin laskettu 32 %, sillä puutteellisten tietojen takia muutamia opetusryhmiä, joissa S1-oppilaiden osuus on hyvin suuri, ei voitu ottaa mukaan laskelmiin.

S1-oppilaiden tarvitseman opetuksen antaminen perinteisen S2-opetuksen ohella on Suomi-kouluille suuri haaste. Kaikkiaan 15 maassa on voitu muodostaa opetusryhmiä, joissa opetetaan suomea/ruotsia äidinkielenä, mutta edelleenkin 73 koulussa S1-oppilaita opetetaan samoissa ryhmissä S2-oppilaiden kanssa, vaikka äidinkielisellä oppijalla on toisenlaiset oppimistavoitteet kuin suomea toisena kielenä oppivalla. Yhteensä 169 ryhmässä Suomi-koulujen n. 400 opetusryhmästä opetetaan suomea äidinkielenään puhuvia oppilaita yhdessä suomea vieraana kielenä oppivien kanssa. Tällaisessa tilanteessa tehokkaan, kunkin oppilaan omaa tasoa vastaavan opetuksen antaminen on vaikeata.

Suomi-kouluissa annetaan keskimäärin 6,7 tuntia kuukaudessa suomen opetusta. Tavallisimmin suomea opetetaan kaksi tuntia viikossa ryhmää kohti. Suomea äidinkielenään puhuville kahden viikkotunnin opetus

tuskin riittää toivottujen tulosten saavuttamiseen, varsinkin jos opetukseen sisällytetään kielen opetuksen ohella historian ja yhteiskunnallisten aineiden opetusta. Ulkoasianministeriössä ilmeisesti ennakoitiin nykytilannetta, kun sen lausunnossa opetusministeriön työryhmän laatimaan selvitykseen ulkosuomalaisten lasten opetuksesta viitattiin jo v. 1976 siihen, että ulkoasianministeriön sekä näihin rinnastettavien viranomaisten, järjestöjen tai liikeyritysten palveluksessa olevien toimihenkilöiden lapsilla on läheinen yhteys Suomeen ja oletettavasti he palaavat kotimaahan. Lausunnossa toivottiin, että tästä syystä olisi tutkittava mahdollisuuksia sopivan tukiopetuksen järjestämiseksi näille lapsille paitsi ulkomailla myös Suomessa.

Jokaisella Suomi-koululla pitäisi olla mahdollisuus jakaa oppilaat niin, että opetusta voitaisiin antaa suomea äidinkielenään oppiville ja suomea toisena kielenä oppiville omissa ryhmissään. Valtion avustusta saavien opetustuntien määrä pitäisi voida tarpeen vaatiessa korottaa kolmeen viikkotuntiin.

4.3 Opettajat

4.3.1 Yleistä

Suomi-koulujen kyselyyn vastanneista opettajista oli keväällä 2005 naisia 97,5 % ja miehiä 2,5 % eli kaikkiaan seitsemän miesopettajaa. Opettajan tai lastentarhanopettajan koulutus oli 45 %:lla vastaajista. Muun koulutuksen laatua kyselyssä ei tarkennettu. Suurin ikäryhmä on 30–50-vuotiaat: lähes 2/3 Suomi-koulujen opettajista kuuluu tähän ikäryhmään. Yli 50-vuotiaita on hieman enemmän kuin alle 30-vuotiaita.

Suomi-koulujen opettajien keskimääräinen ikä		
	Opettajien määrä	%
Alle 30 v.	47	16,7
30–50 v.	176	62,4
Yli 50 v.	57	20,2
Vastanneita	280	99,3
Ei vastanneita	2	0,7
Yhteensä	282	100,0

On huomattava, että toimivuositaulukossa olevat nollavuodet johtuvat siitä, että kolmessa vastauksessa työvuosiksi oli merkitty nolla ja jätetty kertomatta, kuinka monta kuukautta kyseinen opettaja oli ollut työssään. On huomattava myös, että taulukon maa-kohtainen keskiarvo on sitä sattumanvaraisempi, mitä vähemmän opettajia koulussa on. Luotettavasti taulukosta voidaan todeta, että Kanadassa, Isossa-Britanniassa, Kreikassa ja Saksassa opettajat työskentelevät Suomi-koulussa keskimäärin 5,3–6,5 vuotta, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa hieman yli 3 vuotta. Henkilökohdaiset erot ovat hyvin suuret. Työvuosiltaan vanhin opettaja on Toronton Suomen Kielen Koulun opettaja Anneli Ylänkö, joka on työskennellyt koulussa 30 vuotta. Toiseksi kauimmin, 28 vuotta, on Suomi-koulussa opettanut Manchesterin Suomi-koulun opettaja Iris McLintock ja kolmanneksi kauimmin, 26 vuotta, opetustyötä on tehnyt Nürnbergin Suomi-koulun opettaja Ritva Taschner. Keskimäärin Suomi-koulun opettaja opettaa koulussa 4,6 vuotta.

Monissa kyselypalautteissa todettiin opettajien rekrytointi suureksi, jopa koulutyön suurimmaksi ongelmaksi. Hongkongin Suomi-koulu oli keväällä 2005 pysähdyksissä opettajapulankin takia ja moni muukin

Suomi-koulujen opettajien toimivuodet									
Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli		N*	Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli		N*
		Min	Maks				Min	Maks	
Alankomaat	1,7	0,5	4,0	6	Kreikka	6,1	0,5	13,0	15
Arabiemiraatit	1,0	1,0	1,0	2	Kypros	2,8	0,0	8,0	7
Australia	2,1	0,0	5,0	8	Luxemburg	2,5	1,5	3,0	3
Belgia	1,2	1,0	1,5	3	Puola	1,0	1,0	1,0	2
Chile	8,0	1,0	15,0	2	Ranska	17,2	11,0	24,0	5
Espanja	4,7	0,5	19,0	11	Saksa	5,8	0,5	26,0	61
Irlanti	1,0	1,0	1,0	2	Singapore	1,1	0,5	2,0	4
Iso-Britannia	5,3	1,0	28,0	30	Sveitsi	3,4	0,5	18,0	30
Israel	10,0	5,0	15,0	2	Tansania	2,5	2,0	3,0	2
Italia	2,4	0,5	6,0	8	Tanska	13,0	3,0	23,0	2
Itävalta	4,1	0,5	6,0	4	Unkari	5,0	2,0	8,0	3
Kanada	6,4	0,5	30,3	16	Viro	0,7	0,5	1,0	2
Kenia	14,0	14,0	14,0	1	Yhdysvallat	3,2	0,5	20,0	44
Kiina	0,7	0,0	1,5	5	Kaikki maat	4,6	0,0	30,0	280

*N=kysymykseen vastanneiden opettajien lukumäärä

koulu ilmoitti pelkäävänsä, että koulutyö joudutaan keskeyttämään, jos sopivia opettajia ei löydy.

4.3.2 Opettajien palkkioiden korottaminen

Suomi-koulujen opettajille korvattava lähtöpalkkio on pysynyt samansuuruisena kahdenkymmenen vuoden ajan. Opettajien opetuspalkkioihin, 17 €/tunti, josta Suomesta saatava tuki on 2/3 eli 11,30 € (tai 22 €/t, josta tukiosa 14,60 €/t) olisi välttämättä tehtävä korotus. Seuraavassa laskelmassa on korotusehdotuksen pohjaksi otettu peruskoulun opettajan palkka.

Suomi-koulun opettajan palkkion korotusehdotus

$*2\,200\text{ €} \times 12 = 26\,400/\text{vuosi (brutto)}$

$26\,400\text{ €} : 936 = 28\text{ €},$

josta 75 % = 21 €/tunti (netto),

josta 2/3 = 14 €/tunti

$14\text{ €} - 11,30\text{ €} = 2,70\text{ €/tunti (korotus)}$

$2,70\text{ €} \times 6,7 \times 7 \times 400 = 50\,652\text{ €/vuosi (lisäkust.)}$

* Peruskoulun opettajan palkka opettajajärjestön ilmoituksen mukaan

Peruskoulun opettajan keskimääräinen palkka on 2 200 €/kk. Viikottaisen 18 tunnin työajan mukaan vuosittain opetusta annettavien tuntien määrä on 936 (tosiasiallisesti lomien takia pienempi). Peruskoulun opettajan tuntipalkaksi saadaan siis 28 €. Suomalainen verotus vaatii siitä osansa, arviolta keskimäärin 25 %, jolloin nettopalkaksi jää 21 €/t. Jos tämä otetaan Suomi-koulujen opettajien opetuspalkkion lähtökohdaksi, on Suomen valtion tuki noudatettujen periaatteiden mukaan 14 €. Erotus nykyiseen on 2,70 € yhtä opetustuntia kohti. Suomi-kouluissa annetaan opetusta keskimäärin 7 kuukauden aikana 6,7 oppituntia kuussa, joka merkitsee 126,63 €:n lisämenoa vuodessa yhtä opettajaa kohti. Kouluissa on yhteensä arviolta 400 opettajaa, joten edellisen laskelman mukaisen korotuksen lisäkustannukset ovat 50 652 € vuodessa. Laskelmassa ei ole vielä otettu huomioon kalliin paikan lisää, joka nostaa korotuksen arviolta 60 000 €:oon vuodessa. Lisäksi olisi otettava

huomioon, että varsinkin Suomeen palaavien oppilaiden pitäisi halutessaan saada aikaisempaa enemmän suomen opetusta. Kouluille tulisi varmistaa mahdollisuus antaa tarvittaessa kolme viikkotuntia opetusta. Etukäteen on mahdotonta arvioida tarkkaan siitä syntyviä kustannuksia, joten lisäopetusta varten olisi varattava aluksi 10 000 €, ja summaa pitäisi voida tarpeen vaatiessa myöhemmin korottaa.

[Opettajien opetuspalkkioiden korottamisesta ja lisäopetuksen antamisesta aiheutuvia kustannuksia varten Suomi-koulujen vuosittaista määrärahaa tulisi korottaa 70 000 €.](#)

4.3.3 Täydennyskoulutus

Kartoituksessa selvitettiin myös opettajien jatkokoulutusmahdollisuuksia ja jatkokoulutuksiin osallistumista. Yhteensä 36 opettajaa ilmoitti, että toimimaan tai osavaltion kouluviranomaiset järjestävät jatkokoulutusta myös Suomi-koulujen opettajille, ja 18 opettajaa ilmoitti osallistuneensa tällaiseen koulutukseen.

Muun jatkokoulutuksen tarkka selvittäminen osoittautui ongelmalliseksi epäonnistuneen kysymysasettelun vuoksi. Kysymyslomakkeessa kysyttiin erikseen toisaalta opetusministeriön avustuksella järjestettyihin opettajien koulutuksiin osallistumista ja toisaalta oman koulun tai toimimaassa omin voimin järjestettyihin koulutuspäiviin osallistumista. Opettajat eivät selvästikään tienneet, kenen järjestämiin koulutuspäiviin he ovat osallistuneet. Opetusministeriön avun turvin järjestettyihin koulutuspäiviin ilmoitti osallistuneensa 39 % ja 30 % ilmoitti, ettei ole osallistunut, mutta loput 31 % ilmoitti, etteivät tiedä. Ilmeisesti tämä on tulkittavissa niin, että n. 70 % on osallistunut johonkin jatkokoulutukseen, olipa järjestäjä sitten kuka tahansa. Oman koulun järjestämiä jatkokoulutustilaisuuksia oli nimenomaan Yhdysvalloissa, jossa yhteisiä koulutuspäiviä ei ole.

Opetushallitus on vuodesta 2001 lähtien järjestänyt Suomi-koulujen opettajille jatkokoulutuspäivät kerran vuodessa Helsingissä. Keväällä 2005 Suomi-kouluissa työskennelleistä, Helsingin jatkokoulutusta koskevaan kysymykseen vastanneista opettajista yhteensä 32 % oli osallistunut vuosien 2001–2004 aikana Opetushallituksen koulutuspäiville. Osallistujista 53 % oli osallistunut yhden kerran ja 47 % useammin.

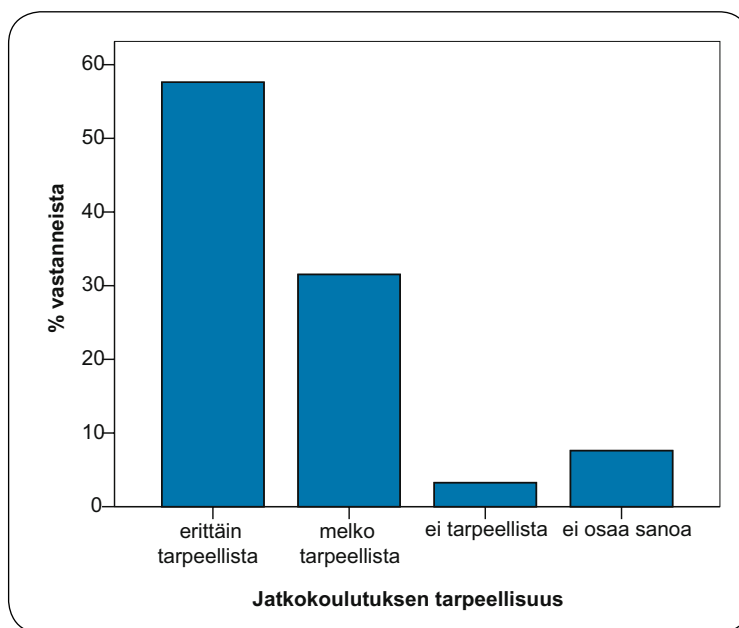
Osallistumisprosenttia voidaan pitää suurena (vrt. 2.2), kun otetaan huomioon, että osallistujat maksavat itse matkansa ja yöspidon koulutuspäivien aikana.

Kysymykseen, miten tarpeellisenä opettajat pitävät jatkokoulutusta, vastasi 276 opettajaa. Heistä 87 % piti jatkokoulutusta erittäin tarpeellisenä tai melko tarpeellisenä. Jatkokoulutuksen tarpeellisuutta koskevaan kysymykseen oli liitetty jatkokysymys, jossa opettajia pyydettiin kertomaan, missä, kuinka usein ja millaista jatkokoulutusta he toivoisivat. Vastaajista 64 % toivoi koulutusta ensisijaisesti omissa toimipaikoissaan tai läheisessä naapurimaassa. Muutamissa vastauksissa toivottiin koulukohtaista jatkokoulutusta. Maakohtaisten jatkokoulutusmahdollisuuksien ohella toivottiin Opetushallituksen jatkavan Helsingin koulutuspäiviä, joita pidettiin tarpeellisina ja poikkeuksetta erittäin hyvinä. Internetin välityksellä jatkokoulutusta toivottiin 28 vastauksessa. Näissä vastauksissa todettiin Internetin olevan ihanteellinen ratkaisu erityisesti silloin, kun ei ole mahdollisuutta osallistua muihin koulutustilaisuuksiin. Muutamassa vastauksessa toivottiin pitkäaikaisempaa koulutusta ja opintopisteitä. Koulutuskertoja toivottiin yleisimmin yhdestä kahteen vuodessa. Yleisin oli toive jatkokoulutuksesta, joka järjestettäisiin vuoden aikana kerran toimimaassa ja kerran Suomessa.

Suomi-koulujen opettajien osallistumiset opettajien jatkokoulutustilaisuuksiin Helsingissä vuosina 2001–2004

Osallistumiskertojen määrä	Opettajien määrä
1	47
2	16
3	15
4	7
5	2
9	1
Osallistuneita	88
Ei osallistuneita	187
Ei vastanneita	7
Yhteensä	282

Koulutuspäivien sisältöihin yli 20 % kaikista vastaajista toivoi tietoa uusista oppimateriaaleista ja opastusta niiden käyttöön. Lisää tietoa opetusmetodeista toivoi 10 %, samoin 10 % piti tärkeänä kollegoiden tapaamista, kokemusten vaihtoa ja yhteishengen luomista. Suunnilleen saman verran, eli n. 5 % vastaajista toivoi lisävälineitä alle kouluikäisten opetukseen, neuvoja tuntien suunnitteluun, ohjeita opetussuunnitelmien tekoon ja opetuksen eriyttämiseen. Lisäksi

Kuva 11. Suomi-koulujen opettajien ilmoitus jatkokoulutuksen tarpeellisuudesta.

toivottiin koulutukselta mm. apua kirjallisuuden ja suomalaisen kulttuurin opetukseen, tietoa äidinkielen opetukseen liittyvistä muutoksista sekä ideoita oppilaiden ja vanhempien motivointiin.

Opetushallituksen järjestämien Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutuspäivien ohella tulisi järjestää enemmän maakohtaisia koulutuspäiviä. Tulisi myös selvittää mahdollisuus kiertävän kouluttajan lähettämiseen pitkien etäisyyksien välisiin maihin kuten Aasian maihin, Australiaan ja Pohjois-Amerikkaan.

4.4 Rahoitus

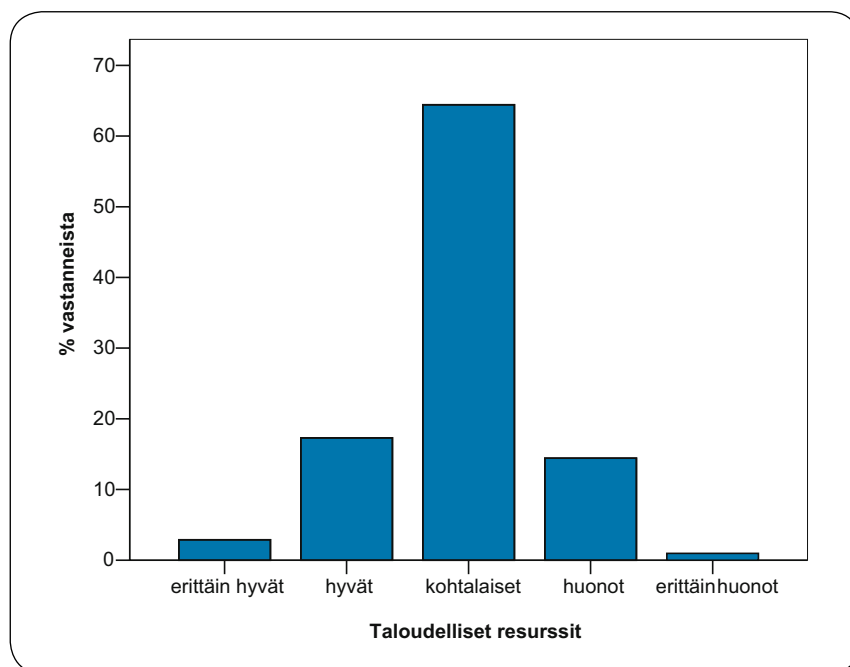
Suomi-koulujen toiminnan taloudellinen perusta on Suomesta saatava valtionapu. Suomen valtion tukea saadaan opettajien palkkioihin sekä harkinnan mukaan vuokriin. Lisäksi oppilaille voidaan myöntää vuosittain kirjaraha. Opetuksesta aiheutuvien menojen kattamiseksi, vuokrien maksamiseksi ja muun koulutoiminnan ylläpitämiseksi vanhemmat maksavat lukukausimaksuja ja tekevät vapaaehtoistyötä koulun hyväksi. Lisäksi yritetään saada lahjoituksia.

Suomi-koulujen johtajista 64,4 % arveli taloudellisen tilanteen olevan kohtalainen, kun heitä pyydettiin arvioimaan koulunsa taloudellisia resursseja. Kohtalai-

set resurssit voitaneen tulkita niin, että toimeen tullaan niillä varoilla, jotka ovat käytettävissä. Kun enempää ei ole, toimitaan niin, että rahat riittävät. Lähes 15 % kouluista toimii huonossa tai erittäin huonossa taloudellisessa tilanteessa. Tämä merkinnee sitä, että koulut eivät voi varojen puuttuessa antaa opetusta toivomallaan tavalla ja että mihinkään uusiin hankintoihin ei ole varaa. Todennäköinen syy koulujen taloudelliseen ahdinkoon ovat kalliit vuokratkustannukset.

Suurimmat lukukausimaksut vanhemmilta peritään Itävallan ja Sveitsin kouluissa. Yhdysvalloissa, Tanskassa ja Kanadassa on kouluja, joissa ei ole lainkaan lukukausimaksuja. Tanskassa kustannusten peittämiseen voidaan saada apua Tanskan koululaitokselta ja Kanadassa maakuntahallitusten opetusministeriöt rahoittavat paikallisten koululautakuntien toimintaa, jotka puolestaan tukevat viralliseen Kansainvälisten kielten ohjelmaan kuuluvia kouluja.

Kyselylomakkeessa pyrittiin erottamaan toisaalta opettajien palkka-, vuokra- ja oppimateriaalikustannukset ja niiden rahoitus sekä toisaalta kaikkien kustannusten kattamiseksi tarvittava rahoitus. Kysymykset osoittautuivat hankaliksi. Kaikissa vastauksissa ei pystytty ilmoittamaan eri tulolähteiden osuutta palkka-, vuokra- ja oppimateriaalikustannuksista. Sen sijaan oli helpompaa ilmoittaa kaikkien tulojen osuus kai-

Kuva 12. Suomi-koulujen taloudelliset resurssit koulunjohtajien arvon mukaan

Suomi-koulujen lukukausimaksut euroina keväällä 2005

Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli		N*	Maa	Keski-arvo	Vaihteluväli		N*
		Min	Maks				Min	Maks	
Arabiemiraatit	42,0	42,0	42,0	1	Kypros	22,0	16,0	30,0	3
Australia	26,0	12,0	40,0	2	Luxemburg	50,0	50,0	50,0	1
Belgia	25,0	25,0	25,0	1	Puola	30,0	30,0	30,0	1
Chile	20,0	20,0	20,0	1	Ranska	40,0	25,0	55,0	2
Espanja	54,0	20,0	100,0	5	Saksa	42,0	25,0	75,0	19
Hong Kong	20,0	20,0	20,0	1	Singapore	70,0	70,0	70,0	1
Iso-Britannia	25,0	12,0	38,0	9	Sveitsi	88,0	40,0	134,0	10
Israel	30,0	20,0	40,0	2	Tansania	75,0	75,0	75,0	1
Italia	27,0	25,0	29,0	2	Tanska	55,0	0,0	110,0	2
Itävalta	150,0	150,0	150,0	1	Thaimaa	24,0	24,0	24,0	1
Kanada	7,0	0,0	38,0	7	Viro	18,0	18,0	18,0	1
Kenia	60,0	60,0	60,0	1	Yhdysvallat	46,0	0,0	115,0	14
Kiina	69,0	68,0	70,0	2					
Kreikka	35,0	19,0	90,0	7	Kaikki maat	43,0	0,0	150,0	98

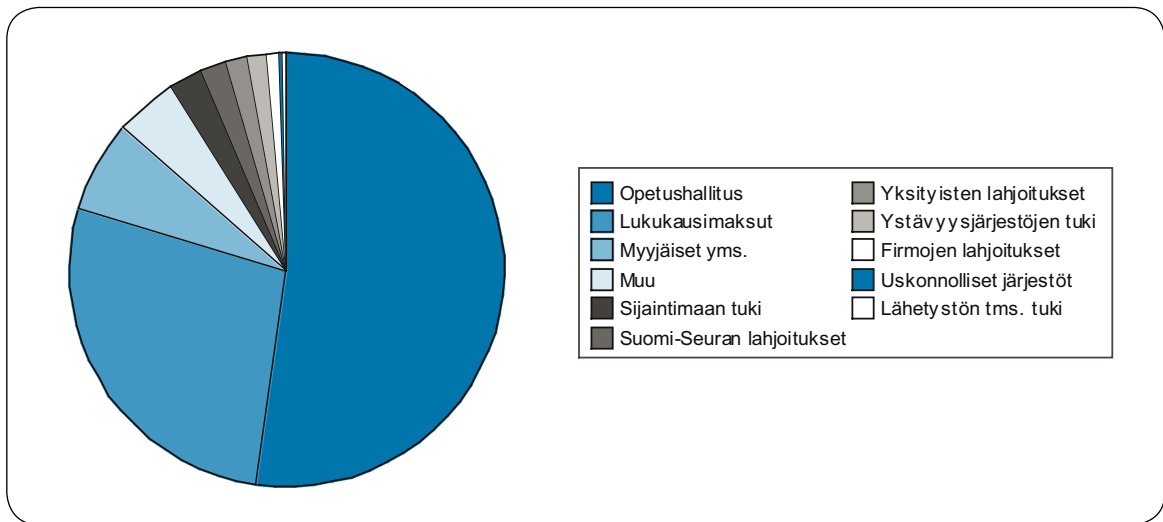
*N= kysymykseen vastanneiden koulujen lukumäärä

kista yhteisistä menoista. Koulunjohtajien vastausten perusteella Opetushallituksen osuus koulun kaikista menoista on keskimäärin 52 %. Vanhempien lukukausimaksut kattavat kaikista menoista keskimäärin 27 %, ja vanhempien ja oppilaiden omalla toiminnalla hankitaan rahoituksesta 7 %. Vain harva koulu toimii sijaintimaan opetusohjelmassa, joten koulujen sijaintimaan/osavaltion/kunnan antama tuki on n. 2,5 %. Suomi-Seuran antamat satunnaiset lahjoitukset ovat n. 2 % ja yksityishenkilöiden ja ystävyysjärjestöjen tuki n. 1,5 % koulujen kokonaiskustannuksista. Suomalaisfirmojen lahjoituksilla rahoitetaan 0,9 % Suomi-koulujen menoista. Muut toimenpiteet kattavat koulujen menoista 4,7 %.

Opetushallituksen ja lukukausimaksujen jälkeen koulujen suurin tulo on omatoiminen työ. Lähes kaikki koulut järjestävät myyjäisiä, joista tuottoisimmat ovat joulumyyjäiset. Myyjäisiä varten kokoonnutaan vuoden mittaan säännöllisesti askartelemaan ja valmistamaan myytäviä tavaroita. Usein myyjäiset järjestetään jonkin toisen suomalaisen järjestön esim. seurakunnan kanssa yhteisesti, jotta myyjäisille saadaan enemmän näkyvyyttä ja enemmän ostovoimaista

yleisöä. Myös kirpputorin pitäminen on osoittautunut paitsi suomalaisia yhteen kokoavaksi myös tuottoisaksi tulolähteeksi. Kaksikielisten lasten kielikeskuksen järjestämät kierrätysmyyjäiset olivat Rodoksen saaren ensimmäinen kierrätystapahtuma ylipäätään, ja innostus oli niin suuri, että lehdistö ja kaupunginjohtokin tulivat paikalle. Arpajaiset, huutokaupat, illanvietot, tanssit, kuoroesiintymiset jne. – ideoiden runsaus on lähes loputon, kun koulun toimintaan kerätään varoja.

Kohdassa ”muu” koulut ovat ilmoittaneet seuraavia rahanhankintakeinoja: juhlista saadut tulot, T-paitojen myynti, Suomi-puodin ja kioskin pito, karkkikauppa, kahvilan pito, kahvikassa ja aikuisten suomen opetuksesta maksamat lukukausimaksut. Vanhempien maksuista ja omasta työstä riippumattomia muita tulolähteitä selvityksessä on mainittu suomalaisyhdistysten lahjoitukset, yksityisten säätiöiden antamat lahjoitukset, muiden kuin koulun jäsenten maksamat jäsenmaksut, Suomi-talon tuki, koulun tukiyhdistyksen apu ja Suomi-instituutin antama avustus kirjojen hankintaan. Voidaan todeta, että Suomen valtion tuen turvin ja vanhempien maksuilla ja työllä katetaan koulujen menoista noin 89 %.

Kuva 13. Eri tahojen osuus Suomi-koulujen kaikkien kustannusten kattamisessa

Koulujen ulkopuoliset rahoitusmahdollisuudet ovat hyvin vaatimattomat. Suomi-Seuran antama tuki kohdistuu aina johonkin tiettyyn projektiin, esim. kertahankintoihin, mutta ei varsinaisen koulutyön ylläpitämiseen. Ystävyyssjärjestöjen tuki saattaa olla säännöllistäkin, mutta tuen suuruus vaihtelevaista. Erityisesti herättää huomiota suomalaisten firmojen kouluille antama tuki, joka on alle prosentin koulujen kokonaismenoista. Vaikka useassakin koulussa lähes kaikki oppilaat ovat suomalaisfirmojen työntekijöiden lapsia, eivät firmat kuitenkaan näy juuri lainkaan koulujen toiminnassa. Koulujen lähettämistä historiikkeista, palautevastausten mukana tulleista lisätiedoista ja haastatteluista kävi ilmi, että Suomi-koulujen saama avustus on lähes kokonaan riippuvainen henkilökohtaisista suhteista. Jos firmoissa sattuu olemaan isä tai äitejä, jotka pitävät suomikoulutyötä tärkeänä ja jos he omalta paikaltaan voivat vaikuttaa firmojen päätöksiin, koulut saattavat saada satunnaisesti pieniä avustuksia. Jos koulun toimipaikkakunnalla ei ole suomalaisia firmoja eikä koululla ole minkäänlaisia henkilökohtaisia kontakteja firmoihin, tuki jää kokonaan saamatta. Tuki voi tosin jäädä saamatta jopa silloinkin, kun paikkakunnalla on firmoja ja koululla olisi erityinen tarve johonkin tiettyyn hankkeeseen. Hanian koulun järjestäessä Kreikan ja Kyproksen Suomi-koulujen opettajien neuvottelupäiviä, se ei pyynnöstään huolimatta saanut minkäänlaista tukea paikkakunnalla olevilta suomalaisilta firmoilta. Texasin koulun puheenjohtaja

pyysi 30 suomalaisfirmalta avustusta koululleen, mutta lopputulos oli hyvin vaatimaton: vain muutama firma oli valmis auttamaan edes vähän. Nokia tuki tätä maailman suurinta Suomi-koulua muutamana vuotena, sitten sekin apu lopetettiin. Singapore mainitsee firmojen avustusta tulevan noin kerran viidessä vuodessa. Shanghaiin Suomi-koulujen ja suomalaisten firmojen yhteistyö toimii vastavuoroisuusperiaatteella: firmat sponsoroivat kotisivut, joilla Suomi-koulut tiedottavat toiminnastaan, ja laittavat sivuille omat logonsa.

Useat koulut mainitsevat kuitenkin Finnairin kuljettaneen maksutta koululle oppikirjoja, ja muutamat koulut kertovat saaneensa materiaali lahjoituksia, esim. paperia suomalaisilta firmoilta. Milanon Suomi-koulu on siitä erikoinen, että se on onnistunut saamaan pitkäjänteisempää tukea monelta suomalaisfirmalta; tosin sielläkin kehitys on menossa huonompaan suuntaan. Firmojen passiivisuus koulujen tukemisessa selittyy osaksi siitä tosiasista, että suomikoulutyötä ei arvosteta, mutta osaksi myös siitä, että nykyajan globaalien yritysten välisessä kovassa kilpailussa kukaan ei ehdi perehtyä Suomi-koulujen asioihin.

Suomikoulutyötä ei voida tehdä vähäisten ja satunnaisten lahjoitusten turvin. Suomi-koulujen toiminnan jatkuminen ja kehittyminen on täysin riippuvainen Suomen valtion myöntämästä tukirahasta, vanhempien maksamista lukukausimaksuista ja koulun hyväksi tehdystä vapaaehtoistyöstä.

4.5 Toimitilat

Koulujen toimitilojen arvioimiseksi koulunjohtajilta tiedusteltiin, millaisia opetustiloja koululla on käytössään, mistä tilat saadaan, mitä näihin varsinaisiin opetustiloihin kuuluu ja miten paljon koulu joutuu niistä maksamaan sekä mitä muita tiloja koululla on edellisten lisäksi käytössä.

Suomi-koulujen käytössä olevat opetustilat		
	Vastausten määrä	%
Luokka- tai kerhuhuone	73	66,4
Seurakuntasali	21	19,1
Yksityiskoti	8	7,3
Firman toimistotila	3	2,7
Muu	22	20,0

Palautevastausten mukaan 2/3 kouluista työskentelee opetukseen tarkoitetuissa tiloissa, tosin tilojen kunto vaihtelee. Osa vastaajista piti koulun käytössä olevia tiloja erittäin hyvinä, osa vastaajista taas ilmoitti, että tilat ovat surkeassa kunnossa, seinät homeessa ja huoneet vetoisia ja kylmiä.

Noin kolmannes kouluista toimii tiloissa, joita ei ole suunniteltu opetustarkoituksiin. Yhteistyö Suomen kirkon kanssa on läheistä ja niinpä seurakuntasali on koulupaikkana yleinen, jos paikkakunnalla on suomalaisen seurakunnan toimintaa.

Peräti 20 % ilmoitti toimivansa muissa kuin kyselylomakkeen vaihtoehtoina merkityissä tiloissa. Merimieskirkossa opettaa neljä koulua ja paikallisen kirkon huoneissa kaksi. Paikallisessa lastentarhassa opetusta antaa kaksi koulua. Muita opetustiloja ovat monitoimitalo, kunnan kokoontumistila, kunnan kerhotilat, koulun varastotila, museon kokoustila, kaupungin nuorisotila, Suomi-keskus ja Skandinaavinen klubi. Usein on käytössä kolmekin eri tilaa, kun yhdestä paikasta ei saada riittävästi huoneita.

Kysymykseen, mitä tiloja varsinaisina opetustiloina Suomi-kouluilla on käytössä, saatiin seuraavat vastaukset:

Varsinaiset opetustilat	Koulujen lukumäärä	%
Opetushuoneet	106	96,4
Tietokonehuone	4	3,6
Kielistudio	0	0
Videokonferenssitila	0	0
Muu opetustila	15	13,6

Opetushuoneiden lisäksi Suomi-koulujen opetustoimintaan käytettävissä olevat tilat ovat lähes olemattomat. Yhteensä 110 vastanneesta neljä ei pitänyt mitään käytössään olevaa tilaa varsinaisena opetustilana. Neljällä Suomi-koululla oli mahdollisuus halutessaan käyttää tietokonehuonetta. Kielistudiota tai videokonferenssitilaa ei ollut yhdelläkään koululla mahdollisuus käyttää. Kansainvälisesti toimiva, suomen ja ruotsin sekä reaaliaineiden oppisisältöihin keskittyvä virtuaaliskoulu *Kauko, suomalainen nettipulpetti* on toistaiseksi vielä kaukana Suomi-koulujen arkitodellisuudesta.

Kysymyksessä esitettyjen vaihtoehtojen lisäksi muiksi opetustiloiksi oli merkitty musiikkiluokka, sali, juhlasali, liikuntasali, ruokasali, urheilukenttä, auditorialuokka, koulun piha, kirjastohuone, olohuone, keittiö, kahvio, videonkatseluhuone ja saunan pukuhuone.

Suomi-koulujen keskinäisessä vertailussa koulujen vuokramenot poikkeavat toisistaan hyvin paljon. Lähes puolet, eli 46 % kouluista saa käyttää joko toimimaansa koululaitoksen, suomalaisen merimieskirkon tai paikallisen suomalaisen seurakunnan tiloja ilmaiseksi. Poikkeustapauksessa ilmaistilat on saatu myös paikalliselta suomalaisjärjestöltä, suomalaiselta firmalta tai Suomen suurlähetystöstä. Myöskään ne koulut, joissa opetusta annetaan opettajan tai jonkun oppilaan kotona, eivät maksa tiloista vuokraa. Yli puolet Suomi-kouluista joutuu kuitenkin maksamaan eri vuokranantajille hyvinkin korkeita vuokria.

Korkeimmat kuukausivuokrat:

yli 1 000 €	maksaa 1 koulu
500–1 000 €	maksaa 1 koulu
250–500 €	maksaa 4 koulua

Suomi-koulujen opetustilojen kuukausivuokrat euroina maittain				
Maa	Keskiarvo	Vaihteluväli		N*
		Min	Maks	
Alankomaat	72,50	55,00	90,00	2
Australia	170,00	150,00	190,00	2
Belgia	100,00	100,00	100,00	1
Chile	75,00	75,00	75,00	1
Espanja	151,20	42,00	288,00	5
Irlanti	110,00	110,00	110,00	1
Iso-Britannia	179,70	20,00	517,00	9
Italia	216,70	150,00	300,00	3
Itävalta	150,00	150,00	150,00	1
Japani	10,00	10,00	10,00	1
Kanada	227,00	14,00	440,00	2
Kiina	75,00	75,00	75,00	1
Kreikka	125,70	12,00	200,00	3
Puola	30,00	30,00	30,00	1
Ranska	31,00	20,00	42,00	2
Saksa	91,20	3,00	300,00	9
Sveitsi	187,30	170,00	200,00	3
Yhdysvallat	252,20	60,00	1.100,00	8
Yhteensä	151,80	3,00	1.100,00	55

*N= kysymykseen vastanneiden koulujen lukumäärä

Opetustilojen käyttökustannuksista (lämpö, siivous yms.) joudutaan maksamaan kahdeksassa koulussa. Käyttökustannusmaksut ovat keskimäärin 55 euroa.

Vuokramenojen suhteen koulut ovat keskenään hyvin erilaisessa asemassa. Jos koulu on iso ja se tarvitsee lukuisia opetustiloja, vuokriin joudutaan varaan rahaa huomattavasti enemmän kuin silloin, kun tarvitaan vain 2–3 luokkahuonetta. Vuokrien suuruuteen vaikuttaa myös koulun toimintapaikka ja maan elinkustannusten taso. Suurkaupunkien vuokrat saattavat olla moninkertaisia verrattuna pienten paikkakuntien vuokriin.

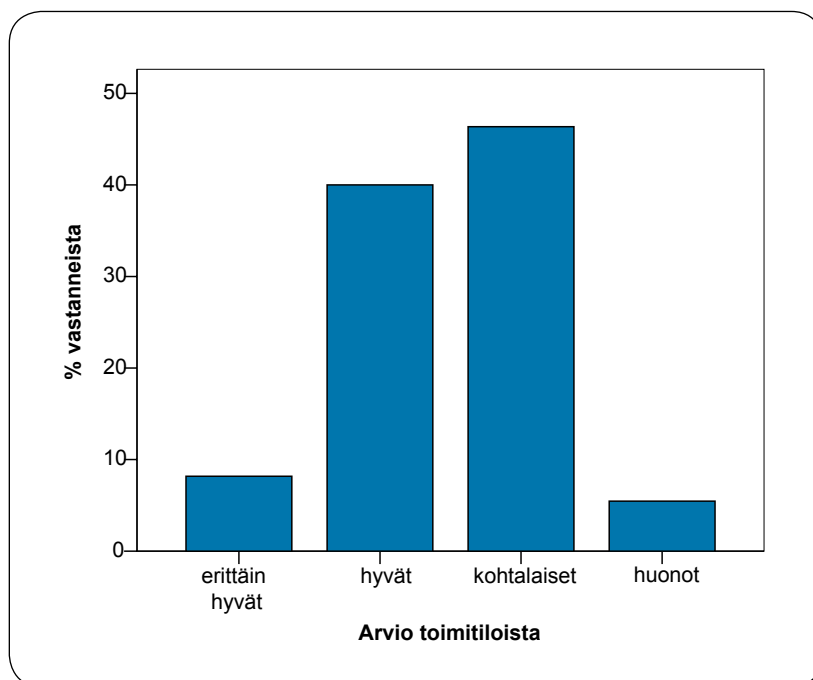
Opetushallituksen tulisi tukirahaa jakaessaan ottaa jatkossa entistä enemmän huomioon kunkin koulun toimintaolosuhteet ja erityistarpeet. Harkinnanvarainen vuokra-avustus on kalliilla paikkakunnilla toimivien ja suuria vuokria maksavien Suomi-koulujen elinehto. Opetushallituksen tulisi

myös auttaa Suomi-kouluja luomaan yhteyksiä koulupaikkakunnalla mahdollisesti toimiviin muihin kotikieltä/toista kieltä opettaviin kouluihin ja järjestöihin, joiden kanssa yhteistyötä tekemällä Suomi-kouluille saatettaisiin löytää paremmat ja edullisemmat opetustilat. (vrt. Rodoksen malli, 3.6.1)

Muut kuin opetukseen tarkoitetut tilat		
	Koulujen lkm	%
Kirjastohuone	18	16,4
Kirjastokaappi	63	57,3
Yhteinen oleskelutila vanhemmille	44	40,0
Kahvila tai ravintola	11	10,0
Varastotila	28	25,5
Muu	21	19,1

Jonkinlainen kirjojen säilytystila on 74 %:lla kouluista. Vain 40 % kouluista voi tarjota oppilaiden vanhemmille oppituntien ajaksi yhteisen oleskelutilan, jonka merkitys olisi kuitenkin suuri sosiaalisten kontaktien luomiseksi ja vanhempien oman suomen kielen tukemiseksi. Taulukossa mainittujen tilojen lisäksi Suomi-kouluilla voi olla käytössään keittiö (13), leikkipiha (4), leikkihuone (1), kaappitila tavaroita varten (2), toimistotila (1), teatterihuone (1) ja luentosali (1).

Koulunjohtajien arvio toimitilojen kelpoisuudesta jakaantuu melko tasaisesti kahtia. Lähes puolet kouluista arvioi toimitilansa hyviksi tai erittäin hyviksi, kun taas 51 % piti tilojaan kohtalaisina tai huonoina. Erittäin huonoksi ei tiloja arvioinut kukaan, yksi koulu jätti vastaamatta kysymykseen. Voitaneen tulkita, että tavallisin arvio ”kohtalaiset”, tarkoittaa sitä, että tiloihin on sopeuduttu, niissä työskennellään ja niihin on tyytyminen, koska parempiakaan ei ole ollut saatavilla. Palautevastuksissa usein erikseen mainittu epäkohta oli tilojen ahtaus. Tiukan rahatilanteen takia koululle ei ole voitu vuokrata tarpeeksi isoja tiloja, ja pienissä tiloissa varsinkin koulun nuorimpien oppilaiden opettaminen on raskasta. Joidenkin koulutyötä hankaloittaa se, että koulua joudutaan pitämään monessa eri paikassa, kun ei ole voitu vuokrata tarpeeksi tiloja samasta paikasta.

Kuva 14. Koulunjohtajien arviointi käytössä olevista toimitiloista.

4.6 Oppimateriaalit

4.6.1 Oppikirjat

Suomi-koulujen oppikirjatilanne on ollut ongelmallinen jo pitkään. Siihen ovat vaikuttaneet valtionapujen sisällytetyn kirjarahan pienuus, kirjojen kalleus ja opetukseen sopivien oppikirjojen valinnan vaikeus. Kun Opetushallitus valtiontaloudessa toimeenpantujen supistusten vuoksi v. 1993 lopetti oppikirjojen välittämisen Suomi-kouluille, kirjojen toimituksista tuli pulmallista. Viime vuosien huomattavat postimaksujen korotukset ovat johtaneet yhdessä entisten vaikeuksien kanssa siihen, että hyvien ja uudenaikaisten oppikirjojen puuttuminen Suomi-kouluista on yksi koulujen toiminnan suurimmista ongelmista.

Suomi-koulujen oppikirjoihin vuosittain käytämä summa on keskimäärin 14,80 €, ja se vaihtelee 0–30 €:n välillä. Saman maan koulujen väliset keski- poikkeamat eivät Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ole merkittäviä. Kokonaistulos vastaa hyvin valtionapujen vuosittain sisällytettyä 40 000–50 000 €:n kirjarahaa. Opetushallitus voi myöntää vuosittain kirjarahaa n. 20 € oppilasta kohti.

Koska käytössä olevat varat Suomi-koulujen oppikirjoja varten ovat näin vaatimattomat, joissakin kouluissa ei oppikirjoja hankita lainkaan, vaan opettajat tekevät kaiken tarvittavan oppimateriaalin itse. Joissakin kouluissa kirjoja uusitaan vasta hyvin monen vuoden jälkeen. Muutamissa kouluissa vanhemmat ostavat kaikki oppikirjat itse saadakseen lapsilleen tarkoituksenmukaiset kirjat. Edes harjoituskirjoja eivät kaikki koulut voi hankkia jokaiselle oppilaalle. Kirjojen toimituskustannukset, jotka jäävät koulujen maksettaviksi, saattavat nostaa kirjatilauksen hinnan kaksinkertaiseksi.

Sekä Suomi-koulujen johtajat että opettajat pitivät kyselypalautteissa tärkeimpänä asiana koulutoiminnan edistämiseksi oppikirjamäärärahan selkeää korottamista ja koulukirjastojen kehittämistä.

Suomi-kouluille tulisi varata kirjahankintoja varten yhdelle vuodelle 115 000 euron lisämääräraha, josta myönnettäisiin jokaista oppilasta kohti **kerta-avustuksena** 50 euron kirjaraha. Kirjaraha tulisi myöntää myös alle kouluikäisille. Avustuksen turvin koulujen tulisi hankkia oppilaiden käyttöön ajanmukaisia ja ryhmien opetustarpeita vastaavia oppikirjoja sekä lasten ja nuorten kirjoja koulun kirjastoon.

Suomi-koulujen vuosittain oppikirjoihin oppilasta kohti käyttämä rahamäärä euroina

Maa	Keski- määrin	Keski- poikkeama	Koulujen lkm	Maa	Keski- määrin	Keski- poikkeama	Koulujen lkm
Alankomaat	16,25	14,90	4	Kiina	30,00		1
Arabiemiraatit	0,00		1	Kreikka	25,70	6,40	6
Australia	0,00		2	Kypros	28,70	18,60	3
Belgia	0,00		1	Luxemburg	20,00		1
Chile	5,00		1	Ranska	9,50	13,40	2
Espanja	16,20	17,55	5	Saksa	14,20	5,50	16
Hong Kong	10,00		1	Singapore	30,00		1
Irlanti	0,00		1	Sveitsi	6,40	8,40	9
Iso-Britannia	5,40	5,30	10	Tansania	0,00		1
Israel	18,50	12,00	2	Tanska	25,00	7,10	2
Italia	2,50	3,50	2	Unkari	10,00		1
Itävalta	25,00		1	Viro	0,00		1
Japani	7,00		1	Yhdysvallat	28,8	52,90	13
Kanada	10,20	13,00	6	Yhteensä	14,8	22,30	96
Kenia	10,00		1				

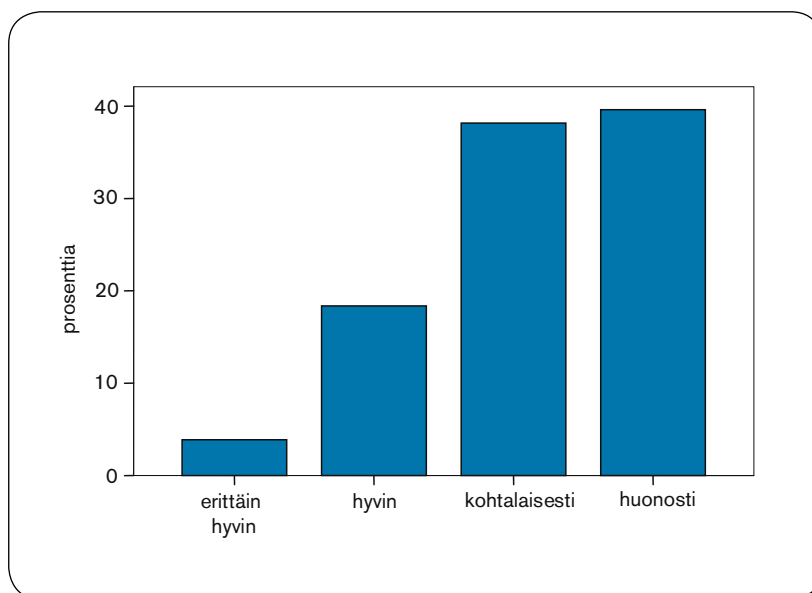
Suomi-koulujen opettajilta kysyttiin myös, miten he valitsevat käyttämänsä oppikirjat. Kysymykseen vastasi 207 opettajaa. Opettajista 26 % jätti vastaamatta kysymykseen, koska heillä ei alle kouluikäisten opettajina ole käytössään oppikirjoja tai koska he valmistavat kaiken käyttämänsä materiaalin itse. Yleisin tapa valita oppikirjat oli käyttää kirjoja, joita kouluun oli aikaisemmin hankittu. ”Aikaisemmin” saattoi vastausten perusteella olla kymmenenkin vuotta sitten. Toiseksi tavallisin tapa oppikirjojen valinnassa oli tutustua niihin Suomessa loman tai Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutuspäivien aikana. Toisten Suomi-koulujen opettajien suositus, Internetin ja kirjamainosten avulla kirjoihin tutustuminen sekä Suomen peruskouluissa ja lukioissa käytettyjen kirjojen hankkiminen tuttavien suositusten pohjalta olivat melko tasapuolisesti yhtä yleisiä valintatapoja.

Opettajilta tiedusteltiin myös, miten hyvin he omasta mielestään ovat selvillä Suomessa ilmestyvistä, uusista äidinkielen ja kirjallisuuden sekä S2:n oppikirjoista.

Uusien oppikirjojen tuntemus on melko heikkoa. Ulkomailta käsin uusiin oppikirjoihin tutustuminen ei suinkaan ole yksinkertaista. Läheskään kaikilla

Suomi-koulujen opettajilla ei ole mahdollisuutta tulla säännöllisesti Suomeen ja tutustua saatavilla oleviin oppikirjoihin. Internetistä oppikirjoja kyllä löytyy, mutta lyhyt tiedote niiden sisällöstä ei auta niiden soveltuvuuden selvittämisessä. Käytännössä oppikirjojen hankkiminen tapahtuu useimmiten niin, että Suomessa kesälomaansa viettävä Suomi-koulun opettaja tai joku muu koulun vastuuhenkilöstä joutuu käyttämään osan loma-ajastaan oppikirjojen etsimiseen ja niihin tutustumiseen. Kirjojen löytäminen ei ole ongelmatonta. Suurimmissakin kirjakaupoissa on nähtävillä vain osa käyttökelpoisista oppikirjoista, esimerkiksi peruskoulun oppikirjoihin niissä ei voi tutustua. Opetushallituksen kirjamyynti on heinäkuun ajan suljettu. Suomi-koulun opettajat voisivat tutustua moniin suomen kielen oppikirjoihin Kesälukioseurassa, joka on koonnut toimistoonsa Suomi-kouluja varten edustavan kirjaston. Valitettavan usein tämän mahdollisuuden olemassaolosta ei tiedetä. Jos sopivat kirjat kuitenkin jostakin löytyvät, suomenkielinen koulun varoja säästääkseen painavia kirjoja henkilökohtaisissa matkatavaroissaan toimimaihinsa.

Suomessa on ilmestynyt viime vuosina paljon S2-opetukseen laadittuja oppikirjoja, jotka soveltuvat

Kuva 15. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä S2:n oppikirjojen tuntemus

hyvin myös Suomi-koulujen käyttöön. Oppimateriaalien esittelemine ja arvioiminen sekä Suomessa järjestettävillä että maakohtaisilla koulutuspäivillä on tärkeää ja opettajien toivomusten mukaista. Erityisen suuri merkitys tarkoituksenmukaisen oppimateriaalin valinnalla on silloin, jos opettajalla ei ole opettajakoulutusta tai kokemusta opetustyöstä. Silloin hyvä materiaali on suuri apu ja helpottaa tehtävästä selviytymistä.

Olisi pyrittävä pääsemään kustantajien kanssa sellaiseen sopimukseen, että ne lähettäisivät kaikista uusista suomen kielen ja kirjallisuuden oppikirjoista näytekappaleet Suomi-kouluihin. Samoin olisi pyrittävä pääsemään Finnairin kanssa sopimukseen Suomi-koulujen kirjatilausten ilmaiskuljetuksista.

4.6.2 Kirjastot

Kyselypalautteiden mukaan jonkinlainen kirjojen säilytystila on 74 %:lla kouluista. Yli puolella Suomi-kouluista on käytössään kirjastokaappi tai -komero, ja vain 18 koululla on käytössään varsinainen kirjastuhuone. Kotikirjakaappi on käytössä kahdella Suomi-koululla.

Haastatteluissa kävi ilmi, että kirjastojen koossa on

eri Suomi-koulujen välillä suuria eroja. Joissakin suomenkoulukirjastoissa on vain muutama nimike, toisissa on useita satoja kirjoja käsittävä kirjakokoelma. Suurin osa kirjastoista on syntynyt oppilaiden vanhempien tai muiden paikkakunnalla asuvien suomalaisten lahjoituksina. Monet Suomi-koulut ovat saaneet kirjalahjoituksia Suomi-Seuralta, joka lahjoittaa vuosittain 20 kirjaa niitä tilanneille jäseninä oleville järjestöille. Kirjojen postituskulut maksaa Suomi-Seura. Näidenkin kirjojen joukossa lastenkirjat ovat vähemmistönä, ja nimenomaan uusista lasten ja nuorten kirjoista Suomi-kouluissa on suurin pula. Lastenkirjoja koulut eivät yleensä saa lahjoituksina, vaan joutuvat hankkimaan ne itse. Kun suomalaisvanhemmat muuttavat takaisin Suomeen, he lahjoittavat usein omat kirjansa koululle, mutta lastenkirjat otetaan mukaan. Lapsellehan kirja ei ole kertakäyttötavara.

Suomenkielisen kirjallisuuden lukemisen merkitys oman kielen säilyttämiseksi ja kehittymiseksi korostuu nimenomaan ulkomailla. Ulkosuomalaislapsen tai -nuoren jokapäiväisestä elinympäristöstä puuttuvat lähes kokonaan suomenkieliset tekstit. Suomi-kouluissa tavallisimmin annetun kahden viikkotunnin opetuksen tulokset jäävät pakostakin vaatimattomiksi, ellei kielen oppimista ja kehittymistä tueta lukemalla suomalaisia kirjoja. Kirjoitusvaikeudet vältetään par-

haiten ja kielen rakenteisiin kytketyt piilomerkitykset sekä kielen monet vivahteet opitaan vain lukemalla pienestä asti systemaattisesti suomenkielistä, hyvää tekstiä. Suomi-koulujen kirjastojen kehittäminen on nähtävä oleellisena osana lasten suomen kielen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä.

4.7 Tietotekninen taso

Suomi-Koulujen (tieto)tekniset apuvälineet		
	Koulujen lkm	%
CD/kasettinauhuri	93	84
Televisio ja video/DVD	45	41
Tietokoneet	19	17
Internet-yhteys	12	10
Muu	9	8

Suomi-koulujen käytössä olevat tietotekniset ja tekniset apuvälineet ovat erittäin vaatimattomat. Vain n. 40 %:lla kouluista on mahdollisuus katsoa oppituntien aikana esim. suomen kielen opetukseen laadittuja video-ohjelmia tai suomalaisia elokuvia. Jos videoita halutaan katsella, se tehdään tavallisimmin opettajan tai jonkun oppilaan kotona. Tietokoneita voi käyttää oppitunnilla 17 %. Tavallista on, että opettaja tuo mukanaan oman kannettavan tietokoneensa, jota oppilaat käyttävät tuntien aikana. Vain muutamalla Suomi-koululla on mahdollisuus käyttää vuokratilojensa tietokoneita, joita saattaa olla vain yksi koko ryhmälle. Neljällä koululla on käytössä tietokonehuone. Internetin käyttö, josta jotkut koulut joutuvat suorittamaan vuokranantajalle erikseen maksun, on Suomi-kouluissa hyvin harvinaista. Joissakin kouluissa opettajat vievät oppilaat kotiinsa, kun halutaan hyödyntää opetuksessa tietokonetta tai Internet-yhteyttä.

Kopiokone on opetuksen aikana käytössä kolmella koululla. Pari koulua ilmoitti ainoiksi ”tekniiksi” apuvälineikseen liitutaulun ja liidun, 12 ilmoitti, että niillä ei ole mitään teknisiä välineitä, ei edes kasettinauhuria.

4.8 Arviointi ja testaus

Todistus tai arvosana suomen kielen osaamisesta		
	Koulujen lkm	%
Todistus Suomi-koulusta	72	66
Suomen kielen arvosana varsinaisen koulun todistukseen	5	5
Merkintä suomen kielen harrastamisesta varsinaiseen todistukseen	13	12
Ei todistuksia eikä arvosanoja	31	28

Suurin osa Suomi-kouluista eli 2/3 kyselyyn vastanneista antaa oppilaille vuosittain todistuksen. Useimmiten todistus on vapaamuotoinen ja sanallinen, ja sen tarkoitus on kannustaa oppilasta oppimaan lisää suomea. Todistuksessa saattaa myös olla merkintä siitä, miten oppilas on saavuttanut oman, henkilökohtaisen oppimispäämääränsä. Kannustuksen ohella Suomi-koulusta saadulla todistuksella voi olla merkitystä silloin, kun oppilaalle haetaan Suomen kansalaisuutta. Joissakin maissa on mahdollista saada merkintä suomen kielen harrastamisesta oppilaan varsinaisen koulun todistukseen. Vaikka tällaista merkintää ei oteta huomioon laskettaessa todistuksen keskiarvoa, sillä kuitenkin saattaa olla oppilaalle psykologisesti hyvinkin tärkeä merkitys. Merkinneen saa vain pieni osa oppilaista, vain 12 % Suomi-kouluista ilmoitti tällaisesta mahdollisuudesta.

Vain 5 % kouluista voi antaa suomen kielen arvosanan oppilaan varsinaiseen koulutodistukseen. Tällaisia kouluja ovat esim. Zürichin kantonin alueella toimivat Suomi-koulut, jotka osallistuvat kantonin HSK-ohjelmaan. Suomen kielen arvosanan koulutodistukseen voivat saada myös oppilaat, jotka opiskelevat oppikoulussa suomea valinnaisaineena Kanadan kansainvälisten kielten arvosanaohjelmassa. Muutamat suomikoululaiset saavat sekä oman Suomi-koulun todistuksen että merkinneen suomen kielen harrastamisesta tai arvosanan varsinaisen koulun todistukseen.

Kyselyyn vastanneista kouluista 28 % ei anna todistuksia eikä arvosanoja. Joissakin Suomi-kouluissa

oltiin parasta aikaa selvittämässä arviointikriteerejä. Joissakin kouluissa annetaan oppilaille todistuksen asemesta kunniakirja osallistumisesta.

Vain hyvin harvoin Suomi-koulujen oppilailla on mahdollisuus suorittaa virallisia arvosanoja suomen kielessä. Ainoastaan 8 % kouluista ilmoitti oppilaidensa osallistuvan ulkomailla paikallisen koululaitoksen virallisiin suomen kielen kokeisiin ja arvosanasuorituksiin. Sveitsissä kotikielen ja kulttuurin ohjelmassa suomea opiskelevat koululaiset voivat suorittaa S2-arvosanan 9. luokan päättökokeessa. Virallisia arvosanoja voivat niin ikään suorittaa Kanadassa oppilaat, jotka opiskelevat kansainvälisten kielten arvosanaohjelmassa. Ranskassa voi kirjoittaa suomen yo-kirjoituksissa ensimmäisenä tai toisena, pakollisena tai vapaaehtoisena kielenä. Arvosanoja suorittavat myös Suomi-koulujen yhteydessä Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulua käyvät oppilaat; nämä suoritukset lähetetään arvioitaviksi Suomeen.

Kansainvälisesti voimassa olevan IB (International Baccalaureate) -tutkinnon suomen kielessä voivat suorittaa vain kansainvälisten koulujen oppilaat. Yleisen kielikokeen, ns. YKI-testin, voi suorittaa tätä nykyä Suomen ulkopuolella vain Isossa-Britanniassa. Muista maista halukkaiden suomikoululaisten on matkustettava Suomeen YKI-kokeeseen.

Niihin maihin, joissa maan koulutusjärjestelmä ei mahdollista suomen kielen tutkinnon suorittamista, tulisi järjestää tarpeen mukaan vuosittain yleisen kielitutkinnon (YKI-testi) suorittamismahdollisuus. Kokeeseen osallistuminen tulisi saada Suomi-koulujen oppilaille maksuttomaksi. Ulkosuomalaiset nuoret tulisi nähdä Suomessa samalla tavoin työvoimapolitiittisena mahdollisuutena kuin Suomeen saapuvat maahanmuuttajat, joille työministeriö kustantaa suomen kielen kurssien ohessa keski- ja ylimmän tason koemaksut.

4.9 Oheistoiminta

Suomi-kouluissa järjestetään kielen opetuksen ohella monipuolista toimintaa, jolla pyritään kannustamaan oppilaita suomen kielen ja kulttuurin oppimiseen. Kansallisen perinteen vaaliminen ja sen välittäminen lapsille on sekä opettajien pyrkimys että vanhempien toivomus. Oman suomalaisen identiteetin säilymi-

nen koetaan vieraassa kulttuurissa erityisen tärkeäksi. Suomi-koulujen yhtenä tavoitteena onkin auttaa oppilasta tunnistamaan ja ymmärtämään suomalaisen kulttuurin omimpia ilmenemismuotoja sekä tukea häntä hänen oman kulttuuri-identiteettinsä rakentamisessa. Suomi-koulujen työssä yhteiset suomalaiset juhlat ovat erittäin tärkeitä. Näissä koulutyöhön ja vuodenvuorokiertoon liittyvissä juhlissa ulkosuomalaisvanhemmat tapaavat toisensa, viettävät kaikille tuttua juhlaa kaikille tutuin tavoin ja välittävät samalla pienen ryhmän omaa kulttuuriperinnettä lapsille. Suomi-koulun toiminnan kannalta yhteiset juhlat kasvattavat yhteenkuuluvuutta ja lisäävät lasten motivaatiota käydä Suomi-koulua ja oppia suomea.

Suomi-kouluissa juhlietaan

	%
Joulujuhlat	96
Kevät/kesäjuhlat	90
Vappujuhlat	36
Laskiaisjuhlat	29
Äitienpäiväjuhlat	20
Muut juhlat	62

Ylivoimaisesti tärkein ja suosituin juhla on perinteinen joulujuhla tonttuineen ja joulupukkeineen hellelukumistakin huolimatta. Hyvinä kakkosena on koulujen kevät/kesäjuhlat suvivirsineen. Näiden tärkeimpien juhlien viettotavat noudattelevat varsin tarkkaan suomalaisvanhempien omien kouluaikeiden juhlien viettoa ja ovat yleensä tavallaan ”suomalaisempia” kuin kotisuomen juhlat, joihin saattaa joskus tulla uusiakin tapoja. Ulkosuomalaiset juhlatavat muuttuvat hyvin hitaasti.

Taulukossa mainittujen juhlien lisäksi Suomi-kouluissa juhlietaan itsenäisyyspäivää (12 mainintaa), Kalevalan päivää (6), juhannusta (5), isänpäivää (2), Runebergin päivää (1) ja Lucian päivää (1) sekä perinnettä. Paikalliset juhlat vaikuttavat myös Suomi-koulujen juhlintaan. Aina ei mäenlasku onnistu, joten suomalaisen laskiaisen vietto on korvaantunut viidessä koulussa karnevaaleilla. Syysjuhlaa tai siihen yhdistettyä Halloweenia vietetään kuudessa koulussa. Erilai-

siin kirkon järjestämiin juhliin ja jumalanpalveluksiin ilmoitti osallistuvansa kuusi koulua.

Suomi-kouluilla on ulkomailla hyvin tärkeä funktio ulkosuomalaisia yhdistävänä tekijänä. Tuhansille ulkosuomalaisille, jotka kokoontuvat säännöllisesti Suomi-koulujen juhliin, Suomi-koulut ovat vahva, joskus ehkä ainoa side suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin.

Koulujen toiminta varsinaisen koulutyön ja juhlien ohella on vilkasta. Kaikki koulut järjestävät oppilaille myös kannustus- ja virkistystoimintaa. Lähes 30 % kouluista ilmoitti oppilaidensa osallistuvan sijainti- tai naapurimaissa järjestettävälle leireille. Näillä leireillä oppilaat saavat mahdollisuuden tutustua paremmin oman koulunsa tai myös muiden, lähellä sijaitsevien Suomi-koulujen oppilaisiin. Usein leirien ohjelma suunnitellaan jonkin teeman, esim. kuvataiteen, teatterin, musiikin ja tanssin tai urheilun ympärille. Urheilutapahtumia, joista pesäpallo-ottelut kuuluvat suosituimpiin, ilmoitti järjestävänsä 22 % ja vanhempien ja lasten yhteisiä viikonloppuja 20 % kouluista. Muutamissa kouluissa järjestetään vuosittain avoimien ovien päivät, jolloin suomikoulutyötä esitellään kaikille toiminnasta kiinnostuneille.

Koulurutiinin keskeyttäviä retkiä ilmoitti järjestävänsä lähes puolet kaikista vastanneista kouluista. Retket voivat olla käyntejä suomalaisissa näyttelyissä, museoissa, uima-, keila- tai jäähallissa, eläintarhoissa tai läheisissä puistoissa. Urheilupäivän järjestää seitsemän koulua ja suomalaisen elokuvaillaan neljä. Perinnettä ja ruokakulttuuria välitetään niissä kouluissa, joissa koulutyön ohella opetellaan myös tanhuja ja pidetään saunailtoja, karjalanpiirakkatalkoita, lettukestejä ja pullapitoja. Myyjäisten ja kirpputorien yhteisellä järjestämisellä pyritään lisäämään sekä oppilaiden että vanhempien motivaatiota suomikoulutyöhön ja kartuttamaan koulun kassaa.

Suomessa ulkosuomalaisille järjestetyillä leireillä ja kursseilla motivoidaan lapsia ja nuoria suomen kielen opiskeluun ja annetaan mahdollisuuksia elämysretkiin suomalaiseen kulttuuriin.

Osallistuminen opintomatkoihin, leireille ja kursseille Suomessa

	Koulujen lkm	%
Kesälukioseuran leirit ja kurssit	37	34
Ulkosuomalaisille järjestetyt rippikoululeirit	26	26
Opintomatkat	21	19
Suomi-Seuran kieli- ja kulttuurileirit	15	14
Urheiluleirit	8	7
Vaihto-oppilasvuosi	7	6
Muu	9	8

Yli kolmannes Suomi-koulun johtajista tiesi koulunsa oppilaiden olleen joskus Kesälukioseuran ulkosuomalaisleireillä, ja joka neljäs Suomi-koulu ilmoitti, että oppilaat ovat käyneet Suomessa ulkosuomalaisille järjestetyn rippikoululeirin, mikä on merkinä koulujen ja suomalaisten seurakuntien välisestä hyvästä yhteistyöstä. Opintomatkoja Suomeen on tehty joka viidennestä Suomi-koulusta. Erityisen usein tällainen opintomatkasuuntautuu Saksasta Suomeen, sillä joka vuosi keskimäärin 25 Saksan Suomi-koulun oppilasta matkustaa Suomeen pääsiäisen ajaksi tutustumaan suomalaiseen kouluelämään. Suomi-kouluista 14 % ilmoitti oppilaansa osallistuneen joskus Suomi-Seuran vuosittain järjestämälle kieli- ja kulttuurileirille; muutamassa vastauksessa huomautettiin erikseen, että nämä leirit on suunnattu vain nuorille ja aikuisoppilaille. Urheiluleirien suosikit ovat kesäiset pesäpalloleirit. Vaihto-oppilasvuodeksi Suomeen on tultu seitsemästä Suomi-koulusta. Muita Suomessa järjestettyjä tapahtumia, joihin suomikoululaiset ovat osallistuneet, mainittiin suomalaisnuorten rippikoululeirit, partioleirit ja luontoleirit.

5 Ei-lakisääteiset opetusjärjestelmät

5.1 Kesälukioseura

Kesälukioseura ry aloitti toimintansa ulkosuomalaisten lasten ja nuorten parissa v. 1972. Aluksi järjestettiin suomen kielen kursseja Ruotsissa asuville suomalaisille koululaisille, mutta toiminnan kasvaessa myös muita, erityisesti saksansuomalaisia lapsia ja nuoria alkoi osallistua kursseille. Seuran ulkosuomalaistoiminta vakiintui, ja yhä useamman suomikoululaisen kesän tärkeäksi osaksi tuli osallistuminen Kesälukioseuran leireille. Tätä nykyä Kesälukioseura järjestää vuosittain 8–10 leiriä eri puolilla Suomea. Se on järjestänyt myös esim. Englannissa brittiläis-suomalaisia kielileirejä ja lähettänyt suomikoulumaihin kokeneita ohjaajia ns. suomen kielen motivaatioleireille, jotka kokoavat eri Suomi-koulujen oppilaita yhteisen teeman, musiikin, urheilun, kuvaamataiteiden tms. pariin. Leirien tarkoitus on säilynyt muuttumattomana riippumatta siitä, missä maassa niitä järjestetään: tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä.

Selvityksessä haluttiin myös kartoittaa Kesälukioseuran tunnettuutta Suomi-kouluissa sekä koulujen ja Kesälukioseuran välistä yhteistyötä ja sen kehittämismahdollisuuksia. Opettajilta tiedusteltiin, kuinka monen ryhmänsä oppilaan he tiesivät osallistuneen kahtena viimeisenä vuotena Kesälukioseuran leireille ja millaisia asioita he olivat huomanneet oppilaissa leirien jälkeen.

**Suomikoululaisten osallistuminen v. 2003–2004
Kesälukioseuran ulkosuomalaislasten ja -nuorten
leirille opettajien tietämyksen mukaan**

Koulusta osallistuneiden oppilaiden määrä	Vastausten määrä	%
0	192	68,1
1	12	4,3
2	8	2,8
3	6	2,1
Vastauksia yht.	218	77,3
Ei vastausta	64	22,7
Yhteensä	282	100,0

Suomi-koulujen johtajista 34 % ilmoitti koulun oppilaiden joskus osallistuneen Kesälukioseuran kursseille. Suomi-koulujen opettajien tietämys Kesälukioseuran leireille osallistuneista oppilaista on ilmeisen heikkoa. Lähes 23% opettajista jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen, mikä mahdollisesti johtui siitä, että he opettavat alle kouluikäisiä lapsia, jotka ovat liian nuoria lähtemään leirille. Vastaamattomuus saattaa joidenkin kohdalla johtua myös siitä, että Kesälukioseuran toiminta on vastaajalle tuiki tuntematonta, kuten joissakin vastauksissa erikseen ilmoitettiin. On huomattava, että vaikka opettaja ei tietäisikään oppilaidensa osallistumisesta leireille, Kesälukioseuran toiminta saattaa kuitenkin olla hänelle tuttua. Kysymykseen vastanneista opettajista 88 % ei tiennyt yhdenkään oppilaan osallistumisesta kahden viime vuoden aikana Kesälukioseuran leireille ja 5 % tiesi yhdestä, 4 % kahdesta ja 3 % kolmesta osallistujasta. Yhteensä vain 26 opettajaa on tiennyt oppilaansa osallistuneen vuosina 2003–2004 KLS:n ulkosuomalaisleireille. Leiriläisiä oli opettajien tiedossa kahden vuoden ajalta yhteensä 46, joista eniten Saksasta ja Isosta-Britanniasta. Osallistujia opettajat ilmoittivat seuraavasti: Alankomaat 2, Espanja 1, Iso-Britannia 7, Israel 2, Italia 6, Kreikka 2, Kypros 2, Saksa 11, Sveitsi 5, Tansania 3, Unkari 4 ja Yhdysvallat 1.

Leirien merkityksestä tehdyt havainnot olivat kauttaaltaan positiivisia. Vastaajista 87 % oli huomannut oppilaan suomen kielen oppimismotivaation lisääntyneen, 73 % ilmoitti oppilaan haluavan uudelleen leirille, 70 % huomasi oppilaan suomen kielen taidon

parantuneen ja 67 % tiesi oppilaan solmineen leirillä uusia ystävyyssuhteita. Suurin osa vastaajista ilmoitti havainneensa oppilaissa kaikki edellä mainitut seikat. Vain yhden oppilaan kerrottiin olleen pettynyt leiriin.

Kesälukioseuran tilastojen mukaan ulkosuomalaiskursseiden osallistumismäärät ovat seuraavat:

2005	217
2004	220
2003	220
2002	223
2001	216
2000	235
1999	243
1998	232

Kesälukioseuran vuosina 1972–2005 järjestämille ulkosuomalaiskursseille on osallistunut yhteensä 6 100 lasta ja nuorta. Vuodesta 1998 lähtien ulkosuomalaiskursseiden osallistujista on ollut 40–60 % Suomi-koulujen oppilaita. Kesällä 2005 leiriläisistä 105 oli Suomi-koulujen oppilaita. Vuosien 2003 ja 2004 leireillä oli molemmilla n. 90–130 suomikoululaista. Opettajien heikko tietämys oppilaiden osallistumisesta Kesälukioseuran leireille on osoitus informaatiokatkosta. Oppilaat eivät enää syksyllä tule kertoneeksi omaaloitteisesti Suomi-koulussa leireistä eikä opettajakaan välttämättä kysyneeksi.

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös opettajilta, millä tavalla yhteistyötä Kesälukioseuran kanssa voitaisiin kehittää erityisesti suomikoululaisten toiveita ja tarpeita silmällä pitäen. Vastauksia saatiin yhteensä 56 opettajalta. Tärkeimpänä pidettiin informaation lisäämistä. Vastauksissa todettiin, että tiedotusta leireistä pitäisi huomattavasti lisätä, kouluille, opettajille ja vanhemmille pitäisi saada enemmän leiriesitteitä postitse ja tietoa leireistä pitäisi lähettää Internetin kautta suoraan opettajille. Opettajat pitivät myös tärkeänä, että Kesälukioseura lähettäisi edustajansa maakohtaisille opettajien koulutuspäiville kertomaan seuran taustasta ja esittelemään leiriohjelmiä. Opettajat toivoivat myös, että leireille osallistujat saisivat mukaansa kurssituotoksia, joita he esittelisivät syksyn ensimmäisellä oppitunnilla Suomi-koulussa. Tällä

tavoin opettajakin saisi tietoa kursseista ja oppilaan osallistumisesta. Tämä saattaisi rohkaista ja motivoida myös muita koululaisia osallistumaan leireille. Muina tärkeinä toimenpiteinä pidettiin kurssitoiminnan kehittämistä mm. oppimiskansion avulla ja ulkosuomalaiskursseiden opettajien ja Suomi-koulujen opettajien yhteistyön lisäämistä. Kesälukioseuran toivottiin lähettävän säännöllisesti leiriohjaajia suomen kielen motivaatioleireille koulujen toimimisiin.

Kesälukioseurassa informaation välittäminen Suomi-kouluille on todettu suureksi ongelmaksi. Opettajille esitteitä ei voida puuttuvien osoitteiden takia lähettää lainkaan, ja tiedon välittäminen Internetin kautta ei sekään ole mahdollista niin kauan kuin Suomi-koulujen opettajien sähköpostiosoitteita ei ole. Jää paljolti koulunjohtajien ja aikaisemmin leirille osallistuneiden lasten ja heidän vanhempiensa varaan, kuka saa tietoa kesän kursseista. Kurssitoiminnan kehittämiseksi Kesälukioseura aloitti kesällä 2005 oman oppimiskansion työstämisen suomen kielen kursseille osallistuville nuorille. Oppimiskansion avulla pyritään kannustamaan ulkosuomalaisnuoria aloittamaan suomen opiskelu tai syventämään omaa suomen kielen osaamista. Tavoitteena on löytää jatkumo ulkosuomalaisnuoren suomen kielen oppimistavoitteisiin ja edistää yhteistyötä Suomi-kouluissa toimiviin opettajiin.

[Kesälukioseuran leiri- ja kurssi-informaatiota Suomi-kouluihin tulisi lisätä huomattavasti. Leiriesitteitä tulisi toimittaa sekä koulujen johtajille että opettajille. Kesälukioseuran tulisi lähettää edustajansa maakohtaisille Suomi-koulujen opettajien koulutuspäiville kertomaan leiritoiminnasta ja luomaan kontakteja Suomi-koulujen opettajiin.](#)

Kesälukioseuran leireillä lasten ja nuorten kulttuuri-identiteettiä vahvistetaan ja tällä tavoin edistetään integraatiota. Ulkosuomalaisnuoren, jonka suomalaisvanhemmat/vanhempi ei ole puhunut lapselleen suomea, kulttuuri-identiteetti saattaa olla kadoksissa. Kesälukioseura toimii välittäjänä ulkosuomalaisnuorten ja heidän vanhempiensa ja näiden kotimaan välillä. Samoin se toimii välittäjänä Suomessa asuvien nuorten suomalaisten ja ulkosuomalaisten välillä. Kesälukioseura voi toiminnallaan edistää myös ulkomailla

vuosia asuneiden suomalaisnuorten reintegraatiota Suomeen.

[Kesälukioseuran ulkosuomalaisnuorille Suomessa järjestämiä suomen kielen kursseja tulisi lisätä. Tämä ei kuitenkaan saa tapahtua nuoremmille lapsille järjestettävän leiritoiminnan kustannuksella, vaan olisi resursoitava lisävaroja nuorten suomen kielen oppimista ja suomalaisen kulttuurin tuntemusta edistävien leirien järjestämiseen. Suomi-koulujen toimimaissa Kesälukioseuran ja Suomi-koulujen tulisi yhdessä järjestää suomen kielen motivaatioleirejä. Olisi resursoitava varoja kokeneiden opettajien lähettämiseksi koulujen toimimisiin kahdelle tai kolmelle suomen kielen motivaatioleirille vuosittain.](#)

5.2 Kotiperuskoulu

Opetusministeriön työryhmän selonteossa ulkosuomalaisten koulujen ja suomalaisten lasten koulunkäynnin avustamisesta v. 1976 todettiin, että ulkosuomalaislapsille tulisi valmistaa kiireellisesti tärkeimmistä peruskoulun oppiaineista oppimateriaaleja, joita kirjeopisto toimittaisi vanhempien pyynnöstä ulkosuomalaisten käyttöön. Tämä esitys, jota Kouluhallitus, ulkoasiainministeriö ja Suomi-Seura ry yksimielisesti tukivat, nopeutti Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun toiminnan kehittämistä.

Kotiperuskoulua käyvät useimmiten väliaikaisesti ulkomailla asuvien suomalaisperheiden lapset, mutta oppilaina on myös vakituisesti ulkomailla asuvia lapsia ja nuoria. Kotiperuskoulussa lapset voivat etäopiskella kaikkia Suomen peruskoulun lukuaineita, mutta tärkein ja suosituin on äidinkieli. Kotiperuskouluun ilmoittautui v. 1994 yhteensä 216 oppilasta, kymmenen vuotta myöhemmin ilmoittautujia oli 315. Keväällä 2005 Kotiperuskoulua käyviä ulkosuomalaislapsia oli yhteensä n. 500. Kotiperuskoulusta oppilas saa suorituksestaan luokka-asteen todistuksen.

Kotiperuskoululla ja Suomi-kouluilla on yhteistyötä muutamissa maissa. Kotiperuskoulu on kehittänyt Suomi-kouluille järjestelyn, jonka ansiosta materiaalikuluja voidaan alentaa kopioimalla tehtäviä ja materiaalia Suomi-koulussa, jolloin myös postikulut alenevat. Palautevastauksissa yhteensä 63 suomenkoululaisen ilmoitettiin käyvän Kotiperuskoulua.

Kotiperuskoululaisia oli seuraavien maiden Suomi-kouluissa: Australia, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Itä-valta, Kiina, Kreikka, Saksa, Sveitsi ja Yhdysvallat. Yhteensä 28 opettajaa vastasi kysymykseen, miten Kotiperuskoulun oppilaiden opetus Suomi-koulussa on järjestetty. Opettajista 16 ilmoitti, että oppilaita opetetaan Suomi-kouluissa samalla tavoin kuin muillakin ja Kotiperuskoulun opetuksesta huolehditaan Suomi-koulun ulkopuolella. Seitsemän opettajaa kertoi, että kotiperuskoululaiset opiskelevat toisten kanssa samassa ryhmässä, ja opetus eriytetään heille Kotiperuskoulun äidinkielen oppimistavoitteiden mukaan. Viisi opettajaa ohjaa kotiperuskoululaisia omana ryhmänään (ks. 3.9. Shanghain Suomi-koulu).

Selvityksen perusteella voidaan todeta, että Suomi-koulujen ja Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun välinen yhteistyö on vähäistä. On ilmeistä, että läheskään kaikki Suomi-koulujen opettajat eivät tunne Kotiperuskoulun toimintaa. Toiminnasta tulisi tiedottaa opettajille huomattavasti entistä tehokkaammin. Tässäkin tiedottamisen pahimpana esteenä on opettajien sähköisen osoitteiston puuttuminen. Suomi-koulujen ja Kotiperuskoulun yhteistyötä voidaan kehittää edelleen. Yhteistyön muotoja suunniteltaessa on kuitenkin otettava huomioon se tosiasia, että Suomi-koulujen käytössä oleva tietotekniikka on hyvin vaatimatonta.

Ihannemallissa kotiperuskoululaisilla on Suomi-koulussa oma ryhmänsä, jossa opettaja toimii lähi-ohjaajana, valvoo kokeiden suoritusta sekä lähettää kokeet Suomeen Kotiperuskoulun yhdysopettajalle. Yhdysopettajan kirjallinen palaute käsitellään koulussa ja Suomi-koulun opettaja kiinnittää opetuksessaan erityistä huomiota niihin asioihin, joissa oppilaalla palautteen mukaan on vielä korjaamisen varaa. Kotiperuskoulun ja Suomi-koulujen välisestä tiiviistä yhteistyöstä voisivat erityisesti hyötyä sellaiset oppilaat, jotka muuttavat ulkomailla maasta toiseen. Parhaassa tapauksessa he voisivat jatkaa saumattomasti opiskeluaan Kotiperuskoulun äidinkielen ohjelman mukaan uudessa asuinmaassaan toisen Suomi-koulun opettajan ohjauksessa.

Suomi-koulujen opettajia tulisi tutustuttaa entistä paremmin Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskouluun ja sen tarjoamiin äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen materiaaleihin sekä Kotiperuskoulun opetusmetodeihin. Kotiperuskoulun tulisi opastaa Suomi-koulujen opettajia sekä maakohtaisilla että Suomessa pidettävillä jatkokoulutuspäivillä opetusohjelmien käytössä.

6 Suomi-koulujen oman järjestön perustaminen

Kartoituksessa haluttiin myös selvittää, mitä mieltä Suomi-koulujen opettajat ovat ulkosuomalaisille lapsille ja nuorille suomen/ruotsin kielen opetusta antavien opettajien kattojärjestön perustamisesta. Jatkokysymyksessä pyydettiin niitä, jotka eivät pidä järjestön perustamista tarpeellisena, kertomaan syitä, miksi yhteisen järjestön perustaminen ei heidän mielestään toisi apua koulutyöhön. Niitä taas, jotka puolsivat järjestön perustamista, pyydettiin ilmoittamaan, paljonko he olisivat valmiita maksamaan järjestölle vuosittain jäsenmaksuja.

Oman järjestön perustaminen		
	Vastausten määrä	%
Tarpeellinen	147	52,1
Ei tarpeellinen	89	31,6
Ei vastausta	46	16,3
Yhteensä	282	100,0

Yhteensä 62 % kysymykseen vastanneista opettajista piti järjestön perustamista tarpeellisena. Monet niistä, jotka eivät osanneet ottaa asiaan kantaa, esittivät oikeutetusti vastakysymyksen, mitä tällainen järjestö

tekisi. Arviolta puolet niistä, jotka eivät pitäneet yhteisen järjestön perustamista tarpeellisena, olivat ymmärtäneet kysymyksen väärin. Vastauksista kävi ilmi, että opettajat olivat käsittäneet kysymyksen tarkoittavan toimimaihin perustettavan kattojärjestön perustamista. Heidän mielestään muutaman opettajan järjestöä ei kannata perustaa. Kyselyssä ei ollut tarkoitettu tätä, vaan kysymyksellä haluttiin selvittää, mitä mieltä opettajat olisivat Suomeen perustettavasta järjestöstä. Muutamissa järjestön perustamiseen kielteisesti suhtautuvissa vastauksissa pelättiin sen lisäävän byrokratiaa ja vähentävän opettajien omatoimisuutta.

Keskimääräiseksi jäsenmaksun suuruudeksi vastauksissa ehdotettiin 22 euroa. Vaihteluväli oli 0–100 euroa.

Olisi perustettava Suomi-koulujen tilanteen tunteva asiantuntijajärjestö Suomeen. Järjestön jäseninä olisivat Suomi-koulut ja koulujen jäsenyyden kautta kaikki Suomi-koulujen opettajat sekä Suomessa toimivat ulkosuomalaisten asioita ajavat järjestöt. Tällainen järjestö voisi luonteensa mukaisesti toimia Äidinkielen opettajain liiton ohessa itsenäisenä tytäryrityksenä.

Oman järjestön perustamisen tarpeellisuus tuli toistuvasti ilmi selvityksessä. Kartoitustyön tekeminen osoitti jälleen kerran, miten vaivalloista ja osin mahdotontakin Suomi-kouluissa työskentelevien henkilöiden tavoittaminen on. Suomi-kouluilla ei ole omia osoitteita, vaan koulun osoite on jonkun yksityishenkilön, tavallisesti koulunjohtajan henkilökohtainen osoite. Vapaaehtoistyössä henkilöt ja tehtävät vaihtuvat usein, ja Opetushallituksen työ ajankohtaisen osoitteiston ylläpitämiseksi on hankalaa. Suomi-koulujen opettajien osoitteistoa ei ole olemassa lainkaan. Hyvin monissa palautevastauksissa kiinnitettiin tähän puutteeseen erityistä huomiota ja toivottiin Suomi-koulujen opettajien ja koulunjohtajien sähköistä osoitteistoa sekä yhteisiä kotisivuja. Aktiivisimmat Suomi-koulut ovat oma-aloitteisesti yrittäneet yhteisten tietojen kokoamista, mutta yritykset ovat kaatuneet Suomi-kouluissa toimivien henkilöiden vaikean tavoitettavuuden ja tehtävään tarvittavien varojen puuttumisen takia. Myös säännöllisen päivitystyön tekeminen on jonkin yksittäisen Suomi-koulun tehtäväksi kohtuuton.

Ulkosuomalaislasten ja nuorten suomen/ruotsin kielen oppimista tukevan järjestön tehtävänä olisi Suomi-kouluja koskevan informaation välittäminen ja koulujen välisen yhteydenpidon edistäminen. Se tapahtuisi ensisijaisesti Internetin välityksellä. Suomi-kouluille olisi saatava pikaisesti yhteiset kotisivut, joiden laatiminen ja säännöllinen päivittäminen olisi järjestön tehtävä.

Edellisen lisäksi järjestön tulisi antaa seuraavanlaisia palveluja:

- vastata opettajien lähettämiin kysymyksiin
- välittää tietoa uusista oppimateriaaleista
- arvioida opetusmateriaalin sopivuutta kullekin opetusryhmälle
- postittaa kaksi kertaa vuodessa oppimateriaalitilaukset kouluille
- edistää Suomi-koulujen tunnettuutta Suomessa
- toimia asiantuntijana ja tiedottajana, kun käsitellään Suomi-kouluihin liittyviä asioita
- pitää kiinteää yhteyttä Suomessa kaikkiin Suomi-koulujen toiminnalle tärkeisiin tahoihin sekä pyrkiä luomaan kontakteja kansainvälisiin suomalaisiin firmoihin
- luoda kouluttajapankki, josta voitaisiin välittää sopivia kouluttajia maittain järjestettävälle koulutuspäiville tai lähettää kiertäviä kouluttajia tarpeen mukaan niihin maihin, joissa pitkien etäisyyksien takia (esim. Aasiassa, Australiassa ja Pohjois-Amerikassa) Suomi-koulujen opettajien kokoontuminen ei ole mahdollista
- erilaisten projektien – esim. Kirjastot kuntoon! – järjestäminen, joilla pyritään edistämään lasten ja nuorten kielen oppimista
- Suomi-kouluille tarkoitettujen, mahdollisesti Suomi-koulun opettajien itsensä laatimien oppimateriaalien julkaiseminen.

Edellisiä tehtäviä varten tulisi varata Suomi-koulujen toimintaa ja ulkosuomalaisten lasten ja nuorten suomen/ruotsin kielen oppimista tukevalle järjestölle valtionapua seuraavasti:

1. vaihtoehto*

Palkat

– työntekijä 50 % (=1 100 €/ kk) + sos.kulut 33 %	17 556 €	
– kotisivujen toteuttaja	5 000 €	22 556 €

Vuokrat

– työtila ja toimistotekniikka (vuokrataan)	4 800 €	4 800 €
---	---------	----------------

Toiminta ja toimisto

– toimistokulut (perushankinnat ja kokoukset)	3 000 €	
– palvelin + tekninen apu	1 200 €	
– postitukset (2 x/v kaikille kouluille)	3 000 €	
– monistus	1 000 €	
– puhelin	1 000 €	
– matkakulut	5 000 €	
– muut kulut	5 000 €	19 200 €
Yhteensä:		46 556 €

2. vaihtoehto*

Palkat

– työntekijä 25 % (= 550 €/ kk) + sos.kulut 33 %	8 778 €	
– kotisivujen toteuttaja	5 000 €	13 778 €

Vuokrat

– työtila ja toimistotekniikka (vuokrataan)	2 400 €	2 400 €
--	---------	----------------

Toiminta ja toimisto

– toimistokulut (perushankinnat ja kokoukset)	3 000 €	
– palvelin + tekninen apu	1 200 €	
– postitukset (2 x/v kaikille kouluille)	3 000 €	
– monistus	1 000 €	
– puhelin	500 €	
– muut kulut	2 000 €	10 700 €
Yhteensä:		26 878 €

*Kustannusarviot Suomi-koulujen yhteistä tukijärjestöä varten on tehty Äidinkielen opettajain liitosta pyydetyn esityksen pohjalta.

Vaihtoehto 1 sisältää puolipäiväisen työntekijän. Vuositasolla tämä olisi joka vuosi sama. Kotisivujen toteuttajan työhön tarvittava 5 000 € on kertaluonteinen menoerä. Tähän vaihtoehtoon on sisällytetty myös muutaman työntekijän tai hallituksen jäsenen tarpeellinen tutustumismatka Suomi-kouluihin.

Vaihtoehto 2 sisältää 25 prosenttisen työntekijän palkkakulut ja selvästi vähemmän toimintaa kuin vaihtoehto 1. Myös matkakulut on karsittu kokonaan.

Molemmat vaihtoehdot edellyttävät aktiivisen hallituksen palkatonta talkootoimintaa.

Valtionapuun tulisi varata Suomi-koulujen toimintaa ja koulujen suomen/ruotsin kielen opetusta tukevaa järjestöä varten vuotuinen määräraha, jonka suuruus olisi toimintaa aloitettaessa 47 000 € ja jatkossa 42 000 € vuodessa. **Vaihtoehtoisesti** tulisi varata Suomi-koulujen tukijärjestöä varten vuotuinen määräraha, jolla voitaisiin osittain toteuttaa Suomi-koulujen toiminnan kehittämisen kannalta kaikkein tarpeellisimpia toimintoja. Näiden perustoimintojen kattamiseksi määrärahan tarve olisi alussa n. 27 000 € ja jatkossa n. 22 000 € vuodessa.

7 Suomi-koulujen omat ehdotukset toiminnan kehittämiseksi

Kyselyssä pyydettiin sekä koulunjohtajia että opettajia arvioimaan lomakkeella ehdotettujen uudistus- ja parannustoimenpiteiden tärkeysjärjestys.

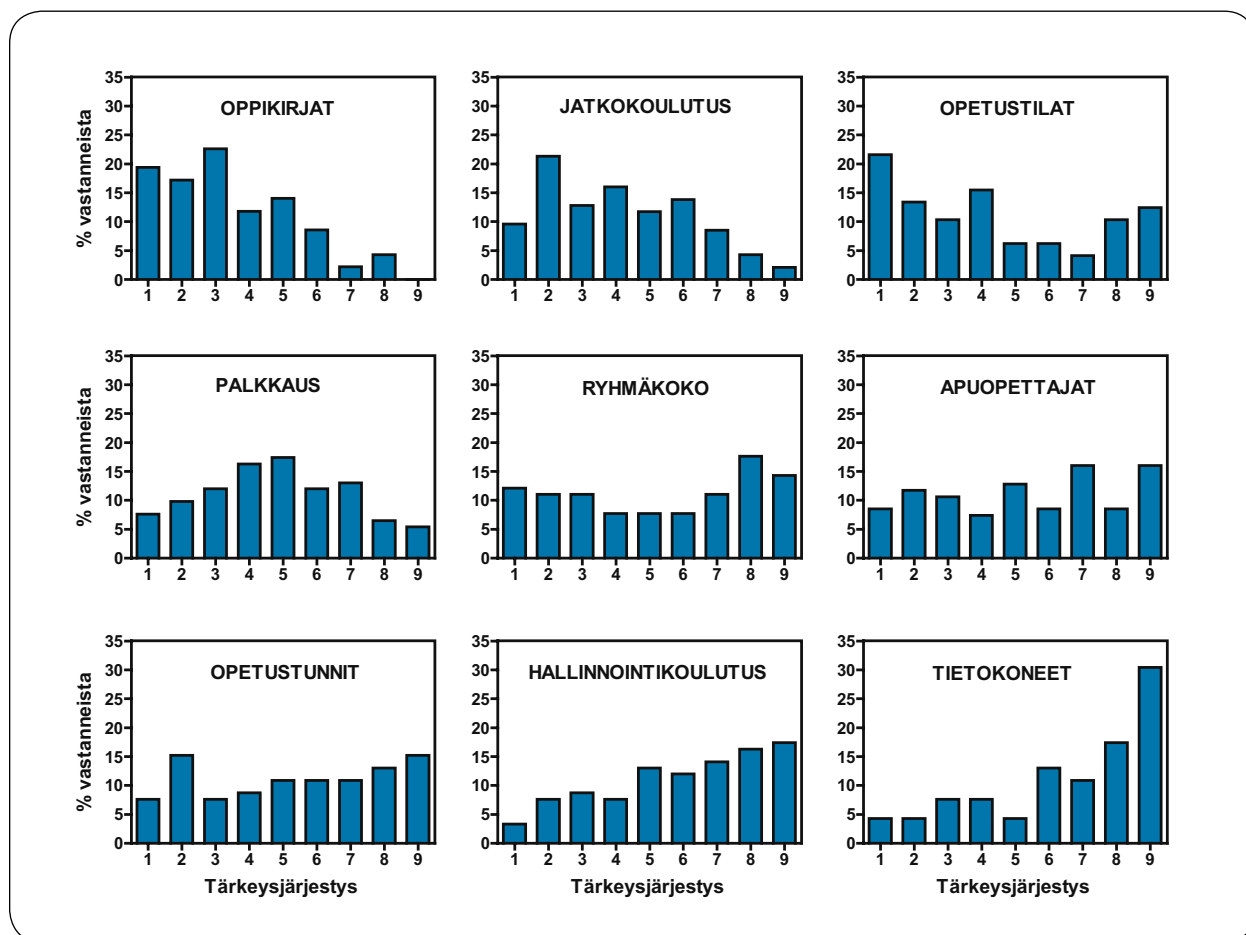
7.1 Koulunjohtajien arviointi

Alla on esitetty koulunjohtajien arvio parannusehdotusten tärkeysjärjestyksestä. Ehdotukset pyydettiin pisteyttämään 1–9 siten, että 1 piste annettiin kaikkein tärkeimmälle toimenpiteelle ja 9 pistettä vähiten tärkeälle toimenpiteelle. Ehdotukset ovat annettujen tärkeysjärjestyslukujen keskiarvojen suuruuden mukaisessa järjestyksessä.

Keskiarvopisteiden mukainen tärkeysjärjestys säilyy myös tarkasteltaessa lähemmin annettujen pisteiden frekvenssijakaumia (Kuva 16). Oppikirjat, jatkokoulutus ja opetustilat on asetettu useimmiten kärkisijoille. Palkkaus, ryhmäkokoo ja apuopettajat ovat saaneet pisteitä tasaisemmin. Opetustuntien lisäämisen, hallinnointikoulutuksen ja tietokoneiden hankkimisen kohdalla painottuvat vähempää tärkeyttä osoittavat järjestysluvut.

Koulunjohtajat arvioivat siis oppikirja- ja kirjatilanteen kohentamisen selvästi kaikkein tärkeimmäksi asiaksi oman koulun toiminnan kehittämiseksi. Ehdot-

	Keskiarvo	(Vastanneet / Puuttuvat)
1. Oppikirjamäärärahan selkeä korottaminen ja kirjastojen kehittäminen	3,40	(93/19)
2. Opettajien jatkokoulutuksen lisääminen	4,09	(94/18)
3. Toimivammat opetustilat	4,32	(97/15)
4. Opettajien palkkauksen nostaminen	4,79	(92/20)
5. Ryhmäkokojen pienentäminen	5,29	(91/21)
6. Apuopettajien palkkaaminen	5,32	(94/18)
7. Opetustuntien lisääminen	5,33	(92/20)
8. Hallinto henkilöiden koulutuksen järjestäminen	5,98	(92/20)
9. Tietokoneiden hankkiminen oppilaille	6,55	(92/20)

Kuva 16. Koulunjohtajien esittämien parannusehdotusten tärkeysjärjestyslukujen frekvenssijakaumat

tukselle annettu yleisin tärkeysjärjestysluku oli 3 ja 59 % vastanneista antoi sille arvioluvuiksi 1, 2 tai 3. Kukaan vastaajista ei arvioinut ehdotusta luvulla 9. Toiseksi tärkeimpänä koulutyön kehityksen edellytyksenä koulujen johtajat pitivät opettajien jatko-

koulutuksen lisäämistä. Se arvioitiin tasaisesti hyvin tärkeäksi, useimmin annettu tärkeysjärjestysluku oli 2. Toimivampien opetustilojen saaminen arvioitiin kolmanneksi tärkeimmäksi. Odotetusti arviointi oli tällä kohtaa kaksijakoinen. Osalla kouluista on hyvät

opetustilat, jolloin uudistustarvetta ei ole. Osalle kouluista tilakysymys on kaikkein polttavin, mikä kuvastuu myös yleisimmin annetussa arvioluvussa 1. Neljänneksi tärkeimmäksi toimenpiteeksi koulunjohtajat arvioivat opettajien palkkauksen nostamisen. Se arvioitiin yleisimmin tärkeysjärjestysluvuilla 5 ja 4. Ryhmäkokojen pienentäminen, apuopettajien/kouluavustajien palkkaaminen ja opetustuntien lisääminen arvioitiin keskimäärin lähes yhtä tärkeiksi. Mielipiteet opetustuntien lisäämisessä jakaantuivat kuitenkin selvästi kahtia: useimmin annetut arvioluvut olivat 2 ja 9. Osa vastaajista piti opetustuntien lisäämistä koulutyön kehittämiseksi hyvin tärkeänä, osa taas ei pitänyt tuntien lisäämistä realistisena kehittämismahdollisuutena. Tasaisesti vähemmän tärkeänä pidettiin hallinto henkilöiden koulutusta. Tietokoneet koulukäytössä saivat koulujenjohtajilta suorastaan tyrmävään vastaanoton. Lähes puolet kaikista vastaajista arvioi tietokoneiden hankkimisen numeroilla 9 ja 8. Tosin täytyy muistaa, että neljällä Suomi-koululla on käytössään tietokone-luokka ja muutamalla mahdollisuus käyttää halutesaan ainakin silloin tällöin vuokratiloissa olevaa tietokonea, joten näille kouluille koneiden hankkimisella ei ole merkitystä.

7.2 Opettajien arviointi

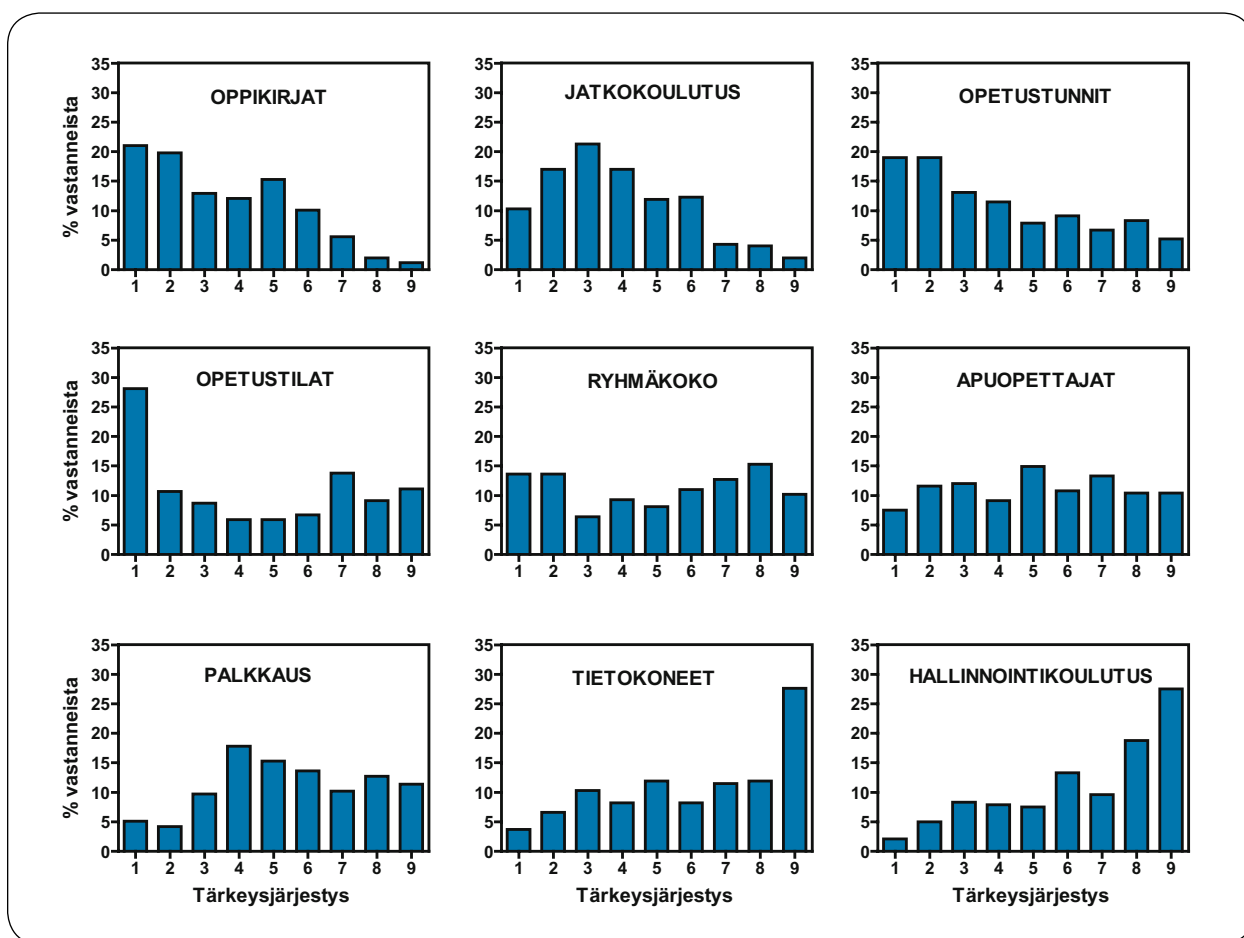
Alla on esitetty opettajien arvio parannusehdotusten tärkeysjärjestyksestä. Opettajien arvio parannusehdotusten tärkeysjärjestyksestä poikkesi melko vähän koulunjohtajien arviosta. Huomio kiinnittyy lähinnä siihen, että opettajat pitivät monia muita asioita palkkaustaan tärkeämpinä.

Oppikirjamäärärahan selkeä korottaminen ja koulukirjastojen luominen ja kehittäminen nousivat myös opettajien arvioinnissa selvästi tärkeimmäksi asiaksi koulutyön kehittämisessä. Opettajista 40 % osoitti oppikirja- ja kirjastotilanteen kohentamisen välttämättömyyden arvioimalla ehdotuksen luvuilla 1 ja 2 (Kuva 17). Myös opettajien jatkokoulutuksen lisäämistä opettajat itse pitivät hyvin tarpeellisena. Se arvioitiin tasaisesti tärkeäksi yleisimmän arvioluvun ollessa 3. Lähes yhtä tärkeäksi kuin opettajien jatkokoulutuksen opettajat arvioivat oppituntien määrän lisäämisen. Toimenpide-ehdotus sai yleisimmin arviot

1 ja 2 ja lähes puolet kaikista opettajista antoi oppituntien lisäämiselle tärkeysjärjestysluvut 1, 2 tai 3.

Suomi-koulujen opetustilojen tasoerot näkyvät myös opettajien päätöksissä koulutyön kehittämistarpeiden arvioinnissa. Monessa koulussa työskentelytilat ovat erittäin huonot, niin että yleisimmäksi arvioluvuksi tuli 1, jonka antoi 28 % prosenttia vastanneista. Osa opettajista taas on opetustiloihin tyytyväisiä, joten tärkeysjärjestysluvun keskiarvoksi tuli 4,38. Ryhmäkokojen pienentäminen ja apuopettajien/kouluavustajien palkkaaminen arvioitiin keskimäärin lähes yhtä tärkeiksi, mutta ryhmäkokojen pienentäminen jakoi mielipiteet. Yleisin arvioluku oli 8, mutta toisaalta 26 % vastanneista opettajista piti sitä hyvin tärkeänä ja antoi arvioluvut 1 ja 2. Opettajien palkkauksen nostamisen opettajat arvioivat kehittämistoimenpiteissä 7. sijalle. Tietokoneiden hankintaa opetuksen käyttöön eivät myöskään opettajat pitäneet tärkeänä muihin toimenpiteisiin verrattuna. Se sai opettajilta yleisimmäksi arvioluvukseen 9 eli saman kuin hallinto henkilöiden koulutus. Kummatkin ehdotukset arvioi yli neljäs osa vastaajista vähiten tärkeäksi.

	Keskiarvo	(Vastanneet / Puuttuvat)
1. Oppikirjamäärärahan selkeä korottaminen ja kirjastojen kehittäminen	3,51	(248/34)
2. Opettajien jatkokoulutuksen lisääminen	3,89	(253/29)
3. Opetustuntien lisääminen	3,97	(252/30)
4. Toimivammat opetustilat	4,38	(253/29)
5. Ryhmäkokojen pienentäminen	5,06	(236/46)
6. Apuopettajien palkkaaminen	5,12	(241/41)
7. Opettajien palkkauksen nostaminen	5,47	(236/46)
8. Tietokoneiden hankkiminen oppilaille	6,14	(243/39)
9. Hallintohenkilöiden koulutuksen järjestäminen	6,51	(240/42)

Kuva 17. Opettajien esittämien parannusehdotusten tärkeysjärjestyslukujen frekvenssijakaumat

7.3 Päätelmät

Sekä Suomi-koulujen johtajat että opettajat pitivät selvästi tärkeimpänä toimenpiteenä oppikirjamäärärahojen selkeää korottamista ja koulukirjastojen luomista ja kehittämistä. Tuloksessa toistuu selvityksessä jo aiemmin todetut ongelmat. Oppikirjojen kalleus ja niihin varatun määrärahan pienuus sekä kirjojen toimitusten hankaluus ja kalleus ovat johtaneet siihen, että kouluissa joudutaan käyttämään vuodesta toiseen samoja oppikirjoja. Ei ole varaa hankkia uusia kirjoja, vaikka oppilaat vaihtuvat ja ryhmät muuttuvat, eivätkä aiemmin hankitut kirjat enää välttämättä lainkaan vastaa uusien ryhmien tarpeita. Koulujen kirjastot ovat yleensä vaatimattomia ja niistä puuttuu usein uudet suomalaiset lasten- ja nuortenkirjat, joita tarvittaisiin kipeästi nimenomaan ulkomailla.

Yhtäläillä opettajien jatkokoulutuksen lisäämisen tarkeys korostui sekä Suomi-koulujen johtajien että opettajien arvioinnissa. Tulos kuvastaa sekä opettajan työn tärkeyttä että opettajan koulutuksen suurta merkitystä koko suomikoulutyön kehittymisen kannalta. Koulutuksen tuoma lisätieto ja työhön saatu lisävarmuus motivoivat opettajia ja vaikuttavat siten positiivisesti myös sekä oppilaisiin että vanhempiin.

Opetustyössään tekemänsä havainnot oppilaiden edistymisestä ovat vaikuttaneet siihen, että opettajat arvioivat opetustuntien lisäämisen kolmanneksi tärkeimmäksi toimenpiteeksi koulutyön kehittämisessä. Kaksi viikkotuntia tai vieläkin vähäisempi suomen opetus koetaan riittämättömäksi hyvien oppimistulosten saavuttamiseksi varsinkin suomea äidinkielenään puhuville oppilaille, joiden ongelmaton paluu suomalaiseen kouluelämään edellyttää säännöllistä äidinkielen huoltoa ja kehittämistä koko ulkomailla olon ajan. Koulunjohtajille ongelma ei selvästikään ole yhtä läheinen.

Opetustilojen toimivuus on tärkeä asia sekä koulunjohtajille, joiden epäkiitollinen tehtävä tilojen hankkiminen tavallisesti on, että opettajille, jotka saattavat joutua työskentelemään opetukseen soveltumattomissa tiloissa. Tilaongelmaan liittyy yleensä myös se tosiasia, että vuokrattuihin tiloihin saa vain harvoin jättää mitään Suomi-koululle kuuluvaa. Opettajien ja koulujen vastuuhenkilöiden tehtäväksi jää yleensä pitää huolta siitä, että opetuksessa tarvittavat välineet

kuljetetaan oppituntien jälkeen pois ja tuodaan taas seuraavalle oppitunnille. Joskus opetustila joudutaan myös siivoamaan ennen kotiin lähtöä.

Opettajien palkkioiden nostamista ovat koulunjohtajat pitäneet tärkeämpänä kuin opettajat itse. Tämä ei suinkaan merkitse sitä, että opettajat olisivat tyytyväisiä palkkioonsa, vaan he ovat ammattikunnanlehen tyypillisellä tavalla pitäneet oppilaille tavoiteltavia etuja tärkeämpinä kuin oman palkkionsa nostamista. Suomi-koulujen opettajat ovat mahdollisesti myös olettaneet, että opetustyöstä saatava pieni palkkio on vakio, eikä sen nostamista kannata edes ehdottaa. Suomi-koulun opettajan työ on kutsumustyötä, vaativuudessaan todellinen 'ekstreemilaji' kuten opetusneuvos Pirjo Sinko on asian ilmaissut, ja opettajat tietävät, että siitä saatu palkkio ei ole missään suhteessa tehdyn työn määrään. He tuntevat olosuhteet ja hyväksyvät, että heidän tekemänsä työn todellinen arvo ei ole rahalla korvattavissa. Kuitenkin koulunjohtajat arvioivat opettajien työn paremman palkittamisen koulutoiminnan kehittämisessä tärkeäksi. He tietävät, miten vaikeaa on löytää uusia opettajia, kun on kerrottava, että työstä saatava maksu korvaa ehkä juuri ja juuri siitä aiheutuvat menot.

Peränpitäjiä sekä koulunjohtajien että opettajien arvioinnissa ovat hallintohenkilöiden koulutus ja tietokoneiden hankkiminen oppilaille. Opettajat tosin pitävät tietokoneiden hankkimista jonkin verran tärkeämpänä kuin koulunjohtajat. Tietokoneiden hankkimisen saama vähäinen kannatus on osittain opetustilojen ongelmallisuudesta johtuvaa realismia. Vuokratiloissa kannettavienkin tietokoneiden – pöytäkoneista puhumattakaan – käyttö olisi hankalaa, koska niiden säilyttämisestä oppituntien välillä syntyisi vaikeasti ratkaistava ongelma. Internet-yhteyksien saaminen opetuksen ajaksi aiheuttaisi todennäköisesti vuokratiloissa lisähankaluuksia ja -kuluja. Myös Suomi-koulujen erityinen opetustilanne, kaksi viikkotuntia suomea täysin vieraskielisessä ympäristössä, huolestuttaa opettajia: jos tämä opetukseen varattu lyhyt aika käytettäisiin tietokoneoppimiseen, niin oppilaiden entisestäänkin vähäinen mahdollisuus kommunikoida suomen kielellä kutistuisi edelleen, ja oppilaiden kannalta tärkeät sosiaaliset kontaktit jäisivät syntymättä.

8 Kehittämisehdotukset

Suomi-koulut ovat syntyneet, kun ulkosuomalaiset ovat olleet huolissaan omien lastensa suomen kielen taidoista ja pelänneet, että lapsi menettää kulttuuriset yhteytensä Suomeen. Suomikoulutoiminnan edellytys on ollut ulkosuomalaisten oma aloitteellisuus ja Suomen valtion tuki. Työ on tehty ulkosuomalaisten vapaaehtoisvoimin. Myös tulevaisuudessa työn jatkuminen ja kehittyminen on riippuvainen valtion tukitoimenpiteistä sekä siitä, miten aika ja voimat riittävät vapaaehtoistyöhön. Voimavarojen riittävyys puolestaan on riippuvainen siitä, miten tärkeäksi tekemänsä työn kokee ja miten muut sitä arvostavat. Monessa kyselypalautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että opettajien lisäksi myös koulun hallinnosta vastaavat henkilöt tekevät koulun hyväksi ilmaistyötä, joka vie tavattoman paljon aikaa. Varsinkin isojen koulujen johtajien työhön saattaa kulua puolipäiväisen työntekijän työaika. Joissakin palautteissa ehdotettiin, että hallinnosta vastaaville henkilöille maksettaisiin tunnustukseksi tehdystä työstä jonkinlainen korvaus. Tätä vaihtoehtoa ainakin isojen koulujen tulisi harkita. On varmaankin useita mahdollisuuksia osoittaa koulunjohtajille ja johtokuntien/vanhempainneuvostojen jäsenille kiitollisuutta tehdystä työstä ja kannustaa heitä. Kokouspalkkiot saattaisivat olla yksi kannustin, samoin se, että koulunjohtajat ja johtokuntaan/vanhempainneuvostoon kuuluvat jäsenet vapautettaisiin lukukausimaksuista. Nämä vaihtoehdot edellyttävät,

että koulun taloudellinen tilanne on vakaa. Tärkeintä lienee kuitenkin, että lukuisat vapaaehtoistyön tekijät saavat kiitoksen ja tunnustuksen työstään sekä omalta lähiympäristöltään että myös Suomesta. Suomi-kouluissa tehdään työtä isänmaan puolesta. On tärkeää huomata tämä työ Suomessa ja osoittaa sille kuuluvaa arvostusta.

Paikallisten suomalaisten aktivoiminen ja varsinkin nykymuuttajien valistaminen äidinkielen merkityksestä todetaan monessa palautevastauksessa hyvin tärkeäksi koulutyön kehittämisessä. Mistä johtuu palautteissa usein mainittu monen nuoren nykysuomalaisen vähättelevä asenne omaa äidinkieltä kohtaan, ja mihin piittaamattomuus lopulta johtaa?

Vakituisesti Suomesta pois muuttavien ja lyhytaikaiselle työkomennukselle ulkomaille lähtevien suhtautumisessa suomalaisuuteen ja äidinkieleen saattaa olla eroja. Vaikka Suomessa ympäristö ja koulu välittävätkin ulkomaita ja vieraita kieliä ihannoivaa asennetta, ulkomaille pysyvästi muuttanut joutuu uudessa kulttuurissa ajan mittaan pohtimaan omaa identiteettiään. Kun vieraaseen maahan muuttanut etsii omaa paikkaansa uudessa kulttuurissa, hänen oman maansa, sen yhteiskunnan ja kulttuurin arvostus yleensä kasvavat. Aikaa myöten oma identiteetti alkaa vähitellen hahmottua.

Nykynomadien tilanne on erilainen. Integroitumista asemamaahan ei ehdi tapahtua, siihen ei edes

pyritä. Muutto maasta maahan tehdään työn ehdoin, ihmisiä siirrellään paikasta toiseen aivan samalla tavoin kuin tavaroita. Syntyy eräänlainen ulkomaalaisidentiteetti. Jos nykymuuttajalla, joka parin vuoden väliajoin vaihtaa maasta toiseen, ei kotimaastaan lähtiessään ole selkeää käsitystä omasta tai lastensa identiteetistä, hän tuskin tulee ulkomailla ollessaan ajatelleeksi sen merkitystä. Jos ei ymmärretä kielen merkitystä identiteettiä luovana tekijänä, tehdään helposti virheellisiä kielivalintoja omien lasten kohdalla. Vanhemmille tulisi antaa asiallista tietoa äidinkielen merkityksestä lapsen käsitteellisen ajattelun perustana ja sosiaalisten suhteiden hienovaraisena seulana. Suomi-koulujen tulisi pyrkiä oikomaan vanhempien käsitystä siitä, että ulkosuomalaislapsen koulu- ja muunkin menestyksen kannalta ainoa tärkeä asia on englanninkielisen opetuksen saaminen, ja selittää vanhemmille, että englannin kieli on lapsellekin vain työkieli. Ilman vanhempien myönteistä asennetta lapsi ei saavuta suomen opiskelussa hyviä tuloksia. Jokaisen, sekä maasta muuttajan että sinne jäävän, olisi hyvä ymmärtää, että mitä kansainvälisemmäksi maailma muuttuu, sitä tärkeämpää kulttuurinen ja kielellinen identiteetti on. Kuuluisiko tämän opettaminen suomalaisten koulujen sivistyskasvatukseen?

Suomi-koulun menestys on riippuvainen vanhempien ja lasten motivaatiosta. Koulujen ja vanhempien välistä yhteistyötä tulisi entisestään kehittää. Kyselypalautteissa todettiin opetuksen tavoitteellisuus yhdeksi suomikoulutyön kehittämisen kulmakivistä. Jos kouluilla on esittää vanhemmille selkeät opetussuunnitelmat ja kullekin oppilaalle laadittu, henkilökohtainen tavoite, koulun arvostus ja vanhempien luottamus koulutyöhön kasvavat. Mitä vanhemmiksi lapset tulevat ja mitä lähemmäksi koulun jälkeistä elämää koskevat päätökset tulevat, sitä tärkeämmäksi muuttuu oppimisen tavoitteellisuus. Nuoret eivät enää opiskele suomea siksi, että vanhemmat näin toivovat tai siksi, että se on hauskaa. He haluavat suomesta myös lisäkielen, josta voi olla apua ja hyötyä opiskelu- tai työpaikkaa haettaessa. He haluavat työstään suorituksia ja todistukset näistä suorituksista. Tavoitteellista oppimista tulisi tukea järjestämällä oppilaille mahdollisuus osoittaa taitonsa virallisessa suomen kielen tutkinnossa. YKI-kokeen suoritushallinnusta ulkomailla tulisi tarpeen mukaan lisätä ja kokeeseen

osallistuminen tulisi saada Suomi-koulujen oppilaille maksuttomaksi.

Nuorten suomen kielen oppimismotivaatiota tulisi jatkuvasti ylläpitää ja nuorten suhteita Suomeen tiivistää. Nuorille tulisi järjestää enemmän suomen kielen leirejä ja heitä tulisi auttaa sopivien opiskelu-, kesätyö- ja harjoittelupaikkojen löytämisessä. Kontaktit suomalaisiin firmoihin tulisi luoda jo kouluaikoina. Selvityksessä on käynyt ilmi, että Suomi-koulujen ja suomalaisten firmojen välinen suhde on hyvin yksipuolinen. Suomalainen työnantaja ei ole kiinnostunut työntekijöittensä lasten suomen kielen kehittymisestä eikä kanna huolta siitä, miten lasten paluu suomalaiseen kouluelämään onnistuu. Ulkosuomalaisia lapsia ja nuoria ei suomalaisyrityksissä nähdä tulevana voimavarana eikä ilmeisesti ymmärretä, että monikulttuuriset, hyvin koulutetut ja kielitaitoiset ulkosuomalaisnuoret ovat suomalaisyrityksille mahdollisuus, jota ei kannattaisi menettää kilpailijoille. Kontakteja Suomi-koulujen ja yritysten välillä olisi luotava Suomesta käsin. Eräs mahdollisuus saattaisi olla suomalaisyritysten kannatusjäsenyys Suomi-kouluja edustavassa, valtion apua nauttivassa järjestössä, jonka perustaminen on tärkeä edellytys suomikoulutoiminnan kehittämiseksi. Järjestö voisi myös tehdä yritysten kanssa yhteistyötä erilaisissa projekteissa.

Olisi mitä pikimmin huolehdittava siitä, että Suomi-koulujen tavoittaminen helpottuu ja Suomesta ulkomaille muuttava saa nopeasti ja helposti asiallista tietoa suomikoulutoiminnasta. Uudelle, Suomi-koulujen yhteisiä asioita koordinoivalle järjestölle tulisi antaa tehtäväksi laatia Suomi-kouluille yhteiset Internet-sivut. Jo v. 2002 Heidi Zopf arvioi pro gradu -työssään *Suomi-koulujen kehittämismahdollisuuksista* koulujen keskinäisen linkittymisen yhdeksi tärkeimmistä kehittämistarpeista. Kotisivujen avulla koulujen välistä yhteistyötä voidaan edistää ja kaikkien ulkosuomalaisjärjestöjen tiedotusta huomattavasti lisätä. Verkossa opettajat voivat välittää laatimaansa valmista materiaalia muille, ja voitaisiin ajatella jopa yhteisen opetusmateriaalitietokannan luomista Internetiin. Myös Suomi-koulujen opettajien rekrytointiin yhteiset Internet-sivut ovat tarpeelliset.

Suomi-koulujen opettajien työn arvostusta tulisi osoittaa ja opettajia motivoida nostamalla opettajien opetuspalkkioita kahdenkymmenen vuoden takai-

selta tasolta nykyistä palkkatasoa enemmän vastavaksi. Koulutyön kehittämiseksi on myös tärkeää, että koulu-, ryhmä- ja oppilaskohtaiset tarpeet otetaan entistä enemmän huomioon avustusta jaettaessa. Koulujen suurista vuokramenoista johtuvaa toimintanedellytysten erilaisuutta tulisi tasoittaa myöntämällä suuria vuokria maksaville kouluille vuokra-avustusta. Valtion apuun oikeuttavien ryhmien kokovaatimus tulisi pudottaa tarpeen vaatiessa neljään ja oppilaille tulisi voida antaa enemmän kuin kaksi tuntia viikossa opetusta.

Suomi-koulujen opettajien lisäkoulutustarpeeseen tulisi vastata järjestämällä enemmän maakohtaisia koulutuspäiviä. Olisi myös harkittava kiertävän kouluttajan lähettämistä Aasian, Australian ja Pohjois-Amerikan Suomi-kouluihin, jos koulujen yhteisiä koulutuspäiviä ei pitkien matkojen takia voida järjestää. Olisi myös aika toteuttaa Suomi-Seura ry:n jo v. 1976 tekemä ehdotus ja laatia ulkosuomalaisopetukseen sopiva Maamme-kirja. Monissa kyselypalautteissa pidettiin tarpeellisenä suomitietouskirjaa, jossa olisi maantietoa, yhteiskuntaoppia, historiaa ja tietoa Suomen urheilusta, tieteestä ja taiteesta sekä Suomen asemasta muiden maiden joukossa.

[Edellä esitettyjen Suomi-koulujen kehittämistarpeiden kustannusten peittämiseksi ja suomikoulutyön jatkumisen turvaamiseksi Suomi-koulujen vuosittainen valtiontuki tulisi korottaa 500 000 euroon.](#)

Suomi-koulujen oppikirja- ja kirjastotilanne on huono, ja sen kohentaminen on ensiarvoisen tärkeää Suomi-koulujen opetustyön kehittämisessä. Suomi-kouluissa ei ole nykyaikaisia teknisiä apuvälineitä eikä niitä toistaiseksi kaivatakaan. Sen sijaan kaivataan opetukseen sopivia oppikirjoja. Kirjamäärärahan pienuus, kirjojen ja niiden toimitusten kalleus sekä kirjojen valinnan vaikeus ovat johtaneet siihen, että uusia suomen kielen oppikirjoja ei ole voitu käyttää hyväksi opetuksessa. Kirjastoihin pitäisi voida hankkia lasten ja nuorten kirjoja. Suomea äidinkielenään oppivien lasten ja nuorten oppiaine on myös Suomi-kouluissa äidinkieli ja kirjallisuus, ja kouluissa tulisi olla myös näille oppilaille riittävän suuri kirjavalikoima suomenkielistä kirjallisuutta.

[Suomi-koulujen oppikirjatilanteen parantamiseen ja kirjastojen kehittämiseen tulisi varata yhdelle vuodelle 115 000 euron suuruinen lisämääräraha, josta tulisi myöntää oppilasta kohti 50 euron suuruinen kirjaraha kerta-avustuksena.](#)

Suomikoulutyötä tehdään toimimaissa lähes aina hyvin vaatimattomissa oloissa kunkin maan olosuhteisiin sopeutuen. Suomi-koulut ovat vanhempien osoittaman äidinkielen arvostuksen, pitkäjänteisyyden ja sitkeyden tulosta. Ei suinkaan ole harvinaista, että Suomi-kouluun matkustetaan kerran viikossa sadan kilometrin tai yli tunnin ajomatkan päästä. Selvityksessä kävi ilmi, että vaatimattomat puitteet eivät ole olleet esteenä sille, että Suomi-kouluista on tullut tärkeä ulkosuomalaisen kohtaamispaikka maailmalla – huoltamo, jossa huolletaan paitsi lasten myös vanhempien omaa kieltä ja jonne kanavoidaan oman kielen ja oman maan kaipuu. Siitä kaipuusta syntyneellä energialla on jaksettu tehdä työtä äidinkielen puolesta jo 45 vuoden ajan.

Ei ole vaikeaa ennustaa, että globalisaation jatkuessa viime vuosien tapaan ja entistä useampien suomalaisfirmojen siirtäessä toimintaansa Aasiaan, Suomi-koulujenkin seuraava kasvualue on Aasia. Mitä kauemmaksi kotimaasta koulutoiminta siirtyy ja mitä suuremmiksi kulttuurierot kasvavat, sitä vaikeampaa suomikoulutyö on. Suomesta annettavaa tukea ja koulujen välistä yhteistyötä kaivataan kipeästi myös niihin maihin, joissa etäisyydet ovat henkilökohtaisten tapaamisten esteenä. Oletettavasti suomea äidinkielenään puhuvien lasten määrä Suomi-kouluissa tulee edelleen kasvamaan varsinkin Euroopan ulkopuolella. Kaukana kotimaasta näiden lasten Suomi-kontaktit saattavat olla vuosikausia hyvin vähäiset ja suomen kielen kehitys lähes yksinomaan Suomi-koulujen varassa.

Suomikoulutyön perusta luotiin 1970-luvulla. Silloisten toimenpiteiden ansiosta suomikouluista tuli sivistyshanke, jonka merkitystä tuskin voitiin etukäteen aavistaa. Merkkinä siitä, miten ministeriön johtavat virkamiehet ja koko Suomen poliittinen johto olivat kiinnostuneita ulkosuomalaisista ja heidän äidinkielen asemastaan ulkomailla, on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1979 antaman kertomuksen johdosta. Mietintöä varten perustuslakivaliokunta on pyytänyt

sivistysvaliokunnalta tämän toimialaa koskevilta osin lausunnon. Tässä lausunnossaan sivistysvaliokunta kiinnittää erityistä huomiota ulkosuomalaisten lasten ja nuorten koulutusoloihin. Valiokunta on huolissaan Ruotsissa suomalaislasten saamaan kotikielen opetukseen liittyvistä epäkohdista ja toteaa, että kahden viikkotunnin oman kielen opetus siirtolaislapsille on erittäin vähäinen vieraskielisessä ympäristössä. Edelleen sivistysvaliokunnan lausunnossa kerrotaan, että valiokunta on kuluneena vuonna käynyt tutustumassa Lontoon lauantaikouluun, ”jonka tarkoituksena on antaa Suomesta kiinnostuneille lapsille opetusta suomen kielessä sekä tutustuttaa lapsia Suomen kulttuuriin, maantietoon ja historiaan”. Valiokunta tähdentää, että opetus, johon syksyllä 1979 osallistui 80 lasta ja

26 aikuista, on lähtenyt liikkeelle suomalais-kansalliselta pohjalta, sikkäläisen suomalais-englantilaisen yhteisön aloitteesta, ja se on ollut mallina Euroopassa moniin muihin maihin perustetuille Suomi-kouluille. Mietintöön kirjattiin seuraava lausuma:

”Valiokunnan mielestä näiden koulujen työ on hyvin arvokasta ja sen vuoksi valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tällaisten koulujen toimintaa eri tavoin tuetaan entistä enemmän.”

PISA-Suomen ei sovi unohtaa, että sen äidinkielen ja kulttuurin opettamisesta on huolehdittu myös maan rajojen ulkopuolella ja että tämä työ tarvitsee jatkuakseen ja kehittyäkseen isänmaan tuen.

Lähteet

Julkaisuja

Babylonia 2004: vpod bildungspolitik. Gemeinsames Sonderheft. Zürich.

Branch, Hannele 1981: Suomi-kouluista. School of Slavonic and East European Studies, University of London.

Eichhorn, Maila; Helttunen, Anne (toim.) 2004: Kotimaana suomen kieli. Näkökulmia suomen kielen säilymiseen ja kehittymiseen ulkomailla. Äidinkielen opettajain liitto. Helsinki.

Helsingin Sanomat 1973: Ulkosuomalaiset koulut tarvitsevat lisää valtion tukea. 26.5.1973, Helsinki.

Helsingin Sanomat 1992: Kolmannen polven ulkosuomalaiset. 2.8.1992, Helsinki.

Hoffman, Lasse; Soivanen, Aija (toim.) 2005: Ruohikkopalon jäljillä. Kesälukioseuran 40-vuotishistoriikki. Forssa.

Karttunen, Sanna Maria 1996: Suomi-koulujen tilanne ja tulevaisuudennäkymät. Kasvatustieteen sivulaudatur. Joensuun yliopisto.

Korkiasaari, Jouni 1989: Suomalaiset maailmalla. Siirtolaisinstituutti. Turku.

Kääriäinen, Kimmo (toim.) 2003: Matkassa maailmalla. Kirkon ulkosuomalaistyö 1900-luvulla. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 83. Jyväskylä.

Opetusministeriön työryhmän laatima selvitys ulkosuomalaisten lasten opetuksen avustamisesta 20.9.1976. Helsinki.

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1979 antaman kertomuksen johdosta 31.3.1981. Suomen eduskunta. Helsinki.

Ryynänen, Kati 1999: Lontoon merimieskirkon Suomi-koulun rooli suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin siirtämisessä sukupolvelta toiselle. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.

Sukset 1997–2005. Britannian Suomi-koulujen uutiset. Lontoo.

Suoma 1994. Suomi-koulujen opettajien lehti. Lontoo.

Suoma 1995. Suomi-koulujen opettajien lehti. Toronto.

Suoma 1996. Suomi-koulujen opettajien lehti. Berkeley.

Suomikoulujen III neuvottelupäivät 1992.

Seminaariraportti. Suomi-Seura ry.

Suomi-koulujen maailmankonferenssi 1999.

Konferenssiraportti. Suomi-Seura ry.

Voipio, Sanna 1999: Saksansuomalaisten lasten ja nuorten kasvatusta kaksikieliseksi perheissä ja kielikouluissa – tapaustutkimus Münchenistä ja Hampurista. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Wilkman, Sirkku 2005: Suomalaisten siirtolaisuus Saksaan ja Yhdysvaltoihin 2000-luvulla. Talousmaantieteen pro gradu. Turun kauppakorkeakoulu.

Ylänkö, Anneli 1997: Suomi-koulut maailmalla. Toronto.

Zopf, Heidi 2002: Kotona vieraalla maalla. Suomi-koulujen kehittämismahdollisuuksia. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Arkistot

Opetusministeriön kansainvälisen osaston Suomi-kouluja koskeva arkisto. Helsinki.

Saksan suomalaisen kirkollisen työn Suomi-kouluja koskeva arkisto. Hannover.

Siirtolaisinstituutin www-sivut.

Suomi-koulujen historiikkejä ja juhla kirjoituksia

Düsseldorfin Suomalainen Kielikoulu. 1977–1999.

Frankfurtin suomalainen kielikoulu (Maanantaikoulu) 20 vuotta. 1976–1996.

Hanian suomalaiset ry:n ja Hanian Suomi-koulun 10-vuotishistoriikki. 1994–2004.

Lontoon Suomi-koulua 30 vuotta. 1972–2002.

Madridin Suomi-koulu 20-vuotias. 1982–2002.

Milanon Suomi-koulun historiikki. 1998–2003.

Montrealin Suomen Kielen koulu. 1979–2004.

Rodoksen Suomi-koulun kronikka koulun 20-vuotisjuhlassa. 1983–2003.

Stuttgartin suomalainen kielikoulu 20 vuotta. 1980–2000.

Thessalonikin Suomi-koulu 10 vuotta. 1994–2004.

Toronton Suomen Kielen Koulun 40-vuotishistoria. 1960–2000.

Kanadan Suomen Kielen Opettajien Liiton historiikki. 1984–1999.

Henkilökohtaisia ja kirjehaastatteluja

Branch, Hannele. 16.8.05, Helsinki.

Laitala, Pirjo, Singaporen Suomi-koulu. 4.7.2005, Riihimäki.

Paavola Eija, Shanghaiin Suomi-koulu. 10.8.2005, Espoo.

Schmidt-Marttila, Dr. Kaija. 2005, Frankfurt.

Stavria, Yvonne, International Language School 'Rodós' for Bilingual Children. Rodós, 30.9.05.

Strehmel, Eeva. 2005, Hampuri.

Vainio-Stefanis, Pirjo, Rodoksen Suomi-koulu. 30.9.05, Rodós.

Suomi-koulujen yhdyshenkilöt

Kampmann, Marja-Liisa. Saksa.

Kaunisaho, Kaarina. Sveitsi.

Salomaa-Jago, Eeva. Iso Britannia.

Ylänkö, Anneli. Kanada.

Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoituksesta tiedottaminen

Suomi-koulujen ja niissä työskentelevien henkilöiden tavoittaminen maailmalta oli selvitystyön yksi suurimmista ongelmista. Tästä syystä kartoituksesta ja siihen liittyvästä kyselystä pyrittiin tiedottamaan Suomi-koulujen johtohenkilöille ja opettajille seuraavien kanavien kautta:

- **Sveitsin Suomi-koulujen vuosittaiset jatkokoulutuspäivät** 14.–16.1. 2005. Maila Eichhorn osallistui koulutuspäiville ja kertoi selvityksestä yksityiskohtaisesti.
- **Suomen Silta** -lehden järjestöpalstalla helmikuussa 2005 kirjoitti selvityksestä Suomi-Seura ry:n toiminnanjohtaja ja selvitystyön tukiryhmän jäsen Paula Selenius.
- Isossa-Britanniassa ilmestyvässä englanninsuomalaisten **Horisontti**-lehdessä oli lyhyt tiedote selvityksestä lehden kevätnumerossa helmikuussa 2005. Samaan aikaan Ison-Britannian Suomi-koulutyön koordinoija Eeva Salomaa-Jago lähetti kartoituksesta sähköisen lehtitiedotteen lyhentämättömänä kaikille Ison-Britannian Suomi-kouluille.
- **Expatrium.fi** -verkkopalvelun ilmoitustaululla otsikolla Tutkimusprojektit julkaistiin helmikuussa 2005 kartoituksesta kertova lehtitiedote kokonaisuudessaan.
- **Kanadan Suomen Kielen Opettajien Liitto** julkaisi lehtitiedotteen lyhentämättömänä **Vapaa Sana** -lehden numerossa 10 maaliskuussa 2005 sekä lähetti otteen tiedotteesta maaliskuun jäsenkirjeessä kaikille liittonsa jäsenille.
- **Ison-Britannian ja Irlannin Suomi-koulujen johtohenkilöiden koulutustilaisuudessa** 12.3.2005 Lontoossa selvitystyön tukiryhmän jäsen, erikoissuunnittelija Annikki Häkkinä Opetushallituksesta ja Ison-Britannian Suomi-koulujen koordinaattori Eeva Salomaa-Jago esittelivät kartoitusta osallistujille.
- **Saksan suomalaisten kielikoulujen opettajien neuvottelupäivillä** 11.2.–13.2.2005 Herrenbergissä Sveitsin Suomi-koulujen yhdysopettaja Kaarina Kaunisaho ja opetusneuvos Paula Mattila Opetushallituksesta informoivat osanottajia kartoituksesta.
- Saksan suomalaisten seurakuntien ja suomalaisten kielikoulujen tiedotuslehdessä **Rengas** julkaistiin numerossa 4–5/05 lehtitiedote kartoituksesta kokonaisuudessaan.
- **Ulkosuomalaisparlamentin istunnossa Helsingissä** 23.–24.5. 2005 Maila Eichhorn esitteli Suomi-koulujen kartoitusprojektin opinto- ja koulutusvaliokunnassa.
- **Suomi-koulujen opettajien jatkokoulutuspäivillä** 3.–5.8.2005 Helsingissä Opetushallituksessa Maila Eichhorn tiedotti kartoituksesta vielä kerran. Paikalla olleista n. 90 opettajasta 10 % ei ollut kuullut siihen mennessä mitään kartoituksesta.
- **Radio Finlandin** Suomi-koulujen toimintaa esittelevässä lähetyksessä Maila Eichhorn kertoi 4.8.2005 Suomi-kouluista tehtävästä kartoituksesta.
- **Opettaja-lehti** raportoi elokuussa 2005 Äidinkielen opettajien forumista, johon myös Suomi-koulujen opettajat osallistuivat. Maila Eichhorn kertoi lehden haastattelussa Suomi-koulujen toiminnasta ja kartoitustyöstä.

Lehtitiedote

Suomi-koulujen toimintaedellytyksiä kartoitetaan
ja historiaa hahmotellaan

Maailmalla toimii yhteensä jo 135 Suomi-koulua. Vaikka koulujen pääperiaate – täydentävän suomen kielen opetuksen antaminen – on kaikkialla sama, ovat kuitenkin olosuhteet ja tavat, miten tämä opetus käytännössä toteutetaan, hyvin erilaiset. Eri maanosissa, eri maissa ja jopa saman maan eri alueilla koulujen työolosuhteet saattavat poiketa hyvinkin paljon toisistaan, ja kunkin koulun on sopeutettava toimintansa tarjolla olevien mahdollisuuksien mukaan. Monet muutkin seikat, esimerkiksi oppilaiden henkilökohtaiset tavoitteet, vaikuttavat koulujen toimintaan. Kouluissa, joissa on vain suomalaisten vanhempien lapsia, jotka muutaman ulkomaan vuoden jälkeen palaavat Suomeen, työskennellään eri lähtökohdista kuin kouluissa, joiden oppilaat asuvat pysyvästi Suomen ulkopuolella.

Suomen opetusministeriö on nyt päättänyt kartoittaa Suomi-koulujen toiminnan edellytykset. Kartoituksen tarkoitus on turvata Suomi-koulujen työn jatkuvuus ja selvittää, miten kouluja voitaisiin tulevaisuudessa tukea entistä tehokkaammin ja miten eri koulujen erilaiset resurssitarpeet voitaisiin ottaa entistä paremmin huomioon.

Edellisen lisäksi myös Suomi-koulujen historiasta kaivataan enemmän tietoa. Perusteellista historian kirjoitusta ei tässä yhteydessä voida tehdä, ja toivomus olisikin, että koulut saisivat tästä potkua omien arki-tojensa järjestämiseen ja oman koulunsa historiikin kirjoittamiseen. Kanadan Suomi-koulutyön historiasta on jo olemassa selvitys, Britanniassa Marjatta Bell laatii parastaikaa sikäläisten suomalaisten 40-vuotishistoriaa, mutta muiden vanhojen Suomi-koulumai-

den kuten Saksan ja Ranskan omat historiikit taitavat vielä olla kokonaan kirjoittamatta. Monien maiden Suomi-kouluissa sukupolvi on jo vaihtunut ja uudet vastuuhenkilöt työssään. Historiikkien kirjoitus olisi hyvä aloittaa nyt.

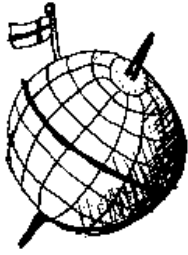
Lähiaikoina Suomi-koulujen vanhempainneuvostojen ja johtokuntien puheenjohtajille tai koulunjohtajille tulee kysely, jossa kysytään koulun toimintaedellytyksiä ja historiaa. Kirjeessä on myös erikseen kysely opettajille ja puheenjohtajille pyyntö antaa se koulun kaikille opettajille. On tärkeätä, että vastaukset saadaan jokaiselta Suomi-koululta. Toivoisinkin, että ne koulut ja ne opettajat, jotka eivät ole maaliskuun loppuun mennessä saaneet minkäänlaisia kyselypapereita täytettäväkseen, ottaisivat yhteyttä minuun.

Toivon kaikkien Suomi-koulujen kanssa mahdollisimman tiivistä yhteistyötä luotettavan selvityksen aikaansaamiseksi.

Maila Eichhorn
selvityshenkilö

Yhteydenotot postiosoitteeseen Maila Eichhorn, Im Luftfeld 50, D-40489 Düsseldorf, Saksa ja sähköpostitse maila.eichhorn@kolumbus.fi

Suomi-koulujen toimintaedellytysten kartoitus: Selvityshenkilö Maila Eichhorn. Selvitystyön tukiryhmä: Opetusministeriön, Opetushallituksen, Suomi-Seuran, Kesälukioseuran, Äidinkielen opettajain liiton ja Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun edustajat.

MAILA EICHHORN
IM LUFTFELD 50
D-40489 DUESSELDORF
GERMANY

sähköposti: maila.eichhorn@kolumbus.fi

Selvitys Suomi-koulujen toimintaedellytyksistä

Hei kaikki

Suomi-koulujen koulunjohtajat, rehtorit, johtokuntien ja vanhempainneuvostojen puheenjohtajat ja opettajat!

Suomikoulutyötä tehdään jo 130 opetuspisteessä maailmalla. Yhteistä kaikille näille kouluille on täydentävän suomen kielen opetuksen antaminen ulkosuomalaislapsille ja -nuorille. Kuitenkin olosuhteet ja toimintatavat saattavat poiketa koulujen kesken hyvinkin paljon. Sijaintimaat vaikuttavat koulujen toimintaan.

Eroja syntyy myös siitä, opetetaanko koulussa lapsia ja nuoria, jotka muutaman ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen palaavat Suomeen, vai oppilaita, jotka asuvat pysyvästi Suomen ulkopuolella.

Kartoitus

Opetusministeriö on päättänyt kartoittaa kaikkien Suomi-koulujen toimintaedellytykset voidakseen turvata suomikoulutyön jatkuvuuden ja pystyäkösen entistä tehokkaammin ottamaan huomioon eri koulujen erilaiset resurssitarpeet. Myös koulujen historiasta toivotaan hieman tietoa (sininen lomake). Tässä yhteydessä perusteellista selvitystä koulujen historiasta ei voida tehdä, mutta jospa koulut itse saisivat kyselystä sysäyksen ruveta järjestelemään omia arkistojaan ja kirjoittamaan oman koulunsa historiikkaa.

Tietoa tarvitaan

Tämän kirjeen mukana on kyselylomakkeet erikseen koulunjohtajille (keltaiset) ja opettajille (vihreät). **Pyydän koulunjohtajia välittämään opettajien lomakkeet kaikille koulun opettajille.** Mukana on kolme kopiota, joita tarvittaessa voidaan monistaa lisää.

Kyselylomakkeet voi saada myös opetusministeriöstä tai minulta pdf-tiedostona.

Jokainen vastaus tärkeä

Luotettavan selvityksen aikaansaamiseksi toivon, että saamme **jokaiselta koululta ja jokaiselta opettajalta vastaukset** kaikkiin esitettyihin kysymyksiin.

Henkilökohtaisia tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta eteenpäin. Vastauksiin voi liittää erilliselle paperille myös muuta tärkeää kouluanne koskevaa tietoa, jota kyselylomakkeessa ei ole kysytty.

Palautus huhtikuun loppuun mennessä

Pyydän koulunjohtajia ja opettajia pitämään huolen siitä, että vastaukset palautetaan minulle **30.4.2005 mennessä.**

Kiitos hyvästä yhteistyöstä ja hyvää kevättä tai syksyä koko suomikouluperheelle kaikkialla maailmassa!

Maila Eichhorn

Opetusministeriön asettama selvityshenkilö

Tukiryhmä

Selvitystyötä tukemaan on asetettu Suomessa työryhmä, johon kuuluu opetusministeriön, Opetushallituksen, Suomi-Seuran, Kesälukioseuran, Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun ja Äidinkielen opettajain liiton edustajia.

Lisätietoja: Opetusministeriö, Kansainvälisen vaihdon sihteeri Helena Priha, PL 29, FIN-00023 Valtioneuvosto. Sähköposti: helena.priha@minedu.fi

Kysely Suomi-koulujen johtajille

Ole hyvä ja pyri vastaamaan jokaiseen kysymykseen. Henkilökohtaisia tietoja ei luovuteta eteenpäin.

Vaihtoehtokysymyksissä merkitse **x** oikean vaihtoehdon kohdalle. Joskus vaihtoehtoja voi olla useita.

Jos koulullanne on useita eri toimipisteitä eri kaupungeissa, täyttäkää lomake jokaisen opetuspisteen kohdalta erikseen.

HUOM! Kyselylomakkeessa on käytetty seuraavia lyhennyksiä:

S1 = suomea ensimmäisenä eli äidinkielenään oppivat (tavallisesti siis suomalais-suomalaisten vanhempien lapset).

R1 tarkoittaa vastaavasti **ruotsia äidinkielenään** oppivia.

S2 = suomea toisena, joskus myös kolmantena **kielenään** oppivat (tavallisesti siis suomalais-ulkomaalaisten vanhempien lapset).

R2 tarkoittaa vastaavasti **ruotsia toisena kielenään** oppivia.

YLEISTÄ

1. Koulun nimi _____

2. Maa, jossa koulu toimii _____

3. Puheenjohtajan/koulunjohtajan nimi ja posti- tai sähköpostiosoite: _____

4. Koulun toimintamuoto:

☐ Koulu toimii itsenäisenä, sijaintimaassa rekisteröitynä yhdistyksenä

☐ Koulu toimii toisen, sijaintimaassa rekisteröidyn suomalaisen yhdistyksen piirissä.

Minkä? _____

☐ Koulu toimii jonkin Suomessa rekisteröidyn yhdistyksen piirissä

Minkä? _____

☐ Muu. Mikä? _____

5. Koulun (3-18 v.) oppilaiden lukumäärä _____

6. Koulussa työskentelevien opettajien lukumäärä _____ ja 7. apuopettajien lukumäärä _____

8. Montako opetusryhmää koulussanne on? _____

Kysely Suomi-koulujen johtajille

9. Opetusta annetaan ☐ suomen kielessä ☐ ruotsin kielessä

10. Toimiiko koulussanne edellisten lisäksi myös aikuisten opetusryhmiä? ☐ Kyllä ☐ Ei.

11. Jos koulussanne on myös aikuisryhmiä, kuinka monta oppilasta niissä on? _____

12. Koulussa annetaan kouluvuoden aikana opetusta ryhmää kohti keskimäärin _____ t/ kk .

(Huom! 1 opetustunti = 45minuuttia).

OPETUSTILAT

13. Opetustiloina koulullamme on käytössä

☐ luokka- tai kerhohuone

☐ seurakuntasali

☐ yksityiskoti

☐ firman toimistotila

☐ muu, mikä? _____

14. Maksut

☐ Opetustiloista maksetaan vuokraa _____ €/ kk .

☐ Tilat saadaan ilmaiseksi. Keneltä? _____

☐ Tiloista maksetaan käytöstä aiheutuvat kustannukset (siivous, lämpö jne.) _____ €/kk

15. Varsinaisiin opetustiloihin kuuluu

☐ opetushuoneet (esim. luokahuoneet tai seurakuntasali)

☐ tietokoneluokka

☐ kielistudio

☐ videokonferenssitila

☐ muu, mikä _____

16. Koululla on lisäksi käytössä

☐ kirjastohuone

☐ kirjastokaappi

☐ yhteinen oleskelutila vanhemmille

☐ kahvila tai ravintola

☐ varastotila

☐ muu, mikä? _____

17. Ovatko käytössänne olevat toimitilat mielestänne

☐ erittäin hyvät

☐ hyvät

☐ kohtalaiset

☐ huonot

☐ erittäin huonot

Kysely Suomi-koulujen johtajille

KOULUTOIMEN RAHOITUS

Seuraavassa (18 ja 19) kysytään erilaisten rahoituskanavien prosenttiosuutta koulun toiminnassa. Arvioikaa **prosentit yhdeltä lukuvuodelta**. Merkitkää vain ne rahoituskanavat, jotka ovat vähintään 10%. Arvion ei tarvitse olla tarkka, vaan suuntaa antava.

18. Opettajien palkka-, vuokra- ja oppimateriaalikustannukset

Yllä mainituista kustannuksista kattaa

- ☐ opetushallituksesta saatu raha ____%
- ☐ koulun sijaintimaan/osavaltion/kunnan antama tuki ____%
- ☐ Suomen kirkon tai jonkin uskonnollisen järjestön antama tuki ____%
- ☐ vanhempien maksamat lukukausimaksut ____%; perusmaksu lukukaudelta on _____€
- ☐ Yksityishenkilöiden antamat säännölliset lahjoitukset ____ %
- ☐ Suomalaisfirmojen antamat säännölliset lahjoitukset ____%
- ☐ Suomen lähetystön, konsulaatin tai kaupallisen edustuksen antama säännöllinen tuki ____%
- ☐ Ystävyyjärjestöjen antama säännöllinen tuki ____ %
- ☐ Myyjäiset, arpajaiset, kirpputori jne. ____%
- ☐ Muu ____ % Mikä?_____

19. Eri tahojen rahoituksen osuus koulun **KAIKKIEN** (mukana myös opettajien palkat, vuokrat ja oppimateriaalit) **kustannusten** kattamiseksi on seuraava:

- ☐ Opetushallituksesta saatu raha ____ %.
- ☐ Koulun sijaintimaan/osavaltion/kunnan antama tuki ____ %
- ☐ Suomen kirkon tai jonkin uskonnollisen järjestön antama tuki ____ %
- ☐ Vanhempien maksamat lukukausimaksut ____ %
- ☐ Suomi-Seuran antamat satunnaiset lahjoitukset ____ %
- ☐ Yksityishenkilöiden antamat satunnaiset lahjoitukset ____ %
- ☐ Suomalaisfirmojen antamat satunnaiset lahjoitukset ____%
- ☐ Suomen lähetystön, konsulaatin tai kaupallisen edustuksen antamat satunnaiset lahjoitukset ____%
- ☐ Ystävyyjärjestöjen antamat satunnaiset lahjoitukset ____ %
- ☐ Myyjäiset, arpajaiset, kirpputori jne. ____ %
- ☐ Muu ____% Mikä?_____

Kysely Suomi-koulujen johtajille

20. Koulumme käyttää vuosittain oppikirjoihin n. _____€/ oppilas.

21. Ovatko koulunne taloudelliset resurssit mielestänne

- ☐ erittäin hyvät ☐ hyvät ☐ kohtalaiset ☐ huonot ☐ erittäin huonot

KOULUJEN (TIETO)TEKNINEN TASO

22. Ryhmillä on opetuksessa halutessaan käytössä

- ☐ CD/kasettinauhuri
 ☐ televisio ja video/dvd-laitteet
☐ tietokoneet
 ☐ Internetyhteys
☐ muita tekn. apuvälineitä. Mitä? _____

SUOMI-KOULUJEN YHTEISTYÖ SIJAINTIMAAN KANSSA

23. Koulumme toimii

- ☐ osana sijaintimaan/osavaltion/kunnan kotikielen ja kulttuurin/perinnekielen ohjelmaa
- ☐ osana sijaintimaan/osavaltion jotain muuta monikieliohjelmaa
- ☐ ilman yhteyttä sijaintimaan opetusohjelmiin

SUOMI-KOULUN TUNNETTUUS SIJAINTIMAASSA JA KOULUN SISÄINEN TIEDOTUS

24. Miten teette koulutyötä tunnetuksi sijaintimaassa? Merkitse **kolme** tärkeintä tapaa **x**llä.

- ☐ viidakkopuhelimella
- ☐ ulkosuomalaisille suunnatun lehden avulla
- ☐ sijaintimaassa ilmestyvän paikallisen lehden palstoilla
- ☐ ystävyysjärjestöjen avulla
- ☐ Suomen lähetystön, konsulaatin tai kaupallisen edustuksen avulla
- ☐ kiinteiden kontaktien avulla suomalaisiin firmoihin
- ☐ näkyvien suomalaistapahtumien avulla
- ☐ Internetin avulla
- ☐ Muuten Miten?

Kysely Suomi-koulujen johtajille

25. Koululla

- ☐ on oma Internet-sivusto, www._____
- ☐ ei ole omaa Internet-sivustoa,
 - ___ koska sen tekeminen on vaikeaa ja kallista
 - ___ koska sivujen ajantasalla pitäminen on hankalaa
 - ___ koska sen käyttäjämäärä olisi vähäinen

(Merkitse syyt asteikolla 1 – 3. Tärkein syy on 1.)

26. Koululla on oma, yhteinen

- ☐ uutiskirje jäsenilleen
- ☐ sähköpostitiedotus
- ☐ jäsenlehti
- ☐ muu , mikä

27. **Arvio.** Kuinka monta prosenttia paikkakunnallenne muuttaneista suomen/ruotsinkielisistä perheistä (S1/R1 tai S2/R2) saa tiedon Suomi-koulun toiminnasta ensimmäisen 3-6 kuukuden aikana? ____ %.

28. **Arvio.** Kuinka suuri osa paikkakunnallanne asuvista suomen/ruotsinkielisistä (S1/R1 tai S2/R2) perheistä tuo lapsensa Suomi-kouluun? ____ %.

KANNUSTUSTOIMIA

Varsinaisen suomen kielen opetuksen lisäksi kouluissa järjestetään runsaasti oppimismotivaatioita lisäävää suomenkielistä toimintaa.

29. Koulussamme järjestetään

- ☐ joulujuhlat
- ☐ kevät/kesäjuhlat
- ☐ laskiaisjuhlat
- ☐ vappujuhlat
- ☐ äitienpäiväjuhlat
- ☐ muut, mitkä? _____

Kysely Suomi-koulujen johtajille

30. Koulumme toimintaa sijainti- tai naapurimaassa ovat myös

- ☐ lasten yhteiset leirit
- ☐ vanhempien ja lasten yhteiset viikonloput
- ☐ urheilutapahtumat (esim. pesäpallo)
- ☐ muut, mitkä? _____

31. Todistukset ja arvosanat

Oppilaat saavat vuosittain

- ☐ todistuksen Suomi-koulusta
- ☐ arvosanan suomen (ruotsin) kielestä omana kielenä/kotikielenä varsinaisen koulunsa todistukseen.
- ☐ merkinnän suomen (ruotsin) kielen harrastamisesta varsinaisen koulunsa todistukseen.
- ☐ Koulussamme ei anneta todistuksia eikä arvosanoja.

32. Viralliset kokeet

Koulumme oppilaat suorittavat

- ☐ suomen (ruotsin) kielen päättökokeen sijaintimaan viranomaisille
- ☐ halutessaan yleisen kielitutkinnon suomen (ruotsin) kielessä (ns.YKI-koe)
- ☐ muun suomen (ruotsin) kielen virallisen kokeen Minkä? _____

33. Suomikoululaiset voivat osallistua myös moniin **Suomessa** järjestettäviin, ulkosuomalaislapsille ja -nuorille suunniteltuihin tapahtumiin, leireille ja kursseille.

Koulumme oppilaat ovat osallistuneet

- ☐ opintomatkoihin (esim. pääsiäismatkat), joiden aikana ulkosuomalaislapset käyvät koulua tavallisessa suomalaisessa koulussa
- ☐ Kesälukioseuran järjestämille leireille tai kursseille
- ☐ Suomi-Seuran järjestämille kieli- ja kulttuurileireille
- ☐ ulkosuomalaisnuorille järjestetyille rippikoululeireille
- ☐ urheiluleireille
- ☐ vaihto-oppilasvuoteen
- ☐ muuhun Mihin? _____

Kysely Suomi-koulujen johtajille

34. Ovatko koulunne nykyiset toimintaedellytykset mielestänne

☐ erittäin hyvät ☐ hyvät ☐ kohtalaiset ☐ huonot ☐ erittäin huonot

MITÄ TEHDÄ?

35. Numeroi tärkeysjärjestyksessä asteikolla 1 (tärkein) - 9 (vähiten tärkein) ne asiat, joihin mielestäsi tarvittaisiin oman koulusi tilanteessa kipeimmin uudistuksia ja parannuksia, kun suunnitellaan Suomi-koulun toiminnan kehittämistä.

- _____ toimivampien opetustilojen saaminen
- _____ opettajien jatkokoulutuksen lisääminen
- _____ opettajien palkkauksen nostaminen
- _____ apuopettajien/ kouluavustajien palkkaaminen
- _____ oppilaiden oppikirjamäärärahan selkeä korottaminen ja koulukirjastojen luominen ja kehittäminen
- _____ tietokoneiden hankkiminen oppilaiden käyttöön
- _____ ryhmäkokojen pienentäminen
- _____ opetustuntien lisääminen
- _____ koulun hallinnosta vastaavien henkilöiden koulutuksen järjestäminen
- _____
- _____

36. **Arvio:** S2(R2)-oppilaat käyvät Suomi-kouluamme keskimäärin _____ vuotta.

37. **Arvio:** S1(R1)-oppilaat käyvät Suomi-kouluamme keskimäärin _____ vuotta.

Unohdinko kysyä jotain tärkeää? Ole hyvä, kerro tähän tai erilliselle paperille.

Sydämelliset kiitokset vaivannäöstäsi! Vastauksesi ovat tärkeitä suomikoulutyön kehittämissuunnitelmissa.
Lomakkeen palautusosoite: Maila Eichhorn, Im Luftfeld 50, D-40489 Duesseldorf, Germany

Koulun historiaa koskeva kysely

1. Koulun nimi _____

2. Maa, jossa koulu toimii _____

3. Koulun perustamisvuosi _____

4. Ensimmäisenä toimintavuotena koulussa oli _____ oppilasta,
_____ opetusryhmää ja _____ opettajaa.

5. Suomalais-suomalaisten vanhempien lapsia oli koulua perustettaessa _____

6. Suomalais-suomalaisten vanhempien lapsia on nyt v. 2005 _____

7. Koulu perustettiin

- ☐ jo olemassa olevan suomalaisen organisaation aloitteesta.
- ☐ muutamien aktiivihenkilöiden aloitteesta.
- ☐ ei tietoa

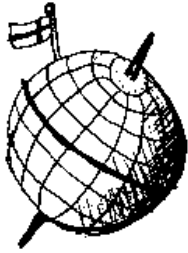
8. Mitkä olivat ne syyt, jotka vaikuttivat Suomi-koulun perustamiseen juuri perustamisajankohtana?

- ☐ Useita suomalaisperheitä muutti samanaikaisesti paikkakunnalle.
- ☐ Omien juurien etsiminen tuli muotiin.
- ☐ Tietoisuus kaksi- ja monikielisyyden positiivisista vaikutuksista lapsen kehitykselle yleistyi.
- ☐ Muualle perustettujen Suomi-koulujen malli innosti oman koulun perustamiseen.
- ☐ Vanhemmat halusivat tukea vähemmistökieltä (siis suomea tai ruotsia) osaavien lasten kielitaitoa valtakielen eli/tai asuinmaan kielen ylivoimaa vastaan.
- ☐ Toimimaan/osavaltion/kunnan kouluviranomaiset kehottivat vanhempia huolehtimaan lapsen koti- tai toisesta kielestä.
- ☐ muut, mitkä? _____

9. Onko koulustanne kirjoitettu historiikki?

☐ kyllä ☐ ei.

Jos on, olisin kiitollinen, jos voisitte liittää sen vastauslähetykseen. **KIITOS!**

MAILA EICHHORN
IM LUFTFELD 50
D-40489 DUESSELDORF
GERMANY

sähköposti: maila.eichhorn@kolumbus.fi

Selvitys Suomi-koulujen toimintaedellytyksistä

Hei kaikki

Suomi-koulujen koulunjohtajat, rehtorit, johtokuntien ja vanhempainneuvostojen puheenjohtajat ja opettajat!

Suomikoulutyötä tehdään jo 130 opetuspisteessä maailmalla. Yhteistä kaikille näille kouluille on täydentävän suomen kielen opetuksen antaminen ulkosuomalaislapsille ja -nuorille. Kuitenkin olosuhteet ja toimintatavat saattavat poiketa koulujen kesken hyvinkin paljon. Sijaintimaat vaikuttavat koulujen toimintaan.

Eroja syntyy myös siitä, opetetaanko koulussa lapsia ja nuoria, jotka muutaman ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen palaavat Suomeen, vai oppilaita, jotka asuvat pysyvästi Suomen ulkopuolella.

Kartoitus

Opetusministeriö on päättänyt kartoittaa kaikkien Suomi-koulujen toimintaedellytykset voidakseen turvata suomikoulutyön jatkuvuuden ja pystyäkösen entistä tehokkaammin ottamaan huomioon eri koulujen erilaiset resurssitarpeet. Myös koulujen historiasta toivotaan hieman tietoa (sininen lomake). Tässä yhteydessä perusteellista selvitystä koulujen historiasta ei voida tehdä, mutta jospa koulut itse saisivat kyselystä sysäyksen ruveta järjestelemään omia arkistojaan ja kirjoittamaan oman koulunsa historiikka.

Tietoa tarvitaan

Tämän kirjeen mukana on kyselylomakkeet erikseen koulunjohtajille (keltaiset) ja opettajille (vihreät). **Pyydän koulunjohtajia välittämään opettajien lomakkeet kaikille koulun opettajille.** Mukana on kolme kopiota, joita tarvittaessa voidaan monistaa lisää.

Kyselylomakkeet voi saada myös opetusministeriöstä tai minulta pdf-tiedostona.

Jokainen vastaus tärkeä

Luotettavan selvityksen aikaansaamiseksi toivon, että saamme **jokaiselta koululta ja jokaiselta opettajalta vastaukset** kaikkiin esitettyihin kysymyksiin.

Henkilökohtaisia tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta eteenpäin. Vastauksiin voi liittää erilliselle paperille myös muuta tärkeää kouluanne koskevaa tietoa, jota kyselylomakkeessa ei ole kysytty.

Palautus huhtikuun loppuun mennessä

Pyydän koulunjohtajia ja opettajia pitämään huolen siitä, että vastaukset palautetaan minulle **30.4.2005 mennessä.**

Kiitos hyvästä yhteistyöstä ja hyvää kevättä tai syksyä koko suomikouluperheelle kaikkialla maailmassa!

Maila Eichhorn

Opetusministeriön asettama selvityshenkilö

Tukiryhmä

Selvitystyötä tukemaan on asetettu Suomessa työryhmä, johon kuuluu opetusministeriön, Opetushallituksen, Suomi-Seuran, Kesälukioseuran, Ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulun ja Äidinkielen opettajain liiton edustajia.

Lisätietoja: Opetusministeriö, Kansainvälisen vaihdon sihteeri Helena Priha, PL 29, FIN-00023 Valtioneuvosto. Sähköposti: helena.priha@minedu.fi

Kysely Suomi-koulujen opettajille

Ole hyvä ja pyri vastaamaan jokainen kysymys. Henkilökohtaisia tietoja ei luovuteta eteenpäin.

Vaihtoehtokysymyksissä merkitse **x** oikean vaihtoehdon kohdalle. Joskus vaihtoehtoja voi olla useita.

HUOM! Kyselylomakkeessa on käytetty seuraavia lyhennyksiä:

S1 = suomea ensimmäisenä eli äidinkielenään oppivat (tavallisesti siis suomalais-suomalaisten vanhempien lapset).

R1 tarkoittaa vastaavasti **ruotsia äidinkielenään** oppivia.

S2 = suomea toisena, joskus myös kolmantena **kielenään** oppivat (tavallisesti siis suomalais-ulkomaalaisten vanhempien lapset).

R2 tarkoittaa vastaavasti **ruotsia toisena kielenään** oppivia.

1. Koulun nimi _____

2. Maa, jossa koulu toimii _____

3. Opettajan nimi _____ ja

post- tai sähköpostiosoite _____

4. Sukupuoli: ☐ nainen ☐ mies.

5. Ikä: ☐ alle 30 v. ☐ 30 – 50 v. ☐ yli 50 v.

6. Olen ollut Suomi-koulun opettajana _____ vuotta.

7. Olen koulutukseltani ☐ opettaja tai lastentarhanopettaja.
☐ muu.

8. Annan opetusta ☐ suomen kielessä ☐ ruotsin kielessä.

Kysely Suomi-koulujen opettajille

9. Opetan seuraavanlaisia ryhmiä:

oppilaiden ikä	oppilaiden lukumäärä	S1(R1)-oppijoiden lukumäärä (ks. s.1)
1. _____	_____	_____
2 _____	_____	_____
3. _____	_____	_____
4. _____	_____	_____

10. Jos ryhmässäsi on **sekä S1(R1) että S2(R2)**-oppijoita, miten opetus on järjestetty?

- ☐ S1(R1) ja S2(R2)-oppijoita opetetaan yhteisen opetussuunnitelman mukaan.
- ☐ S1(R1) ja S2(R2)-oppijoilla on omat, erilaiset opetussuunnitelmansa, ja koko opetus eriytetään niiden mukaan.
- ☐ Osa opetuksesta eriytetään oppilaiden erilaisen kielitaidon ja eri tavoitteiden mukaan.
- ☐ muuten, miten? _____

11. Suuri osa S1-oppijoista palaa jonkin ajan kuluttua Suomeen ja jatkaa siellä äidinkielen oppimista todennäköisesti tavallisessa suomalaisessa koulussa. Miten Suomi-koulun antamalla opetuksella pystytään mielestäsi täyttämään se aukko, jonka ulkomailla oleskelu aiheuttaa S1-oppilaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimisessa?

- ☐ erittäin hyvin ☐ melko hyvin ☐ melko huonosti ☐ erittäin huonosti ☐ en osaa arvioida

12. Mitkä olisivat mielestäsi tehokkaimmat ja realistisimmat tavat äidinkielen oppijan suomen (ruotsin) kielitaidon edistämiseksi? Arvioi asiaa asteikolla 1 (tärkein asia)- 4.

- ___ suomen (ruotsin) kielen opetustuntien lisääminen Suomi-koulussa
- ___ pienempien opetusryhmien muodostaminen Suomi-koulussa
- ___ lisäopetuksen järjestäminen etäopetuksena
- ___ vanhempien valistaminen äidinkielen merkityksestä lapsille
- ___ muu, mikä? _____

13. Onko ryhmässäsi oppilaita, jotka suorittavat **ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulua**?

- ☐ kyllä Kuinka monta? _____ ☐ ei ole ☐ en tiedä

14. **Jos** ryhmässäsi on ulkosuomalaisten lasten kotiperuskoulua käyviä oppilaita,

- ☐ heitä opetetaan Suomi-koulussa samansisältöisesti kuin muita oppilaita ja kotiperuskoulun opetuksesta huolehditaan Suomi-koulun ulkopuolella.
- ☐ he opiskelevat Suomi-koulussa omana ryhmänään kotiperuskoulun äidinkielen oppimistavoitteiden mukaan.
- ☐ he opiskelevat Suomi-koulussa toisten kanssa samassa ryhmässä, mutta opetus eriytetään heille kotiperuskoulun äidinkielen oppimistavoitteiden mukaan.

OPPIKIRJAT

Vastaa seuraaviin kysymyksiin (15-16) vain, jos opetat kouluikäisiä.

15. Miten valitset oppikirjat? Merkitse eri tavat päätösjärjestykseen asteikolla 1 (tavallisin tapa) – 5.

- ___ Tutustun oppikirjoihin Suomessa opettajien jatkokoulutuspäivien ja/ tai lomani aikana ja valitsen sen mukaan.
- ___ Tutustun kustantajien netti- tai muihin esitteisiin ja mainoksiin ja valitsen sen mukaan.
- ___ Valitsen Suomessa peruskouluissa ja lukioissa käytettävistä kirjoista tuttujen suositusten pohjalta.
- ___ Valitsen oppikirjat, joita toiset suomikouluopettajat suosittavat.
- ___ Käytän oppikirjoja, joita kouluumme on aikaisemmin hankittu.
- ___ Muuten, miten _____

- ☐ En käytä opetuksessani oppikirjoja.

16. Miten olet mielestäsi selvillä Suomessa ilmestyvistä uusista äidinkielen ja kirjallisuuden ja S2-oppikirjoista?

- ☐ erittäin hyvin ☐ hyvin ☐ kohtalaisesti ☐ huonosti

LEIREJÄ JA KURSSEJA

17. **Kesälukioseura** järjestää vuosittain lukuisia leirejä ja kursseja ulkosuomalaislapsille ja -nuorille.

Kesälukioseuran leireille on ryhmäni oppilaista osallistunut kahtena viimeisenä vuotena tietääkseni _____ oppilasta.

Jos oppilaasi ovat osallistuneet Kesälukioseuran leireille, mitä seuraavista asioista olet huomannut oppilaissa leirien jälkeen?

- ☐ Suomen kielen taito on parantunut.
 - ☐ Suomen kielen oppimismotivaatio on lisääntynyt.
 - ☐ Oppilas on solminut uusia ystävyssuhteita.
 - ☐ Oppilas on ilmoittanut haluavansa uudestaan leirille.
 - ☐ Oppilaan mielestä leiri ei vastannut odotuksia, koska _____
- _____
- _____

18. Millä tavalla yhteistyötä Kesälukioseuran kanssa voitaisiin mielestäsi kehittää erityisesti suomikoululaisten toiveita ja tarpeita silmällä pitäen? _____

OPETTAJIEN TÄYDENNYSKOULUTUS JA JÄRJESTÄYTYMINEN

19. Järjestävätkö koulusi sijaintimaan/osavaltion/kunnan kouluviranomaiset jatko-koulutusta (esim. *kotikielen/oman kielen* opettajien jatkokoulutus) myös Suomi-koulujen opettajille?

- ☐ kyllä. Olen osallistunut sellaiseen jatkokoulutukseen _____ kertaa.
- ☐ ei. ☐ en tiedä

20. Järjestetäänkö Suomen opetusministeriön rahoituksella toimimaassasi tai läheisessä naapurimaassa Suomi-koulun opettajille jatkokoulutusta?

- ☐ kyllä. Olen osallistunut sellaiseen jatkokoulutukseen _____ kertaa.
- ☐ ei. ☐ en tiedä

Kysely Suomi-koulujen opettajille

21. Järjestättekö koulussanne tai toimimaassanne omin voimin Suomi-koulun opettajien jatkokoulutusta?

- ☐ kyllä _____ kertaa/vuodessa ☐ ei.

22. Opetushallitus on vuodesta 2001 lähtien järjestänyt Suomi-koulujen opettajille vuosittaiset jatkokoulutuspäivät Helsingissä. Olen osallistunut päiville _____ kertaa.

23. Mitä mieltä olet henkilökohtaisesti oman työsi kannalta jatkokoulutuksen tarpeellisuudesta?

- ☐ Pidän sitä erittäin tarpeellisena. ☐ Pidän sitä melko tarpeellisena.
☐ En pidä sitä tarpeellisena. ☐ En osaa sanoa.

24. Jos pidät jatkokoulutusta tarpeellisena, kerro lyhyesti, **millaista** jatkokoulutusta toivoisit ja **missä** ja **kuinka usein** jatkokoulutustilaisuuksia tulisi järjestää? _____

25. Mitä mieltä olet ulkosuomalaisille lapsille ja nuorille suomen(ruotsin) kielen opetusta antavien opettajien kattojärjestön perustamisesta?

- ☐ Pidän sitä tarpeellisena. Olisin valmis maksamaan _____ €/vuosi jäsenmaksua.
☐ En pidä sitä tarpeellisena, koska

26. Ovatko koulusi nykyiset toimintaedellytykset oman työsi kannalta mielestäsi

- ☐ erittäin hyvät ☐ hyvät ☐ kohtalaiset ☐ huonot ☐ erittäin huonot

MITÄ TEHDÄ?

27. Numeroi tärkeysjärjestyksessä asteikolla 1 (tärkein) – 9 (vähiten tärkein) ne asiat, joihin tarvittaisiin oman koulusi tilanteessa kipeimmin uudistuksia ja parannuksia, kun suunnitellaan Suomi-koulun toiminnan kehittämistä.

- _____ toimivampien opetustilojen saaminen
- _____ opettajien jatkokoulutuksen lisääminen
- _____ opettajien palkkauksen nostaminen
- _____ apuopettajien/ kouluavustajien palkkaaminen
- _____ oppilaiden oppikirjamäärärahan selkeä korottaminen ja koulukirjastojen luominen ja kehittäminen
- _____ tietokoneiden hankkiminen oppilaiden käyttöön
- _____ ryhmäkokojen pienentäminen
- _____ opetustuntien lisääminen
- _____ koulun hallinnosta vastaavien henkilöiden koulutuksen järjestäminen

Unohdinko kysyä jotain tärkeää? Kerro tähän tai erilliselle paperille.

Sydämelliset kiitokset vaivannäöstäsi! Vastauksesi ovat tärkeitä suomikoulutyön kehittämis-
suunnitelmissa.

Lomakkeen palautusosoite: Maila Eichhorn, Im Luftfeld 50, D-40489 Duesseldorf, Germany

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2006 ilmestyneet

- 1* Toiminta- ja taloussuunnitelma 2007–2011
- 2 Selvitys Suomen IB-ylöppilaiden koetuloksista ja IB-tutkinnolla korkeakouluihin sijoittumisesta
- 3 Kuka ostaisi sivistystä; Raportti kirjastopalveluiden määrittelystä sopimusohjausjärjestelmässä
- 4 Korkeakouluopetus kestäväksi; Opas YK:n kestävästä kehitystä edistävän koulutuksen vuosikymmentä varten
- 5 International Evaluation of the National Archives Service of Finland
- 6 Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus; Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010
- 7* Opetusministeriön hallinnonalan ammattikorkeakoulujen EU:n rakennerahastohankkeiden laadun arviointi aluevaikutusten kannalta
- 10 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot vuodelta 2004
- 11 Opetusministeriön toimintakertomus 2005
- 13* Lika tillgång till konst och kultur; Undervisningsministeriets åtgärdsprogram 2006–2010
- 18 Ammattien kutsu; Ammattikorkeakoulut ja estetiikka

* Ei painettu, vain verkossa

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-485-094-X (nid.)

ISBN 952-485-095-8 (PDF)

ISSN 1458-8110

Helsinki 2006